RŪDOLFS ŠTEINERS

CILVĒCES IEKŠĒJIE ATTĪSTĪBAS IMPULSI
GĒTE UN DEVIŅPADSMITĀ GADSIMTA KRĪZE

Kosmiskā un cilvēces vēsture
Otrais sējums

Sešpadsmit lekcijas, nolasītas Dornahā
no 1916. gadā no 16. septembra līdz 30. oktobrim

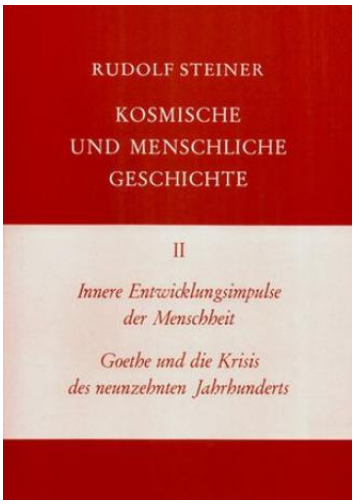

https://anthrowiki.at/GA_171

1984
RUDOLF STEINER VERLAG
DORNACH / SCHWEIZ

Pēc lektora necaurskatītiem pierakstiem
Izdevusi Rūdolfa Šteinera-mantojuma pārvalde
Izdevumu nodrošināja R. Friedenthal un J. Waeger

Bibliographie Nr. 171
Zeichnungen im Text auf Grund von Skizzen nach
Tafelzeichnungen Rudolf Steiners, ausgeführt von A. Turgenieff
Alle Rechte bei der Rudolf Steiner-Nachlaßverwaltung, Dornach/Schweiz
© 1964 by Rudolf Steiner-Nachlaßverwaltung, Dornach/Schweiz
Printed in Switzerland by Zbinden Druck und Verlag AG, Basel
ISBN 3-7274-1710-2

RŪDOLFA ŠTEINERA KOPOTIE RAKSTI

LEKCIJAS

LEKCIJAS ANTROPOZOFISKĀS BIERĪBAS BIEDRIEM

RŪDOLFS ŠTEINERS
KOSMISKĀ UN CILVĒCES VĒTURE

Sējums I: Cilvēka noslēpums. Cilvēces vēstures garīgās aizkulises.
Piecpadsmit lekcijas, nolasītas Dornahā no 1916. gadā no 29. jūlija līdz 3. septembrim.
Kopoto rakstu bibliogrāfijas Nr. 170

Sējums II: Cilvēces iekšējie attīstības impulsi. Gēte un deviņpadsmitā gadsimta krīze.
16 lekcijas, nolasītas Dornahā no 1916. gadā no 16. septembra līdz 30. oktobrim.
Kopoto rakstu bibliogrāfijas Nr. 171

Sējums III: Cilvēka aroda karma, piesaistot Gētes dzīvi. 10 lekcijas, nolasītas Dornahā no 1916. gadā no 4. līdz 27. novembrim. Kopoto rakstu bibliogrāfijas Nr. 172

Sējums IV: Zeitgeschichtliche Betrachtungen. Das Karma der Unwahrhaftigkeit - Erster Teil 13 Vorträge, gehalten in Dornach vom 4. bis 31. Dezember und in Basel am 21. Dezember 1916 Gesamtausgabe Bibliographie-Nr. 173

Sējums V: Zeitgeschichtliche Betrachtungen. Das Karma der Unwahrhaftigkeit - Zweiter Teil 12 Vorträge, gehalten in Dornach vom 1. bis 30. Januar 1917 Gesamtausgabe Bibliographie-Nr. 174

Sējums VI: Mitteleuropa zwischen Ost und West 12 Vorträge, gehalten in München am 13. September, 3. Dezember 1914, 23. März, 29. November 1915, 18., 20. März 1916, 19., 20. Mai 1917, 14., 17. Februar, 2., 4. Mai 1918 Gesamtausgabe Bibliographie-Nr. 174a

Sējums VII: Die geistigen Hintergründe des Ersten Weltkrieges 16 Vorträge, gehalten in Stuttgart am 30. September 1914, 13., 14. Februar, 22. bis 24. November 1915, 12., 15. März 1916, 11., 13., 15. Mai 1917, 23., 24. Februar, 23., 26. April 1918, 21. März 1921 Gesamtausgabe Bibliographie-Nr.174b

Par Rūdolfa Šteinera lekciju publikācijām

Antropozofiski orientētās garazinātnes pamatu veido Rūdolfa Šteinera (1861-1925) sarakstītie un publicētie darbi. Vienlaikus viņš no 1900. līdz 1924. gadam nolasīja daudzas lekcijas un kursus, gan publiskus, gan Teozofiskās, vēlāk Antropozofiskās biedrības biedriem. Viņš pats sākotnēji gribēja, ka viņa brīvi noturētās lekcijas netiktu fiksētas rakstiski, jo tās bija paredzētas kā «mutiski, nevis drukāšanai paredzēti ziņojumi». Bet, kad arvien vairāk tika sagatavoti un izplatīti nepilnīgi un kļūdaini klausītāju pieraksti, viņš jutās spiests noregulēt pierakstīšanu. Šo uzdevumu viņš uzticēja Marijai Šteinerei-fon Sīvers. Viņa bija atbildīga par stenogrāfistu iecelšanu, stenogrammu pārvaldību un publicēšanai nepieciešamo tekstu pārskatīšanu. Tā kā Rūdolfs Šteiners laika trūkuma dēļ tikai ļoti nedaudzos gadījumos pats varēja koriģēt pierakstus, tad attiecībā pret visām lekciju publikācijām ir jātiek ievērotai viņa atrunai: «Vienkārši ir jātiek pieņemtam, ka manis nepārlasītajos pierakstos ir iespējamas kļūdainas vietas.»

Attiecības starp lekcijām biedriem, kuru pieraksti iesākumā bija pieejami tikai kā internas manuskriptu izdrukas, un publiskajiem rakstiem Rūdolfs Šteiners pats komentē savā autobiogrāfijā «Manas dzīves gaita» (35. nodaļā). Attiecīgais teksts ir iekļauts šī sējuma beigās. Tur pateiktais tieši tāpat attiecas arī uz atsevišķu nozaru kursiem, kuri bija vērsti ierobežotam, garazinātnes pamatus pārzinošu dalībnieku lokam.

Pēc Marijas Šteineres nāves (1867-1948) atbilstoši viņas atstātajām vadlīnijām tika uzsākta Rūdolfa Šteinera kopoto rakstu izdošana. Šis sējums ir daļa no šī pilnā izdevuma. Ja nepieciešams, papildu informāciju par teksta avotiem var atrast piezīmju sākumā.

SATURS

PIRMĀ LEKCIJA, Dornaha, 1916. gada 16. septembris……7

Grieķu un romiešu kultūra, kas joprojām ietekmē mūsu tagadni. Grieķiskā pakļaušana romiešiem. Grieķu kultūra: mākslinieciski filozofiska; Romiešu kultūra: juridiska-bez fantāzijas. Grieķu un romiešu valodas. Romiešu tiesības. Kristietība un Romas valsts saistīti Romas katoļu baznīcā. Grieķu kultūras atlikumu iznīcināšana, Justiniānam slēdzot filozofiskās skolas; Origena izraidīšana. Grieķu kultūras atdzimšana renesansē. Rafaela «Atēnu skola».

OTRĀ LEKCIJA, Dornaha, 1916. gada 17. septembris……..…17

Lucifera un Arimana darbošanās grieķu-latīņu laikmetā. Lucifera cerības paliek nepiepildītas, Arimana nodomiem tiek pārvilkts krusts. Mūsu laika uzdevumi: tīra maņu pasaules vērošana un brīvas imaginācijas. *Gēte* un *Jakobs Bēme*. Mongoļu iebrukumi. Amerikas atklāšana. Čingishans. Makjavelli, Tomass fon Kempis, Misē, Bēme. Kristus-Jēzus atveidojums glezniecībā (Guido Reni, Murillo, Lebruns, Rūbens, van Deiks, Rembrants) un literatūrā: Ernests Renāns, Dāvids Frīdrihs Štrauss, Solovjovs.

TREŠĀ LEKCIJA, 1916. gada 18. septembris……29

Lucifera iebrukums no Austrumiem (Čingishans) un arimāniskā ietekme no Rietumiem (Meksikas mistērijas). Meksikāņu dievs Taotls kā nāves gars grib padzīt dvēseles no Zemes. Taotla pretinieks: Tetckatlipoka. Vitliputcli cīnās pret Taotlu Golgātas mistērijas laikā. Uzskatu par Kristu galējības: *Renana* «Jēzus dzīve» un *Solovjova* priekšstats par Kristu. «Visam ārējam vajadzētu iedegt sevis izzināšanu; iekšējai būtībai būtu jāmāca pasaules izziņa» – kā Antropozofiskās biedrības uzdevums.

CETURTĀ LEKCIJA, 1916. gada 23. septembris……..……37

Garazinātnisks vēstures apskats. Pāreja no 4. uz 5. pēcatlantisko periodu. Gara meklējumi hipnotismā un spiritismā caur apzinātās izziņas vājināšanu. Cilvēces «homunkulizācijas» draudi. Garazinātnes uzdevums ir dzīvā izpēte. Ku Hung Ming par Eiropas kultūras pagrimumu kā materiālisma konsekvenci.

PIEKTĀ LEKCIJA, 1916. gada 24. septembris……46

Atlantiskie impulsi meksikāņu mistērijās. Grieķu fantāzijas dzīve un romāniskais egoisms. 5. laikmetam jāattīsta maņu uztvere un brīvā imaginācija. Lucifers un Arimans cenšas atjaunot atlantiskos impulsus. Mongoļu iebrukumi. Meksikā iesvētīta melnā burvja krustā sišana Golgātas mistērijas laikā. *Marko Polo, Kublai Khans, Kristofers Kolumbs*. Mūsu uzdevums: atrisināt dziņu-problēmu, dzimšanas-problēmu, nāves un ļaunuma problēmu.

SESTĀ LEKCIJA, 1916. gada 25. septembris…….56

Gētes mentalitāte. Luciferiskie un arimāniskie elementi krusta karos. Templiešu ordeņi. *Filips Skaistais*. Zelts. Kristīgā iesvētīšana templiešiem. Templiešu-process. Piespiedu atzīšanās. Templiešu impulsi turpina dzīvot, piemēram, *Jūliusā Mozenā*, *Gētes* «Pasakā par zaļo čūsku un skaisto Liliju» un *Anastasijā Grīnā*. Isis-leģenda. *Gētes* nozīme tagadnei un nākotnei. *Gētes*-literatūra: *Lūiss, Baumgartners, Hermans Grims*.

SEPTĪTĀ LEKCIJA, 1916. gada 30. septembris…….68

Fausta-tēls. *Gētes* Fausts un vēsturiskais Fausts. Senā maģija, senā dziedināšanas māksla. Lieldienu pastaiga «Faustā». Fausts un Vāgners. Fausta Bībeles tulkojums. Mefistofelis kā

ceļojošs sholasts. Mēness un sudrabs, zelts un saule. Senās un jaunās mistērijas. Izīdas leģenda. Elektriskais laikmets. Garazinātne un sociālā dzīve.

ASTOTĀ LEKCIJA, 1916. gada 1. oktobris……...83

Anglijas Henrijs VIII. Anglikāņu baznīcas dibināšana. Abstrakti racionālistiskās domāšanas attīstība, ko veidojuši *Loks, Voltērs, Monteskjē, Hjūms, Darvins*. *Tomasa Mora* nāvessods. Templiešu spīdzināšana un nāvessods. *Defo* "Robinsons". Materiālistisku priekšstatu nozīme kā izglītības līdzeklis. *Kopernika, Keplera* un *Galileo* pasaules uzskats. Jaunas garīgas zināšanas, kas piemērotas ietekmēt praktisko dzīvi.

DEVĪTĀ LEKCIJA, 1916. gada 2. oktobris……....94

Templieši. *Volframa fon Ešenbaha* «Parcifāls». *Gētes* dzejolis «Noslēpumi». Ēterorganisma kosmiskā būtība. Franču revolūcijas ideāli: brīvība, vienlīdzība, brālība. Magnētisms un elektrība. *Galvāni*. «Nenoteiktas ainas» un «pastāvošas domas».

DESMITĀ LEKCIJA, 1916. gada 7. oktobris……....106

Atlantīdas mistēriju maģijas paliekas. Austrumi un Rietumi 19. gadsimtā. Rietumu pasaulē jautājumi par būtņu radniecību, par dzimšanu un mantošanu. Ļaunums, ciešanas un nāve ir jautājumi Austrumos. Pārdomas par laimi Rietumos, ilgas pēc pestīšanas Austrumos. *E. Renans* un *Dāvids Frīdrihs Štrauss*. Lietderības princips. *Darvins*. Maltusiānisms. Cīņa par eksistenci, Piemērotāko izlase. Pretstatā tam *Kropotkina* savstarpējās palīdzības princips. *H.P. Blavatska* starp Austrumu un Rietumu ietekmēm.

VIENPADSMITĀ LEKCIJA, 1916. gada 14. oktobris…….....114

Rietumu un Austrumu kultūru polaritāte Eiropā. Rietumu laimes meklējumi un Austrumu pestīšanas meklējumi. Jaunas atziņas: pirmfenomeni un brīvās imaginācijas. Buržuā un svētceļnieks. *Kalderona* «Brīnumdarītājs burvis» un *Gētes* «Fausts».

DIVPADSMITĀ LEKCIJA, 1916. gada 15. oktobris…….....123

Dzīvības ētera un zemes elementa atdalīšanās cilvēka organizācijā. Rietumos: pārvērtību un dzimšanas novērošana, laimes un lietderības meklējumi. Austrumi: ļaunuma un ciešanu meklējumi, sevis virzīšana uz nāvi, pestīšanas un atbrīvošanās meklējumi. «Jūlijas birojs». Spiritisms; *Freida* psihoanalīze; *Lorenss Olifants*; *H.P. Blavatska*; *Ku Hung Mings*. Utilitārisma pols, sakramentālisma pols. Buržuā un svētceļnieks. *Blavatskas* personība.

TRĪSPADSMITĀ LEKCIJA, 1916. gada 21. oktobris…….....131

Epizodiskas pārdomas. *Gētes* uzskatu par jutekliskajā pasaulē apslēpto garīgo noriets 19. gadsimtā. *Hekela* bioģenētiskais pamatlikums. *Gētes* uzskatu tālāka attīstība garazinātnē. Cilvēka galva un pārējais cilvēka organisms attīstībā.

ČETRPADSMITĀ LEKCIJA, 1916. gada 28. oktobris…….....141

Fausts un Zemes gars. Materiālisma ietekme uz domāšanas dzīvi 19. gadsimtā. Nedzīvā izpēte. *Džona Tindala* un *Lekonta* novērojumi. Teoloģija dabaszinātņu ietekmē. Antropozofijas neizpratne no teologu puses.

PIECPADSMITĀ LEKCIJA, 1916. gada 29. oktobris…….....151

Žans Žoress kā garīgi meklējošo izziņas-bezspēcības piemērs 19. gadsimtā. Dabaszinātņu ietekme uz teoloģiju. Mācītājs *Jošs* par mūsdienu misticismu. *I.P.V. Trokslers* kā vēl 19. gadsimtā klātesošā garīgās izziņas spēka piemērs.

SEŠPADSMITĀ LEKCIJA, 1916. gada 30. oktobris…….…….160

I.P.V. Trokslers. Piko fon Mirandola. Gnosticisma apspiešana Rietumu attīstībā. *Paracelzs*. Mēģinājumi seno gudrību izmantot egoisma kalpībā. Teozofiskā biedrība. *Hermans Grims* par cilvēces nākotni.

NORĀDES……..169

Rūdolfa Šteinera piezīmes par lekciju pierakstiem…….180

PIRMĀ LEKCIJA

Dornaha, 1916. gada 16. septembris

Grieķu un romiešu kultūra, kas joprojām ietekmē mūsu tagadni. Grieķiskā pakļaušana romiešiem. Grieķu kultūra: māksliniecisku filozofiska; Romiešu kultūra: juridiska-bez fantāzijas. Grieķu un romiešu valodas. Romiešu tiesības. Kristietība un Romas valsts saistīti Romas katoļu baznīcā. Grieķu kultūras atlikumu iznīcināšana, Justiniānam slēdzot filozofiskās skolas; Origena izraidīšana. Grieķu kultūras atdzimšana renesansē. Rafaela «Atēnu skola».

Šajās dienās es mēģināšu turpināt tālāk apskatus par cilvēka attiecībām ar visu Visumu, pārnesot tos uz citu jomu, uz vispārīgāku jomu, un, nosakot sev kā uzdevumu nonākt līdz sarunai no noteikta skatpunkta par cilvēces attīstībā un it īpaši tagadnes attīstībā darbojošamies spēkiem. Tam man šodien nepieciešams zināmā mērā vēsturisks ieskats, vēsturisks ievads, protams, vēsturisks ievads no skatpunktiem, kas izriet no garazinātnes. Mēs esam jau bieži uzsvēruši, kādā mērā parastais vēsturisko apskatu veids faktiski ir *Fable convenue (kaut kas izdomāts, kas tiek pieņemts kā patiess)*, un kā tikai izejot no garazinātniskiem apskatiem var nonākt līdz skaidrībai, gaismai par cilvēces vēsturisko tapšanu. Mēs taču zinām, ka, apskatot evolūciju plašā mērogā, mums vienmēr norisēs, kas izspēlējas tagadnē, ir jāsaskata pārpalikušais no pagātnes. Šo no pagātnes pārpalikušo, kā mēs to redzējām, saucam par luciferisku vai arimānisku atkarībā no tā, vai tam ir viena vai otra būtība, uz ko mēs arī norādījām iepriekšējos apskatos. Bet tikai tad, ja lietās, kas ir ļoti tuvas, kuru iedarbību var apskatīt savā tiešajā apkārtnē, apskata gan pārpalikušo, gan regulārā gaitā progresējošo, tikai tad nonāk līdz pilnīgi konkrētai izpratnei.

Tādēļ šodien es gribētu jūsu skatus pavērst atpakaļ uz grieķu-latīņu laikmetu, tātad uz ceturto pēcatlantisko periodu, un izstāstīt nedaudz no tā, kas var pavērt sapratni par veidu, kā šis grieķu-latīņu laikmets iedarbojas vēl mūsu laikā, kā zināmā mērā joprojām ir darbīgi šie grieķu-latīņu laikmeta spēki, kā tie savā ziņā joprojām ir mūsu vidū, lai no tā saprastu, kā tagadnes cilvēkam tikt galā ar evolūcijas ietekmēm, kuras vienmēr ir ap un ar mums. Jo tikai tā, ka spēj noorientēties, vārda patiesajā nozīmē ir cilvēks, vārda patiesajā nozīmē ir spējīgs apjēgt, kas ir pareizi darāmais pat katrā atsevišķā dzīves acumirklī. Tomēr, kad runa ir par konkrētiem šāda veida jautājumiem, kādus mums ir jāapspriež šodien, tad es tagadējos laikos esmu īpatnējā situācijā, jo pārpratumu un vairumā gadījumu pat tīša, ar nodomu izteiktu pārpratumu iespēja ir tik liela. Apmēram vienā un tajā pašā gada ceturksnī es no vienas puses tiku apzīmēts par trakojošu panģermānistu, un no otras puses tika pateikts, ka es neko nesaprotot no patiesā vāciskuma un īstenībā jūtot sevī tikai romānisko būtību un varot saprast tikai romānisko būtību. Ja tiec saprasts šādā veidā, tad ir apjēdzams, ka ir nojaušamas saprašanās, saprašanas grūtības, un tomēr nevar darīt neko citu, kā tikai teikt to, ko esi atzinis par patiesu, nepievēršot uzmanību vienam vai otram, kad runa ir par to, lai formulētu tikai patiesību.

Tātad pavērsīsim mūsu skatus atpakaļ uz grieķu-latīņu laikmetu, uz to laikmetu, kas atmirdz līdz mums vispirms caur visu, kas ir palicis no grieķu kultūras, caur visu to, kas ir iedzīvojies tagadnē no romiskā. Pacelsim dvēseles priekšā, ko var sajust kā grieķisko būtību, šo grieķisko būtību, pēc kuras vienmēr atkal un atkal ilgojas tik daudzas izcilas dvēseles, kurā vienmēr atkal un atkal tik daudzi grib iedziļināties. Nedaudz no grieķiskās būtības zina katrs, vai nu no vēstures, vai nu no visa pārējā, kas ir saglabājušies kā pieminekļi no grieķiskās būtības. No vienas puses, jums par šo grieķisko būtību ir tas, kas ir rakstīts vēstures grāmatās. Šajā vēstures grāmatās bieži tiek stāstīts, ko varētu saukt par grieķu veikumiem, arī nedaudz par grieķu sociālo kārtību. Iesākts bieži tiek ar Trojas karu; tad iet tālāk līdz grieķu kultūras vēlākajiem posmiem, līdz persiešu kariem, tad vēl vēlākiem grieķu kultūras posmiem, līdz Peloponēsas karam un tā tālāk, līdz grieķu kultūras pagrimumam romiešu ietekmē. Bet tas viss, man gribētos teikt, ir tikai viena nodaļa lielajā pasaules grāmatā, kas mums stāsta par grieķisko. Cita nodaļa ir tas viss, kam mēs arī bieži no vienas vai citas puses esam pieskārušies mūsu apskatos, kas mums ir *Homēra* eposos, *Eshila, Sofokla, Eiripīda* poēzijā, ciktāl tā ir nonākusi līdz

mums, kas mums ir lielā *Pindara* dziedājumos un atmiņās par lielo grieķu mākslas pasauli, un to, kas mums ir saglabājies no grieķu filozofijas.

Šī otra ir, gribētos teikt, cita nodaļa – tā ir nodaļa, no kuras ar mums runā bezgalīga cilvēcisko pārdzīvojumu, cilvēcisko sajūtu un jūtu, cilvēcisko uzskatu bagātība, bezgalīga priekšstatu par pasaules uzbūvi bagātība. Un tajā visā iespēlējas, zināmā mērā to pārmirdzot, pārstarojot, tas, kas mums ir no grieķu mītiem, grieķu dievu teiksmām, un par ko mēs tik bieži esam dzirdējuši, kā tas tēlainā formā brīnumainā veidā izpauž, ko grieķi spēja saskatīt attiecībā uz pasaules noslēpumiem. Mūsu dvēselēm ir pietuvojies arī nedaudz no tā, kas ir grieķu mistērijas. Un tas viss pieder tieši šai citai grieķu kultūras nodaļai, tai nodaļai, kurai cilvēku, kurš grib palūkoties uz garīgo, ir jāinteresē daudz vairāk nekā pirmajai nodaļai. Un ja mēs šodien runājam par to, kas mums ir grieķi, tad, dabiski, ka ir daudz uzmanīgāk jāapskata šī otrā nodaļa nekā pirmā, kura mums tikai sniedz ziņas par pagājušiem notikumiem, no kuriem varbūt runā varoņu slava, bet kuri ir atstājuši tikai nedaudz no tā, kam mūsdienās vēl varētu būt kaut kāda nozīme attiecībā uz cilvēku dvēselēm, kamēr viss, kas uz mums runā no otrās grieķu kultūras nodaļas, mūsdienās cilvēkam, kurš to grib, var kļūt dzīvīgs, ļaujot ieiet apjūsmojamā pasaulē, ieiet šajā grieķu kultūras radošumā. Tā mēs varam pacelt dvēseles priekšā šo vienu grieķu-latīņu kultūras lappusi.

Tad mēs redzam, kā šī grieķu kultūra arvien vairāk un vairāk traucas pretī savam briedumam tieši garīgajās jomās. To ir brīnišķīgi redzēt, ja tiešām vēlas detalizēti un lietišķi tam izsekot. Pietiek ņemt tikai zināmā mērā garīgās dzīves ekstraktu, pietiek apskatīt grieķu filozofiju, kas nāk no senajiem lielajiem filozofiem, ko *Nīče* ir nosaucis par «grieķu traģisko laikmetu»: *Thales, Anaximander, Heraklit, Parmenides, Anaxagoras.* Tad palūkojamies uz to, kurš tik brīnišķīgā veidā ir ievadījis jaunu laikmetu, uz *Sokratu*, un tad beidzot uz to, kurš, sekojot *Sokratam*, ir nedzirdētā veidā pacēlis cilvēci līdz garīgiem ideāliem, līdz garīgi ideāliem uzskatiem, paskatāmies uz *Platonu*. Tad mums pretī nāk tas, kurš, neskatoties uz visu, ko cilvēce ir domājusi vēlāk, jau ir aptvēris visaptverošākos, pārliecinošākos jēdzienus, *Aristotelis*, kurš šos jēdzienus ir noformulējis tik spēcīgus, ka vēl gadsimtus un gadsimtus pēc tam ir jāpārdomā tas, ko ir domājis *Aristotelis*, un ka mēs ar savu domāšanu ārpasaulē vēl ne tuvu neesam tik tālu, lai jau varētu rēķināties ar visiem *Aristoteļa* jēdzieniem. *Gēte* tikai vēlāk savā Faustā iekļāva: «Fausta nemirstīgais»; iesākumā manuskriptā bija «Fausta entelehija» - entelehija, šis aristoteliskais jēdziens, kas daudz intīmākā veidā izpauž cilvēciski-dvēselisko, tam izejot pa nāves vārtiem, pat nekā vārds «nemirstīgais», kas ir negatīvs vārds, kamēr «entelehija» ir pozitīvs vārds. Bet laikam *Gēte* pats sajuta, kad rakstīja: «Fausta entelehiju nes eņģeļi uz debesīm» - ka jaunāko laiku cilvēce ar izteikumu «entelehija» iztēlojas kaut ko mazāk konkrētu; tādēļ viņš tās vietā ielika vispārpieņemto izteicienu «Fausta nemirstīgo». Bet viņš pats sajuta kaut ko no entelehijas jēdziena dziļuma. Šis jēdziens un daži citi jēdzieni vēl nav pacelti, jo grieķu kultūra, kad tā soļoja pretī savam briedumam, jēdzienus izstrādāja patiešām smalki plastiski un ņēma no realitātes, un piektā pēcatlantiskā laikmeta cilvēce un arī jau šī laikmeta ievadā pirmajos viduslaikos, kam bija pārāk daudz darāmā, lai saprastu rupjākus jēdzienus ārējai materiālajai realitātei, un kura smalkākos jēdzienus, kuri ārējo materiālo realitāti *Aristoteļa* nozīmē saista ar garīgo realitāti, iesākumā nemaz nespēja kārtīgi aptvert dvēselē.

Tā mēs redzam visā grieķiskajā kultūras dzīvē atplaukstam brīnišķīgas lietas. Un kad grieķu kultūras dzīve dodas pretī savam briedumam, kad grieķiskais attīstās arvien tālāk un tālāk, gribētos teikt, atsevišķās daļās pat pārgatavojas, tad zināmā mērā to, kā to saka, iekaroja, ārēji pārvarēja romieši. Tas ir īpatnējs process, kā visu grieķisko, kā saka, pārvarēja romiskais. Un abos šajos kultūras strāvojumos, grieķu un romiešu, mums ir tas, kas saliek kopā ceturto pēcatlantisko laikmetu, tā ka abu šo kultūras strāvojumu izpratne ārēji, ezotēriski var izskaidrot to, kas iekšēji darbojas un aužas šajā ceturtajā pēcatlantiskajā laikmetā. Grieķija tātad ārēji tiek pakļauta Romai, pakļauta tā, ka visā

šajā procesā, kas nu sāk norisināties starp Grieķiju un Romu, parādās pasaulvēsturiski interesants fakts.

Vispirms par romiešiem. Romiešu kultūrai ir citādākas attiecības ar tagadni nekā grieķu kultūrai. Ir daudz dvēseļu, kuras meklē grieķisko; bet tā ir jāmeklē, tā zināmā mērā vienmēr vispirms ir jāizceļ ārā no pelēkām gara dzīlēm. Tā tas nav ar romisko. Šī romiskā kārtība savā veidā turpina dzīvot daudz stiprāk, nekā parasti to iedomājas, visā mūsu eiropeiskajā tagadnē, joprojām dzīvo. Mums atliek tikai padomāt par to, cik ilgu laiku vispār visu Eiropas tautu, kuras ņēma dalību Eiropas kultūrā, domāšana tika piekopta latīņu valodā. Mums atliek tikai padomāt par to, cik liela nozīme tiem, kuri mūsdienās gatavojas vadošām dzīves pozīcijām, vēl vienmēr ir latīņu valodai, tas ir, līdz pat mūsu dienām kristalizētam romiskumam; cik daudz priekšstatu, sajūtu, dvēseles formāciju tiek uzņemts tieši no romiešu kultūras! Bezgalīgi daudz tiek domāts romiešu stilā. Jurisprudence lielākoties vispār tiek domāta tikai romiešu stilā. Bet arī daudzi citi jēdzieni mūsdienās vēl ir formēti tā, ka tie ir izveidoti romiskajā stilā. Un tieši tiem, kuri gatavojas vadošajām pozīcijām, ir jāiegūst izglītība, jāiziet tāda skološanās, ka viņi ar romiešu-latīņu valodu uzņem lielu šīs pasaules sajūtu pārpilnību, tā ka mūsu publisko dzīvi visur caurauž jēdzieni, kas ir cēlušies no romiski latīniskās būtības, daudz vairāk, nekā atsevišķi indivīdi uzskata. Zemnieks varbūt kurn pret šo latīnisko būtību, bet galu galā to pieņem; viņš ļauj pat mesei notikt latīņu valodā. Un cik tad ilgs laiks ir pagājis, kopš Eiropas tautas bija sacēlušās pret pārmērību tajā, kas kā ietekme cēlās no latīniskās būtības, no romiski-latīniskās būtības? Līdz pat asinīm šī romiski-latīniskā būtība iespiežas tajos, kuri gatavojas vadošajām pozīcijām dzīvē. Un ko Eiropas sabiedrības augstākais slānis domā par vēsturisko, politisko, juridisko, arī ar pārvaldi saistīto, tas ne tikai vārda pēc, bet gan pēc domāšanas veida augstā pakāpē ir romiski-latīniskās būtības caurausts. Tātad citādi nekā pret grieķu kultūru Eiropas cilvēks attiecas pret romiski-latīnisko būtību, pret šo otru strāvojumu, otru ceturtā pēcatlantiskā laikmeta strāvojumu.

Un tagad noliksim romisko līdzās grieķiskajam, kā tas jādara, ja patiešām grib saprast. Gandrīz nav iespējams starp jaunākās vēsturiskās attīstības faktiem, ja es grieķu kultūru un romiešu kultūru pieskaitu jaunākajiem laikiem, iedomāties spēcīgākus pretstatus, neraugoties uz visiem citiem pretstatiem garīgajā jomā, kā grieķu kultūru un romiešu kultūru. Grieķiskais, lai gan tas nav pilnīgi precīzi izteikts, bet ar tagadnes izteikumu, kas mūsdienās tiek saprasts – tā, kā tas mums parādās no zināmas distances, ir pilnīgi iegremdēts fantāzijā un mākslinieciski filozofiskajā pieejā, pilnībā atmirdzot formās un iekšējā nozīmē, runājošs no dvēseles un gara. Turpretī romiskais – nekas no tā pēc savas būtības, nekas no tā, kas tieši, ja apskata grieķu kultūru pašu par sevi, kas ir dziļi nozīmīgs grieķiskajā. Romieši, tauta – kā tauta – bez fantāzijas, bez tās aizgrābtības ar nepastarpināti kosmisko cilvēka dzīvi, kurā bija iegremdēta visa grieķiskā dvēseliskā dzīve. Grieķu nedzirdēti brīvā dzīve – kaut arī Grieķijā bija izplatīta verdzība, tautas kultūra rāda grieķiskās dzīves brīvību nedzirdētā veidā – brīvo grieķisko dzīvi pakļauj jūgā romieši, pakļauj tīri juridiska-bez fantāzijas, kareiviska-bez fantāzijas kultūra! Tie, kuri arī jaunākajos laikos mīl romiešu kultūru, bet pazīst to un runā zinoši, nevis no nezināšanas, tie zina, ka romiešiem ne zinātnes jomā, ne arī mākslas jomā nebija nekā oriģināla. To visu romieši pārņēma no Grieķijas pēc tam, kad bija politiski, militāri pārvarējuši Grieķiju, pārņēma to, kas Grieķijā dzīvoja kā māksla, kā zinātne. Un pat lielākie romiešu dzejnieki, patiešām nav nekas cits, salīdzinot ar grieķu mākslas gara lielumu un grieķu dzeju, kā tikai atdarinātāji, vienkārši atdarinātāji.

Un nu šī Romas kultūra kļūst liela pavisam citās jomās. Tā tieši kļūst liela tajās jomās, par kurām grieķi rūpējās mazāk, par kurām grieķi bija interesējušies mazāk: tā kļūst liela juridiskajā, politiskajā, militārajā jomā. Šajās jomās attīstās uzskati, izjūtas, kas tieši romiešu tautas raksturīgās dabas dēļ ir tik spēcīgas, ka turpina darboties tik ilgi, kā mēs to varam fiksēt vēl mūsdienās. It īpaši grieķiskā atšķirība no romiskā parādās tad, ja iekšēji garīgi apskata grieķu valodu un romiešu-latīņu valodu. Dižgari, kuri redzēja dziļāk, kā *Herbarts* 19. gadsimtā, tādēļ gribēja, lai mācības ģimnāzijās tiktu

ierīkotas citādāk, nekā tas bija noticis līdz ar vareni vētraini progresējošo romiskuma vilni. Mācības ģimnāzijās ir ierīkotas tā, ka vispirms mācās latīņu valodu un tad grieķu valodu. *Herbarts* gribēja, lai vispirms mācās grieķu valodu un tad latīņu valodu, jo viņam bija pilnīgi pareizs uzskats, ka dvēseliskās, iekšēji intīmi iedarbīgās grieķiskās idiomas tiek notrulinātas, ja vispirms iemācās latīņu valodu. Pagaidām līdz tam nav nonācis, bet tas ir daudzu saprātīgu pedagogu ideāls tagadnē. Taču tagadni mūsdienās nevada izpratne, tai ir jānes neizpratnes karma.

Grieķu valoda kā valoda visur rāda, ka aiz grieķu garīgās dzīves stāv tas, kas tajā ir ieplūdis no senajām ēģiptiešu-haldejiešu laika posma imaginācijām. Tomēr mūsdienu cilvēce bieži nav ar nolieci sajust aiz katra grieķiskā vārda šo dzīvīgumu, kas pastāvēja grieķa dvēselē. Tad vārds patiesi vairāk bija ārējs žests pilnam, saturīgam pārdzīvojumam. Protams, imaginācija, tēlainā, vizionālā priekšstatīšanās grieķiem vairs nepastāvēja tādā pakāpē kā ēģiptiešu-haldejiešu laikmetā. Bet tomēr vārdos vēl var pamanīt, ka grieķiskajā dvēselē vēl dzīvo iejušanās, spēcīgu iekšēja līdz jušana tam, kas caurstrāvoja seno imaginatīvo priekšstatīšanos. Vārdā visur ielaužas, gribētos teikt, vārda kā tāda neievērošana grieķu valodā, bet piesātinātība ar dvēseliskumu. Labākajos saglabājušajos grieķu tekstos var pamanīt šo dvēseliskumu. Var skatīties vārdam cauri; nedzirdēt vārdu tieši, bet skatīties vārdam cauri uz dvēselisku procesu, kas tur norisinās. Tas ir izteikts grieķu valodas skanējumā un gramatiskajā konfigurācijā.

Citādi tas ir romiešu-latīņu valodā. Tas, kam jūs varat izsekot attiecībā uz mitoloģiju, ir raksturojums pašai latīņu-romiešu idiomai. Ņemiet grieķu mītus ar dievu vārdiem, kas ir pārmantoti: jūs visur aiz dievu vārdiem atradīsiet viskonkrētākos mītiskos notikumus. Un atkal šajos mītiskajos notikumos dievi kļūst dzīvi tā, ka nostājas mūsu priekšā, iet mums garām, ka tie parādās mums tieši – salīdzinoši izsakoties – kā miesa un asinis, bet domājot to dvēseliski. Ņemiet romiešu dievu vārdus, Saturns, Jupiters: tie ir kļuvuši par gandrīz abstraktiem jēdzieniem. Tas, kas aiz tiem stāvēja grieķu kultūrā, ir pazaudēts, tie ir kļuvuši par abstraktiem jēdzieniem. Un tā tas ir ar romiski-latīnisko idiomu. Daudz no tā, kas ir aiz grieķu valodas, ir pazaudēts. Un pats vārds, kā tas skan, kā tas gramatiski veidojas valodā, vārds pats ir kļuvis par to, kam tiek pievērsta uzmanība, kurā dzīvo. Nepastarpināti dvēseliskais, kodolīgi mājīgais, kas ir grieķu valodā, tas latīņu valodā ir atdevis savu vietu kaut kam aukstam. Tādēļ latīņu-romiešu būtībā aiz valodas nebija vajadzīgas atskaņas no imaginatīvās dzīves – tādas vairs nebija – bet tai bija vajadzīgi afekti, kaislības, emocijas, lai zināmā mērā radītu kustību vārdos. Jo latīņu valoda vispilnīgākajā nozīmē ir loģiska valoda, un, lai tā neritētu tikai loģiski auksti, tam, kas tajā tiek izteikts, nepārtraukti ir jātiek uzkurinātam emocionāli, kas vienmēr ir aiz romiešu dzīves un dzīvo visā romiešu vēsturē. Visa šī otrā nodaļa, ko es izklāstīju, nav tādā veidā atrodama romiešu-latīņu vēsturē. Romiski latīniskajā vēsturē galvenais ir lietas, kas aizpilda pirmo lielo nodaļu. Un šīs galvenās lietas kā toni noteicošās pasaulē un cilvēku attīstībā vispirms arī mācās mūsu jaunieši. Un izprast jurisprudenci un attēlot cilvēciskās kopsakarības, kā tās rodas no emocijām, ir kļuvis zināmā mērā par latīņu valodas noslēpumu.

Šādas lietas mūsdienās noteikti ir jāapskata bez simpātijām un antipātijām, ja grib patiešām tās izprast; jo ir svarīgi saprast šīs lietas, jo tās spēlē tik lielu lomu tieši mūsu izglītības sistēmā, jo tās ir tik ieperinājušās mūsu izglītībā. Apdomāsim, bet kā jau teikts bez kādām simpātijām un antipātijām, tīri vēsturiski, kuras lietas faktiski uzņem jauniešu raksturi, viņiem studējot Romas vēsturi. Daudz kas paliek neizrunāts; bet tieši neizrunāto vispirms īsti uzņem astrālais ķermenis un tas tad dzīvo sajūtās, turpina dzīvot cilvēku jūtās. Tas, ko mēs saucam par tiesībām, protams, tas vienā vai citā veidā pastāvēja arī pirms romiešu kultūras; bet tā, kā mēs šodien saprotam tiesības, tas zināmā mērā ir romiešu izgudrojums. Tās tiesības, kas ir īpaši labi piemērotas, lai tiktu pierakstītas, tās tiesības, kas ir īpaši labi piemērotas lietu iedalīšanai paragrāfos, glītai iedalīšanai, jēdzienu sakārtošanai kā augstākās un zemākās kastītēs, tas ir romiešu tautas izgudrojums. Un kāpēc gan lai romieši nepateiktu pasaulei, kas ir tiesības un kā pareizi rīkoties? Tas taču tiek, vai nav tiesa, tieši ilustrēts, kādēļ viņiem

tas bija jādara, ja apdomā, ka viņi paši savu vēsturi iesāk ar Romulu, kurš nokāva savu brāli, kurš savāca kopā visus, kuri bija kaut ko apēduši kaimiņos, lai no viņiem izveidotu pirmos romiešu pilsoņus; ka viņi veido iespēju turpināt savas paaudzes, nolaupot sabīnietes! Tātad patiešām šķiet, ka ar tās varas palīdzību, kas rada un darbojas tā, ka pareizajā veidā iedarbina pretestību, šī tauta patiešām šķiet aicināta likumu izgudrošanai, netaisnības iznīdēšanai, šī tauta, kas pati sevi izskaidro tā – vīrieši cēlušies no laupītājiem un sievietes, kas tikušas nolaupītas! Ar pretstatiem, caur kontrastu ir šis tas izskaidrojams pasaules vēsturē. Bet šīs lietas ir jāapskata, kā jau teikts, bez simpātijām un antipātijām, jāapskata tādas, kādas tās ir.

Tad romieši pakāpeniski dibina lielu impēriju. Mēs redzam, kā vispirms senās maģiskās gudrības ietekmē saimnieko septiņi ķēniņi, kuri ir vairāk nekā tikai mīts – to mēs bieži esam izcēluši – bet kā galu galā viņiem pienāk beigas augstprātības dēļ. Tad ejam cauri republikas laikiem, par kuriem cilvēce vēl joprojām neatzīst, cik maz interesanta šajos romiešu republikas laikos faktiski pamatā ir tagadnes cilvēkiem. Tas ir, kaut arī tajos ir tik maz interesanta, tik maz nozīmīga tagadnes cilvēkiem, tie tomēr veido lielu daļu no tā, ar ko mūsu dienās izglīto jaunatni: šīs patriciešu un plebeju cīņas, šīs cīņas, kuras tad noveda pie tiem faktiem, kur mēs redzam maz iepriecinošo strīdu starp *Mariusu* un *Sullu*, kur mēs redzam, kā Roma nodreb *Katilīnas* priekšā, redzam bezgalīgu visšausmīgākā veida vergu cīņu virkni. Visa šī virkne daudzkārtīgi stāv kā izglītības līdzeklis mūsu jaunatnei.

Un tad mēs redzam, kamēr tas notika uz romiešu pašu zemes, kā šī Romas vara arvien vairāk un vairāk izplešas tā, ka kļūst par impēriju, zināmā mērā tiecas aptvert visu tolaik zināmo pasauli un pakāpeniski to arī aptver. Bet mēs redzam, kā romietis jūtas viens pats, jūtas veidā, par kuru dažreiz īsti nepadomā, kad to mūsdienās pārskata. Cik labi saskan, nu teiksim, *Karakallas* vai citu darbi ar tiesību izgudrošanu cilvēcei? Mūsdienās pārāk maz uzmanības tiek pievērsts tam, kā romieši bija apvienojuši tiesības un varu, visšausmīgākajā veidā paverdzinot savas kolonijas un visšausmīgākajā veidā paverdzinot tās tautas, kuras viņi pamazām un pakāpeniski iekaroja. Bet, tā kā Romas vēsture ir tik zināma, tad tomēr ir labi – jo ir viegli to izdarīt – vēlreiz caurskatīt to no nobriedušāka skatpunkta, kādu jau var pieņemt. Tad noteikti nebūs nekas jākoriģē attēlojumos, jo tie vēsturē tiek sniegti pareizi, bet būs gan jākoriģē šis tas no sajūtām, kuras tad būs piezagušās. Protams, ka sajūtas var koriģēt: jo varētu taču teikt, piemēram, ja apskata visu šo lietu nevis bez simpātijām un antipātijām, bet gan ar ļoti biežajām simpātijām un antipātijām: jā, bet vai tad romieši paši nepiešķīra Romas pilsoņu tiesības savu koloniju iedzīvotājiem? – Nu, paskatoties uz motīviem, tas tomēr izskatās dīvaini, jo tas bija Karakalla, uz kuru gan nevarētu attiecināt ļoti nesavtīgus motīvus, bet gan romiski-egoistiskus motīvus, kurš kolonistiem piešķīra Romas pilsonību. Tas pasaka pietiekami par veidu, kā dzīvoja dvēseles senajā Romā. Protams, ka bija arī cēli juristi, kuri ar visu sirdi ziedojās jurisprudencei, kā piemēram, *Papinians*, cildens vīrs; bet Karakalla lika viņu nonāvēt. Un tā varētu minēt vēl daudzus piemērus, kas noteikti novestu pie sajutu korektūras.

Veidā, kādā nu spēja, romiešu kultūra pārņēma grieķu kultūru. Grieķiskais ieplūda romiskajā. Garīgi grieķu kultūra pilnīgi pārvarēja romiešu kultūru. Bet grieķu kultūrai par šo pārvarēšanu bija jāsamaksā ar savu norietu, ar savu norietu kā politiskai, nevar sacīt vienotībai, jo grieķi nekad nebija politiski vienoti, bet kā politiskai kopībai, ar savu norietu kā poliskai kopībai. *Žaks Bosiē* pareizi saka, gan saistot savus vārdus ar savu apbrīnu, bet vārdi jau var būt arī pareizi un tos var izjust dažādos veidos: vienīgais, par ko dzird runājam, ir romiešu vārda lielums. Tieši labākajos Romas laikos tas ir romiešu vārda lielums, tas, kas ir ieplūdis šajā vārdā, tas, kā šo vārdu kā tādu jūt un izjūt kā īpašību. Un, sociāli apkopojot, arī parādās, Romas milzīgā bagātība, kas no kolonijām saplūst kopā Romā, un līdzās lielas daļas iedzīvotāju milzīgā nabadzība.

Pirmajā laikā pēc iekarošanas romiešu kultūra pārņem grieķu kultūru. Tad mēs redzam, kā romiskajā priekšā izbīdās kristietība, kā kristietība iespraucas romiskajā un kā kristietībai no savas puses ir jāļauj izplūst sev pāri formālajam, kas dzīvo romiskajā būtībā. Varētu sacīt: viss, kas ir pirmās kristietības

institūcija ieaug romiskajā juridiski-administratīvās pārvaldes struktūrā. Un tā senais romiskums tiek iekonservēts, saglabāts baznīcas veidojumā. Šī baznīcu sistēma savās institūcijās visā parāda formas, kas ir izveidojušās no romiskā, pieņem arī latīņu valodu, lai domātu latīņu valodā un tādēļ, līdz ar kristietības izplatīšanos, izplatītu pāri Eiropai romiski latīnisko būtību. Jāsaka gan, kad Roma bija uzņēmusi sevī grieķisko un kristietību, pienāca laiks, kad uzņemto īsti nesaprata, kad to negribēja, kad sajuta to kā kādu svešķermeni. Iesākumā tas vareni darbojas laikā, kad iekaroja Grieķiju; bet pakāpeniski Roma savā juridiskajā, politiskajā sistēmā sajutās nostiprinājusies un sajuta grieķisko šajās formās kā kaut ko, ko vairs negribēja. Un sekas tam bija, ka tad 6. gadsimtā Austrumromas (Bizantijas) imperators *Justiniāns*, kurš lika visu Romas politiski-juridisko sistēmu kodificēt ar *Corpus juris civilis (Civiltiesību kopums)*, lai būtu skaisti sakārtots viss, ko Roma bija radījusi tieši politiski-juridiskajā sistēmā, ka *Justiniāns*, kurš bija kā romiski-latīniskās būtības inkarnācija, kaut arī valdīja prom austrumos Bizantijā, ka tas bija viņš, kas tad galīgi likvidēja Atēnu filozofu skolas, izdzēsa tās un nonāvēja grieķu filozofiju, vairs nepieļāva nodarbošanos ar to. Tas bija viņš, kurš nokāva sākotnēji brīvo kristietības uzplaukumu, galvenokārt viņam panākot, ka *Origens*, kurš grieķu gudrību sasaistīja ar kristietības dziļumu, kurš vēl ienesa kristietībā okultu, tātad daļēji garazinātnisku bagātību, tika baznīcas nolādēts. To panāca Justiniāns.

Un tā mēs redzam, kā romiskais izplūst Eiropas institūcijās pa apkārtceļu caur baznīcu, kurai tad pielāgojas parējās politiskās institūcijas, zināmā mērā izrietot no tās, valdniekiem piešķirot īpašu svaru tam, lai viņus sauktu par «*Defensor fidei*» («*Ticības aizstāvjiem*») – kaut arī vēlāk, kad gribēja šķirties, atmeta šo titulu un dibināja paši savu baznīcu! Nu jā, šīs lietas ne vienmēr apskata pietiekami pamatīgi. Tātad šādi valdnieki sauca sevi par Defensor fidei, sauca sevi par «viskristīgākajiem karaļiem» un tā tālāk. Sabiedriskās dzīves institūcijas attīstījās sevī no romiskā. Roma zināmā mērā inficēja visu, iepotēja savu būtību eiropeiskajā izglītības sistēmā. Un tā nu mēs redzam, kā Eiropas institūcijās pēc tam, kad Justiniāns bija ierīkojis lielo romiskās juridiski-politiskās domāšanas kodeksu, pēc tam, kad viņš bija iznīdējis grieķu filozofiju, pēc tam, kad viņš bija licis nolādēt *Origenu*, mēs redzam, kā Eiropā turpina dzīvot romiskais bez grieķiskā satura; kā zināmā mērā ārišķīgais, kas sastingst vārdā un sastingst ārējās institūcijās, paliek, kā tas turpina dzīvot, un kā tas ir izspiedis saturīgo, garīgi pilnasinīgo grieķisko.

Visu gadsimtu saprātīgajiem okultistiem tādēļ vienmēr ir bijusi zināma sajūta, ko viņi ieguva, kas ir vienbalsīga starp tiem, kuri zināmu iemeslu dēļ negrib to apslēpt; viņiem bija pareizā sajūta, ka Eiropas institūcijās daudzās jomās turpināja dzīvot, kā teica, senās Romas spoks, «revenants».

Bet mēs redzam vienmēr atkal un atkal, kā sekojošajā iespēlējas iepriekšējais, kā tas atkal atdzīvojas. Un tā mēs redzam, ka romiskais tiek apaugļots no grieķiskā vēl otru reizi. Pirmo reizi tas notika laikā, kad Romā republika veidojās par impēriju, kad grieķu māksla, grieķu filozofija, grieķu garīgā dzīve pārplūda uz Romu, kur romieši zināmā mērā izdzīvoja grieķiskumu. Viņi izturējās kā lielie pavēlnieki un padarīja vieglu grieķu kultūras pārņemšanu: filozofiski izglītotie grieķi pa lielākai daļai tika pieņemti par Romas pilsoņu dēlu audzinātājiem, faktiski gan kā vergi. Tā saglabā kultūru, kura ir uzvarēta, šādi tā tiek pārņemta pēc romiešu jēdzieniem.

Tad savukārt seko īpašs laikmets pēc stagnācijas laikmeta, pēc laikmeta, par kuru vēsture atzīmē tikai nedaudz, jo šis laikmets dzīvoja baznīcas vadītā jurisprudencē un par tiesību institūciju kļuvušā baznīcā, politizētā baznīcā; bet, tad sekoja grieķu kultūras atkal atdzīvošanās laikā no Dantes līdz florentīniskās brīvības norietam, laiks, kuru mēs saucam par renesansi, kad grieķiskais atkal atdzīvojas romiskajā, kad romieši atkal kļūst grieķiski, kad it īpaši *Rafaels* un citi, kuru centrā stāv Rafaels, liek atkal atdzīvoties grieķiskajam romiešu kultūrā. Bet tā ir renesanse; tā nav nekāda naissanse, tā ir renaissanse. Un Eiropai bija pietiekami ilgi jānoskatās šajā renesansē. Kad *Gēte* devās uz Itāliju, viņš nemeklēja, kur studēt romisko būtību – jūs studējat to, ko *Gēte* piedzīvoja Itālijā; ko viņš meklēja? Grieķisko būtību Itālijā! Viņš visur aiz romiskā meklēja grieķisko izziņas veidu,

Patiesi, salīdzinoši tā saauga kopā – es tagad to, ko es teikšu, saku vairāk tēlaini – renesansē grieķiskais un kristietība saauga kopā tā, ka nākamās paaudzes renesanses radītajā vairs pat nevar atšķirt grieķisko no kristietības. Notiek strīdi, kā es jums jau bieži esmu stāstījis, vai slavenā Rafaela glezna «Atēnu skola», kā tā tiek saukta, kā centrālās figūras patiešām attēloja *Platonu* un *Aristoteli*, vai tā attēloja *Pēteri* un *Pāvilu* (*Petrus* un *Paulus*).

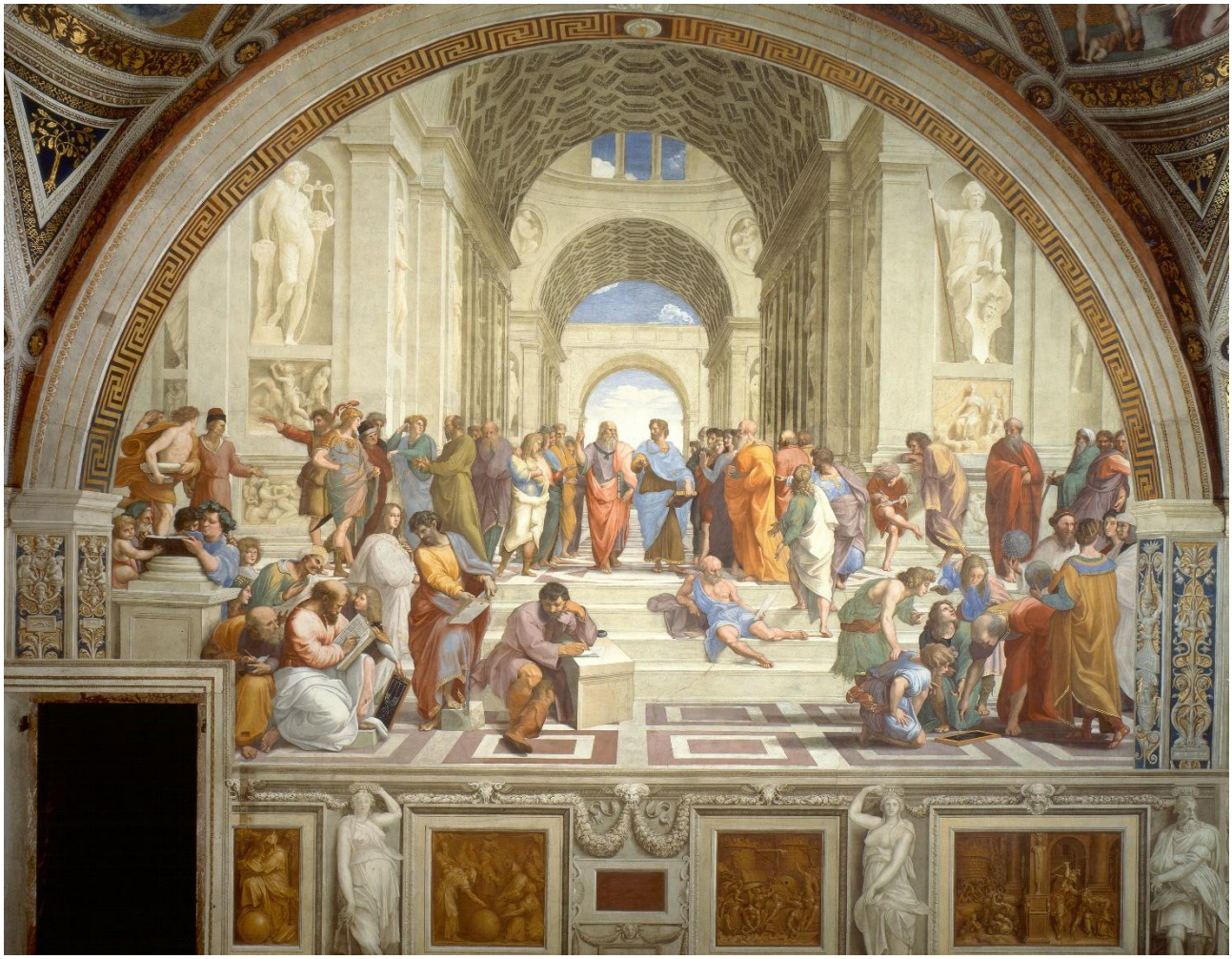

Gan par vienu, gan par otru runā svarīgi iemesli; tā ka vienā no izcilākajām gleznām nav atšķirams, vai tajā ir darīšana ar grieķiskajiem vai kristīgajiem tēliem. Bet tas ir tā saaudzis kopā, ka šī brīnumainā laulība, kas grieķiskajā garīgajā dzīvē tika noslēgta starp garīgo un materiālo, ka šo brīnumaino laulību ir iespējams izteikt gan caur Platonu un Aristoteli, gan caur Pēteri un Pāvilu. Platonā, kuru daži grib saskatīt gleznā, kuru sauc par «Atēnu skolu», mēs redzam sirmgalvi, kurš paceļ roku augšup uz debesu valstību, viņam blakus stāv Aristotelis ar savu jēdzienisko pasauli, norādot lejup uz materiālo pasauli, lai meklētu garu matērijā. Tikpat labi augšup norādošajā var saskatīt Pēteri, lejup norādošajā Pāvilu. Bet renesanses laikā lieta vienmēr ir likumīgi sadalīta divām personām.

Pretī renesansei, kas bija grieķiskā atdzimšana, ir atkal jānāk kaut kam sākotnējam. Tas var nākt tikai caur sintēzi, caur augstāku sintēzi. Tā ir dota ar to, ka tajā pašā personā parādās kā viens, tā otrs žests: žests augšup uz debesu valstību, žests lejup uz šīszemes valstību. Tad, protams, ir vajadzīgs luciferiskais un arimāniskais, kuri kontrastē viens ar otru. Tas, ko jūs redzat vienā no lielākajiem renesanses mākslas darbiem sadalītu starp divām personām, jums mūsu grupā, kuru jārada, ir jāredz vienā cilvēkā, kas reprezentē cilvēci: kā vienu, tā otru žestu!

Viduslaikiem vai jaunajiem laikiem, kas sākās, bija vajadzīga šī renesanse, šī grieķu kultūras atkal atdzīvošanās. Un cik liela daļa no dzīvās dzīves, kas pagājusi kopš tā laika, ir meklējama šajā

renesansē! Mēs redzam, kā tādam filozofam kā *Nīče* šī renesanse atkal atdzīvojas viņa labākajos gados; mēs redzam, kā tā dīgst no *Jākoba Burkharda* erudīcijas tik brīnišķīgā veidā. Šī renesanse turpina iedarboties līdz pat jaunākajiem laikiem, un tā it kā ieceļ kaut ko no agrākā grieķu laika pārejošu šajā jaunākajā laikā. Var teikt: grieķu kultūra ārēji tika romiešu iznīcināta, bet daudzi grieķu garīgo spēku dīgsti ir palikuši. Apmēram līdz 333.gadam – jo Justiniāns tikai tad aiznagloja zārku, kuru bija sācis gatavot kopš 4. gadsimta – viņi vēl aizsniedzās, iesniedzās, šie grieķu garīgie varoņi. Un kā aizkavējušās garīgās pasaules dziņas tās atgriežas renesanses laikā. Gribētos teikt: kā lielajā evolūcijā noteiktā laikā atkal uzmirdz noteikti Mēness spēki, bez kuru uzmirdzēšanas cilvēciskais saprāts un cilvēku valoda nevarētu tikt dzemdēti, tā grieķu kultūra kā aizkavējies faktors atkal uzmirdz 15., 16. gadsimtā un veido renesansi. Te mums ir dzīvīgs piemērs tam, kā tas, kas ir aizkavējies un kas vēlākā laikā tomēr darbojas kā luciferiskais, tiek pavērsts cilvēces progresam tapšanas kopējā saprātīgumā. Protams, aizkavējušos grieķiskumu, kas parādās renesansē, var uzrunāt kā kaut ko luciferisku, un tas arī ir radījis visas luciferiskā blakusparādības, kad mēs līdzās tādiem tēliem, kā *Leonardo*, *Mikelandželo*, *Rafaels* redzam tādus tēlus, kā *Aleksandru VI., pāvestu,* vai kā *Cesare Borgia* un citus, kas parādās kā renesansi pavadoša parādība.

Eiropai bija vajadzīga renesanse, jo šī renesanse Eiropai sniedza tiešām, tiešām daudz. Un tā nu mums atkal kopš 15., 16. gadsimta tā īsti, kaut arī tagad tādā apslēptākā veidolā, ir abi strāvojumi: viens, kurš bija atkal atjaunots renesansē, otrs, kurš faktiski bija turpinājis darboties vienmēr un ir palicis romānismā, kas tikai bija piedzīvojis visdažādākās formas un pārmaiņas. Un tā jaunākajos laikos abi šie strāvojumi plūst viens otram līdzās, dziļi iegriežoties viens pie otra, un tiem ir ārkārtīgi liela nozīme. Un, kaut ko šādu pārrunājot, tomēr ir jāiepazīstas ar dzīves un pasaules uztveri, kas ir spējīga nevis uzreiz sajust simpātijas un antipātijas vārdos, bet gan raksturot objektīvi, tiešām aplūkot lietas.

Mums ir daudzi renesanses priekšstati, daudzi renesanses jēdzieni, kas mazāk nonāk pie cilvēkiem jaunatnes skološanās gaitas ceļā, bet vairāk garīgās dzīves ceļā. Atkal jāsaka, ka par šīm lietām nezina daudz; bet tie dzīvo katrā cilvēkā, šie renesanses jēdzieni, un tie ir cits elements nekā tas, kas īstenībā nekad nav pazudis, bet vienmēr ir turpinājis veidoties kā romānisma jēdzieni un uzskati. Renesansē ir sava veida imaginatīvs elements, imaginatīvā elementa glābiņš, atraisīšanās no tikai loģiskā, atraisīšanās no latīnisma aukstuma, kam vienmēr nepieciešams emocionālais papildinājums, lai to atdzīvinātu, jo pats par sevi tas ir auksts.

Tam pretī nostājas viss, kas kā pacilājošs dzīves elements caur renesansi atkal ir ticis pievienots Eiropai: imaginatīvā dzīve. Un šai imaginatīvajai dzīvei bija jātiek pārnestai pāri no Grieķijas; jo rīt mēs redzēsim, ko tieši tas nozīmēja, ka tika uzbrukts imaginatīvajai dzīvei, jau kad sākās jaunie laiki, jau kad ceturtais pārauga piektajā pēcatlantiskajā laikmetā; ko tas nozīmēja, ka renesanse zināmā mērā bija kā krusttēvs, dzimstot piektajam pēcatlantiskajam laikmetam. Šim piektajam pēcatlantiskajam laikmetam ir jāizraujas – nevis uzreiz atkal izmantojot visu veidu emocionālos jēdzienus, bet gan atzīstot, ka tam ir jāizraujas no romānisma tādā nozīmē, kā mēs mēģinājām to šodien attēlot. Šī romānisma lielums ar to nekādi netiek mazināts. Bet evolūcijas labums slēpjas saskaņā, līdzsvara noturēšanā un pareizā apsvēršanā, nevis vēršanās vienā vai otrā vienpusīgā ekstrēmā. Eiropas cilvēcē dzīvo daudzi jēdzieni, kas ir pavedinātāji un kārdinātāji, jo ir palikuši no romiski-latīniskās būtības un jo tie dzīvo kā kārdinoši jēdzieni, ienesot dvēselē tādu jēdzienu un sajūtu kompleksu, kas nav vienmēr pilnībā apzināts. Protams – es uz to jau norādīju – nevar teikt, ka romieši būtu pilnībā izdomājuši politiski-tiesisko elementu; bet viņi to ir izdomājuši tajā veidā, kā mēs to šodien raksturojām. Un attiecībā pret to, ko cilvēkā saskatīja grieķis ar savu dzīvīgo imagināciju vai, respektīvi, ar dzīvīgās imaginācijas mantojumu, romānisms ir izveidojis noteiktu jēdzienu, kas tādā nozīmē izceļas tikai romānismā un ir augs, kas pilnībā izaug no juridiski-politiskās augsnes, ja šo lietu pareizi saprot: tas ir romiešu *civis*, Romas pilsonis; cilvēks kļūst par *civis*, par Romas pilsoni. Ar to cilvēka jēdzienam tiek pievienots kaut kas politiski-juridisks, cilvēka jēdzienā tiek iekļauts

juridiski-politisks elements. Un tas, ko es iepriekšējā reizē apzīmēju kā jēdzienu pasaules politizēšanu, ir intīmi saistīts ar to, kas ir pārgājis Eiropas tautu asinīs ar šo civis jēdzienu. Un jaunākajos laikos ir bijuši juristi, kuri jaunāko laiku cilvēces saikni ar romisko vienkārši ir balstījuši šajā civis jēdzienā, tajā, ja to dzīvīgi sajūt, ar ko cilvēks tiek iekļauts savā kopībā politiski-juridiskā veidā. Kaut arī cilvēks to neatzīst, ar šo jēdzienu viņš iekļaujas cilvēcē politiski-juridiskā veidā. Par «*Zoon politikon*» (*dzīvnieku politika – grieķu*?) runāja jau Aristotelis; viņš vēl salika kopā politisko ar *Zoon*, ar dzīvnieku. Jā, tā bija vispār vēl pavisam cita, imaginatīva domāšana, tā vēl nebija politiska domāšana; tā vēl nebija jēdzienu politizēšana.

Un tā veidojās šis elements, kuru apzīmē kā tīri politiski-juridisku kategoriju. Cilvēki to neapzinās, ka šis ir juridiski-politiskas kategorijas elements, bet jēdzienu un ideju izvēles radniecības dēļ cilvēku ar to ieceļ politiski-juridiskā elementā, izjūtot saikni ar politiski-juridisko romiskumu visā, kaut arī bieži izjūt neapzināti, ko jaunākajos laikos apzīmē kā «jēdzienbriesmonis» – jo viss, kam bija nozīme agrākos laikos, pārcelts vēlākos laikos, var kļūt arī par briesmoni – kas balstās «civis» jēdzienā, ar vārdu, aiz kura dzīvo jēdzienu briesmonis, ar vārdu «civilizācija», ar kuru tiek veiktas šādas nebūšanas. Un visā tajā, kas slēpjas aiz vārda «civilizācija», slēpjas romānisms. Lepošanās ar civilizāciju tajā veidā, kā tas mūsdienās bieži notiek, ir nesaprasts romānisms, bieži tikai sajusts romānisms, kā tas bieži atgadās, ka ar kādu vārdu, ar ko grib izteikt kaut ko īpaši augstu, izsakās kaut kas, par ko nemaz nezina, cik ļoti ar to padara sevi atkarīgu no vēsturiskām varām. Tiem, kuri saskata visu politiski-tiesisko fonu tam, kas slēpjas vārdā «civilizācija», tiem šī vārda «civilizācija» izrunāšana tā, kā tas notiek mūsdienās, bieži izsauc sava veida zosādu, kā sava veida slepenas šausmas, bailes. Šādas lietas ir jāpasaka, jo garazinātne nav bērnistabai, kā pasaule bieži domā, bet gan garazinātne ir nopietnai pasaules izziņai. Ar šādu nopietnu pasaules izziņu daudzi jēdzieni, ko mūsdienās cilvēce pielūdz kā savus elkus, patiešām kritīs no saviem altāriem. Tas garazinātnei ir jāizprot, jo tā nav domāta bērnudārzam. Tā nav domāta tam, lai tikai padarītu garīgās pasaules būtību par sava veida patīkamu sarunu tēmu, ar ko labprāt kavē laiku, kā uztur saziņu ar kādu dzejnieku, bet gan garazinātne ir tam, lai ar visu nopietnību tuvotos garīgajai pasaulei un tās spēkiem.

Rīt šos apskatus turpināsim un ienesīsim garīgajā.

OTRĀ LEKCIJA

Dornaha, 1916. gada 17. septembris

Lucifera un Arimana darbošanās grieķu-latīņu laikmetā. Lucifera cerības paliek nepiepildītas, Arimana nodomiem tiek pārvilkts krusts. Mūsu laika uzdevumi: tīra maņu pasaules vērošana un brīvas imaginācijas. Gēte un Jakobs Bēme. Mongoļu iebrukumi. Amerikas atklāšana. Čingishans. Makjavelli, Tomass fon Kempis, Misē, Bēme. Kristus-Jēzus atveidojums glezniecībā (Guido Reni, Murillo, Lebruns, Rūbens, van Deiks, Rembrants) un literatūrā: Ernests Renāns, Dāvids Frīdrihs Štrauss, Solovjovs.

Vakar mēs mēģinājām zināmā mērā raksturot spēkus, kuri caurauda grieķu kultūru un romiešu kultūru, lai tā gūtu ieskatu tajā, kas ir turpinājis darboties no ceturtā pēcatlantiskā laikmeta tālāk pāri piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, un nedaudz ieskicējām no tā, kā parādās šī ceturtā pēcatlantiskā laikmeta spēku darbības turpināšanās, tālākizplūšana piektajā. Es tagad gribētu jūsu uzmanību vēlreiz atgriezt pie tā veida, kā mēs raksturojām grieķisko, kā romisko.

Grieķu kultūra, kā tā attīstījās, bija liela vilšanās tām varām, kuras var saukt par luciferiskajām varām. Tas ir dabiski, ka šīs lietas var atklāt tikai, ja tā var teikt, ar imaginatīvo izziņu, un tā arī šodien turpināsim. Tātad grieķu kultūra, kā tā attīstījās, bija liela vilšanās, jo luciferiskās varas bija no Grieķijas gaidījušas pavisam kaut ko citu. Apdomāsim to, ka Grieķijai kā ceturtajam pēcatlantiskajam periodam no pēcatlantiskā laikmeta luciferiskajām varām bija zināmā mērā jānes tas, pēc kā luciferiskās varas bija tiekušās visā atlantiskajā laikā. Luciferiskās varas atlantiskajā laikā bija attīstījušas noteiktas darbības, spēku iedarbības. Tās bija atkārtoti gaidījušas to augļus ceturtajā pēcatlantiskajā kultūras laikmetā. Ko tad tās īstenībā bija gaidījušas? Kaut ko tādu pārrunājot, nonākam pie uzskata par luciferiskās dvēseles iekšējo būtību. Tā iepazīst šo luciferisko dzīvi, kas sastāv no pastāvīgām pūlēm noteiktos laika posmos, ar gaidām, ka šīs pūles gūs panākumus un tad vienmēr jaunas vilšanās. Protams, kāds tā saucamais cilvēciskais loģiķis varētu teikt: kāpēc tad luciferiskās varas neatsakās no saviem centieniem, ja jau var izdarīt secinājumu, ka vienmēr atkal piedzīvo tikai vilšanos? – Šāds slēdziens būtu cilvēciska gudrība, bet ne luciferiska gudrība. Līdz šim luciferiskās varas tieši to nav darījušas, bet gan tikai vienmēr atkal palielinājušas savus pūliņus pēc tam, kad ir piedzīvojušas vienmēr jaunu vilšanos.

Ko luciferiskās varas bija gaidījušas tieši no ceturtā pēcatlantiskā laikmeta? Tās bija gaidījušas, ka šajā laikmetā varēs pārņemt savā varā visus grieķu tautas dvēseliskos spēkus, kas attīstījās tā, lai uzņemtu senā haldejiešu-ēģiptiešu laika imaginācijas iztēles, fantāziju radīšanā. Luciferiskās varas tiecās pēc tā, lai tik stipri iedarbotos uz grieķu kultūras cilvēkiem, lai tie izsmalcinātos, gribētos teikt, kamēr līdz fantāzijām destilētas imaginācijas būtu vareni piepildījušas visu grieķisko būtību tā, ka grieķis zināmā mērā būtu pilnībā izšķīdis dvēseliskajā pasaulē, tādā ikdienas domāšanā, jušanā, gribā, kas būtu pilnībā pastāvējušas smalkās, līdz fantāzijām izsmalcinātās imaginācijās. Ja grieķis nebūtu savā dvēselē attīstījis neko citu, kā tikai šīs izsmalcinātās fantāziju imaginācijas, ja viņš būtu pilnībā piepildījies ar šīm izsmalcinātajām sajūtu imaginācijām, tad luciferiskās varas varētu cilvēkus, šos grieķu cilvēkus, un līdz to līdzi pavilktos liela daļa cilvēces vispār, izcelt ārā no šīszemes evolūcijas un iekļaut viņus savā luciferiskajā pasaulē. Tāds bija luciferisko varu nolūks. Tās arī bija luciferisko varu cerības kopš senā atlantiskā laika sasniegt šajā ceturtajā pēcatlantiskajā periodā to, kas Atlantīdas pašas laikā nebija izdevies: iemiesot cilvēci kosmosā tajā līmenī, kuru cilvēce tad bija sasniegusi. Luciferiskās varas negribēja neko mazāk, kā radīt pasauli sev, atsevišķu, nodalītu pasauli, kurā bez Zemes smaguma, ar pilnīgu pārjuteklisku vieglumu dzīvotu cilvēkbūtnes, viņiem pilnīgi izplūstot šajā sevišķajā luciferiskajā pasaulē fantāziju dzīvē.

Tātad radīt planetāru ķermeni ar tādām būtnēm, kuras, rodoties no cilvēces, ir nonākušas līdz fantāziju dzīves augstākajai attīstībai, tās bija luciferisko būtņu cerības. Un luciferiskās būtnes pielika visas pūles, lai novestu grieķus līdz tam, lai viņu dvēseles aizvestu prom no Zemes. Tad dvēseles

pakāpeniski būtu pametušas Zemi; ķermeņi, kas vēl būtu vēl radušies, sabruktu. Rastos tādi bez-Es indivīdi. Zeme dotos pretī dekadencei un būtu radusies īpaša luciferiska valstība. Tas tā nenotika. Un kādēļ tas tā nenotika? Tas nenotika tādēļ, ka grieķu dzejnieku dievišķajā vājprātā – ja lietojam šo platonisko izteikumu – iejaucās grieķu filozofijas, grieķu gudrības lielums. Grieķu filozofi: *Heraklīts, Taless, Anaksimandrs, Parmenīds, Sokrats, Platons, Aristotelis,* viņi izglāba Grieķiju no pilnīgas pārgarīgošanās fantāziju dzīvē. Viņi saglabāja grieķu kultūru uz Zemes. Viņi ir tā vara, kas piegādāja visstiprākos spēkus grieķu kultūras saglabāšanai Zemes evolūcijas ietvaros.

Tā kopsakarībā ir jāapskata aiz fiziskās realitātes darbojošies spēki, kas bija patiesais cēlonis tam, kas notiek. Tādā veidā palika saglabāta grieķu tauta Zemes evolūcijā. Attiecībā uz šo uzdevumu luciferiskās būtnes tāpat nevarētu neko panākt, ja tās netiktu arimānisko būtņu atbalstītas. Luciferiskās būtnes ar šo nodomu un ar šīm cerībām arī bija rēķinājušās ar arimānisko būtņu atbalstu. Tā tam jābūt vienmēr, ka šajās ietekmēs šie divi spēki tiecas sadarboties.

Tāpat kā grieķu kultūra lika vilties luciferiskajām būtībām, tāpat romiešu kultūra, kā tā attīstījās, lika vilties arimāniskajām būtībām. Jo kā no savas puses luciferiskās būtības Grieķijā gribēja sasniegt to, kas tika iezīmēts: cilvēku dvēseļu aizvešanu prom no šīszemes planētas, tāpat arī arimāniskās būtības gribēja paveikt savu darbu šai aizvešanai prom. Lai to panāktu, romiešu kultūrai vajadzēja pieņemt pilnīgi noteiktu veidolu. Arimāniskās varas ieguldīja romiešu kultūrā savus lielākos spēkus, tāpat kā luciferiskās grieķu kultūrā. Jo arimāniskie spēki bija rēķinājušies ar to, ka caur romiešu kultūru uz Zemes izcelsies zināms sastingums pilnīgi aklā paklausībā un aklā pakļaušanās Romai. Tas, ko gribēja sasniegt arimāniskās varas ar romiešu kultūru, pastāvēja tajā, lai pār visu tolaik zināmo zemi izplestos romiešu impērija, tāda romiešu impērija, kas aptvertu katru cilvēku darbību, kam ar visstingrāko centrālismu un ļaunāko varas izmantošanu būtu jātiek diriģētai no Romas: zināmā mērā no Romas izejoša liela, visu pasauli aptveroša valsts mašīna, kas vienlaikus būtu aptvērusi sevī un pakļāvusi visu reliģisko un visu mākslinieciskо dzīvi. Liela valsts mašīna, valsts mehānisms, ar kuru no arimānisko varu puses bija paredzēts likt izmirt visam individuālajam, tā lai ikkatrs cilvēks, ikkatra tauta kļūtu tikai par šī lielā valsts mehānisma vienu posmiņu.

Tāpat kā nebija iespējams iemidzināt grieķus luciferiskajā sapnī viņu filozofu spožuma dēļ, tāpat nebija iespējams likt romiešiem sastingt tā, kā to vēlējās arimāniskās varas. Un pretī arimāniskajām varām romiešu kultūrā darbojās tieši tas, ko mēs vakar izklāstījām kā romiešu ideālus; tieši tas vispirms darbojās pretī. Bet, lai uzbruktu Arimanam, nepietiktu ar to vien, kas attīstījās kā juridiski, kā politiski, kā militāri ideāli; jo tieši šajā romiešu pasaulē arimāniskie spēki attīstīja nozīmīgāko lielo mēģinājumu sava atlantiskā laika mēģinājuma atkārtojumam, bezgalīgi spēcīgus spēkus un varas. Tikai ar to, ka arī no citas puses tika salauzts tas, kas bija padomā arimāniskajām varām ar romiešu kultūru, tikai ar to tika novērsts Arimana iebrukums; vispirms to novērsa kaut kas, kas varbūt izskatījās tieši tā, ka tas būtu zemu novērtējams. Bet tā tas nebija. Romiešiem bija nepieciešams tieši tas, kas varbūt, kā tas tika attēlots vakar, izskatījās tā, it kā to gribētu attēlot ar antipātiju, romiešiem bija nepieciešama šī nesaudzība, šis stingais egoisms, šī mūžīgā emociju uzjundīšana, lai noturētos pret arimānisko varu iebrukumu. Un romiešu vēsture nav kaut kas, kā – es lūdzu jūs kategoriski to ievērot – arimānisko varu atklāsme! Tās stāv fonā: romiešu vēsture ir cīņa pret arimāniskajām varām. Un, kaut arī tā ir tik juceklīga, kaut arī tik savtīga, kaut arī tik ļoti vērsta uz pasaules politizēšanu, tad tas tā ir tikai tādēļ, ka tikai tādā veidā varēja tikt radīts pretspars Arimana pasāktajai mehanizācijai.

Bet tas viss nebūtu nesis daudz augļu tā vienkāršā iemesla dēļ, ka Romas kultūra arī uzņēma kristietību, un līdz ar to kristietība romiešu kultūrā būtu pieņēmusi tādu formu, caur kuru Arimans beidzot tiešām varētu sasniegt savu mērķi, tieši caur pāvesta varā pārveidotā romiskuma garīgo iegrimšanu krēslā, izraisīt jaunāko laiku kultūras mehanizēšanos. Tā Arimanam, kurš darbojas ar daudz ārišķīgākiem līdzekļiem nekā Lucifers, bija jāliek pretī kāda cita vara, arī ārēja vara. Kā mēs to tikko redzējām, Arimans sagrozīja kristietības spēkus savā kalpībā. Viņam pretī bija jāliek cita

vara, un to pārstāvēja tautu pārceļošanā iebrūkošās tautas. Ar to, ka Romai pretī nostājās tautu staigāšanā iebrūkošās tautas, tika novērsts tas, ka varētu iestāties stinga mehanizācija visu aptverošas Romas impērijas pakļautībā. Ja jūs studējat norises tautu pārceļošanas laikā, tad redzēsiet, ka tādu īstu izpratni iemantosiet tikai, ja uztversiet to kā triecienu pret mehanizēšanos visu aptverošajā romiešu impērijā. Visur tas, kas nāk no tautu staigāšanas, iebīdās Romas impērijā, nevis lai iznīdētu no pasaules Romas vēsturi, bet gan lai atspiestu atpakaļ aiz Romas vēstures darbojošos arimānisko varu, kuru apkaro arī romiešu vēsture pati.

Šādā veidā vilšanos piedzīvoja gan Arimans, gan Lucifers. Jo nozīmīgāk viņi grib atkal uzņemties savu uzdevumu piektajam pēcatlantiskajam laikmetam. Un te ir tas punkts, kur nonāk līdz to spēku izpratnei, kas darbojas piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, ciktāl tāda izpratne mūsdienās ir iespējama.

Šis ceturtais pēcatlantiskais laikmets izplešas atpakaļ un uz priekšu. Tā beigas ir apmēram 1413. gads, vidus apmēram 333. gads pēc Kristus dzimšanas, un apmēram 747. gads pirms Kristus dzimšanas ir tā sākums. To mēs jau bieži esam pārrunājuši. Tie ir skaitļi, kas mūsdienās, dabiski, der tikai aptuveni. Es tagad teicu: tas, ko Lucifers un Arimans nevarēja sasniegt ceturtajā pēcatlantiskajā laikmetā, kas bija viņu vilšanās, proti, veidols, kādu pieņēma grieķu kultūra un romiešu kultūra, noveda pie pastiprinātiem centieniem piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, tātad sākot ar 15. gadsimtu. Un tajos cilvēciskajos spēkos, kuri tur darbojas kopš 15. gadsimta, šie centieni jau dzīvo. Dabiski, ka galvenais nav tas, vai kaut kas parādās dažus gadu desmitus agrāk vai vēlāk; ārējā fiziskajā realitātē, kur ir darīšana ar lielajiem maldiem, lietas dažreiz nedaudz nobīdās. Tas, ka romiešu kultūra, kā tā ir tikusi saglabāta, kā tā varēja tikt saglabāta cilvēces attīstībai, par to tātad ir jāpateicas lielajai tautu staigāšanai. Jo, ja romiešu kultūra būtu attīstījusies tā, ka būtu radusies liela, aptveroša, mehanizēta pasaules impērija, tad šo pasaules impēriju būtu iespējams apdzīvot tikai tiem bez-Es cilvēkiem, kuriem būtu bijis jāpaliek uz Zemes pēc tam, kad luciferiskie gari pa grieķu kultūras ceļu būtu izveduši dvēseles ārā.

Jūs tātad redzat, kā Arimans un Lucifers strādā kopā. Lucifers grib dabūt ārā cilvēku dvēseles un ar tām dibināt pašam savu planētu; Arimanam viņš bija jāatbalsta ar to, ka, kamēr Lucifers zināmā mērā sūc ārā sulu no citrona, Arimans to izspiež, nocietinot to, kas paliek pāri. Un to viņš mēģināja izdarīt Romas impērijā. Jūs tātad tur redzat varenu, aptverošu kosmisko procesu, kas ir attīstījies, ko bija nodomājušas veikt arimāniskās un luciferiskās varas. Kā jau teikts, tās piedzīvoja vilšanos. Bet tās turpināja savus centienus, un piektais pēcatlantiskais laikmets gan jau vēl pamanīs, un tam būs jāmācās saprast, cik spēcīgi ir šie uzbrukumi, kuri pagaidām ir tikai sākušies un kuri, jo vienmēr kāda laikmeta sākumā šie uzbrukumi, kas nāk no pārpalikušajām būtnēm, ir vismazākie un tad kļūst arvien varenāki, un kā tādēļ arī nepieciešamība šos uzbrukumus saprast kļūst arvien lielāka un lielāka. Jau pirms ceturtā pēcatlantiskā kultūras laikmeta izskaņas luciferiskās un arimāniskās varas bija iesākušas pielietot savus spēkus, kaut arī šīs pielietošanas manifestācija, atklāsme parādījās tikai vēlāk.

Ja grib saprast, kā šie uzbrukumi iedarbojas piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, tad ir uzmanība nedaudz jāpievērš tam, kas ir nodomāts ar pašu cilvēku cilvēces attīstības nemitīgajā gaitā. Ar cilvēku pašu ir paredzēts, ka viņš atkal attīsties kādu soli uz priekšu, kā cilvēku dzimums attīstīsies kopējās attīstības gaitā. Kā cilvēce kā tāda ir virzījusies uz priekšu ceturtajā pēcatlantiskajā laikmetā, to parāda grieķu kultūras attīstība, to parāda romiešu politiskā attīstība. Tieši cīņā pret Luciferu un Arimanu ir radies tas, kam bija jārodas; jo šo varu spēki vienmēr ir pavērsti tā, ka tie zināmā mērā iederas pasaules plāna attīstībā, ka redzams, ka tie tur piederas. Tie ir vajadzīgi kā pretstāvoši spēki. Tātad kādas spējas būtu īpaši jāattīsta piektā pēcatlantiskā laikmeta, mūsu laikmeta cilvēkiem? Mēs taču zinām, ka runa ir par apziņas dvēseles attīstību, bet tai savukārt ir jāsastāv no veselas rindas spēku, dvēselisku spēku, ķermenisku spēku rindas. Pirmais, kam ir jātiek attīstītam, ja cilvēkam tā īsti vajadzētu palikt uz Zemes, ir reāla maņu pasaules uzlūkošana. Šāda tīra maņu pasaules uzlūkošana agrākajos laikmetos nepastāvēja, jo cilvēka dvēseliskajā dzīvē vienmēr iespēlējās vizionārais, imaginatīvais, grieķiem vēl

arī fantāzija. Bet pēc tam, kad fantāzija bija pārņēmusi cilvēci tiktāl, kā tas bija noticis tieši grieķiskajā dzīvē, tad kļuva nepieciešams, lai cilvēki attīstītu spējas uzlūkot dabas realitāti aiz tās stāvošās vīzijas netraucēti. Mums nav ar to jāiedomājas, ka ar to ir domāta materiālistiskā pasaules aina; šī materiālistiskā pasaules aina jau ir arimāniski izkropļota maņu realitātes uzlūkošana. Bet, kā jau teikts, kārtīgi novērot maņu pasaules realitāti, tas bija piektā pēcatlantiskā laikmeta uzdevums.

Cits cilvēka dvēseles uzdevums ir šis: līdzās tīrai realitātes uzlūkošanai attīstīt brīvu imaginmāciju, sava veida ēģiptiešu-haldejiešu laika atkārtojumu. Tajā piektais pēcatlantiskais laikmets vēl nav ticis īpaši tālu. Ir jātiek attīstītām brīvām imaginācijām, kā tās meklē garazinātne, tātad nevis saistītas imaginācijas, kādas bija trešajam pēcatlantiskajam laikmetam, nevis līdz fantāzijai destilētas imaginācijas, bet gan brīvas imaginācijas, kurās var kustēties tik brīvi, kā parasti cilvēks brīvi kustas tikai savā prātā. No tā, ka tiks attīstītas šīs divas spējas, izrietēs pareizā piektā pēcatlantiskā laikmeta apziņas dvēseles attīstība.

Gēte ļoti skaisti sajuta tīro aplūkošanu, ko viņš pretstatā materiālismam apzīmēja ar saviem pirmfenomeniem. Jūs varat *Gētes* rakstos un manos to skaidrojumos atrast daudz par šiem pirmfenomeniem. Bet *Gēte* ir devis ne tikai pirmo pamudinājumu no vīzijām brīviem maņu novērojumiem pirmfenomenos, bet arī ir devis pirmo pamudinājumu brīvai imaginācijai; jo tieši tas, ko mēs esam atraduši viņa «Faustā», kaut arī tas vēl nav daudz attīstīts garazinātniskā ziņā, kaut arī tas zināmā veidā vēl ir tikai instinktīvi attiecībā pret garazinātni, tas tomēr ir pirmais pamudinājums brīvai imaginatīvai dzīvei, jo tā nav tikai fantāziju pasaule. Mēs esam redzējuši, cik patiešām dziļa ir šī fantāzijas pasaule, kas tiek attīstīta Fausta drāmā brīvās imaginācijās. Tā mums pirmfenomenā ir pretstats tam, ko *Gēte* sauc par tipisko intelektuālo apskatīšanu. Jūs varat precīzāk par to izlasīt manā grāmatā «Par cilvēka mīklu». Tam ir jāturpina attīstīties arvien vairāk. No vienas puses piektajam pēcatlantiskajam laikmetam realitātē ir ne tikai jāapskata, bet arī jāvar dzīvot ar realitāti tā, lai tas savrup no materiālistiskajiem fiziķiem, līdzīgi kā *Gēte* darbojas savā fizikālajā kabinetā, instrumentus izmantotu tā, lai tie parādītu pirmfenomenus. Tā ir jādomā arī darbošanos attiecībā uz praktisko dzīvi, kas šo praktisko dzīvi caurauž ar pirmfenomeniem, kas tātad dabā ir kā mājās tā, ka dabu pārvalda pirmfenomeni, un ieslēgtiem šajā dabas pirmfenomenā ir jābūt cilvēku dzimuma nolūkiem, kas nāk no brīvām imaginācijām. No vienas puses zināmā mērā nesavtīgi pievērst skatu ārpasaules izziņai un darbam, un no otras puses ar lielāko personības iekļaušanu to visu novest iekšējā rosībā un kustībā, lai atrastu imaginācijas ārējai darbībai un ārējai izziņai, tas apziņas dvēseli un apziņas dvēseles kultūras dzīvi pakāpeniski pārveidos realitātē.

Pats par sevi saprotams, ka šī kultūras laika telpā attīstīsies arī vienpusības. Izziņa tieksies tikai uz ārpasauli kā bēkonismā, vai arī tieksies tikai uz iekšējo kā berklejismā. Par to mēs esam jau runājuši. Šī imaginatīvā dzīve, kas grib izstrāvot no cilvēka iekšējās pasaules, attīstīsies dažādu traucējumu ietekmē. Bet mēs tomēr jau varam norādīt uz zināmiem attīstības punktiem, kuros viens vai otrs cilvēks jūt, kā no dvēseles izlaužas šī imaginatīvā dzīve, šī brīvā imaginatīvā dzīve. Iesākumā tā vēl ļoti maz ir brīva, ir ļoti saistīta; bet ievērosim kā savā veidā tik nozīmīgs cilvēks kā *Jākobs Bēme* īsi pēc tam, kad bija sācies piektais pēcatlantiskais laikmets, jau jūt, kā imaginatīvā dzīve grib attīstīties viņa dvēselē. Viņš to skaidri izsaka savā «Aurorā», kā viņš jūt, ka viņā strādā imaginatīvā dzīve. Vispirms tai ir jākļūst brīvai; viņš to jūt vēl nedaudz nebrīvu, bet viņš jūt, ka viņā darbojas dievišķi-radošais. Un tā viņš zināmā nozīmē ir pretpols bēkonismam, kurš tiecas vienpusīgā veidā pievērst skatu tikai ārpasaulei. *Jākobs Bēme* ir pilnīgi nodarbināts iekšējā pasaulē un skaisti apraksta «Aurorā»:

«Es saku Dieva priekšā,» - jo viņš runā par savu iekšējo pasauli, tādēļ viņš tā saka - «ka es pats nezinu, kā man ar to notiek,» - viņā uznirstot imaginācijām -; «bez šīs dzenošās gribas es arī nezinu, kas man būtu jāraksta.» Tā viņš runā par imagināciju uzaušanu; tas ir sākums spēkiem, kurus sajūt *Jākobs Bēme* un kuriem arvien vairāk un vairāk ir jāpārņem piektā pēcatlantiskā laikmeta cilvēci. «Es saku

Dieva priekšā, ka es pats nezinu, kā man ar to notiek, bez šīs dzenošās gribas es arī nezinu, kas man būtu jāraksta. Jo kā es rakstu, to man diktē gars lielā, brīnumainā izziņā, tā ka es bieži nezinu, vai es esmu šajā pasaulē ar savu garu, un mani tas ļoti iepriecina, ka man tiek dotas pastāvīgas un drošas zināšanas.»

Viņš apraksta imaginatīvās pasaules ieplūšanu. Mēs redzam, ka viņš jūtas harmoniski mierīgs savā dvēselē un apraksta, kā normālos apstākļos pareizā attīstības turpmākajā gaitā cilvēku dvēselēm būtu jāļauj sevi pārņemt šiem iekšējiem spēkiem. Šiem spēkiem ir jānāk pār cilvēku dvēselēm piektajā pēcatlantiskajā laikmetā; bet tiem ir jātiek pārņemtiem tīri garīgajā iekšienē. Tiem nevajadzētu noklīst kaut kādos maldīgos ceļos. 17. gadsimtā par šiem spēkiem bija jārunā apmēram tā, kā runā *Jākobs Bēme*, tad par šiem spēkiem runāja kā pilnīgi tikai dievišķi vispārējam taisnīgumam uzticīgs cilvēks. Ka ne šis viens spēku veids, ne tīra pirmfenomenu apskatīšana, ne arī otrs šo spēku veids, brīvo imagināciju attīstīšanās, kas nepastāv vīzijās, bet ir tieši brīvas imagināciju, neparādās, ka šie spēki cilvēka dvēselē tiek cik vien iespējams traucēti, ka tie pēc iespējas tiek izmantoti tam, lai atkal cilvēci kā dvēseli izrautu ārā no Zemes plāna un dibinātu ar tām citu īpašu plānu, tas tagad ir luciferisko un arimānisko varu darbošanās veids piektajā pēcatlantiskajā laikmetā.

Daudz kam ir jāmijiedarbojas, lai tiktu traucēts pareizais uzplaukums, mierīgais un lēnais uzplaukums. Ieklausieties labi: es saku ne tikai mierīgais, bet mierīgais un lēnais uzplaukums, jo visam laikaposmam no 1413. līdz pat apmēram 2160. gadam vajadzētu tikt izmantotam tam, lai pakāpeniski attīstītu šos spēkus, kurus es minēju, brīvās imagināciju un pirmfenomenus, respektīvi, pirmfenomenu darbu. Tam pretī triecienu veidā ar visiem iespējamiem pretspēkiem nu darbojas luciferiskās un arimāniskās varas. Ja mēs ņemam vērā, ka tas, kas notiek, tiek vienmēr ārpuszemes pasaules ilgi sagatavots, tad mums nebūs nesaprotami tas, ka jau notiek sagatavošanās, lai radītu tiešām, tiešām spēcīgu pretdarbību normālajai cilvēces evolūcijai. Mēs jau redzējām, ka jau grieķu kultūras un romiešu kultūras laikā luciferiskās un arimāniskās varas ir iepludinājušas to, ko bija attīstījušas atlantiskajā laikā. Tagad izmainītā formā tās mēģina atkārtot šos centienus jau pirms piektā pēcatlantiskā laikmeta šim piektajam pēcatlantiskajam laikmetam. Tāpēc tagad jums tas nešķitīs nesaprotami, kad es saku, ka bija nepieciešams spēcīgs pamudinājums ar sekām, luciferiski-arimāniskām atlantiskā laika sekām arī šim piektajam pēcatlantiskajam laikmetam. Mēs zinām, ka atlantiskās iedarbības izstaro no tā, ko Platons jau zināja kā Atlantīdu. Attēlosim to shematiski tā, ka iedomāsimies Atlantīdu šeit (skat. zīmējumu); tad šeit būtu eiropeiskais, aziātiskais apgabals, un šeit būtu amerikāniskais apgabals. No tā tātad izstaroja senie atlantiskie spēki, arī senie atlantiskie luciferiskie un arimāniskie spēki.

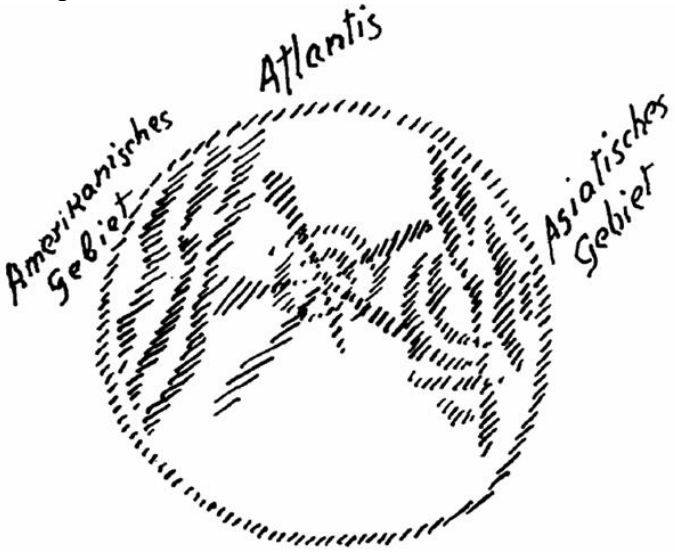

No tiem tika kaut kas paturēts, lai darbotos kā luciferiskas un arimāniskas varas piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, un, proti, tika paturēts arī kaut kas no labajiem spēkiem, no atlantiskā laika pamatotajiem spēkiem, kas tagad arī ir luciferiski un arimāniski. Tagad centrs tika pārcelts uz citu Zemes punktu. Atlantīda ir zudusi. Centrs tika pārcelts uz Āziju, tā ka jums tagad ir jāiztēlojas uz pretējās puses tam, ko biju shematiski uzzīmējis, tur pāri Āzijā, no turienes izstarojošas atlantiskās kultūras pēciedarbības kā sagatavošanos piektajam pēcatlantiskajam laikmetam, lai to luciferizētu un arimanizētu.

Tie galvenokārt bija seno atlantisko skolotāju pēcteči, kuri nu darbojās no kāda punkta tur pāri Āzijā. Viens priesteris bija audzināts tam, lai to, ko bija redzējis senajā Atlantīdā, skatītu arī vēlāk, lai skatītu to, ko atlantieši sauca par Lielo Garu un lai saņemtu uzdevumus no šī Lielā Gara. Un šos uzdevumus ar šiem uzdevumiem iniciētais priesteris paziņoja kādam jaunam, ārkārtīgi spēcīgam, enerģiskam, darbīgam cilvēkam, kurš caur šiem uzdevumiem savā kopienā saņēma vārdu «Lielais zemes valdnieks», Čingis-hanam. Un šis Lielais Gars caur savu sekotāju, pa apkārtceļu caur šo priesteri bija nodevis Čingishanam uzdevumu visus spēkus, kādus vien Āzijā varēja sakopot, izmantot tam, lai izplatītu to, kas piekto pēcatlantisko laikmetu varētu novest atpakaļ luciferiskā veidolā. Šie milzīgie spēki, kas bija vēl daudz spēcīgāki nekā Grieķijā pielietotie, tika pielietoti no šīs puses. No šīs puses visām brīvajām imaginācijām vajadzēja tikt pārveidotām senajās imaginācijās, vizionārās imaginācijās. Vajadzēja visstiprākajā veidā strādāt pie tā, lai cilvēku dvēseles iežūžotu krēslainā imaginmāciju piedzīvošanā, nevis brīvā, saprāta cauraustā imagināciju izjušanā. Nolūks bija ar šiem īpašajiem spēkiem, kas tur iestaroja no Atlantīdas, iedarboties uz Rietumiem tā, lai rietumu kultūra kļūtu par vīziju kultūru. Tad varētu atdalīt dvēseles un ar tām izveidot īpašu kontinentu, īpašu planetāru ķermeni. Visi nemieri, kas ienāca jauno laiku cilvēces attīstībā ar mongoļu iebrukumiem un visu, kas ar tiem bija saistīts, un kas turpināja darboties piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, pēc tam kad tas bija jau sagatavots agrāk, visi šie nemieri nozīmēja lielu, no Āzijas nākošu mēģinājumu padarīt eiropeisko kultūru par «vīziju kultūru», lai to nošķirtu no nepārtrauktās evolūcijas, lai to zināmā mērā aizvestu prom no Zemes. Austrumi noteikti atkal un atkal izjuta šo vizionāro redzējumu, šo vēlmi atsvešināties no Zemes.

Tam bija jārada pretsvars. Un šis pretsvars vispirms bija kaut kas, kas piederas normālai cilvēces attīstībai. Tātad pret to, kam bija jātiek izraisītam Čingishana priestera ietekmē, cilvēku dzimuma «atvieglināšanai», lai aizvestu to projām no Zemes, bija jātiek radītam Zemes smaguma pretsvaram. Un tas tika radīts ar to, ka tika atklāta rietumu pasaule, Amerika ar visu, ko Amerika sevī glabā, un līdz ar to cilvēkiem bija radīts Zemes smagums, prieks palikt uz Zemes. Amerikas atklāšana un viss, kas ar to bija saistīts, iedzīvošanās vispār uz Zemes materiālajām skatuvēm, tas nozīmēja, skatoties no aptveroši liela skatpunkta, pretsvaru Čingishana darbībai. Amerikai bija jātiek atklātai, lai liktu

cilvēkiem vairāk saaugt kopā ar zemi, kļūt materiālākiem un materiālākiem, lai būtu smagums, pretsvars spiritualizācijai, pēc kuras tiecās Lielā Gara pēcnācēji.

Bet no otras puses vienlaikus ar cilvēces dzīves skatuves izplešanās normālo procesu Amerikā savukārt sāka darboties citas, Lielā Gara, arimāniskās varas. No turienes tās kā vilnis nāca pār Eiropu, bet otrs no Āzijas uz otru pusi un piesūcināja Ameriku, tā ka Amerikas atklāšanas ietekmē attīstījās ne tikai normālie spēki, bet vienlaikus no turienes nāca arī spēcīgi arimāniski iebrukumi, kas iesākumā vēl bija vāji – tie turpinās iestāties, tos tikai ir jāpamana – tādā formā, ka arimāniskā ietekme aptvēra tieši to evolūciju, ko bija sasniegusi romiešu kultūra baznīcā un kristīgajā valstī. Kamēr ir salīdzinoši viegli pateikt, kā caur Čingishanu iedarbojās luciferiskā ietekme, ļoti precīzi zinot, ka tika iniciēts viens priesteris no Lielā Gara pēcnācējiem, ir daudz grūtāk pateikt, jo tas sadalās daudzās detaļās, kā iedarbojās arimāniskais gars no otras puses. Bet jums ir tikai jāpastudē, kā katolisko, stingri katolisko Spāniju pārņēma zelta bagātības, kas bija atrastas Amerikā, un viss pārējais, kas ar to ir saistīts. Pastudējiet tās īpatnējās sekas, kādas ir senajai Romas kultūrai kā spokam tādā valdniekā kā Aragonas Ferdinands Katolis no Kastīlijas, vai Kārlī V, ciktāl viņš bija valdnieks impērijā, kurā saule nenoriet: vienmēr atkal jauni šīs izplatīšanās mēģinājumi! Ja jūs studēsiet Eiropas attiecības ar uzplaukstošo, pakāpeniski arvien vairāk atklāto Ameriku, tad redzēsiet, kā no turienes nāk kārdinājumi. Tā kopumā ir viena vienīga kārdināšanas vēsture, vienlaikus ieausta vēsturē, kas norit pa normālajām sliedēm.

Es tikai jūs lūdzu, protams, nestāstīt, ka es šodien būtu Amerikas atklāšanu pavēstījis par arimānisku veikumu, es teicu tieši pretējo. Es teicu, ka Amerikai bija jātiek atklātai, bija jātiek atrastai, ka tas viss bija nepieciešami pasaules tālākai gaitai, bet tikai tajā iejaucās arimāniskie spēki, kas bija uzbrukums tam, kam vajadzēja notikt tālākajā pasaules gaitā. Šīs lietas īstenībā nav tik vienkāršas, ka varētu sacīt: te ir Lucifers, te ir Arimans un tā Lucifers un Arimans uzvedas, un tā viņi sadala pasauli. Tā nenotiek.

Tā mēs tātad redzam mijiedarbību starp daudziem spēkiem, kurus mēs mēģinām saklausīt to darbības laukā aiz fiziskā plāna. Visi šie spēki pārvar atkal citus. Tie meklē pārņemt savā varā to, kas kā cilvēku spēki iesniedzas no ceturtā pēcatlantiskā laikmeta, un izķēmot tos savā veidā, pakļaut tos savā kalpībā. Jums tikai jāpastudē tāda renesansi pavadoša parādība, kāds ir *Makiavelli*, tad jums būs cilvēciski personīgs simbols visam tam veidam, kas tur sākas, domu dzīves politizēšanai. *Makiavelli* ir tieša izpausme, atklāsme domu dzīves politizēšanai, liels, varens gars, bet gars, kurš uzbrūkot varām, par kurām es runāju, pilnībā atjauno noskaņojumu, kas nāk no pagāniskās, antīkās Romas kultūras. Ja mēs patiešām studējam vēsturi – kā *Makiavelli* ir ne tikai viena atsevišķa personība, atsevišķs cilvēks, bet gan tikai īpaši zīmīga izpausme daudziem tā domājošiem, tad mēs ieraugām lietas pareizā gaismā. Tad mēs redzam to, kas grib ātri brāzties uz priekšu, kas ar palikušajiem atavistiskajiem spēkiem, tātad luciferiskiem spēkiem, grib ātri brāzties uz priekšu. Ja būtu noticis pēc *Makiavelli* prāta, tad visa Eiropa jau būtu pārpolitizēta. Tādiem spēkiem, kas darbojas kā vētrā, tad pretī darbojas normāli darbojošies spēki. Tādai tīri politiskai un visu cilvēcisko domāšanu politisku padarošai figūrai, kāds ir *Makiavelli*, mēs varam nostādīt pretī personību, kas bija gandrīz viņa laikabiedrs: *Thomas a Kempis,* kurš pārstāv lēno, pakāpenisko attīstību un kurš pilnīgi nemaz nav politisks gars, bet darbojas lēnām un pakāpeniski.

Un tā mēs varam izsekot šiem atsevišķajiem strāvojumiem. Mēs ieraudzīsim normālus; mēs ieraudzīsim tādus, kuri ieplūst no agrākajiem laikiem un kurus izmanto spēki, kurus mēs esam minējuši. Vēsturē kopā darbojas daudzi spēki. Skats noteikti ir jāpievērš šīm kopsakarībām. Tādā cilvēkā kā *Jākobs Bēme* mēs ieraugām, kā viņš jūt uzdīgstam brīvo imagināciju. Varētu sacīt: *Jākobs Bēme* ir tāda personība, kura ar visu savu dvēseles dzīvesveidu ļoti spēcīgi ir ticis līdz tam, lai neļautos traucēt luciferiskiem un arimāniskiem uzbrukumiem un varētu iet pa taisno evolūcijas ceļu.

Turpretī Eiropas austrumos, austrumu kultūrā jūs varat lielā skaitā atrast personības, kuras ļoti cieš no luciferiskiem traucējumiem, no traucējumiem, kas vērsti uz to, lai vienmēr atkal un atkal aizvestu cilvēkus prom no Zemes, no fiziskā ķermeņa, vienmēr atkal un atkal sabrukt stāvoklī, situācijā, kas visu cilvēku pārvērš it kā vīzijā pašam par sevi, tātad pilnībā viņu pārdvēseļot. Tā ir tendence, kas ir iepotēta Eiropas austrumos. Toties Eiropas rietumiem daudz vairāk ir iepotēta sajūta, ka tā tiek vilkta uz otru pusi, par imaginatīvās pasaules vilkšanu uz ķermeņa smagumu, uz fizisko smagumu, lai to, kam vajadzētu tapt par brīvu imagināciju, par kaut ko tādu, kas darbojas ne tikai dvēselē, bet kas darbojas organismā, ko dvēsele iebāž organismā un ar to liek organismam dzīvot līdzi imaginācijām. Laikam to, ko es ar to domāju, nevar izteikt zīmīgāk, kā to ir izdarījis *Alfrēds de Misē*, lai raksturotu pats savu dvēseles stāvokli. *Misē (Musset)* ir viena no tā personībām, kas sajuta sevī imaginatīvo dzīvi, bet juta arī uzbrukumu pret šo imaginatīvo dzīvi, tādu uzbrukumu, kas bija vērsts uz to, lai šo imaginatīvo dzīvi iebāztu ķermeniskumā. Tur iekšā šo imaginatīvo dzīvi, jo tā tur neiederas, jo tai ir jāattīstās brīvi lidinoties dvēselē, sagrābj zemes smagums un viss, kas ir tikai ķermenisks, kamēr tai vajadzētu noritēt dvēseliski. «*Elle et lui*» («Afēra, kuru vajadzētu atcerēties»), grāmata, kuru *Žorža Sanda* ir uzrakstījusi no savām attiecībām ar *Misē*, satur skaistu *Misē* dvēseliskās dzīves pašaprakstu, un dažus teikumos no tā es gribētu citēt, jo no tiem jūs redzēsiet, kā viņš pats jūtas iesaistīts šādā apdraudētā imaginatīvajā dzīvē. *Misē* saka: «Radīšana mani mulsina un liek man nodrebēt. Manai vēlmei vienmēr pārāk lēnā izpildīšanās rada man briesmīgas sirdsklauves, un raudot, tikai ar pūlēm aizturot skaļus kliedzienus, es dzemdēju ideju – tā vienā mirklī mani apskurbina, un otrā rītā man no tās metas nelabi. Ja es to pārformēju, kļūst vēl sliktāk, tā aizslīd no manis; labāk es to aizmirstu un gaidu kādu citu. Bet šī cita pārņem mani tik juceklīgi un tik neizmērojami, ka mana nabaga būtība nespēj to satvert. Tā spiež un moka mani, līdz ir kļuvusi realizējama, un tad iestājas otras ciešanas, dzemdību sāpes, patiesi fiziskas sāpes, kuras es nespēju definēt. Tā paiet mana dzīve, ja es ļauju sevi pārvaldīt tam milzu māksliniekam, kas ir manī.» – ņemiet pretstatam *Jākobu Bēmi*, kurš sevī jūt dievu; bet *Misē* jūt milzu mākslinieku, kas ir viņā - «Tātad ir labāk, ka es dzīvoju, kā esmu apņēmies dzīvot, ielaižos visa veida pārmērībās, lai nogalinātu šo kremtošo tārpu, ko citi pieticīgi sauc par "inspirāciju", bet es pilnīgi atklāti par "slimību".»

Gandrīz katrā teikumā ir paralēlteikums tam, ko es jums minēju kā *Jākoba Bēmes* izteikumu, bet arī ārkārtīgi raksturīgi. Atcerieties, kā es teicu iepriekš: Palēnām grib – mēs par vēl runāsim rīt – noritēt normāli noritošā attīstība; te mežonīgs grūdiens, jo viņam tas nav pietiekami ātri. Un to viņš apraksta pats. Tas ir brīnišķīgs pašapskats, ko viņš tā sniedz. Viņš saka: «Radīšana mani mulsina un liek man nodrebēt», jo no arimāniskās puses vienmēr iebrāžas vēlme-visam-notikt-ātrāk tajā, kas grib norisināties lēni. «Manai vēlmei vienmēr pārāk lēnā izpildīšanās rada man briesmīgas sirdsklauves»: te jums ir visa psiholoģija cilvēkam, kurš grib dzīvot brīvās imaginācijās un kuru traucē arimānisko spēku uzgrūšanās. «Un raudot, tikai ar pūlēm aizturot skaļus kliedzienus» - iedomājieties, cik fiziski viņā iedarbojas imaginācijas, ka viņam gribētos kliegt, kad tās viņā izpaužas – «Es dzemdēju ideju – tā vienā mirklī mani apskurbina, un otrā rītā man no tās metas nelabi.» Jo tā vietā, lai nāktu no dvēseles, tā izceļas no organisma! «Ja es to pārformēju, kļūst vēl sliktāk, tā aizslīd no manis; labāk es to aizmirstu un gaidu kādu citu.» Jo viņš vienmēr grib ātrāk, ātrāk nekā var notikt normāla attīstība. «Bet šī cita pārņem mani tik juceklīgi un tik neizmērojami, ka mana nabaga būtība nespēj to satvert. Tā spiež un moka mani, līdz ir kļuvusi realizējama, un tad iestājas otras ciešanas, dzemdību sāpes, patiesi fiziskas sāpes, kuras es nespēju definēt.» Un tādēļ, viņš saka, viņš labāk gribētu, skatoties uz šo milzu mākslinieku, kas viņā darbojas, vadīt dzīvi tā, kā viņš ir apņēmies, proti, nekādi neielaisties ar visu šo imaginatīvo pasauli; jo viņš to sauc par «slimību».

Turpretī ņemiet *Jākoba Bēmes* teikumu: «Es saku Dieva priekšā, ka es pats nezinu, kā man tas notiek.» Tā ir izteikta svētlaime. Tas tiek izteikts samudžināti, kad tiek teikts: «Radīšana mani mulsina un liek man nodrebēt. Manai vēlmei vienmēr pārāk lēnā izpildīšanās rada man briesmīgas sirdsklauves.» *Jākobam Bēmem* viss ir dvēseliski! Un, kad viņš grib rakstīt, tad viņam šķiet, ka nevis

kāds milzu mākslinieks, kas padara viņu nelaimīgu, bet gan gars viņam diktē, viņam esot pārceltam pasaulē, kur gars viņam diktē; tad viņš esot šajā pasaulē un esot par to augstākā mērā iepriecināts, jo tad viņam tad tiek dotas nemitīgas un noteiktas atziņas, nemitīgas, lēnām noritošas. Jākobs Bēme sliecas pieņemt šīs lēni noritošās atziņas; viņam tas nav par lēnu, jo viņš to, ko es jums esmu aprakstījis kā ātri-prom aiztriecošo, nejūt kā sevi pārvaldošu, bet ir no tā pasargāts.

Tā mēs varētu minēt arvien vairāk un vairāk parādību, ja būtu tam laiks, kas mums parādītu, kā cilvēki ir iekļauti šajā pasaules procesā. Šie cilvēki, kurus es minēju, gan izvēlēti kā tādi, kuru vārdus ir saglabājusi vēsture. Bet zināmā veidā visa cilvēce, viens tā, cits citādi, ir pakļauta tai pašai lietai. Piemērus tam izraugās tikai tā, lai varētu pārrunāt plaši izplatīto, lai varētu to raksturot ar īpašiem piemēriem. Un, ja mēģināsiet pārskatīt to, ko esam tā nolikuši priekšā, tad varēsiet šo to saprast, kas tur ir attīstījies. Varētu jau iedziļināties arī dažās citās dzīves parādībās, bet paliksim šodien vairāk pie garīgās dzīves, tad vēl pie īpašās garīgās dzīves, pie izziņas dzīves. Tad mums šajā īpašajā jomā var parādīties īpašības, kuras raksturo jaunāko laiku cilvēci un kas var likt mums saprast dažas lietas. Tā kā nav iespējams daudz pateikt par ārējo dzīvi – mūsdienu aizspriedumu dēļ un dēļ visa tā, kas ir saistīts to, cik sasaistīta ir dvēsele mūsdienu apstākļos – tad dabiski man arī tikai augstākajā mērā ierobežoti šajā vietā ir iespējams runāt par lietām, kas tur mūsu dienās iedarbojas līdz pat tiešai tagadnei. Tas nav iespējams, to es jau bieži esmu piezīmējis. Bet es tomēr gribētu zināmā mērā norādīt uz tādām parādībām, kas ierosina mazāk emociju, mazāk kaislību. Atļaujiet man vispirms attēlot dažas parādības, izziņas un sajūtu dzīves parādības, kuras es pagaidām izvēlos ieskicēšanai apskatos, kurus te veicu, lai jums parādītu, kādi spēki te darbojas šajā piektajā pēcatlantiskajā laikmetā. Lai šīs atsevišķās parādības ievietotu šajos spēkos, apskatīsim tās vispirms vēsturiski.

Izvēlēsimies parādību, kam mūs, protams, vajadzētu interesēt visdziļākajā nozīmē, ļoti nozīmīgu parādību; ņemsim parādību, kas izpaužas cilvēciskajā Kristus izpratnē, un ņemsim tai tuvās parādības par Kristus būtības izpratni. Par to mums ir jaunāka parādība *Ernesta Renana* grāmatā «Jēzus dzīve», kas iznāca 19. gadsimta sešdesmito gadu sākumā, strauji piedzīvojas daudzus metienus, man šķiet, ka 1900. gadā jau pēc *Ernesta Renana* nāves bija jau divdesmitais izdevums. Tad mums ir arī *Dāvida Frīdriha Štrausa* «Jēzus dzīve», kas īstenībā faktiski nav nekāda Jēzus dzīve. Un tad mums vēl ir – nevaram teikt: Jēzus dzīve, bet zināmi augstākā mērā nozīmīga veida uzskati Eiropas austrumos; nevis Jēzus dzīve, bet iztirzājums par Kristu, kas vainagojas ar to, ko par Kristu un Viņa iejaukšanos Zemes evolūcijā ir uzrakstījis *Solovjovs*. Kādas trīs nozīmīgās deviņpadsmitā gadsimta cilvēku garīgās dzīves izpausmes – šī *Ernesta Renana* «Jēzus dzīve», šī *Dāvida Frīdriha Štrausa* «Jēzus dzīve», kas īstenībā nav nekāda Jēzus dzīve, tūlīt dzirdēsiet, kāpēc, šī Kristus iejaukšanās Zemes attīstībā, kā to ir izklāstījis *Solovjovs*. Viņa izklāsti vismaz vainagojas Kristus-idejā.

Kas ir nervs *Renana* iztirzājumos par Jēzus dzīvi? Ja gribat pareizi godināt *Renana* grāmatu «Jēzus dzīve», tas ir, saprast to kā sava laika dokumentu, tad jums tā ir jāsalīdzina ar agrākajiem Jēzus dzīves attēlojumiem. Jums pat nav jāskatās tikai uz literārajiem Jēzus dzīves attēlojumiem, bet jūs varat apskatīt visus attēlojumus, arī kā gleznieciībā attēlota Jēzus dzīve. Jo tā pati gaita, tā sacīt, izpaužas visur, kur parādās Jēzus dzīves attēlojums. Pirmajos kristīgajos romiešu laikos Austrumi pārņēma ne tikai kristietību, bet arī Jēzus dzīves attēlojumu. Bija arī grieķiskie attēlojumi, grieķiskā vizualizācija, un Austrumiem ir palikušas spējas tā attēlot Kristu. Bizantiskā Jēzus-seja ir vienmēr atkal un atkal tikusi attēlota arī Rietumos Romā, līdz apmēram no 13. gadsimta pirmo reizi un tad vēlāk tādā veidā, kā es to šajās dienās jau esmu ieskicējis, uzpeldēja nacionālās idejas, nacionālie impulsi, kur tad stereotipiski-tradicionāli turpinātā Jēzus-seja no šī nacionālā impulsa pakāpeniski ir tikusi pārveidota, nācijām pārtverot Jēzus-tipu un attēlojot Jēzus-tipu savā veidā. Tur savukārt tad parādās visdažādākie impulsi, kā attēlot tipisko Jēzu. Pasekojiet, cik īpatnēji nacionālais skatījums iestājas, man gribētos teikt, Jēzus galvas attēlojumos *Guido Reni*, *Bartolomē Estebana Muriljo*, *Šarla Lebruna* gleznās. Tie ir tādi trīs piemēri, ko varēja dabūt rokā. Tur mums visur ir ilgas tipisko Jēzu attēlot nacionāli. Viņš

visur ir tāds, ka ir redzams: *Guido Reni* darbos Jēzus sejā ieplūst daudz vairāk, nekā tas vēl bija viņa priekšgājējiem, itāliskais dvēseles tips, *Muriljo* darbos spāniskais, *Lebrunam* franciskais. Bet šajos trīs veidu attēlojumos mēs visur redzam baznīcas tradīcijas principu. Jūs neatradīsiet tādas viņu gleznas, aiz kurām nestāvētu varenā baznīca. Turpretī jūs atradīsiet sadumpošanos, gribētos teikt, glezniecisku sacelšanos pret baznīcas visaptverošo varu, kuru var saskatīt *Muriljo, Lebruna, Guido Reni* gleznieciībā, sadumpošanos, brīvu cilvēciskuma izstrādāšanu *Rubensa, van Deika, Rembranta* darbos. Tā ir tieša glezniecisķā sacelšanās, ja jūs to apskatāt attiecībā uz Jēzus sejas attēlojumu. Katrā gadījumā mēs redzam no šīs gaitas, kā tas, kas pastāv kā priekšstati par Jēzus izskatu, nestāv uz vietas, bet gan spēki, kas darbojas pasaulē, iedarbojas pat arī uz šo jomu. Kā romānisms kā dvesma pāršalc *Lebrunu, Muriljo, Guido Reni*, kuri mostas nacionālajam, kā uzbrukums romānismam tik skaidri izpaužas sejās – ne tikai Jēzus sejā, bet arī pārējo svēto sejās – *Rubensa, van Deika* un tad it īpaši *Rembranta* gleznās. Un tā mēs redzam, kā visas garīgās darbības pakāpeniski izveidojas dažādu impulsu ietekmē, kas paceļas cilvēku evolūcijā.

Un tāpat jūs atradīsiet laikam, kad kopš 16. gadsimta tēlotājmākslas vairāk nomaina rakstītais vārds, kā tad – jo to pašu nozīmi, kāda agrākos laikos bija tēlainajiem attēlojumiem, kopš 16. gadsimta šādās lietās ieguva vārdiskie attēlojumi – atkal apritē nonāk Jēzus tēls, Kristus tēls, kas nekad nav sastindzis un nemainīgs, bet gan vienmēr tiek uztverts tā, kā attēlotājos saplūst kopā dažādie spēki. Un man gribētos teikt: kā pagaidām pēdējie produkti mums ir *Renana* Jēzus, *Dāvida Frīdriha Štrausa* Jēzus, kas nav nekāds Jēzus, *Solovjova* Kristus. Un cik milzīgi tie atšķiras viens no otra!

Renana Jēzus: Jēzus ir attēlots kā pilnībā parasts cilvēks, kurš dzīvo Palestīnā, kā vēsturiska personība. Turklāt Palestīna, liekot lietā visu moderno zinātniskumu, ir attēlota tik brīnišķīgi uzskatāmi, man gribētos teikt, attēlota tā, ka lasītāja priekšā paveras visa Palestīnas ainava ar tās cilvēkiem, un šajā reāli-naturāli attēlotajā ainavā starp turienes cilvēkiem staigā Jēzus kā tēls, un parādās mēģinājums no Palestīnas ainavas un cilvēkiem izskaidrot šo Jēzus-tēlu, kā viņš uzaug, kāds viņš kļūst kā cilvēks, kā šāds cilvēks varēja rasties Palestīnā. Izcilību Renana tēlojumā sāk apzināties tikai tad, ja to salīdzina ar agrākajiem attēlojumiem. Agrākie attēlojumi vada savu iekšējo gaitu no evaņģēlijos attēlotā, un pārceļ to apvidū, kāda vispār nekur nav. Vienkārši fakti vienmēr atkal tika stāstīti tā, kā tie bija attēloti evaņģēlijos; ainava tika atstāta pilnīgi bez ievērības, tas tika attēlots tā, ka varētu notikt jebkur. Bet *Renans* tagad ķeras pie darba tā, ka attēlo Svēto zemi tik reāli ar visām detaļām, ka Jēzus šajā Svētajā zemē kļūst par īstu palestīnieti. Kristus Jēzus, kuram būtu jāpieder visai cilvēcei, kļūst par Jēzu, kurš kā vēsturiska personība dzīvo un staigā Palestīnā, ir palestīnietis, tiek uztverts Palestīnā starp 1. un 33. gadu, tiek uztverts turienes tikumos, ar turienes uzskatiem, tiek uztverts turienes ainavā. Reālistisks apraksts. Jēzu reiz vajadzētu attēlot kā vēsturisku Jēzus personību, tāpat kā tiek attēlotas citas vēsturiskās personības. *Renana* garam šķita bezjēdzīgi attēlot abstraktu Sokratu, kurš varētu atrasties jebkur, kurš galu galā varētu dzīvot jebkurā laikā; bet *Renanam* arī šķita tikpat bezjēdzīgi attēlot abstraktu Jēzu, kurš varētu atrasties jebkur. Viņš grib, pilnībā atbilstoši 19. gadsimta zinātnei, attēlot Jēzu kā vēsturisku figūru starp 1. un 33. gadu, kā viņš būtu apjēdzams Palestīnā un Palestīnas apstākļos. Jēzus ir dzīvojis starp 1 un 33 gadiem un 33 gadu vecumā ir nomiris, kā mirst jebkurš cits cilvēks šādā vai tādā vecumā, un viņa darbības turpinājums pastāv kā jebkura cita vēsturiska cilvēka darbības turpinājums, kurš ir noteiktā vecumā nomiris. Pilnīgi integrēts mūsdienu skatījumā: Jēzus kā vēsturiska personība, saprasts viņa vidē, to mums sniedz *Ernesta Renana* «Jēzus dzīve».

Tagad apskatīsim *Dāvida Frīdriha Štrausa* «Jēzus dzīvi», kas īstenībā nav nekāda Jēzus dzīve. Es saku, ka tā nav Jēzus dzīve; jo *Dāvids Frīdrihs Štrauss* gan ķeras pie darba kā ļoti mācīts vīrs, izpēta to, ko grib izpētīt, tik pamatīgi, ar tādu pašu pamatīgumu, kā to savā jomā paveica *Ernests Renans*. Bet *Dāvids Frīdrihs Štrauss* nepievērš uzmanību vēsturiskajam Jēzum; tā viņam iesākumā ir tikai figūra, kurai viņš piesaista pavisam kaut ko citu. *Dāvids Frīdrihs Štrauss* pēta to, kas par Jēzu tiek

teikts, ciktāl Jēzus bija Kristus, ciktāl Jēzus brīnumaini ienāca pasaulē, brīnumainā veidā attīstījās, izteica noteikta veida lielas mācības, izgāja cauri ciešanām un nāvei un augšāmcēlās. Šos evaņģēliju stāstus pēta *Dāvids Frīdrihs Štrauss*. Arī *Ernests Renans*, protams, bija ņēmis evaņģēlijus, bet zināmā mērā tos reducējis līdz tam, ko viņš no savām precīzajām zināšanām par Palestīnu varēja uzskatīt par kvalificējamu pasaules uzskatam attiecībā uz Jēzus dzīvi. *Dāvidu Frīdrihu Štrausu* tas daudz neinteresē, Štrauss saka sev: šis vai tas ir tas, ko evaņģēliji stāsta par Kristu, kas ir dzīvojis Jēzū. – Un tad viņš pēta, ciktāl tas, kas tur tiek stāstīts par Kristu, kā mīts ir dzīvojis arī šur vai tur, kā tas, kas tiek stāstīts par brīnumaino piedzimšanu, ir atrodams arī vienas vai otras tautas šādos vai citos mītos, kā tas, kas tiek stāstīts par Viņa pieaugšanu, ir atrodams vēl šur vai tur, kā galu galā Golgātas mistērija pati jau ir atrodama mītos, un kā tā tiek izmantota teiksmās par vienu vai citu dievu. Un tā *Dāvids Frīdrihs Štrauss* vēsturiskajā Jēzus figūrā saskata tikai iespēju, ka cilvēces mītu veidošana ir sakoncentrējusies vienā personībā. Jēzus viņam ir vienaldzīgs, Viņš viņam ir vērtīgs tikai tiktāl, par cik mīti, kas citādi ir izkaisīti pasaulē, ir sakoncentrējušies šajā vienā Jēzū, kas visi tad tiek viņam piekarināti klāt. Bet šie mīti viņam visi nāk no viena kopēja impulsa; tie visi uzrunā *Dāvidu Frīdrihu Štrausu* kā mītus veidojošs spēks, kas dzīvo cilvēcē. Un no kurienes *Dāvidam Frīdriham Štrausam* nāk šis mītus veidojošais spēks? Tas nākot no tā, ka cilvēcē, kā tā attīstās uz Zemes no Zemes rašanās sākuma līdz Zemes bojāejai, vienmēr esot kāds augstāks spēks par tikai ārējo, fiziskajā plānā darbojošos spēku. Visam cilvēku dzimumam cauri vijoties spēks, un šis spēks vienmēr virzoties uz pārdabisko, un šis pārdabiskais tiekot izteikts mītos, kas tiek sacerēti. Mēs zinām, ka cilvēkā dzīvo pārjutekliskais, kas grib izpausties mītos, kas nevar tikt izteikts ar ārējo fizisko zinātni, bet izpaužas mītos. Tā *Dāvids Frīdrihs Štrauss* redz nevis vienā atsevišķā Jēzū, bet visos cilvēkos Kristu, kurš kopš cilvēces sākuma dzīvo un darbojas caur visiem cilvēkiem, caurvij visu cilvēci, kura sadzejo par to mītus. Caur Jēzus personību šis mītus veidojošais spēks vienkārši attīstoties visspēcīgāk. Viņā tas koncentrējoties. *Štrauss* tātad nerunā par vienu Jēzu, viņš runā par Jēzu, kurš faktiski nav nekāds Jēzus, bet kuram tikai tiek piekarināts klāt tas, kas kā garīgs Kristus spēks cauraužot visu cilvēci. *Dāvidam Frīdriham Štrausam* cilvēce pati ir Kristus, un šis Kristus darbojoties vienmēr, gan pirms Jēzus, gan pēc Jēzus. Un īstā Kristus inkarnācija *Dāvidam Frīdriham Štrausam* ir nevis atsevišķais Jēzus, bet gan visa cilvēce, Jēzus ir tikai izcilākais reprezentants Kristus reprezentācijai caur cilvēci.

Tātad viņam galvenais nav Jēzus kā vēsturiska personība, bet gan abstrakts cilvēciskums. Kristus ir pārvērties par ideju un šī ideja inkarnējas visā cilvēcē. Tas ir visdestilētākais, ko cilvēks 19. gadsimta iesākumā varēja apjēgt: Kristus kļūst par dzīvu ideju, Kristus tiek apjēgts kā ideja un Jēzus zināmā mērā tiek nobīdīts malā! «Jēzus dzīve», kas nav nekāda Jēzus dzīve, bet gan tikai dokuments par to, ka visā cilvēcē inkarnējas, nepārtraukti inkarnējas ideja, dievišķais. Kristus, ko iztēlojas ideālā retinājumā, iedomājas ideāli, tā ir šī otrā «Jēzus dzīve», *Dāvida Frīdriha Štrausa* «Jēzus dzīve». Tā nu mums ir *Ernesta Renana* «Jēzus dzīve», kur Jēzus aprakstīts kā vēsturiska figūra starp citiem un pats par sevi, tad ir *Dāvida Frīdriha Štrausa* Kristus ideja, kas iet cauri visai cilvēcei, bet paliekot nedaudz destilēta abstraktajā.

Un tagad pie *Solovjova* mēs vispār vairs neredzam neko no Jēzus, bet ir tikai Kristus, bet Kristus nojausts kā dzīvs, kā Viņš darbojas nevis kā ideja, kas izraisa cilvēkos to, ka viņa spēks tiek pārveidots mītos, bet gan darbojas kā dzīva būtne, kurai tikai nav ķermeņa, bet tā darbojas vienmēr, vienmēr ir starp cilvēkiem un kam tieši jāietekmē ārējā organizācija, ir jādibina sociālā kārtība – Kristus, kurš vienmēr ir līdzās, ir dzīva būtne, kuram Jēzus, man gribētos teikt, nemaz nebūtu bijis vajadzīgs, lai kā Kristus ienāktu starp cilvēkiem. Kaut arī visas šīs lietas *Solovjovam*, protams, īstenībā tik radikāli neizceļas, tas neko nemaina; Kristus viņam ir tāds, kurš visur iznāk priekšplānā, proti, Kristus kā dzīvais, kurš var tikt aptverts tikai imaginatīvi, bet caur imagināciju tiek aptverts tā, ka darbojas uz Zemes kā reāla būtne, kā pārjutekliski-reāla būtne.

Tā nu mums ir trīs veidoli. Mēs redzam, kā 19. gadsimtā mums viens un tas pats parādās trīskāršā veidā: *Ernesta Renana* «Jēzus dzīvē» pavisam reāli, reālistiski izcilākais vēstures darbs, Jēzus kā vēsturiska personība, sarakstīta ar visiem 19. gadsimta zinātniskajiem sasniegumiem. *Dāvids Frīdrihs Štrauss*: cilvēces ideja, impulsīvi inkarnējoties visā cilvēcē, bet paliekot idejā, nepamostoties dzīvei. *Solovjova* Kristus: dzīvs spēks, dzīva būtne, garīga. Reāla Jēzus dzīve *Ernestam Renanam*, ideāla Jēzus dzīve *Dāvidam Frīdriham Štrausam*, kas vienlaikus ir Kristus-impulsa ideāls attēlojums, Kristus-impulsa garīgs attēlojums *Solovjovam*.

Šodien es vēlējos vispirms iepazīstināt šīs trīs mūsdienu dzīves izpausmes Jēzus Kristus tēla izzināšanā, kā tās mums parādās blakus viena otrai. Rīt mēs tos ievietosim kontekstā, kas izriet no impulsiem, kurus esam iepazinuši.

TREŠĀ LEKCIJA

1916. gada 18. septembris

Lucifera iebrukums no Austrumiem (Čingishans) un arimāniskā ietekme no Rietumiem (Meksikas mistērijas). Meksikāņu dievs Taotls kā nāves gars grib padzīt dvēseles no Zemes. Taotla pretinieks: Tetckatlipoka. Vitliputcli cīnās pret Taotlu Golgātas mistērijas laikā. Uzskatu par Kristu galējības: *Renana* «Jēzus dzīve» un *Solovjova* priekšstats par Kristu. «Visam ārējam vajadzētu iedegt sevis izzināšanu; iekšējai būtībai būtu jāmāca pasaules izziņa» – kā Antropozofiskās biedrības uzdevums.

Ir ārkārtīgi grūti runāt par apstākļiem, kas tika iezīmēti iepriekšējā lekcijā, jo jaunākajos laikos, mūsu materiālistiskās domāšanas laikā tam bieži vien trūkst priekšstatu un jēdzienu. Tie vispirms ir jāiegūst ar garazinātni. Tādēļ tas, kas var tikt paziņots, zināmā mērā arī paliek tikai ieskicējoši. Turklāt ir arī vēl viens iemesls – tas ir noteikts ar visu mūsu jaunākās kultūras attīstību – tas ir: iemesls, ka attiecībā pret apstākļiem, kuri mūsdienu cilvēkam slēpjas aiz izziņas sliekšņa, šis mūsdienu cilvēks kopumā ir kļuvis nedaudz mazdūšīgs. To nevar pateikt citādi, ja grib izvairīties no vārda «gļēvs»: ir kļuvis mazdūšīgs. Mūsdienu cilvēks vismīļāk ar izziņu gribētu sev radīt īsti patīkamas izjūtas. Bet tas ne vienmēr ir iespējams. Izziņa var mūs piepildīt ar visdziļāko apmierinājumu arī tad, ja nesaka tikai tieši patīkamākās lietas, ja parāda arī ne pašas patīkamākās lietas; jo šīs nepatīkamās lietas arī pieder pie patiesības un par patiesību vajadzētu būt apmierinātam jebkurā gadījumā; zināmā mērā arī par vissliktākajām patiesībām var gūt pacilājošu sajūtu. Bet tam bieži vien, kā teikts, modernais cilvēks ir pārāk mazdūšīgs; viņš grib tikai sava veida pacilātību. Tas savukārt ir saistīts tieši ar tiem modernās esamības noslēpumiem, uz kuriem būtu jānorāda šajos apskatos, kādi te tagad ir sarīkoti.

Modernais cilvēks spēj apgūt šīs īpašās spējas, par kurām tika runāts vakar – brīvās imaginācijas domāšanā un rīcībā, un pirmfenomenu attiecības ar pasauli domāšanā un rīcībā – tikai tad, ja pār noteiktām norisēm, kas tur izspēlējas, ir pārklāts plīvurs, ja tās tāpat vien neatsedzas. Un tādēļ tā ir piektā pēcatlantiskā laikmeta evolūcijas nepieciešamība, ka noteiktas lietas, kas norisinās, kas zināmā mērā ielaužas mūsu jutekliskajā pasaulē no zemjutekliskajām un pārjutekliskajām pasaulēm, cilvēks nesaprot. Svarīgākos notikumus, kas norisinās ap mums mūsu acu priekšā, modernais cilvēks vispār nesaprot. Viņš zināmā mērā ir pasargāts no tā, lai saprastu šos notikumus, jo tikai šādā aizsardzībā var pienācīgi attīstīt minētās divas spējas. Bet līdz mūsu laikam pamati ir radīti tiktāl, ka bez norādīšanas uz šīm lietām zināmā piesardzīgā veidā ar piesardzīgiem paņēmieniem tikt tālāk uz priekšu evolūcijā nav iespējams. Modernais cilvēks, kā viņš savā dvēselē dzīvo līdzi ne tikai tam, kas norisinās viņam apkārt, bet arī tam, ko viņš pats dara, ko viņš pats sarīko, modernajam cilvēkam dvēselē zināmā mērā ir tikai vājas refleksijas no tā, kas īstenībā notiek, vājas refleksijas no tā, kas dīgst un briest zemjutekliskajā dabā, kas augstākais tikai dažreiz modernajam cilvēkam uzvirmo biedējošos sapņu tēlos, bet arī tad tikai vāji. Kas tur notiek, to modernais cilvēks nezina. Arī par pārjuteklisko viņš normālā stāvoklī zina maz. Zem tā, ko mēs pieredzam dvēselē esot modernais cilvēks, zināmā mērā atrodas kaut kas, ko nevar apzīmēt citādi kā vulkāniski spēki, kas var radīt izvirdumu. Ir tieši tā, it kā tas, ko modernais cilvēks pārdzīvo savā dvēselē, būtu tāds, ka to varētu salīdzināt ar pasauli, kuru piedzīvo, ja stāv uz ļoti vulkāniska pamata. Tad iesākumā var pavisam mierīgi pavērot; atliek tikai paņemt rokās kādu papīru un to aizdedzināt, kā visapkārt pēkšņi izplūst dūmi! Un ja vēl šajos dūmos varētu saskatīt, kas tur apakšā maļas un mutuļo, tad zinātu, uz kāda pamata īstenībā stāv. Tā tas ir arī ar moderno dzīvi. Tā mēs modernajā dzīvē novērojam, ka *Ernests Renans* saraksta savu «Jēzus dzīvi». Mēs to redzam tā, kā mēs redzam ainavu, skatoties pāri Solfatara vulkānam. Mēs redzam to, ko raksta *Dāvids Frīdrihs Štrauss*, un aprakstām to tik rāmi, kā mēs to aprakstījām vakar. Mēs redzam, ko raksta *Solovjovs*; mēs aprakstām to tā, kā mēs to aprakstījām vakar – rāmi un lēnprātīgi. Tās viss ir aprakstīts lēnprātīgi; tas viss ir aprakstīts tā, ka mēs vēl pat neesam sākuši mēģinājumu aizdedzināt papīra strēmeli un paskatīties, kas tur pazemē dzīvo un darbojas kā cilvēces vulkāniskās dziņas.

Ar to, ko es tā ieskicēju, ir tiešām daudz pateikts. Tam tikai ir jātiek kārtīgi pārdomātam, tad redzēsiet, ka ar to ir daudz pateikts. Tātad apskatīsim to, ko mēs aprakstījām vakar mūsu iztirzājumu beigās, kā dzīvi virs vulkāna. Un tas atkal ir pilnīgi evolūcijas garā, ka tas tā ir, ka mēs šīs lietas apskatām tik rāmi un nekaitīgi. Tas ir labi, jo zem šīs lēnprātības, zem šī miermīlīguma tieši attīstās tās spējas, kādas mums nepieciešamas piektajā pēcatlantiskajā laikmetā. Tikai vairumam cilvēkam tās neattīstās apzināti, un tādēļ garazinātnei ir jāparūpējas par to, lai tās varētu attīstīties arī apzināti. Tieši tādēļ dažkārt piesardzīgā veidā ir jānorāda uz lietām, kādas pamana, ja aizdedzina šo papīra strēmelīti. Kādēļ tas viss ir tā? Redzat, tas viss tā ir tā iemesla dēļ, ka arimāniskajiem spēkiem ar mūsu piektā pēcatlantiskā laikmeta kultūru ir padomā kaut kas pavisam cits. Ceturtajā pēcatlantiskajā kultūrā tie piedzīvoja tādu vilšanos romiešu evolūcijas dēļ, kā mēs to aprakstījām vakar un aizvakar. Tie nesasniedza savu mērķi; tādēļ tie ir sagatavojuši visļaunākās vētras mūsu piektajam pēcatlantiskajam laikmetam, jo atkal grib sasniegt savu mērķi.

Es jau norādīju, ka arī lokāli no divām pusēm izpaužas tas, kas kā vētras grib ielauzties mūsu rāmajā, miermīlīgajā, vai rāmuma un miermīlīguma noteiktajā evolūcijā piektajā pēcatlantiskajā laikmetā. Uz vienu es norādīju, kad teicu, kā tika inspirēts Čingishans, ko paveica priesteris, kurš bija skatījis senās Atlantīdas Lielā Gara pēcteci; no otras puses es norādīju, kā no Rietumiem nāca zināms arimāniski vētrains spēks, kuru savā ziņā pārvarēja viss, kas saistījās ar Amerikas atklāšanu, respektīvi, dzīvoja tajā kā pretestības spēks. Vienkārši nedomājiet, ka lietas, ko jūs neredzat, nepastāv! Ar to, ka līdz ārējai fiziskai Zemes realitātei tomēr nenonāca tas, ko patiesībā bija nodomājušas paveikt arimāniskās varas rietumu puslodē, ar to mūsu piektā pēcatlantiskā kultūra izglābās no pirmajām vētrām. Bet tas turpina dzīvot, tas turpina dzīvot zināmā mērā spokainā veidā. Tas ir te, tas ielaužas cilvēku dziņās. Tikai cilvēki par to neko nezina, kas iedzīvojas, ielaužas šajās dziņās. Bet tajā es jums varu tikai ar zināmu tēlu savirknējumu iedot pamatu priekšstatiem, kurus jums tad pašiem meditācijās ir pamazām un pakāpeniski jāsagādā, jo man nav viegli atrast jēdzienus pastāvošajā jēdzienu materiālā, lai iezīmētu, kas īstenībā dzīvo cilvēku tajās dziņās, kas ir neapzinātas, zem apziņas sliekšņa un kuras ietriecas un dzenas parastajā dvēseliskajā dzīvē, bet ir aizsegtas, netiek saskatītas, netiek ieraudzītas modernajā normālajā dzīvē.

Tajā zemē, kurā ieradās eiropieši līdz ar Amerikas atklāšanu, pakāpeniski pagājušo gadsimtu gaitā Rietumu puslodē bija izveidojušies ļoti īpaši apstākļi. Tur dzīvoja cilvēki, kuri bija tālu no tā, lai izveidotu tādas īpašības, kādas pa to laiku bija tikušas attīstītas Austrumu puslodē Āzijā, Eiropā. Turienes cilvēki bija tālu no tām vispārējās domāšanas spējām, kādas bija izveidojušās Austrumu puslodē, bet šo cilvēku vidū bija liels skaits tādu, kuri bija iesvētīti noteiktās mistērijās. Šajā Rietumu puslodē pirms Amerikas atklāšanas pastāvēja visdažādāko veidu mistērijas, tās bija mistērijas, kurām bija plašs piekritēju loks zināmām mācībām, kas izcēlās no šīm mistērijām. Un zināmā mērā kā tāda vienota vara, kurai viss paklausīja, kurai viss sekoja, tika godināts kāds spokains gars, Gars, kurš bija Atlantīdas Lielā Gara pēctecis, bet kurš pakāpeniski bija pieņēmis arimānisku raksturu, gribot darboties ar visiem tiem spēkiem, kas bija pareizie Atlantīdā vai arī jau Atlantīdā bija arimāniski. Tā tas gribēja darboties. Kad atlantietis runāja par savu Lielo Garu, tad viņš to izteica ar vārdu, kas jau tika ieskicēts mūsu apskatos, kas skanēja līdzīgi vārdam, kas vēl ir saglabājies Ķīnā – ar vārdu Tao. Un arimāniska karikatūra, arimānisks oponents, šī Lielā Gara Tao pretinieks, bet kurš tomēr bija tam radniecisks, darbojās tā, ka varēja kļūt redzams tikai atavistiski vizionāram skatījumam, bet arī vienmēr parādījās tiem cilvēkiem, kuri burtiski bija saistīti ar plaši izplatītajām šī Gara mistērijām, kad viņi gribēja saņemt viņa uzdevumus un pavēles. Šo garu viņi sauca vārdā, kas skanēja līdzīgi kā: Taotl[1]. Tas tātad bija Lielā Gara arimānisks paveids – Taotls, varena, bet līdz fiziskai inkarnācijai nenonākoša būtne.

[1] Taotl: Ārējai informācijai par actekiem un viņu paražām, kā arī viņu dievību vārdiem Rūdolfs Šteiners izmantoja *Čārlza Viljama Hekethorna* darbu «Slepenās biedrības, slepenās līgas un slepenās doktrīnas», Leipciga, 1900. «Pirmajā grāmatā»

Daudzi tika iesvētīti Taotla mistērijās. Bet šī iesvētīšana bija pilnībā ar arimānisku raksturu, jo šai iesvētīšanai bija pilnīgi noteikts nolūks, pilnīgi noteikts mērķis. Tai bija mērķis visu Zemes dzīvību, arī cilvēku Zemes dzīvi sastindzināt, mehanizēt tiktāl, ka pāri šai Zemes dzīvei varētu tikt pārklāta jau dažādos veidos šajos apskatos iezīmētā īpašā luciferiskā planēta, lai cilvēku dvēseles tiktu izvestas ārā; tām vajadzēja tikt izspiestām ārā. Tas, ko arimāniskās varas mēģināja panākt romiešu kultūrā vakar ieskicētajā veidā, bija tikai vāja pēcatlantiska izskaņa tam, kam vajadzēja tikt sasniegtam ar visbriesmīgākajām maģiskajām mākslām daudz aptverošākā veidā no tiem, kuri kalpoja Taotlam. Tie bija centieni panākt uz jebkuras pastāvības, uz jebkuras dvēseles iekšējas sarosīšanās iznīdēšanu vērstu vispārēju Zemes nāves valstību, tā varētu teikt, kas padarītu cilvēkus spējīgus nodibināt šādu pilnīgi mehanizētu Zemes valstību. Tam pirmām kārtām bija jāzina lielie kosmiskie noslēpumi, visi tie lielie kosmiskie noslēpumi, kas attiecas uz to, kas darbojas un dzīvo Visumā un to izpausmes šīszemes esamībā. Šī gudrība no kosmosa, pamatā ņemot, pēc formulējuma ir viena un tā pati visās labajās un sliktajās mistērijās, jo patiesība vienmēr ir tā pati. Runa ir tikai par to, kā saņemt to tādā veidā, lai tā tiktu izmantota labā vai sliktā nozīmē.

Šo gudrību no kosmosa, kas pati par sevi nebija slikta, pat saturēja svētus noslēpumus, šo gudrību Taotla iniciētie rūpīgi slēpa. Tā netika nevienam atklāta citādi, kā tikai tā, ka attiecīgais cilvēks tika pareizā veidā iniciēts Taotla-manierē. Tātad runa bija par to, ka cilvēkam bija jātiek iniciētam pareizā veidā; tad viņam kā mācība tika atklāts tas, kas ir kosmosa noslēpumi. Runa bija par to, lai ar iniciāciju šie noslēpumi tiktu saņemti pilnīgi noteiktā dvēseles konstitūcijā, tādā dvēseliskā dispozīcijā, lai tiktu sajusta nosliece, simpātijas pret to, lai šos noslēpumus uz Zemes pielietotu tā, lai tie uzceltu uz Zemes šo mehānisko, sastingušo nāves valstību. Šādi vajadzēja to iegūt. Un to ieguva, to saņēma īpašā veidā: šī gudrība netika atklāta nevienam, kurš pirms tam nebija kādu noteiktā veidā nonāvējis. Proti, pēc pirmās nonāvēšanas viņam tika paziņoti tikai daži noslēpumi. Tikai pēc nākamajām slepkavībām viņam tika atklāti nākamie un augstāki noslēpumi. Bet nonāvēšana bija jāveic ar ļoti specifiskiem nosacījumiem. Tas, kuram bija jātiek nonāvētam, tika noguldīts uz tādas konstrukcijas, kas ierīkota tā, ka pa vienu vai diviem pakāpieniem var nonākt pie katafalka veida ietaises, kas augšpusē bija noapaļota tā, ka, noguldot uz tās nonāvējamo, viņa mugura tika stipri izliekta ar vēderu uz augšu. Vēders bija tā izliekts uz augšu, ka attiecīgais iesvētāmais, kurš bija tam sagatavots, varēja ar vienu griezienu izgriezt ārā kuņģi.

Šis nonāvēšanas veids radīja pilnīgi noteiktas sajūtas, un šīs jūtas tad ierosināja sajūtas, kas padarīja spējīgu to gudrību, kas attiecīgajai personai vēlāk tika atklāta, izmantot raksturotajā veidā. Kad kuņģis bija izgriezts, tad tas tika upurēts dievam Taotlam īpašās ceremonijās. Tas nozīmēja, ka šajās mistērijās iniciētie dzīvoja ar ļoti konkrētu nodomu, ar nodomu, ko es jums iezīmēju. Tas izraisīja pilnīgi noteiktu sajūtu virzienu. Kad attiecīgie cilvēki, kuriem bija jātiek iniciētiem, šādas iniciācijas ceļā bija gatavi, tad arī viņi uzzināja, par ko bija runa; tad viņi uzzināja, kāda bija mijiedarbība starp nonāvēto un to, kurš bija ticis tā iniciēts. Tātad nonāvētajam līdz ar to bija dvēselē jātiek sagatavotam tiekties augšup uz luciferisko valstību, un tam, kuram vajadzēja tikt iniciētam, bija jāsaņem gudrība, lai izveidotu šīszemes pasauli tā, lai dvēseles no tās tiktu izdzītas. Un līdz ar to, ka bija radīta saikne starp nonāvēto un iniciēto – nevar teikt slepkavu, bet iniciēto – līdz ar to bija radīta iespēja, ka šī cita dvēsele paņems līdzi iniciēto, tātad īstajā acumirklī varēs pamest Zemi.

Kā jūs viegli atzīsiet, šīs mistērijas ir visnepatīkamākās, tādas, kas atbilst tikai tādam uzskatam, ko var saukt par arimānisku vispilnīgākajā nozīmē. Ar tām uz Zemes bija jārada noteiktas sajūtas. Pats

ar virsrakstu «Senās mistērijas» ir sadaļa «Meksikāņu un peruāņu mistērijas» (5 lappuses). No turienes nāk arī Rūdolfa Šteinera pieminētā detaļa, ka priesteri upuriem izgriezuši kuņģus, kas vairākkārt kritizēts kā it kā tradīcijām neatbilstošs fakts. Vēlāko pētnieku vidū arī mainījās dievību vārdu transkripcija. Tomēr jāatzīmē, ka Rūdolfu Šteineru mazāk rūpēja acteku, kuri bija jau krituši dekadencē, paražas, kuras galvenokārt tiek aplūkotas attiecīgajā literatūrā, bet gan viņu aizvēstures un mitoloģisko laiku fons.

par sevi saprotams, ka evolūcija uz Zemes neturpinātos, ja uz ievērojamas Zemes daļas cilvēciskums un apjēga par cilvēciskumu pilnībā izmirtu. Tādēļ arī šeit apjēga par cilvēciskumu neizmira pilnībā, un tika nodibinātas atsevišķas citas mistērijas, kas bija paredzētas tam, lai strādātu pretī šīm mistērijām. Tās bija mistērijas, kurās dzīvoja būtne, kas nenonāca līdz miesiskai inkarnācijai, bet kuru savukārt varēja skatīt ar zināmu atavistisku gaišredzību apveltīti cilvēki, ja tika pamatīgi sagatavoti šīs būtnes mistērijās. Un šī būtne bija Teckatlipoks. Tā to sauca; tā ar savu savdabīgumu bija nedaudz radniecīga – kaut arī piederēja daudz zemākai hierarhijai – dievam Jahvem, un Zemes otrajā pusē darbojās pretī tām briesmīgajām mistērijām, par ko tika runāts.

Teckatlipoka mācības ļoti drīz izlauzās ārā no mistērijām un izplatījās eksoteriski tā, ka tajā pasaulē Teckatlipoka mācības faktiski bija viseksotēriskākās, turpretī Totla visezotēriskākās, jo tajās varēja iekļūt tikai aprakstītajā veidā. Bet arimāniskās varas mēģināja cilvēci zināmā mērā – tagad es to saku tā, kā domā Arimans – glābt no dieva Teckatlipoka. Un tādēļ Teckatlipokam pretī tika likts cits gars, kuram rietumu puslodē bija daudz līdzības ar garu, kuru *Gēte* ir aprakstījis kā Mefistofeli. Tas bija radniecīgs viņam. Tur viņš tika apzīmēts ar vārdu, kas skanēja līdzīgi kā Kecalkoatls (Quetsalkoatl). Kecalkoatls tātad bija gars – mums tātad jāiedomājas viņu iekļautu citā vidē – kurš šai citai videi bija līdzīgs daudz dvēseliskākajam Mefistofelim. Šim garam Kecalkoatlam, kurš arī nekad neparādījās inkarnējies, simbols bija kaut kas līdzīgs Merkura ar čūskām apvītajai nūjai austrumu puslodē, un vienlaikus viņš šajā rietumu puslodē bija gars, kurš ar zināmiem maģiskiem spēkiem spēja izplatīt ļaunas slimības, tādas ļaunas slimības, kas varēja piemeklēt tos, kurus viņš gribēja pazudināt, jo gribēja tos atraut no salīdzinoši labā dieva Teckatlipoka. Caur šādām lietām tika sagatavoti tie asie triecieni, kurus bija paredzēts pakāpeniski ieurbt cilvēcisko dziņu pasaulē.

Bet noteiktā laika momentā notika tas, ka piedzima būtne, kurai bija dots noteikts uzdevums šajā kultūrā, būtne, kura piedzima mūsdienu Vidusamerikā. Meksikāņi, Meksikas senie pirmiedzīvotāji, saistīja ar šīs būtnes esamību noteiktu uzskatu. Viņi teica, ka šī būtne esot nākusi pasaulē tā, ka ir piedzimusi kā dēls kādai jaunavai, jaunavai, kura to savā jaunavībā esot ieņēmusi no pārdabiskām varām tā, ka šīs jaunavas apaugļotājs esot bijusi spārnota būtne, no debesīm nolaidusies spārnota būtne. Ja izseko šīm lietām ar okultiem līdzekļiem, kas ir mūsu rīcībā, tad redz, ka šī būtne, kurai senie meksikāņi piedēvēja, ka tā piedzimusi jaunavai, sasniedza apmēram trīsdesmit trīs gadu vecumu, un tā piedzima apmēram 1. gadā pēc mūsu laika skaitīšanas. Tas atklājas, kā teikts, ja izpēta šīs lietas ar okultiem līdzekļiem. Un tai bija pilnīgi noteikts uzdevums.

Proti, tajā laikā Centrālamerikā piedzima cilvēks, kuram jau no dzimšanas bija lemts kļūt par Taotla augsto iniciēto. Šis cilvēks, kuram bija lemts būt par augsti iniciēto, bija iepriekš minētajā veidā sasniedzis iniciāciju jau savās iepriekšējās šīszemes inkarnācijās, un līdz ar to, ka viņš jau daudzas reizes, ļoti daudzas reizes bija atkārtojis jau aprakstītās kuņģa izgriešanas procedūras, kuras nav vajadzības vairs skaidrot, līdz ar to pakāpeniski bija ticis apgādāts ar ļoti augstām dabiski-pārdabiskām zināšanām. Tas bija viens no vislielākajiem, ja ne lielākais melnais mags, kādu Zeme jebkad redzējusi staigājam pa sevi, tas melnais mags, tādēļ, ka bija apguvis lielākos noslēpumus, kādi vien pa šo ceļu ir apgūstami. Viņš stāvēja tieši liela lēmuma priekšā, kad pietuvojās 30 gadu vecumam, lielā lēmuma priekšā, vai turpināt iniciāciju, tiešām kā atsevišķa cilvēka individualitātei kļūstot tik varenam, ka uzzinātu galveno noslēpumu, caur kuru viņš būtu kļuvis spējīgs sekojošajai cilvēku evolūcijai uz Zemes dot tādu triecienu, ka cilvēce patiešām ceturtajā un piektajā pēcatlantiskajā laikmetā tiktu tā aptumšota, ka varētu īstenoties tas, pēc kā tiecās arimāniskās varas šim laikmetam. Tad starp viņu un to būtni, kuru uzskatīja par jaunavai piedzimušu, sākās cīņa, par kuru savukārt var uzzināt, ja to izpēta, ka tā ilgusi trīs gadus, cīņa starp to būtni, kuru uzskatīja par piedzimušu jaunavai, un šo visvareno magu. Šo būtni, kuru uzskatīja par piedzimušu jaunavai, sauca, ja mēģina to attēlot mūsu valodā, apmēram tādā vārdā: Vitcliputcli (*Vitzliputzli*). Vitcliputcli tātad bija cilvēciska būtne. No visām tām būtnēm, kuras parasti tikai staigāja apkārt spokaini tā, ka tās

tiešām varēja saskatīt tikai ar atavistisku gaišredzību apveltītie, šis Vitcliputcli tiešām bija kļuvis cilvēks, piedzimstot jaunavai, kā tas viņam bija piedēvēts. Šī trīs gadus ilgā cīņa beidzās ar to, ka Vitcliputcli bija spējīgs likt piesist krustā lielo magu un ar to izdeldēt ne tikai viņa miesu, bet izraidīt arī viņa dvēseli tā, ka tā kļuva bezspēcīga kaut ko radīt, tā ka bezspēcīgas kļuva tās zināšanas, tika nonāvētas tās zināšanas, ko šis Taotla varenais burvis bija ieguvis.

Šādā veidā Vitcliputcli ar vareno uzvaru, kādu viņš guva pār šo lielo melno magu, iemantoja spējas visas tās dvēseles, kuras aprakstītajā veidā jau bija pārņēmusi dziņa sekot Luciferam un pamest Zemi, atkal atgriezt šīszemes dzīvē, atkal tām iepotēt tieksmi palikt Zemes dzīvē, doties nākamajā inkarnācijā.

Tā nu neturpina dzīvot tas, kas būtu turpinājis dzīvot tajos apvidos, ja Taotla mistērijas būtu nesušas savus augļus, bet savā ziņā turpina dzīvot tikai ēteriskajā pasaulē tas, kas kā spēki, kā spēku atskaņas ir palicis no tā, kas bija šajās mistērijās. Visi šie spēki pastāv; tie pastāv zemjutekliski un tie pieder tam, par ko es jums teicu, ka tos varētu saskatīt, ja garīgajā dzīvē varētu izdarīt tāpat, kā aizdedzinot papīru virs Solfatara vulkāna. Tas tepat ir, tas tikai zināmā mērā ir zem parastās dzīves pārklāja pār vulkānu. Tātad visā tajā, kas veido piekto pēcatlantisko laikmetu attiecībā uz cilvēka dvēseles attīstību, iespēlējas no vienas puses tas, kas nāca no Čingishana inspiratora, un no otras puses tas, kas darbojas kā spoks no tām norisēm, kas notika Rietumu puslodē, un kuras vēl pastāvēja kā vājas atskaņas tajā laikā, kad eiropieši atklāja Ameriku. Bet to zina pat vēsture, ka vēl daudzi eiropieši, kuri ieradās Amerikā un izkāpa uz Meksikas zemes, tika nogalināti tā, ka turienes priesteri, kuri gan jau bija iegrimuši dekadencē, kuri vairs nebija tik slikti kā senie, ka viņiem tika izgriezti kuņģi, kā es to jums attēloju. Tā notika ar daudziem eiropiešiem, kuri pēc Amerikas atklāšanas spēra kāju uz Meksikas zemes; pat vēsture to zina.

Kā Vitcliputcli tātad šie ļaudis godāja Saules būtni, kura bija piedzimusi jaunavai veidā, kādu es aprakstīju un par ko uzzina, ja izseko šīm lietām ar okultiem līdzekļiem, ka viņš bija nezināmais laikabiedrs Golgātas mistērijai Rietumu puslodē.

…Var jau šīs lietas aprakstīt arī tā – abstrakti – kā to dara mūsdienu pa virsu peldošie, ka tās zināmā mērā nenodara sāpes; bet, ja grib reālu izzināšanu, tad vismaz kaut ar ātru skatu jāpārskrien tam konkrētajam, kas ir noticis, ka mēs šodien tam pieskārāmies. Jā, kad mēs apskatām šo moderno cilvēka dvēseli, tad redzam, kā tā ir pakļauta lielām briesmām gan pret apakšu, pret zemjuteklisko, gan pret augšējo, pret pārjuteklisko, kā tur iespēlējas spēki, kuri tikai paliek neapzināti. Un tas ir labi, ka tie paliek neapzināti, jo tikai tā piektais pēcatlantiskais laikmets var attīstīties. Plīvurs ir jāpaceļ tikai tādēļ, lai pēc tam, kad ir pagājis pietiekami ilgs laiks kopš Amerikas atklāšanas, šai neapzinātībai varētu pievienoties arī apzinātība; jo citādi, ja šī apzinātība pakāpeniski neiestātos, šie spēki kļūtu visvareni, un apstākļi, kas neapzinātības laikā bija iestājušies salīdzinoši labvēlīgi cilvēcei, varētu apmesties otrādi un kļūt par lāstu cilvēcei. Dažām lietām patiešām ir lemts kļūt par cilvēces lāstu, bet, kā tās ir cēlušās no vienas vai otras puses, tās ir kļuvušas par svētību cilvēcei.

Ar šodien attēloto es gribēju jums iezīmēt, kas tur mutuļo un briest zem virskārtas. Un tagad pametīsim šo pazemes apvidu un atkal atgriezīsimies virszemē, nemēģinot tūdaļ izsaukt kādu tiešu domu saistību – to mēs varam izsaukt kādreiz vēlāk – starp abām valstībām. Tagad aplūkosim jautājumu: kā tad ir uzrakstīta šī izcilā, ģeniālā *Ernesta Renana* «Jēzus dzīve»? Tā ir uzrakstīta tā, ka mūsu priekšā nostājas Jēzus, kurš staigā pa zemi kā cilvēks, kā es to aprakstīju vakar. Tāda ģeniāla personība kā Ernests Renans neapzinās, kādu iemeslu dēļ raksta tieši šādu «Jēzus dzīvi». Tas ir rakstīts pilnīgi noteiktu dziņu dēļ; bet šīs dziņas paliek neapzinātas. Šīs dziņas, kuru vadīts Ernests Renans ir uzrakstījis «Jēzus dzīvi», var apkopot kā tādu pamatdziņu, kas līdz šim ir nesusi tikai labu, zināmās robežās relatīvi labu; jo, piemēram, Ernesta Renana «Jēzus dzīve» ir savā veidā teicams darbs. Bet no tās pašas pamatdziņas ir radīts daudz kas. Es izvēlējos tikai vienu izziņas piemēru;

varētu izvēlēties arī piemērus no dzīves, tikai tad nonāktu jomās, kuras cilvēkus ļoti uztrauc. Kaut kas tāds ir uzrakstīts no pamatdziņas, kas grib attīstīties par kaut ko pilnīgi noteiktu – apskatīt no šīs pamatdziņas to, kas dod par sevi ziņu kā cilvēks, tikai ārēji, apskatīt tikai tā, kā tas iekļaujas pasaulē ārēji. Es šo piemēru ar «Jēzus dzīvi» izvēlējos tā iemesla dēļ, ka Ernests Renans ar šo pamatdziņu ķeras tieši pie vissvētākās cilvēces personības un no šīs pamatdziņas attēlo Viņu tā, ka mūsu priekšā stāv tikai ārēja personība.

Kur mūs galu galā aizvestu šī pamatdziņa, ja vienmēr arvien vairāk un vairāk kāpinātos? Tā novestu pie tā, ka cilvēkiem vairs nebūtu noslieces ieskatīties pašiem savās dvēselēs, kad viņi apskata pasauli. Jo Ernests Renans jau ir tik tālu, ka vairs neuzticas ieskatīties pats sevī, kad runā par Jēzu Kristu. Viņš runā tikai par vēsturisku figūru un mēģina to aplūkot ārēji. Tas nāk no šīs pamatdziņas mums pakāpeniski tā pazaudēt cilvēcību, ka mēs uz katru cilvēku pasaulē skatāmies tikai ārēji, ka mēs vairs nejūtam līdzi, kas no šī cilvēka atspoguļojas mūsu pašu dvēselē. Pirmfenomenu apskatīšanas pamatdziņa ir novesta līdz ekstrēmam; pamatdziņa ir novesta līdz ekstrēmam: ārpasaule ir jāaplūko, nekādā veidā neiesaistot un neierosinot cilvēka iekšējo pasauli. Vienpusīgā šīs dziņas attīstīšana tiecas uz tādu saskarsmi starp cilvēkiem, kad uz otru cilvēku skatās tieši tā, ka visu apskata tikai ārēji. Daudzos aspektos mūsu tiešā tagadne mums parāda, cik tālu ir nonākts ar šo dziņu, kā cilvēki arvien vairāk un vairāk tiek uztverti nevis no viņu dvēseliskās puses, bet gan tikai no ārējā. Un tieši nacionālo ideju nepareiza attīstīšana, kas cilvēkam uzspiež nacionalitāti, kas attiecībā pret dvēselisko ir kaut kas ārišķīgs, un grib spriest tikai pēc tā, zināmā mērā spiež viņu veidot savu dzīvi tā, ka viņš tiek uztverts tikai kā kādas nācijas piederīgais, nevis pēc savas iekšējās būtības, tas ir viens no spēkiem, kas ļoti īpaši kalpo šai pamatdziņai. Ar to Zemes cilvēce arvien vairāk un vairāk noslēgtos savās nacionālajās robežās, un nākotnē šīs nacionālās robežas vairs nekad nevarētu tikt pārkāptas.

Tātad no šīs pamatdziņas, kad šī pamatdziņa dzīvo izziņā, katra cilvēka tēls veidojas tikai no tā, kā viņš iekļaujas pasaulē ārēji. Tagad apskatīsim otru pamatdziņu. Otra pamatdziņa, pretējā pamatdziņa pastāvētu tajā, ka vērā tiek ņemti tikai iekšējie pārdzīvojumi, vispār nepievēršot skatu ārējam cilvēkam, bet tikai iekšējiem pārdzīvojumiem, ka apskata tikai to, ko var pārdzīvot iekšēji, ko pārdzīvo tieši dvēselē. Ja šo dziņu padara par izziņas jautājumu attiecībā uz Jēzus Kristus tēlu, tad, dabiski, vajadzētu atkrist jebkurai interesei par Jēzus-tēlu, jo Jēzus-tēls atbilstoši Renanam varētu tikt pētīts tikai ārēji, un Jēzus-tēls nepiesaistītu nekādu interesi, tad interesētu tikai Kristus-būtība. Tad nebūtu nekādas intereses par Jēzus-tēlu kā par vēsturisku figūru, bet tikai par Kristus-būtību. Ja šī dziņa, kas ir pretēja pirmajai attēlotajai, arī tiektos kļūt vispārēja Zemes cilvēcē, ja tā izplatītos, tad savukārt atkal cilvēki ietu viens otram garām, katram viņa iekšējā būtībā mutuļotu bagāta dvēseliskā dzīve, bet viņi ietu viens otram garām, pat nejūtot vajadzību kaut kādā veidā uztvert apkārtējos cilvēkus viņu individualitātē. Katrs gribētu zināmā mērā dzīvot tikai savā iekšējā dvēseles namā. Zināšanu jomās par cilvēces vissvētāko būtību šī dziņa savukārt izpaužas *Solovjovā*, kuru interesē tikai Kristus-būtība, nevis Jēzus vēsturiskā figūra.

Jūs redzat, uz kādiem abiem ekstrēmiem tendē modernā cilvēce. Tā tendē uz diviem ekstrēmiem. Viens ir dziņa, tieksme apskatīt pasauli tikai no ārpuses, kāpināt līdz ekstrēmam pirmfenomenus; otrs ir iekšēji aptvert pasauli tikai brīvās imaginācijās. Tas viss ir tikai iesākumā, līdz šim ir veidojies labvēlīgā, skaistā veidā, bet tiecas kļūt ačgārns. Tieši tāpat, kā attiecībā uz ārējo attēlojumu Renana «Jēzus dzīve» ir meistardarbs, tā Solovjova Kristus-būtības attēlojums ir augstākais, kas šajā jomā tagadnē varēja tikt radīts. Tie ir labdarīgi impulsi, bet ceļas no tieksmes, kas vienpusīgi attīstīta katru cilvēku iedzītu atpakaļ savā pašā mājā.

Tam pretī vieta ir jāieņem izziņai caur garazinātni, izziņai, kuru var apkopot divās tēzēs, kuras es jums šodien gribētu īpaši ierakstīt dvēselēs. Viena tēze ir tāda, ka cilvēks nekad nevar nonākt līdz reāli labai, pareizai, spēcīgai personīgai iekšējai dzīvei, ja viņam nav vissiltākās intereses par citiem cilvēkiem. Visa iekšējā dzīve, kuru mēs meklējam, paliek nepareiza, paliek pavedinoša, ja neiet roku

rokā ar mīlestības pilnu interesi par citu cilvēku individualitātēm. Mums vajadzētu pieņemt kā priekšnosacījumu, ka mēs varam iekšēji atrast sevi kā cilvēku tikai, ja mums ir interese par citu cilvēku savdabību. Mīlestības pilna iedziļināšanās citu cilvēku individualitātē – kas dažkārt dzīvē ir saistīts ar skarbu dzīves traģiku – tikai tas ir tas, kas var mūs novest līdz pašizziņai. Un pašizziņa, kuru mēs meklēsim rakņājoties paši sevī, nekad nebūs īsta pašizziņa. Tātad savu iekšējo pasauli mēs padziļinām intereses pilnā saskarsmē ar citiem cilvēkiem. Bet šī tēze, kā tā tiek izrunāta, ir nedaudz tikai kā mājiens, kas nevar tikt tieši izpildīta, jo tai ir jāpastāv nepastarpinātā mijiedarbībā ar vienu citu. Proti, mēs nekad nesasniegsim īstu ārpasaules izziņu, ja neatvērsimies tam, lai izpētītu paši sevī cilvēcisko, vispārēji cilvēcisko, neiepazīsim to paši sevī. Tādēļ kļūs tikai mehāniska, nevis patiesa, bet gan aplama, ačgārna visa moderno laiku dabas izziņa, kas nebalstīsies cilvēka izziņā tā, kā zinātne, kas ir tikusi manis aprakstīta kā slepenzinātne grāmatā «Slepenzinātnes skices», kurā ar cilvēka izziņu tiek meklēta ārpasaules izziņa. Iekšējo mēs atrodam ārējā, ārējo mēs atrodam iekšējā.

Kas vēl būtu sakāms attiecībā uz zināmām mūsu laika parādībām par citiem radītiem darbiem, kam mēs arī jau pieskārāmies, kā, piemēram, tā saucamā «Jēzus dzīve», ko sarakstījis Dāvids Frīdrihs Štrauss, par to es gribu parunāt nākamajā reizē. Šodien es vēl gribētu tikai pateikt, ka, kad pirms divreiz septiņiem gadiem ar mūsu impulsu sākās teozofiskā kustība, kas tad kļuva par antropozofisko, tika domāts par to, lai caur visu, kas plūst šajā kustībā, it īpaši tiktu domāts un darīts šo divu tēžu nozīmē: visam ārējam ir jāiededz pašizziņa; iekšējam ir jāmāca pasaules izziņa. Abās šajās tēzēs, respektīvi, to īstenošanā pasaulē ir patiesais garīgais ieskats esamībā, kā arī impulsi cilvēkmīlestībai, redzošai cilvēkmīlestībai. Un kā īstenot to, kas ir iekļauts šajās tēzēs, tas būtu jāmeklē mūsu biedrībai. Ja šo divreiz septiņu gadu laikā būtu īstenojies viss, pēc kā tiecāmies, tad pretvaras mūsu laikā vēl nebūtu bijušas pietiekami spēcīgas, lai daudz ko aizkavētu, tad es šodien varētu runāt pavisam citādāk par noteiktiem esamības noslēpumiem, nekā tagad var tikt runāts. Tad šī biedrība būtu kļuvusi nobriedusi, lai tās klēpī šodien varētu tikt izrunātas lietas, kas citādi nekur nevarētu tikt izrunātas. Bet tad arī pastāvētu garantija tam, ka šie esamības noslēpumi tiktu glabāti pareizajā veidā. Bet procesi mūsu biedrībā ir parādījuši, ka tieši attiecībā uz saglabāšanu lietas nevedas, neiet kā vajadzētu daudzveidīgo pretsvaru dēļ, kas ir piekarināti mūsu kustībai. Tā kā šodien tiešām vairs nav nekādas aizsardzības, vismaz pilnīgas aizsardzības pret to, ka tas, kas pie mums tiek pateikts, jebkurā veidā, tiks jums arī zināmajā veidā izmantots ārā pasaulē, kā to izmanto daži cilvēki, un tiks ietīts tādās sajūtās, kā tas notiek no dažu puses, tādēļ, skatoties uz šiem divreiz septiņiem gadiem, jāatzīst, ka zināmā mērā biedrība ir atpalikusi no tā, pēc kā bija jātiecas. Šādam atzinumam nav mūs jānoved bezcerībā, bet jāved uz to, lai mēs ne tikai tīksminātos par noteiktām zināšanām, bet arī gribētu pietiekami attīstīt dzīves nopietnību, lai pieņemtu patiesību tajā tēlā, kādā tai tieši mūsu laikā faktiski bija jātiek paziņotai. Ja mūsu kustības izcilajiem literārajiem pārstāvjiem ir iespējams domāt tā, kā tas pēdējā laikā ir parādījies, tad ir skaidrs, ka šo mūsu biedrības cilvēku dvēselēs vēl ir jāmodina citi, dziļāki impulsi, nekā ir modušies līdz šim. Mums ir jāapvienojas ne tikai tāpēc, lai mums būtu patīkamas atziņas, bet gan lai veiktu svētu kalpošanu patiesībai cilvēces evolūcijas interesēs. Tad mums arī radīsies pareizās atziņas; tad ar visāda veida aizspriedumiem šīs atziņas netiks noklusinātas.

Un tā mēs gribam vismaz mūsu sirdīs uzņemt ideālu, ka varbūt tomēr varētu izveidoties arī tāda biedrība, kura ir nepieciešama vispārējā aizspriedumu pasaulē, kas caurauž un izsūc mūsu laiku. Tas, ko es saku, dabiski, ne mazākajā mērā nevēršas pret kādu dvēseli mūsu vidū; tas ne vismazākajā mērā nevēršas pret kādu atsevišķu dvēseli, bet ir vērsts tikai uz to, lai uzsvērtu mūsu laika atziņu ideālu, tās kalpošanas cilvēcei ideālu, ko mums vajadzētu atzīt par nepieciešamu. Un tikpat sirsnīgi, kā es te runāju pirms astoņām dienām, es gribētu arī šodien savukārt uzsvērt, ka mūsu lokā nevajadzētu tikt aizirstam, ka tagadnes cilvēcei ir nepieciešams cilvēku loks, ar kuriem var tikt visvaļsirdīgākajā veidā runāts par visu mūsdienās atklājošos patiesības saturu tā, ka pret to neizceļas aizspriedumainas emocijas. Mums to ir jāpieņem kā karmu, ka mūsu lokā ir izcēlies naids, izcēlies naids, naids no neizprastās laika sajūtas un neizprastajām laika idejām; bet mēs arī nevienu mirkli nedrīkstam ļauties

maldiem par to, ka šī karma ir tieši mūsu. Tad no šīs atziņas mums radīsies impulss tam, kas ir pareizs. Un jo īpaši mums nevajadzētu tik ātri aizmirst tik daudz no tā, ko mēs uzņemam, kā tas notiek, tik daudz no tā, kur patiesības, kas citādi būtu atdalītas, tiek apkopotas atsevišķās, izcilās tēzēs; mums nevajadzētu ļaut tam vienkārši iet mums garām, bet arī paturēt tos savās sirdīs. Mūsu lokā ir tik ļoti izplatītas ilgas aizmirst, aizmirst tieši svarīgāko. Un tā mēs vēl neesam kļuvuši par to dzīvīgo sabiedrisko organismu, kas mums vajadzīgs, respektīvi, kas vajadzīgs cilvēcei. Tam pirmām kārtām ir nepieciešams, lai mēs paturētu atmiņā to, ko mēs varam iemācīties no dzīves biedrībā.

CETURTĀ LEKCIJA

1916. gada 23. septembris

Garazinātnisks vēstures apskats. Pāreja no 4. uz 5. pēcatlantisko periodu. Gara meklējumi hipnotismā un spiritismā caur apzinātās izziņas vājināšanu. Cilvēces «homunkulizācijas» draudi. Garazinātnes uzdevums ir dzīvā izpēte. *Ku Hung Mings* par Eiropas kultūras pagrimumu kā materiālisma konsekvenci.

Ņemot vērā, ka saistībā ar Johannes-būves apvienības kopsapulci šodien te piedalās draugi, kuri nav dzirdējuši iepriekš šeit nolasītās lekcijas, es negribu šodien tieši turpināt tēmu, kas ir mūs nodarbinājusi jau ilgāku laiku. Es drīzāk gribu šajās dienās pārrunāt lietas, kaut arī epizodiski, kas var veicināt tālāku izpratni par to, kas šeit ir izvirzīts pēdējo nedēļu laikā, bet kas savukārt var būt vismaz zināmā mērā saprotamas arī pašas par sevi. Tikai īsi es gribu ieskicēt vienu pamatdomu, kas ir tikusi izteikta un kura no visa mūsu garazinātnes rakstura ir līdz zināmai pakāpei saprotama. Tā tikai tiek padziļināta, ja tās izpratnei vēl pievieno faktu, ko mēs varējām minēt dažādos mūsu pēdējā laika apskatos. Tā ir ideja par to, ka viss, kas ir cilvēces vēsture, var tikt apskatīts tā patiesajā realitātē tikai tad, ja aiz šīs cilvēces vēstures var iepazīt to virzošās garīgās varas to individuālajā veidolā, tieši tāpat, kā arī dabu var iepazīt tikai, ja īstajā veidolā var iepazīt to, kas darbojas un dzīvo aiz maņu uztverēm. Mēs jau bieži esam uzsvēruši, ka garazinātne attiecas pret to, ko mūsdienās bieži sauc par zinātni un ar ko grib aptvert visu zinātnisko, tā, ka var sacīt: mūsdienu zinātne, zinātne, ar ko cilvēce pareizu un pamatotu iemeslu dēļ ir nodarbojusies kopš trīs līdz četriem gadsimtiem, šī zinātne līdzinās atsevišķu burtu aprakstam, kas ir, teiksim, nodrukāti vai uzrakstīti uz vienas lapas; augstākais vēl arī ar to, kādi ir gramatiskie vai fonētiskie noteikumi, pēc kā šie burti grupējas vārdos vai teikumos. Viss, ko sauc par dabas likumiem, līdzinās šādiem fonētiskiem vai gramatiskiem likumiem. Tātad, ja apskatoši sāktu aprakstīt kādu apdrukātu vai aprakstītu lapu, ja aprakstītu: te es iesākumā redzu kaut ko, vienu tādu līniju, otru līniju pa labi uz augšu, citu līniju pa kreisi uz leju, un tad aprakstītu nākamo burtu un augstākais arī noteikumus, kā tas piederētu fonētikai, gramatikai, tad šāda pieeja aprakstītai vai apdrukātai lapai līdzinātos tam, ko mūsdienās pilnīgi attaisnoti sauc par zinātni. Bet mūsu izturēšanās pret šādu aprakstītu vai apdrukātu lapu nepavisam neatbilstu šai lietai, ja mēs paliktu tikai pie tāda skatījuma, kāds tas tikko tika raksturots. Mēs lasām un no tikai apskatīšanas dodamies pie tā, kas mūs īstenībā tikai un vienīgais interesē no šīs apdrukātās lapas, pie šīs lietas nozīmes, jēgas, bet to mēs varam iepazīt tikai tad, ja no acīm redzamā aprakstīšanas dodamies tālāk pie tā, ko mēs spējam iesākt ar šo aprakstīto jeb apdrukāto lapu, ja mēs paši ar savu garu un tā spēkiem varam izveidot attiecības caur to, kas tur ir nodrukāts jeb uzrakstīts, ar to, no kā nāk tas, kas tur ir nodrukāts jeb uzrakstīts: ar garu, kas valda šajās mazajās būtnēs, kuras mēs pazīstam kā burtus. Tā garazinātne, pretstatā parastajai zinātnei, mēģina lasīt, ne tikai aprakstīt redzamo, bet lasīt pasaules faktos. Jo tieši tāpat, kā šie dabas fakti un vēsturiskās veidošanās fakti iesākumā parādās to formās, kuras mēs varam aprakstīt, to kustībās, to iekšējās likumsakarībās, tad vienlaikus – tas, dabiski, ir domāts pārnestā nozīmē – šie dabas un vēstures fakti ir burti, kurus mēs varam izlasīt, ja iemācāmies lasīt jomā, kurā mums atklājas esamības jēga, dzīves jēga, visas cilvēku darbošanās jēga, ciktāl cilvēkiem tas ir nepieciešams. Tā mēs meklējam arī vēsturiskās tapšanas jēgu, meklējam konkrētos spēkus, kas stāv aiz šīs vēsturiskās tapšanas un zināmā mērā to uzbur no sevis, līdzīgi kā rakstītājs no savām domām uzbur to, ko mēs pēc tam izlasām no nedzīvajiem burtiem uz aprakstītās jeb apdrukātās lapas.

Tā nu mēs mēģinām zināmā mērā izdibināt jaunāko laiku nozīmi, to jaunāko laiku, ko mēs apzīmējam kā piekto pēcatlantisko Zemes kultūras periodu. Mēs zinām, ka šis laiks iesākās apmēram tajā laikā, ko ārējā vēsture apzīmē arī kā viduslaiku pāreju jaunajos laikos. Viduslaikus, varbūt izņemot pašus pēdējos gadsimtus līdz 14., jā daļēji līdz pat daļai no 15. gadsimta, mēs apskatām kā piederīgus ceturtajam pēcatlantiskajam kultūras laikmetam, kuru mēs apzīmējam kā grieķiski-latīnisko pēc tā īstenā garīgās un materiālās dzīves pamatrakstura; tas sākas apmēram 8. gadsimtā pirms Golgātas

mistērijas. Ja mēs apskatām cilvēces attīstību tikai tajā stilā, kā to dara parastā vēsture – arī tas jau bieži ir ticis teikts gan te, gan arī citur – tad ļoti viegli nonāk pie viedokļa, ka šī cilvēciskā attīstība, ciktāl par to var runāt, satur to, ko mēs attīstām kā tagad-cilvēks, ka šī cilvēku attīstība ir noritējusi diezgan gludi. To iztēlojas tā, ka vēsturiskā attīstība, ja paskatās atpakaļ, būtu gājusi tā vienkārši atpakaļ, un cilvēks būtu palicis vairāk vai mazāk tāds pats. Kā mēs zinām, īstam garīgam vēstures apskatam tas neder; īstenībā cilvēce faktiski ir ļoti, ļoti pārmainījusies. Un vairāk, nekā mēs iedomājamies, faktiski tik pavirši gribot pārskatīt cilvēces attīstību, cilvēks no 10., 12. gadsimta pēc kristīgās laika skaitīšanas radikāli atšķiras no mūsdienu cilvēka. Ja uzmanīgi aplūko visu dvēseliskās dzīves konfigurāciju, visu cilvēciskās attieksmes konfigurāciju un dzīvesveidu, tad šī atšķirība parādās ne tikai dzīves augstumos, tur, kur izspēlējas pasaules uzskata jautājumi vai zinātniskie jautājumi, izziņas jautājumi, bet gan šī atšķirība parādās līdz pat visvienkāršākajiem, primitīvākajiem cilvēkiem. Zemnieks, vienkāršs zemnieks mūsdienās visā savā dvēseles konfigurācijā, kaut arī pasaule par to neko daudz nezina, iekšēji ir pavisam cita būtne nekā 8., 9. 10. kristīgā gadsimta cilvēks. Un atkal mēs varam teikt, ka tas laikmets, kam būtiskajā piemīt tagadnes raksturs, kā tas iesākās no 15., 16. gadsimta, savu pirmo mazāko posmu ir noslēdzis apmēram 19. gadsimta vidū. 19. gadsimta vidus patiešām, kā mēs arī jau bieži esam minējuši, ir ļoti svarīgs laikaposms.

Es arī jau bieži esmu pieminējis, ka kāds izteikums, kas tiek atkārtots vienmēr atkal un atkal, pieder pie visaplamākajiem izteikumiem, ja to uztver tajā veidā, kā tas parasti arī tiek uztverts: dabā vai dzīvē, tā saka, nenotiekot nekādi lēcieni. Patiesībā ir tā, ka visur ir pamanāms, kā reālā dzīve visur veic lēcienus, patiesībā attīstās tikai ar lēcieniem. Tas ir lēciens, kad augā no saknes metamorfozes ceļā – runājot *gētiskā* nozīmē – attīstās lapa, no lapas savukārt ziedlapa, no ziedlapas – auglis. Un tā tas ir aizspriedums, protams, ērts aizspriedums, ticēt, ka cilvēces vēsture turpinās tā vienkārši bez lēcieniem. Tā tas nav. Cilvēces vēsture virzās uz priekšu zināmā mērā kā pa viļņiem, augšā un lejā, nevis tā vienkārši secīgi, vienam rindojoties aiz otra; bet gan ir noteikti laiki, kad vēlākais pēkšņi krasi nostājas līdzās iepriekšējam. Cilvēki vienkārši īpaši nesliecas lietas apskatīt tik precīzi, ka viņiem uzkrītoši parādītos, kā tapšanas pamatos ir saskatāmas valdošās varas, kuras tādā veidā pa posmiem – vilnī augšā, no viļņa lejā – virza šo tapšanu uz priekšu.

Kas ir sasniedzis zināmu noslēgumu 1840. gadā, varētu sacīt, tātad 19. gadsimta vidū, ir tas, ka laikaposmā no 15. līdz 19. gadsimta vidum cilvēce ir attīstījusi pilnīgi noteiktas spējas, tādas spējas, kādas agrākos laikos tādā veidā nepastāvēja. Tie ir pilnīgi maldi, ja uzskata, ka, teiksim, Kopernika pasaules uzskats vai grāmatu iespiešanas māksla cilvēciskajā attīstībā tikpat labi būtu varējusi iestāties arī kādā agrākā gadsimtā nekā tajā gadsimtā, kad iestājās. Tas ir atkarīgs no tā, ka cilvēciskās attīstības gaita attīstās kā organisms tieši tāpat, kā notiek atsevišķa cilvēka attīstība; un tāpat kā bērnam divpadsmit, trīspadsmit gadu vecumā nav tādu spēju, lai darītu pasaulē to pašu, ko var vīrietis vai sieviete trīsdesmit piecu gadu vecumā, jo šīm spējām ir jāattīstās, un, kā noteiktas spējas atbilst individuāla cilvēka dzīves noteiktam vecumam, tāpat tas ir arī visai cilvēcei. Spējas, kuras īpaši parādījās *Kopernikā*, *Galileo Galilejā*, *Keplerā*, tad atkal 18. un 19. gadsimta dabaszinātņu vīros, šīs spējas iepriekš nepastāvēja. Tās atbilst tieši tam cilvēku attīstības laikmetam, cilvēces vispārējai attīstībai, kas iekrīt minētajos gadsimtos; un ne grieķis, ne romietis nevarētu apskatīt pasauli tādā pašā veidā, jo tādu spēju tolaik vienkārši nebija. Un tāpat kā atsevišķs indivīds nekļūtu nekas pilnīgs, ja pamazām un pakāpeniski neizveidotu dažādās, dzīves vecumiem atbilstošās spējas, tāpat arī cilvēce nekļūtu nekas savā veidā pilnīgs, ja pamazām un pakāpeniski neparādītos tās spējas, kuras piemīt vispārējai cilvēka dabai. Tas, ka šīs spējas attīstās, ka cilvēce pamazām no sevis attīsta to, kas slēpjas tās būtībā, tā būtībā arī ir cilvēces attīstība.

Kāda veida tad ir šīs īpašās spējas, kādas attīstījās cilvēcē no 15. līdz 19. gadsimtam? Tie galvenokārt ir pasaules saprātīgas uztveres spēki, varētu sacīt, pasaules racionālas uztveres spēki. Mūsdienās cilvēkiem ir tāda vispārēja pārliecība: viduslaikiem bija *ptolemajiskais* pasaules uzskats, tad nāca

koperniskais pasaules uzskats; mēs esam brīnišķīgi tikuši uz priekšu, jo šie viduslaiki pamatā ņemot bija pilnīgi muļķīgi, ka pieņēma kaut ko tik nepilnīgu kā ptolemajisko pasaules uzskatu, tagad mums beidzot ir pareizais! – Tie cilvēki maz domā atbilstoši realitātei, kuri nevēlas atzīt, ka kad mēs reiz būsim laikā tik tālu attālinājušies no *Kopernika*, cik *Kopernika* laiks bija tālu no *Ptolemaja*, par debesu velvi atkal tiks domāts citādāk. Nekas no tā, kas ir koperniskais pasaules uzskats, netiks uzlūkots citādāk, kā koperniskais pasaules uzskats skatījās uz ptolemajisko; jo cilvēces tapšana ir nemitīgā plūdumā. Kaut arī mūsdienās tas šķistu pilnīgi vājprātīgi, ja saka, ka koperniskā pasaules uzskata vietā nāks kaut kas, kas atšķirsies no tikpat ļoti, kā atšķiras koperniskais pasaules uzskats no ptolemajiskā, tas ir pilnīgi skaidrs tam, kurš iekšēji aptver, kas aužas un dzīvo cilvēces tapšanā. Īpašais veids tā ārēji pielietot tikai saprātu dabas parādībām, kā tam bija jātiek pielietotam, lai radītu pēdējo trīs līdz četru gadsimtu dabaszinātni, tas ir tieši tas, kas atbilst tieši šo gadsimtu spējām.

Bet tiem, kuri zina, kā uz priekšu virzās cilvēces vēsture, ir skaidrs, ka faktiski kopš 19. gadsimta vidus cilvēce ir nobriedusi pakāpeniski attīstīt citas spējas. Taču cilvēcei arvien vairāk un vairāk ir jāņem lietas savās rokās. Tā tas ir, vairāk nekā jebkad tas ir bijis kādā agrākā laikmetā, ka cilvēces ziņā tagadnē ir atstāts darīt kaut ko, lai pēdējos trīs līdz četros gadsimtos iemantotajām spējām pievienotu jaunas spējas. Kāpēc ir radušās šīs pēdējo trīs līdz četru gadsimtu spējas, šīs spējas, kas var it kā attapīgi un tik pārliecinoši loģiski pārvaldīt parādību virspusi, ārējo pusi, lai varētu tās izteikt dabas likumos? Kāpēc tad šīs spējas ir attīstījušās, spējas, kuras maz var ielauzties zem lietu ārējās dabas, bet ļoti attapīgi zinātniski aplūko tieši visu to, kas ir lietu ārpusē? Šīs spējas ir attīstījušās tā iemesla dēļ, ka tikai tā cilvēks var iziet noteiktu savas tapšanas pakāpi, noteiktu etapu.

Cilvēkam agrāk bija citas spējas. Ja mēs skatāmies atpakaļ vēsturiskajā attīstībā, tad atklājam, ka, jo tālākā pagātnē mēs atgriežamies, jo vairāk un vairāk cilvēks vēl varēja ieskatīties garīgajā pasaulē. Bet šīs spējas nebija tādas, ka cilvēks būtu varējis tās brīvi izmantot, bet gan tās parādījās cilvēkam vairāk vai mazāk negribēti. Līdzīgi kā cilvēkam uznāk ilgas pēc miega, tā viņam agrākajos laikos uznāca spēks šo vai to atzīt, saskatīt; bet šis spēks šo vai to saskatīt, izzināt toties iesniedzās garīgajā pasaulē. Lai cilvēks varētu tikt vienu etapu uz priekšu brīvu lēmumu pieņemšanas jomā, attīstībā uz brīvību, viņam bija jātiek noslēgtam no spēkiem, kas viņu agrāk gan bija pievedušī tuvāk garīgajai pasaulei, bet līdz ar to arī turējuši nebrīvē. Cilvēcei kādu laiku bija jāiziet cauri tādam attīstības periodam, kad tā zināmā mērā kā ar kādu apvalku vai plīvuru bija noslēgta, nošķirta no garīgās pasaules, lai tā varētu kļūt brīvāka. Tomēr šī attīstība vēl ne tuvu nav noslēgusies, bet tās pirmais attīstības process ir noslēdzies 19. gadsimta vidū. Un kopš tā laika – to zina tie, kuri kaut ko zina par garīgo dzīvi, kas ir aiz jutekliskās – pastāv nepieciešamība, un tā arvien vairāk un vairāk kļūst par nepieciešamību, lai tīri intelektuālajiem apskata un izziņas spēkiem pievienotos vēl citi spēki, kuri snauž cilvēka dvēselē un kuriem ir jāattīstās tieši tāpat, kā attīstījās spēki, kas deva cilvēcei lielo progresu pēdējos trīs līdz četros gadsimtos.

Tātad cilvēce pēdējos trīs, četros gadsimtos ir veikusi intelektuālo attīstību brīvības labad. Šī intelektuālā attīstība tālejošā nozīmē ir novedusi pie tā saucamā materiālistiskā pasaules uzskata, pie tāda materiālistiskā uzskata, kas mūsdienās vēl pastāv pilnā sparā visur, kur pasaules uzskats plaši un intensīvi iejaucas pasaules norisēs. Lai cik daudz zinātniskajā jomā runātu par to, ka materiālisms jau esot atkāpies, tie, kuriem tā šķiet, ka ir atkāpies, bieži nemaz nezina, cik dziļi viņi vēl ir iestiguši materiālistiskajos uzskatos. Šis materiālistiskais uzskats, kas savā veidā tik lieliski ir uzplaucis pēdējos trīs līdz četros gadsimtos un kuram nav jātiek kritizētam, jo cilvēcei tas arī ir nepieciešams, bet šis materiālistiskais uzskats nekad nevar tikt tālāk, kā tikai līdz izpratnei par visu, kas ir beigts, kas ir nedzīvs; un ja Zemes cilvēku tapšanā valdošais kļūtu tikai šis intelektuālais uzskats par pasauli, tad cilvēki apjēgtu tikai beigto, nedzīvo. Tad būtu jāzaudē jebkura izpratne par dzīvo, nemaz nerunājot par garīgo. Tikai nedzīvais var būt tādu apskatu priekšmets, kāda ir zinātniskā izziņa tajā tās grandiozajā veidojumā, kas savā veidā ir parādījies pēdējos trīs līdz četros gadsimtos.

Taču tie cilvēki, un viņu ir kļuvis arvien mazāk un mazāk tieši pēdējos trīs līdz četros gadsimtos – kuri zina, kas cilvēcei ir nepieciešams, viņi arī varēja izskaidrot, kādēļ kopš 19. gadsimta vidus tā it kā iekšējā procesā ir radušās zināmas ilgas kaut ko zināt par garīgajām pasaulēm. Un īpatnējais tajā ir tas, ka: ilgošanās zināt par garīgajām pasaulēm parādījās tā, ka piemērojās sava laika materiālistiskajai attieksmei. Garu gribēja iepazīt materiālistiskā veidā. Jo tas, kas ir cilvēcisks ieradums, izzūd daudz lēnāk nekā uznāk ilgas pēc šā vai tā. Tātad garu gribēja izzināt materiālistiskā veidā. Un šo materiālistisko gara-izziņu bieži veicināja tie, bagātīgi veicināja, kuri tieši zināja, kas cilvēcei ir nepieciešams, kas pietrūkst. Uz šī pamata parādījās dažādas materiālistiskas zināšanu nozares, kam vajadzēja kalpot par pierādījumu, ka aiz jutekliskā pastāv vēl arī darbīgs garīgais elements. Un viss, kas ir ticis sarīkots, lai caur hipnotisko, caur suģestijas elementu, jā, arī caur spiritismu jeb spirituālismu, kā to sauc, nonāktu līdz tam, ka pasaulē pastāv arī garīgais, nav nekas cits kā mēģinājums izpētīt garu ar materiālisma līdzekļiem. Cilvēce bija pieradusi to, ko tā atzīst par patiesu, atzīt tikai tad, ja tas tiek konstatēts laboratorijas vai klīnikas eksperimentā. Tagad tādā pašā veidā ar ārējām manipulācijām pilnībā pēc dabaszinātniskās metodes parauga gribēja izstrādāt metodi, kas, tā teikt, taustāmā veidā pierādītu garu.

Tomēr šādā veidā tika sasniegti nozīmīgi rezultāti, pats par sevi saprotams, ka līdzās bezgalīgi daudzām šarlatāniskām, krāpnieciskām izdarībām. Un ir zināms, ka daudzi nopietni vērā ņemami mācīti ļaudis, nopietni uztverami zinātnieki ir pilnībā ielaidušies šajās lietās, jo sajuta šo nepieciešamību tomēr parādīt cilvēkiem, kuri citādi kristu materiālisma valgos, ka garīgā pasaule pastāv, ka garīgā pasaule ir mums apkārt tāpat, kā tas, ko mēs redzam ar acīm un varam aptaustīt ar rokām. Un tas bija galvenais vēsturiskās tapšanas gaitā no 19. gadsimta vidus – likt cilvēkiem apjēgt, ka mums apkārt ir garīgā pasaule tieši tāpat, kā pasaule, kuru mēs uztveram ar savām maņām. Mēs esam jau bieži runājuši par to atziņu vērtību, kas rodas tādā veidā, ka mūsu laikmeta cilvēka pilnvērtīgie izziņas spēki un dvēseles spēki tiek noskaņoti tā, ka cilvēks kā mēdijs tiek padarīts par instrumentu, lai ielaistu mūsu jutekliskajā pasaulē visādas garīgās realitātes un garīgos faktus. Kā teikts, par šo metožu vērtību vai bezvērtību mēs jau bieži esam runājuši. Šodien mēs gribam noskaidrot, kāda nozīme vēsturiskajā attīstībā bija tam, ka vēlējās zināmā mērā nomērdēt, paralizēt to, kas cilvēkam mūsdienās ir vajadzīgs: apziņu, apzinātu ieskatīšanos garīgajā pasaulē, pilnīgi apzinātu ieskatīšanos; ka gribēja to paralizēt, lai padarītu cilvēku par instrumentu, caur kuru fiziskajā pasaulē parādās tas, kas mums apkārt pastāv kā garīgā realitāte. Tas atbilst dziļai vēsturiskās tapšanas nepieciešamībai, jo apzināta domāšana pēdējos trīs četros gadsimtos attīstījās vienpusīgi tieši tāpēc, ka tai bija tādai jākļūst. Doma zināmā mērā bija kļuvusi tik vāja un līdz ar to arī tik nevarīga, jo tai bija jāturas pie lietu virspuses cilvēciskās brīvības radīšanai. Tas neļāva tai ienirt zem lietu virspuses. Šīs domāšanas izslēgšanai, atgriešanai pie cilvēciskās dvēseles konstitūcijas primitīvā dvēseliskā noskaņojuma, tas tika mēģināts sasniegt, lai nāktu palīgā jaunākajos laikos nevarīgajai palikušajai domāšanai, kas vairs nespēja pati sevī atrast spēku ienirt garīgajā pasaulē. Un tā radās tas, kas ir daudz izplatītāks nekā mūsdienu mietpilsonis to nojauš: gara meklēšana materiālistiskā veidā. Ar apzinātās izziņas izslēgšanu, jo uzticība tai attiecībā uz garīgo pasauli bija zaudēta, ar zemapzinātas izziņas palīdzību, ar apzinātās izziņas noklusināšanu gribēja ienirt garīgajā pasaulē.

Tomēr vienmēr bija arī cilvēki, kuri ne tikai instinktīvi nodevās šai mūsdienu parādībai kā parastie mācītie ļaudis vai parastie spiritisti jeb spirituālisti, bet kuri arī zināja, par ko tur ir runa. Tādi cilvēki atrodas vienmēr. Šie cilvēki lika lielas cerības uz šo tikko aprakstīto kustību. Kopumā var teikt, ka tie cilvēki, kuri pēdējos trīs līdz četros gadsimtos un līdz mūsu dienām bija izglābuši precīzas zināšanas par garīgo pasauli, sadalās dažādās grupās: tie, kuri neko nav gaidījuši no šāda materiālistiskā ceļa garīgās pasaules izzināšanai; bet bija arī tādi, kas cerēja, ka tā cilvēki vispirms iegūtu pārliecību: mums apkārt pastāv garīgā pasaule. – Tomēr neviens no pēdējiem nebija tik apmācīts, ka spētu izprast, kādēļ šādai lietai jābūt pilnīgi veltīgai.

Tie no garazinātniski izglītotajiem, kuri no šīs lietas neko negaidīja, viņiem bija tam savi iemesli. Un šie labie iemesli parādījās tieši tajos panākumos, kas tika gūti no visas šīs ieiešanas, man gribētos teikt, gribēšanas-ieiet garīgajā pasaulē. Ja jūs ņemat visu to, kas ir iegūts šajā ceļā – izejiet cauri visam, kas tur parādījies, sākot no diletantisku mēdiju un diletantisku mēdiju sanāksmju primitīvākajiem iesākumiem līdz pat smalkākajām lietām, kuras šajā lauka izstrādāja daži zinātnieki – tad atklāsiet, ka pārsvarā lielākā daļa no tā, kas šādā veidā ir radies, pastāv tajā, ka šādā veidā ir savākta pieredze no tiem, caur kuriem tā ir iegūta, kas saka, ka esot to guvuši no nomirušu cilvēku gariem. Lielākais vairums no tā tika apzīmēts kā cēlies no nomirušu cilvēku gariem; tikai ļoti maz ir atrodams kas tāds, kas nav ticis apzīmēts kā izcēlies no nomirušu cilvēku gariem. Tas gan bija liels pārsteigums tiem garazinātniski zinošajiem, kuri ar zināmu labvēlību bija nolūkojušies uz šo attīstību. Ka mēdiji teiktu, ka viņiem tas, kā parādīšanos viņi veicināja, ir no nomirušu cilvēku gariem, tas bija tas, kam bija jāpārsteidz visvairāk; jo tas bija pēdējais, ko varēja gaidīt, ja patiešām uzmanīgi apskatīja cilvēces tapšanu. Vajadzēja sagaidīt kaut ko pavisam citu. Tas, kas bija jāsagaida, bija tas, ka pa šo ceļu būtu nākušas zināšanas par to garīgo pasauli, kura aptver mūs kā dzīvus cilvēkus, kas pastāv ap mums kā dzīviem cilvēkiem. To vajadzēja sagaidīt. Varētu sagaidīt, šādi veicot eksperimentus, iespēju uzzināt, kā viens cilvēks ietekmē otru, kā mūsdienu cilvēkus saista slepeni pavedieni, kas ir neizdibināmi ārējai zinātnei, kā vienā dvēselē rodas lietas, kas nāk no pavisam citas dvēseles. No dvēseles uz dvēseli patiešām stiepjas garīgu savienojumu tīkls. Un mums esot šajā pasaulē, nav tikai tā, ka, ja mēs stāvam, piemēram, šeit, šeit mēs redzam gaismu, apkārtējo vidi, redzam cilvēkus, kādi viņi ārēji izskatās pēc sava fiziskā veidola; bet gan mums stāvot šajā pasaulē, katrā acumirklī stiepjas pavedieni, garīgi pavedieni, garīgi strāvojumi no dvēseles A uz dvēseli K, no dvēseles K uz dvēseli Z visdažādākajos veidos. Un nevar tikt cauri ar to, ka runā tikai tā vispārēji par šādu zināmā mērā jutekliski atšķirīgu kopsakarību starp dvēselēm, bet gan ar to var tikt skaidrībā tikai, ja domā individuālus pavedienus, individuālus strāvojumus starp atsevišķām dvēselēm. Mūs patiešām aptver garīgā pasaule tieši tāpat kā fiziskā. Ka tā parādītos, to viņi būtu varējuši sagaidīt. Bet par to parādījās vismazāk. Visus šos sešdesmit, septiņdesmit gadus, kopš tiek mēģināts iekļūt garīgajā pasaulē ar materiālistiskiem līdzekļiem, ir vismazāk uzzināts par dzīvīgajām attiecībām cilvēku starpā. Manifestācijas, atklāsmes, tā sacīt, vienmēr nāca no mirušo gariem. Kāpēc tā? Kas tad īstenībā bija noticis, tā mēģinot iekļūt garīgajā pasaulē?

Būtībā nebija sasniegts nekas cits, kā tikai uzzināja to, kas parādās, kad no cilvēka apziņas izslēdz tieši pašas labākās jaunāko laiku īpašības un cilvēku noved atpakaļ agrākajos laikos, zemapzinātos dvēseles stāvokļos. Tas, kas no šiem zemapzinātajiem dvēseles stāvokļiem bija palicis pāri līdz jaunākajiem laikiem, tas tagad bija atsegts, tas parādījās. Tātad padomājiet, ka ilgu laiku bija notikusi sagatavošanās un tad pēdējos trīs līdz četros gadsimtos bija attīstījusies pilnīgi noteikta apziņa, kas aizsedza garīgo pasauli un līdz ar to atņēma spēju tiešai mijiedarbībai ar garīgo pasauli. Bet nekas nebija darīts, lai attīstītu jaunus spēkus jaunām saiknēm ar garīgo pasauli. Tātad bija palikušas tikai senās. Šīs senās stiepās uz to, ar bija bijušas saistītas jau agrāk, uz to, kas nav tieši dzīvīgais tagadējā apkārtnē, bet gan uz nedzīvo, uz mirušajiem, jo cilvēks ar to, ka viņš bija pēdējos trīs līdz četrus gadsimtus un vēl agrāk visu savu dvēseli noskaņojis tā, lai šī dvēsele faktiski būtu veidota īpaši nedzīvā izziņai. Šeit materiālajā pasaulē ar jaunāko laiku izziņas veidu izzina nedzīvo. Ar spēkiem, kurus izceļ no dvēseles dziļākajiem pamatiem, arī neizzina dzīvīgo, bet gan nedzīvo. Tātad visi šie sarīkojumi neveda uz garīgā dzīvo elementu, bet gan aizveda pie tā, kas ir nedzīvs, tikai dabiski tad pie tā, ko garīgajā pasaulē var atrast kā nedzīvo.

Un kāda veida ir šis nedzīvais? Šis nedzīvais nav cilvēciskas būtnes, kas būtu mūsu laikabiedri, tas ir, dvēseles, kuras, garīgi ņemot, būtu mūsu laikabiedri. Ja mēs tātad ņemam kādu tā domātu eksperimentu, teiksim, kāds tika sarīkots 1870. gadā, tad ar zemapzināto dvēseles spēku pielietošanu netika veidota saikne ar dzīvīgo tagadni, tātad ne ar dzīvajām 1870. gada dvēselēm, bet gan ar to, kas bija palicis, tātad ar atlikumiem, kas bija atraisījušies no dzīvajām, darbīgajām dvēselēm, ar to, kas

vēl turpināja iedarboties kā pārpalikumi, kas pakāpeniski izšķīst šīszemes esamībā. Šis lietas gan tika pārinterpretētas tā, ka mēdiji apgalvoja, ka esot nodibinājuši saikni ar tagadnē dzīvojošajiem mirušajiem. Bet tas tikai tika tā pārinterpretēts. Realitātē runa nebija par to, kas bija šīs dvēseles atbilstošajā acumirklī, bet gan par to, kas tās bija senos laikos, respektīvi, kas bija palicis pāri no tā, kas tās bija bijušas senos laikos, pēc tam kad tas bija atraisījies no dvēselēm. Ja atceraties, kā es izskaidroju to, ko *Gēte* attēloja lemuru ainā, tad zināsiet, ka daudz no tā, kas nāves brīdī atraisās no dvēseles, turpina dzīvot. Un ar to, tātad ar patiešām nedzīvo, kas neturpina dzīvot kopā ar dzīvo dvēseli, varēja nodibināt saikni šādā materiālistiskā veidā iekļūstot garīgajā pasaulē.

Ja ar mūsdienu ārējo zinātni sasniedza zināšanas par materiālo, tas ir, par nedzīvo, tad ar šīm spirituālajām ilgām, bet kurām vajadzēja tikt apmierinātām materiālistiskā ceļā, arī nesasniedza neko citu, kā zināšanas par pārjuteklisko, bet nedzīvo. Mūsdienu materiālistiskā zinātne atrada tikai ārēji nedzīvo; šī šķietami spirituālā, bet īstenībā pēc savas metodes tomēr materiālistiskā zinātne atrada pārjutekliski nedzīvo. Bet no šī pārjutekliski nedzīvā varēja mācīties kaut ko ļoti nozīmīgu, kaut ko ārkārtīgi nozīmīgu. No tā varēja mācīties, ka ap 19. gadsimta vidu patiešām bija noslēdzies kāds laikmets, ka cilvēcei ir nepieciešama jaunu spēku attīstīšana, ja tā grib piekļūt patiešām dzīvajam; ka ilgā laikā līdz savai kulminācijai ir tikuši novesti spēki, kas ved tikai pie nedzīvā, pie nedzīvā visās jomās, ved pie nedzīvā izziņas un pielūgšanas.

Šādas lietas pilnībā novērtē tikai tad, ja ļauj uz dvēseli iedarboties ne tikai to abstraktajai izziņas vērtībai, bet, ņemot tās to dziļi morālajā nozīmē, tā, lai tās zināmā mērā atstāj morālu iespaidu uz dvēseli. Jo mums tomēr parādās, ka tas, kur modernā cilvēce ir tikusi tik brīnišķīgi tālu, kur cilvēce patiešām ir sasniegusi zināmas virsotnes, līdz kurām bija jānonāk, ka visi šie spēku tomēr ir piemēroti tikai tam, lai novestu pie nedzīvā. Pamazām un pakāpeniski cilvēku dvēseliskās dzīves saturs varēja tikt pievērsts tikai nedzīvajam. Tam, kurš spēj sajust cilvēces tapšanas gaitu, vienkārši ir skaidrs, ka noteicošie strāvojumi jaunāko laiku sajūtās vairāk vai mazāk noved tikai pie nedzīvā pielūgšanas kulta, pie nedzīvā pielūgšanas; jo tas, kas tiek pielūgts attiecībā uz ārējo materiālo dabas kārtību, kurā ir sasniegts tik brīnišķīgs progress, tas arī tomēr ir tikai nedzīvā pielūgsmes kults. Kāpēc mūs tik ļoti aizkustina *Hamerlinga* «Homunculus» pēdējās dziesmas? Jo pēc tam, kad *Hamerlings* savā «Homunculus» ir parādījis, kā mūsdienu cilvēce patiesībā tiecas uz sava veida homunkulismu, viņš parāda, ko tas nozīmē saistībā ar lielajiem kosmiskajiem noslēpumiem, ka cilvēks ar tīri mehānisku spēku palīdzību vēlas pacelties pāri zemes smaguma spēkam. Pēdējais dziedājums *Hamerlinga* «Homunculus» parāda mums, laikā, kad vēl nebija cepelīnu, laikā, kad tas viss vēl bija nākotnē, jau vadāmais gaisa balons; bet tajā pašā laikā viņš vērš mūsu uzmanību uz to, kas ir saistīts ar šo galējo mehanizāciju, tas ir, dzīves atmiršanu, homunkulizāciju cilvēka kultūras attīstībā.

Bet izmirušas garīgās zināšanas nav nekad; tās vienmēr šur vai tur tiek saglabātas. Katrā laikmetā vienmēr atrodas atsevišķi cilvēki, kuriem var būt garīgas zināšanas. Tā tās tika izglābtas arī cauri laikam, kad garīgās zināšanas bija vismazāk toni noteicošas: cauri laikam no 15. līdz 19. gadsimtam. Kā tievs pavediens, bet šīs garīgās zināšanas tika saglabātas. Un tie, par kuriem es teicu, ka viņi neko necerēja no materiālistiskā ceļa uz garīgo pasauli, uzskatīja, ka jaunākais sajušanas un domāšanas veids, kā tas bija attīstījies pēdējos gadsimtos, var tikt veidots un attīstīts tālāk tā, ka no attapīgās materiālistiskās zinātnes metodes pakāpeniski izrietētu zināšanas, kuras varētu iedarboties pietiekami pārliecinoši, lai iekļūtu zem lietu virspuses un nonāktu līdz garīgajam. Un tādai vajadzētu būt faktiskajai garazinātniskajai metodei: iekļūt garīgajā pasaulē pa to pašu ceļu, kā kopš trīs līdz četriem gadsimtiem piekļūst dabai. Tur runa esot tikai par to, lai patiešām attīstītu tālāk to, ko cilvēce kā zināšanu ieradumus ir attīstījusi pēdējos gadsimtos, tikai atbilstošā veidā un pieliekot pietiekami lielas pūles, neļaujot sevi atturēt domāšanas ērtībām, tātad turpināt attīstīt tālāk to, kas jau ir attīstīts kā domāšanas ieradumi. Par to esot runa.

Bet nu var tikt uzdots jautājums: kāpēc ir tik daudz cilvēku, kuri, kaut arī viņi kaut ko zināja par garīgo pasauli, ir klusējuši par šīm zināšanām? – Jo vienmēr atkal un atkal ir jātiek uzsvērtam: garīgās zināšanas ir pastāvējušas vienmēr. Tām ir jāattīstās atšķirīgi dažādos laikmetos; bet tās ir pastāvējušas vienmēr. Kādēļ tad šie daži cilvēki bija pārāk bikli, lai paziņotu šīs garīgās zināšanas? Mūsu lokā tās tiek paziņotas, jo atziņa par paziņošanas nepieciešamību pārspēj visu pārējo. Bet var tikt paziņotas tikai noteiktas daļas no šīm garīgajām zināšanām, un tas pilnīgi noteikta iemesla dēļ. Redzat, garīgās zināšanas, kaut arī neapzinātā vai zemapzinātā veidā, bet citā formā, pastāvēja arī pirms Golgātas mistērijas. Cilvēks nonāca saskarsmē ar garīgo pasauli vairāk instinktīvā veidā, nekā viņam tas savai svētībai ir iespējams mūsdienās. Un liela daļa cilvēces vispār netika pielaista. Pielaisti tika tikai tie, kurus varēja atbilstoši sagatavot. Un kā viņus sagatavoja? Viņus sagatavoja veidā, par kuru mūsdienās tā īsti neviens nedomā, kad runā par sagatavošanu zinātnei vai izziņai. Mūsu dienās uzskata, ka par to, kurus pielaiž zināšanām, morālajām kvalitātēm faktiski ir jādomā tikai otrām kārtām; jebkurā gadījumā nevalda uzskats, ka zināšanas kā tādas būtu atkarīgas no morālajām kvalitātēm. Tas tā nekādā gadījumā nebija senajos laikos attiecībā uz zināšanu nodošanu. Senajos laikos, kad zināšanas tikai nodotas caur mistērijām, nekas, kas saistīts ar zināšanām, netika atklāts nevienam, kurš nebija izgājis atbilstošu visstingrākā veida morālo audzināšanu. Augstākais tālāk par matemātiskajām zināšanām, ar kurām nevar sarīkot daudz nebūšanu, un literārajām zināšanām bez stingras morālās audzināšanas nevarēja tikt. Jo cilvēkiem tika atklātas lietas, kas tika uzskatītas par viņiem atbilstošām, tikai pēc tam, kad viņi bija izgājuši noteiktu morālo audzināšanu, apguvuši stingru morālo disciplīnu. Vispirms bija audzināšana labajam; tad sekoja gudrību nodošana. Un šī audzināšana labajam bija *conditio sine qua non (stāvoklis, bez kura nevar).* Tas vienmēr tika ievērots vispirms: audzināšana morālai drosmei. Jo pastāvēja pārliecība – es to nevaru šodien iztirzāt sīkāk laika trūkuma dēļ – ka pasaules uzplaukums caur zināšanām var notikt tikai tad, ja to, ko var izdarīt zinošs cilvēks, dara labs cilvēks. Tāda bija pārliecība. Tā bija, lai cik nepārliecinoši tas neizskatītos mūsu dienās, kad senos laikus uzskata par tikai barbariskiem un par jaunajiem laikiem viedoklis ir, ka esam tikuši tik brīnišķīgi tālu – tomēr tik tālu, ka tagad katru nedēļu tūkstošiem mirkst asinīs – senajos laikos tā bija pārliecība, ka zināšanas to iedarbībā būtu jāpielieto tikai cilvēkiem, kuri ir izgājuši visstingrāko morālo audzināšanu. Citiem vajadzētu rīkoties tikai instinktīvi to vadībā, kuri ir izgājuši šo morālo audzināšanu.

Jaunākie laiki neder tam, lai tā vienkārši pielietotu šādu principu. Iztēlojieties, kā varētu tikt īstenots šāds princips mūsu laikos, kad katrs, cik vien ātri iespējams, to, ko viņš zina, pasaka pārējiem vai pat liek iespiest, un kad to nav iespējams apturēt? Nevajadzētu nodoties nekādām ilūzijām, ka šajā ziņā kaut kas, kāds sociāls ierīkojums varētu to apturēt! Mūsdienās ir spēkā publiskums. Kam tādēļ ir jāstājas šī pamatprincipa vietā, ka tikai cilvēki ar morālu disciplīnu tiek pielaisti zināšanām? Šī senā pamatprincipa vietā ir jāstājas tam, ka zināšanām, kuras tiek atklātas, pašām sevī ir jābūt noteiktam spēkam, proti, spēkam, caur sevi pašu radīt labo, patiešām radīt labo pašām caur sevi. Pēc tā ir jāvadās visai garazinātniskajai kustībai. Zināmā mērā visām zināšanām, kas nonāk pasaulē caur garazinātni, ir jābūt sakārtotām tā, ka tās pašas caur sevi, pašas ar savu spēku dara labo. Jūs teiksiet, ka mēģinājumi, kas ir izdarīti ar garazinātnes saturu mūsdienās, daudzkārt nav devuši šādu rezultātu. Protams, vēl nē, jo visam vēl ir jāizstrādājas cauri dažādiem šķēršļiem. Slepenā sajūta par labo garazinātnē bieži arī ir tā, kas izraisa to, ka šī garazinātne tiek ne tikai loģiski apkarota, bet pat tiek ienīsta. Tagad jūs teiksiet: jā, bet vai tad, pamatā ņemot, visi saprātīgie cilvēki nevēlas labo? – Tā, kā mūsu dienās to bieži uztver, varētu sacīt: nu jā, visi saprātīgie cilvēki grib labo. Bet tas nav galvenais, ka kāds domā, ka viņš gribētu labo vai vēlētos labo, bet gan, vai viņš to patiešām grib; vai viņš patiesi to grib, tas ir galvenais. Apskatot modernās kultūras sasniegumus tieši attiecībā uz tās morālajiem defektiem, attiecībā uz tiem morālajiem defektiem, kas, tā sacīt, darbojas nedzīvajā, varēs atklāt, ka pasaulei tomēr ir vajadzīga gudrība, kura, esot gudrība, vienlaikus izraisa labo. Jo materiālistiskā

zinātne ir vienaldzīga pret labo un ļauno. Tas, ko tā ieformē matērijā, tikpat ir vajadzīgs ļaunajam kā gudrajam; tā kalpo ļaunajam tieši tikpat cik labajam.

Te mums atkal ir viens tāds punkts, kurā varbūt, ja pārskatot pasauli lielos vilcienos tās tapšanas gaitā, var tomēr atzīt garazinātnes nepieciešamību. Tas nav pietiekami, ja noslēdzas šaurā lokā un tad šajā šaurajā lokā veido pasaules uzskatu; jo šie šaurie cilvēku loki ir ietverti cilvēces tapšanas lielajā tīklā. Neņemot vērā visu pārējo, palūkosimies uz Eiropas kultūras konsekvencēm pēdējos trīs gados; paskatīsimies uz to tā, kā mēs uz to skatītos, ja nenodarbotos ar morālu strausa-politiku, bet ja ar drebošu sirdi dzīvīgi aptveram, ko tā mums nes. Tas, ka mēs, viens vai otrs, esam pasargāti no tā, kas šodien plosās pret Eiropu[2], tas nekādā gadījumā nedrīkst mūs novērst no tām šausmām, kurās ir iemesta mūsdienu kultūra; jo tā tas ir. Un var apsvērt vēl vienu parādību.

Nesen ir tikusi uzrakstīta laba sava veida grāmata, kas cenšas spriest par mūsdienu pasaulei svarīgajiem jautājumiem, par kopš diviem gadiem pasauli satriecošiem jautājumiem, arī no cilvēcisku jūtu un morālu sajūtu viedokļa. Pavisam nesen iznākusī grāmata, kura ir tiešām laba, ar zināmu aptverošu skatījumu grib parādīt, kā varētu izkļūt no tā vājprātīgā asiņu un naida tīkla, kurā atrodas modernā kultūra. Šo grāmatu ir uzrakstījis ķīnietis, uz kuru es kā uz svarīgu personību virknei mūsu draugu norādīju jau pirms četriem vai pieciem gadiem, kad iznāca viņa pirmā grāmata par apstākļiem Eiropā. Un grāmata, ko tagad ir izdevis *Ku Hung-Mings,* šis lieliski izglītotais ķīnietis, šī grāmata ir laba, šajā grāmatā ir daudz objektīvu atziņu. Šī grāmata rāda cilvēku, kurš nepieļauj tās kļūdas, kuras mūsu dienās pieļauj daudzi; šī grāmata stāsta par cilvēku, kurš turas malā no šīm kļūdām. Mūsdienās daudziem ir viedokļi, daudzi pauž vienu vai otru viedokli par mūsu laika apstākļiem – lielākā daļa no tā, kas tiek pausts, nav tādēļ, lai izteiktu to, ko patiešām domā un uzskata, bet gan lai iemidzinātu, apdullinātu attiecībā pret to, kas ir patiesībā. Mēs redzam naida straumes plūstam pāri pasaulei. Kāpēc tās parādās pasaulē? Kāpēc šis vai tas tiek pateikts? Padomājiet, vai tie, kuri saka, piemēram, ka pāvestam būtu jānolād vesela tauta, vai tie, kuri enerģiski to pieprasa, vai viņi tic, ka var to pieprasīt kaut kādu objektīvu notikumu dēļ – domājiet, ka viņiem piemīt objektīvu zināšanu miers? Tas ir pateikts, lai apdullinātu, tieši lai neatzītu to, ko vajadzētu atzīt. Liela daļa no tā, kas mūsu dienās tiek pateikts, ir pateikts, lai apdullinātu. Tādēļ ka to, ko īstenībā vajadzētu atzīt, negrib atzīt, tad saka šo vai to, lai tikai tiktu pāri tam, ko negrib pateikt.

Šis ķīnietis *Ku Hung-Mings* nerīkojas pēc šādas metodes. Bet vienu viņš pasaka. Viņš saka: kad redz, kas ir attīstījies Eiropā, kas ir noticis Eiropā un kādi spēki darbojas Eiropā, tad nevar citādi, kā teikt: tam bija tā jānotiek, kā tas ir noticis. Materiālismam tā vienpusīgajā attīstībā, kā tas ir attīstījies 19. gadsimtā, bija jānoved pie šādām konsekvencēm. Bet tam ir jāved vēl tālāk; tam ir jānoved pie galīga eiropeiskās kultūras pagrimuma. Un šis ķīnietis *Ku Hung-Mings* ir pilnīgi pārliecināts, ka ir jānonāk līdz eiropeiskās kultūras bojāejai, ja eiropieši nebūs tik prātīgi – tā viņš saka – lai faktiski kļūtu tādi, kādi ir ķīnieši; ja Eiropā neizplatīsies ķīniskā kultūra. Vienīgais glābiņš Eiropas kultūrai esot tāds, ka eiropiešiem ir jākļūst par ķīniešiem, tas ir, dvēselē jākļūst kā ķīniešiem. – Un daudz no tā, ko viņš saka, ir ļoti pārdomāti un pārliecinoši. To nevajadzētu uztvert vieglprātīgi, ka ļoti gudrs vīrs no tagadnes tomēr nesaskata eiropeiskajai kultūrai nekādu citu izeju, kā vien tagad beidzot ļaut visam, kas tajā pašā iekšēji ir novedis to līdz absurdam, ieplūst labajā ķīniešu principā. Es nevēlos sīkāk iedziļināties, kā *Ku Hung-Mings* iedomājas Eiropas pārķīniskošanu; jo mums uzreiz ir skaidrs, ka mēs nevaram kļūt par ķīniešiem, ka mēs nevaram pāriet ķīniešu kultūrā. Un ja patiešām nebūtu nekādas citas izejas, kā tikai tā, kuru redz *Ku Hung Mings*, tad tā vēl joprojām būtu labāka izeja, nekā doties tālāk pa to pašu ceļu, pa kuru eiropeiskā kultūra ir gājusi. Tas joprojām būtu labāk. Būtu labāk kļūt par ķīnieti, nekā iet tālāk pa ceļu, pa kuru ir aizgājusi materiālistiskā kultūra, jo tas tad būtu neapturami. Nedomājiet, ka tas tad būtu apturams ar vecajiem līdzekļiem.

[2] Atceramies, ka šī lekcija notiek laikā, kad jau divus gadus plosās Pirmais pasaules karš.

Garazinātne būtībā vienmēr daļēji ir piekritusi *Ku Hung-Minga* uzskatiem, tikai ne attiecībā uz pārķīniskošanu, bet tikai attiecībā uz viņa tēzes pirmo daļu, un tādēļ lolo kā savu lielo ideālu iegūt no garīgās pasaules zināšanas, kuras ieved šajā garīgajā pasaulē, bet vienlaikus pašas ar savu spēku var padarīt cilvēkus labus, pašas ar savu spēku var iedarboties morāli, radīt morālus impulsus. Tādēļ garazinātnieks neatbildētu kā *Ku Hung-Mings*: kļūstiet par ķīniešiem! – bet gan: mēģiniet garazinātniskā ceļā sniegt citai kultūrai tādu apaugļošanu, kāda ir sniedzama tieši garazinātniskā ceļā. Bet šī tiekšanās pēc jauniem cilvēcisko zināšanu un cilvēces darbošanās avotiem eiropiešiem ir nepieciešama, ļoti nepieciešama. Gribētos liet visrūgtākās asaras, kad attiecībā pret daudz ko, ar ko mēs mūsdienās sastopamies, lasa tieši tādu grāmatu, kā šī *Ku Hung-Minga* sarakstītā; jo mūsu tagadējie laiki ir daudz nopietnāki, nekā daudzi iedomājas. Un cilvēku vidū ir daudz kas, kas cilvēkus šķir; un no šīs dvēseļu nošķiršanās nāk viss, ko mēs tagad tik briesmīgu pārdzīvojam. Šī nošķiršanās tiks pārvarēta tikai ar zināšanām, kuras aptver cilvēku pāri jebkurai nošķirtībai, ar zināšanām, kas ir katram cilvēkam, jo tās nošķirtības, no kurām cilvēki mūsdienās veido savas sajūtas, ir spēkā tikai šeit fiziskajā pasaulē, tās patiešām ir spēkā tikai šeit fiziskajā pasaulē. Kad redz, kā mūsu dienās izplūst simpātijas un antipātijas, un kad redz, kā tas, kas izplūst simpātijās un antipātijās, nāk tikai no negarīgā, tad vienlaikus arī redz tajā, kas izplūst simpātijā un antipātijā, garīgā noliegumu.

Viss šis tautu naids, piemēram, vienlaikus ir cīņa pret garu. Un, tā kā mūsu laiks tik ļoti sliecas cīnīties pret garu, tam arī tik daudz talanta tautu naidam. Tas ir viens no dziļākajiem mūsu tagadējās garīgās kultūras noslēpumiem. Tādēļ arī izeja var tikt rasta tikai dzīvīgā gara aptveršanā.

Padomājiet, tajā acumirklī, kad mēs iemiegam, kad ar mūsu Es un mūsu astrālo ķermeni pametam mūsu fizisko ķermeni un mūsu ēterķermeni, šajā acumirklī mēs esam pasaulē, kur nav tā visa, kas šodien noved pie simpātijas un antipātijas; šajā mirklī mēs esam vienoti, šajā acumirklī, kas seko iemigšanai, mēs esam vienoti ar tiem, kurus ar savu laika apziņu uztveram ar visdziļāko antipātiju. Mums ir jācaurauž viņu dvēseles caurejamības valstībā. Mēs varam cik gribam skandināt un izkliegt naida tirādes pret vienu vai otru – tikko mēs iemiegam, esam miegā, tā mums caurejamības reģionā ir jācauraužas ar to dvēselēm, kurus mēs ienīstam. Šādām atziņām par patiesi reālo vēl vispirms ir jānonāk cilvēku vidū. Tās jau ir tikai elementāras lietas. Bet, ja arvien vairāk un vairāk iedziļinās šajās patiesi reālā atziņās, tad šai piekļuvei jau ir spēks radīt impulsus labajam. Jo, ko patiešām pasaulē nozīmē naids, nepamatota antipātija, to iepazīst tikai, ja izprot to iedarbību garīgajā pasaulē. Kurš garīgajā zina naidu, tas to atmet, ja nu vienīgi nevēlas nodoties tiešā zināmu ļauno varu dienestā.

Izmantojot šo izdevību, ka Johanes-būves apvienības tikšanās reizē šajā vietā pulcējas lielāks draugu skaits nekā parasti, es gribēju runāt par šiem nopietnajiem jautājumiem tieši šodien. Tie, kuri dzirdēja manas iepriekšējās lekcijas, varēs arī šodien pārrunāto iekļaut iepriekš apskatītajā, un tas zināmā mērā, kaut arī ir tikai epizodiski, tomēr varēs iedarboties izskaidrojoši par dažu labu impulsu, kas tagadnē izspēlējas mūsu pasaulvēsturiskās attīstības ceļā.

PIEKTĀ LEKCIJA

1916. gada 24. septembris

Atlantiskie impulsi meksikāņu mistērijās. Grieķu fantāzijas dzīve un romāniskais egoisms. 5. laikmetam jāattīsta maņu uztvere un brīvā iamginācija. Lucifers un Arimans cenšas atjaunot atlantiskos impulsus. Mongoļu iebrukumi. Meksikā iesvētīta melnā burvja krustā sišana Golgātas mistērijas laikā. *Marko Polo, Kublai Khans, Kristofers Kolumbs*. Mūsu uzdevums: atrisināt dziņu-problēmu, dzimšanas-problēmu, nāves un ļaunuma problēmu.

Ir nepieciešams, lai saistībā ar vakar ieskicēto tieši tagad te tiktu pateiktas dažas lietas, kas zināmā mērā tomēr arī ir saistītas ar dažiem iztirzājumiem, kurus es jums šeit izklāstīju pirms kāda laika, pirms astoņām dienām. Un tā kā daudzi draugi, kuri ieradās uz Johannes-būves biedrības sanāksmi, toreiz šeit nepiedalījās, tad es to apskatu gaitā, kas tagad ir plānoti, tomēr atkārtošu šo to no tā, kas šajās nedēļās jau ir ticis pateikts. Tam būs zināma nozīme arī no tā viedokļa, ka dažas no šīm svarīgajām un nozīmīgajām lietām ir tikušas pārprastas, kā es to redzēju no vienas vai otras piezīmes.

Vispirms pirmām kārtām apzināsimies, ka evolūcijas gaita, kā mēs to esam iepazinuši pasaules norises lielajās parādībās, parādās iedarbīgi visur, parādās iedarbīgi gan, kad mēs aplūkojam parādības kosmosā, gan arī cilvēces vēsturiskās tapšanas parādībās, cilvēku vēsturiskajā attīstībā. Tagadnē mums īpaši vajadzētu interesēties par tā saucamo ceturto pēcatlantisko laikmetu, kuru mēs raksturojam kā laikmetu, kurā izveidojās, kļuva liela grieķu-latīņu, grieķiski-romāniskā kultūra. Jūs zināt, ka no garazinātnisko apskatu viedokļa mums šis laikmets ir jārēķina līdz 15. gadsimta sākumam. Un līdz ar 15. gadsimta sākumu Eiropas kultūras attiecībās sāk iedarboties tas, uz ko mēs kā piemēru norādījām arī vakar. Ja mēs tagad atkal uzmanīgi palūkojamies uz ceturto pēcatlantisko laikmetu, tā grieķiski-romānisko būtību, tad mums tur zināmā veidā parādās kā atdzimšana kaut kam tādam, kas cilvēces kultūrā gāja pāri Zemei Atlantīdas laikā. Mēs jau dažādās vietās esam skaidrojuši, kā grieķu idejas, sajūtas, arī sociālā dzīve ir izskaidrojama, ja ievēro, ka šis ceturtais pēcatlantiskais laikmets savā ziņā ir atlantiskās kultūras atkārtojums; tikai ievērojot, ka atlantiskā kultūra bija elementārāka, daudz instinktīvāka, bet grieķu un romiešu kultūra ataino šo atkārtojumu daudz garīgāk. Kas Atlantīdā bija tiešs pārdzīvojums, tas Grieķijā tika ar fantāziju, ar fantāzijas pilnām imaginācijām, arī ar domāšanu un tad savukārt ar fantāzijas inspirētu gribu pārveidots realitātē.

Mums ir jāievēro, ka šī grieķiski-romāniskā kultūra tām varām, kuras mēs apzīmējam kā luciferiskās un arimāniskās varas, bija vilšanās, dziļa vilšanās; jo to hierarhiju, kuras zināmā mērā stāv vistuvāk cilvēciskajām hierarhijām, luciferiskās un arimāniskās varas gribēja, lai atlantiešu kultūra tāda, kāda tā kā atlantiešu kultūra bija, vienkārši atkal atdzīvotos ceturtajā pēcatlantiskajā laikmetā. Tas nozīmē, ka visam, kas veidoja atlantisko laikmetu tā būtībā – jūs varat to pārlasīt «Slepenzinātnes skicēs» vai mazajā grāmatiņā «Mūsu atlantiskie priekšteči» – visam, kas saturēja atlantiskā laikmeta būtisko, tam pēc luciferisko un arimānisko varu nodoma vajadzēja tikt atkārtotam grieķu un romiešu laikā. Šis nodoms tika pārsvītrots, cilvēcei tiekot paceltai augstākā, pēcatlantiskajam laikam atbilstošā pakāpē. Tas, kas ir lielais, nozīmīgais jaunais sasniegums attiecībā pret Atlantīdu grieķu kultūrā un romiešu kultūrā, tas sagādāja luciferiskajām un arimāniskajām varām garīgu vilšanos. Luciferiskās un arimāniskās varas gribēja no grieķu tautas ar dažādām ietekmēm izveidot tautu, kura sliektos dvēselē izveidot tādus fantāzijas spēkus, ka dvēseles pamazām nogurtu šīszemes dzīvei, lai dvēselēm zustu jebkāda tieksme turpināt iemiesoties uz Zemes, bet gan, tā sakot, kā dvēselēm vākties prom no Zemes un dibināt pašām savu valstību, pašām savu planētu. Šis nodoms tika iznīcināts tā, ka to varu vadībā, kuras mēs saucam par regulārajām hierarhijām, grieķu fantāzija un fantāzijas ietekmētā sociālā dzīve tika pārveidota priekā par šo zemi, ka tika uzņemts prieks par maņām uztveramo šajā pasaulē, ka grieķi vairs negribēja dzīvot tikai fantāzijas pilnajā imagināciju pasaulē, lai pakāpeniski atsvešinātu dvēseli no šīszemes esamības, bet pat ieguva tādu noskaņojumu, kas tiek izteikts slavenajā, manis

bieži jau minētajā izteikumā: Labāk ubags uz zemes, nekā karalis ēnu valstībā! – Ar šo regulāro varu sniegto priekpilno pasaules piedzīvošanu starp piedzimšanu un nāvi, grieķu tauta tika glābta no briesmām, ko bija ieplānojušas luciferiskās varas: aizvest dvēseles prom, lai ķermeņi uz Zemes, kuri tur vēl piedzimtu, staigātu apkārt bez «Es», un dvēseles būtu prom uz kādas citas īpašas planētas.

Turpretī Arimans gribēja savā ziņā palīdzēt Luciferam romiešu kultūrā, gribot Romas impēriju un tās sekotājus izveidot tā, ka tā būtu kļuvusi tikai par lielu šīszemes mehānismu cilvēkbūtnēm bez sava «Es». Līdz ar to viņš būtu par palīgu Luciferam. Kamēr Lucifers, man gribētos teikt, gribēja izsūkt visu sulu no citrona pašu par sevi, tikmēr Arimans Romas impērijā nodarbojās ar to, lai izspiestu citronus un padarītu tur tos par mehānisku valsts organismu. Tā Arimans un Lucifers strādāja roku rokā. Tas tika pārsvītrots ar to, ka Romas impērijas iedzīvotāji izveidoja «*civis*» jēdzienu, ar ko izveidoja Romas pilsoņa jēdzienu visizcilākajā egoistiskajā nozīmē, un cilvēka egoisms var attīstīties tikai fiziskajā šīszemes esamībā. Ar to Arimana nodoms izveidot cilvēkus par bez-Es būtnēm tika pārsvītrots. Tieši tas, kas romiešu kultūrā bija raupjš, bez fantāzijas, bija tas, kas pārsvītroja Arimana nolūkus ar romiešu politikas un romiešu tiesību egoismu. Tā nu grieķu laiks un romiešu laiks Luciferam un Arimanam bija liela vilšanās. Viņi atkal nebija sasnieguši savus nodomus. Tas vispār ir Lucifera un Arimana liktenis, ka viņi darbojas ar saviem spēkiem Zemes evolūcijā un vienmēr atkal un atkal pieliek vislielākās pūles, lai apturētu evolūcijas turpināšanos un nodibinātu savu valstību, un viņiem vienmēr atkal un atkal ir jāpiedzīvo šajā ziņā vilšanās. Es jau esmu teicis, ka tas, kurš iedomājas: kāpēc Lucifers un Arimans nav nonākuši pie tā, lai beidzot saprastu, ka viņu pūles ir bezvērtīgas? – spriež par garīgo pēc cilvēciskā. Luciferam un Arimanam ir atšķirīgs sprieduma spēks nekā cilvēkiem, un nevar spriest no cilvēciskā viedokļa par to, ko novēro garīgajā pasaulē, citādi ļoti ātri var sākt sevi uzskatīt par daudz gudrāku nekā ir dievs vai vispār kāda būtne, kura pieder augstākajai hierarhiskajai kārtībai; un Lucifers un Arimans arī pieder, kā mēs zinām, kaut arī ir atpalikuši gari, augstākai hierarhiskajai pakāpei nekā cilvēks. Tas arī izskaidro, kādēļ viņi vienmēr atkal un atkal piedzīvo vilšanos, bet vienmēr atkal un atkal sāk savus centienus no jauna.

Tad pienāca piektais pēcatlantiskais laikmets. Tam ir pilnīgi noteikti uzdevumi regulārās garīgās attīstības progresa nozīmē. Kamēr ceturtajam pēcatlantiskajam laikam vajadzēja izveidot grieķisko fantāzijas dzīvi un romisko egoismu, piektajā pēcatlantiskajā laikmetā runa ir par to, lai attīstītu maņu uztveres dotības. Es to esmu raksturojis, nosaucot to par jutekliskās uztveres ideālu, kā to domāja *Gēte* savā pirmfenomenā – jūs varat to pārlasīt manos rakstos par *Gēti* – tīra ārējās jutekliskās realitātes vērošana, kas kā tāda nevarēja pastāvēt agrākos laikos, jo visur jutekliskās realitātes vērošanā iejaucās tas, kas nāca no atavistiskās gaišredzības; tā, ka nekad neredzēja tīro fenomenu tā tīri ārējā jutekliskā esamībā, bet vienmēr redzēja arī to, kas pārklājās pāri šai jutekliskajai esamībai no gaišredzīgi-vizionārā. Ja cilvēki ieskatītos nedaudz precīzāk, tad viņi pat no ārējās vēstures, no vēsturiski pārmantotā saskatītu, ka tas tā ir. Platons vēl neapskatīja redzi kā tādu pasīvu īpašību, par kādu to uzskata tagad piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, bet gan grieķis Platons vēl uzsvērti saka: redze pastāv tā, ka no acīm iznāk sava veida uguns un virzās uz lietām. – Tātad grieķis Platons vēl kaut ko zina par redzes aktivitāti. Šai aktivitātei bija jātiek izsvītrotai, aizmirstai, jāpazūd, lai varētu rasties citas piektā pēcatlantiskā laikmeta spējas. Un otra lieta ir, ka piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, tātad no 15. gadsimta sākuma līdz pat apmēram 4. tūkstošgadei cilvēces attīstībā pakāpeniski izveidojas brīvās imaginācijas spējas – imaginācijas, kas tiek aptvertas pilnā iekšējā brīvībā. No vienas puses pirmfenomeni, no otras puses brīvā imaginācija.

Gēte norādīja uz pirmfenomenu; viņš ir norādījis arī uz brīvo imaginmāciju. Mēs esam dažādos laikos minējuši dažādus piemērus tieši no viņa «Fausta». Tas ir iesākums tam, kam ir jātiek īstenotam pilnīgi regulārajā evolūcijā piektajā pēcatlantiskajā laikmetā. Ar to šīs piektais pēcatlantiskais laikmets savā veidā iegūs savu nospiedumu. Bet tieši šim piektajam pēcatlantiskajam laikmetam būs jāredz savi cilvēki kā cīnītāji pret vēl spēcīgākiem luciferisko un arimānisko varu uzbrukumiem, nekā tie notika

grieķu un romiešu laikos, spēcīgāki uzbrukumi, jo tagad šajā piektajā pēcatlantiskajā laikmetā runa atkal ir par to, lai no vienas puses sasniegtu, lai dvēseles atsvešinātos no šīszemes dzīves, un no otras puses, šo šīszemes dzīvi pašu mehanizēt tā, lai izveidotu tīri ārēji tik mehānisku, ka cilvēka Es būtu neiespējami dzīvot sociālajā Zemes kārtībā un tādēļ tas atteiktos no Zemes sociālās kārtības un veltītu sevi dzīvei prom no Zemes uz kādas īpašas planētas.

Šādas lietas, ko mēs varam saukt par luciferisko un arimānisko varu uzbrukumiem, tiek gatavotas ilgu laiku. Un kamēr tās pašos to pirmsākumos ir sākušas iedarboties piektā pēcatlantiskā laikmeta četru līdz piecu gadsimtu laikā, tikmēr aiz pasaules vēstures kulisēm jau pirms šī piektā pēcatlantiskā laikmeta sākuma notiek luciferisko un arimānisko varu pilna, spēcīga gatavošanās, lai, cik iespējams, visu, ko šis piektais pēcatlantiskais laikmets radīs kā cilvēciskas spējas un cilvēciskus gribas spēkus novirzītu tādās cilvēciskās ilgās, kas attālina no Zemes, kas grib prom no Zemes un grib veidot savas planētas ķermeni, kamēr Zemei pēc Lucifera un Arimana centieniem jākļūst par tuksnesi, izmirušai, izpostītai. Ir uzsākti visstiprākie uzbrukumi, es saku. Un atcerieties, kas uzdeva kultūras pamattoni atlantiskajā laikā; jo Lucifers un Arimans tagad pēcatlantiskā laikmeta laikā grib šo seno atlantisko kultūru visās tās atsevišķajās daļās iebīdīt tā, lai šai pēcatlantiskajai kultūrai tieši tās spējas, kas tiek dotas no regulārajām varām, tiktu padarītas elementāras, tā lai cilvēki gribētu tikt prom. Bet tam, kas tiek attīstīts, ir jātiek nodotam ārpuszemes varu dienestā veidā, kā es to esmu ieskicējis. Tādēļ no divām pusēm, no Lucifera un Arimana, tiek mēģināts atkal atjaunot senās atlantiskās dzīves garu, lai atbilstošie impulsi ienāktu piektā pēcatlantiskā laika evolūcijā.

Tagad atcerieties, ka atlantiskajā laikā cilvēku dvēseļu impulsi nāca no tā, ko sauca par Lielo Garu, kurš tika apzīmēts apmēram ar tādu skaņu, kāda vēl izskan ķīniešu vārdā *Tao*. Šis *Tao* bija apzīmējums Lielajam Garam Atlantīdas laikā. Un būtiskais luciferiski-arimāniskajos centienos ir tas, lai vēlāko, kas bija nācis vai vēl nāks ieceltu *Tao* kalpībā, Lielā Gara dienestā; dabiski, ka ne jau tā Lielā Gara, kurš tolaik dzīvoja atlantiskajā laikā, bet gan viņa atrastam pēcnācējam, man gribētos teikt, sava veida mazajam dēlam, sekotājam. Un mēģināt sasniegt atlantisko impulsu atkārtošanos, tas ir luciferisko un arimānisko centienu mērķis, lai notiktu rēķināšanās nevis ar regulārajām piektā pēcatlantiskā laikmeta varām, bet lai rēķinātos ar to, kas ir palicis pāri no kalpošanas Lielajam garam *Tao*. Tas kļuva iespējams tikai tā, ka atlantiskās kultūras impulsi, kas ir nākuši no nogrimušās Atlantīdas, tika pārcelti uz teritorijām, kas bija izveidojušās pēc atlantiskajiem plūdiem. Un tā, viens no Lielā Gara pēctečiem tika, tā teikt, pārbīdīts uz austrumiem un 10., 11. un 12. gadsimtā Āzijā pakāpeniski attīstīja noteiktus mistēriju kalpojumus. Šie mistēriju kalpojumi pieņēma noteiktu raksturu, kura būtība bija tajā, lai atjaunotu seno Tao-kultu – ne jau tādu, kāds tas ir deģenerētajiem ķīniešiem, kuri to ir intelektualizējuši, bet tādu, kāds tas bija sākotnēji; tātad atjaunot to iniciācijas veidu, kas veda uz to, lai redzētu to elementāri garīgo, kas dzīvo un aužas tieši zem mūsu maņu pasaules, lai tiešām uztvertu lielo vienotības garu. Un daži šo aziātisko, atjaunoto atlantisko mistēriju priesteri tika iesvētīti šajā senajā atlantiskajā kalpošanā, kas, dabiski, nesa maldus, jo tajā laikā bija ne savā vietā.

Viens no priesteriem tur Āzijā savā iniciācijā bija ticis tiktāl, ka patiešām spēja izprast visu atlantisko impulsu būtību; un viņš bija tas, kurš kļuva spējīgs sarunāties ar sekotāju, ar nelikumīgo Lielā *Tao* gara pēcteci. Tas bija viņš, kurš tur projām Āzijā to, ko bija kā inspirāciju saņēmis no Lielā Gara, pārnesa uz ārēji pasaulīgu varu, nodeva jauneklim, kurš tad vēsturē kļuva pazīstams kā *Čingis-hans*. Tātad *Čingishans* bija māceklis vienam šādam priesterim, kurš bija iesvētīts aziātiskajās mistērijās. Un šim *Čingishanam* priesteris iemācīja to, ko es varu ietvert apmēram šādos vārdos. Viņš mācīja: Ir pienācis laiks, lai dievišķā tiesa noslaucītu Zemes virsu. Tev ir nodota šī dievišķā tiesa, un tev tagad ir jāstājas visu to cilvēku priekšā, kuri no Āzijas var izpildīt dievišķo tiesu pār visu Zemi. Līdzīgi centieni jau arī agrāk bija likti pamatā huņņu karagājieniem un tā tālāk, bet tagad to būtiski ievadīja šis Āzijas priestera impulss, kam tad bija jānes Eiropas kultūrai kas tāds, kas novestu pie tā, ka

dvēseles patiešām noticētu dievišķajai tiesai, pakļautos Dieva tiesai un pakāpeniski atvadītos no Zemes, vairs negribot parādīties uz šīs Zemes, tā ka Zemes kultūra tiktu iznīcināta. Tā bija iekšējā jēga mongoļu iebrukumam, kas nāca no Āzijas un kuru, kā jūs zināt, salauza nevis ārēji fiziski veikumi, bet gan notika tas dīvainais, ka 13. gadsimtā kaujā pie Legņicas mongoļi netika uzvarēti, bet mongoļi palika uzvarētāji, bet pilnīgi neizskaidrojamā veidā neturpināja doties tālāk iekšā Eiropā, bet gan atkal devās atpakaļ Āzijas virzienā; tā ka arī te pilnībā ārēji var saskatīt, ka te bija pretsvars, kas, dabiski, pieteicās kā garīga veida. Jo, kā teikts, eiropieši neuzvarēja mongoļus Silēzijā, viņi paši tika uzvarēti; bet mongoļi, kaut gan netika uzvarēti, atkāpās un pagriezās atpakaļ uz Āziju. Bet šie impulsi zināmā mērā caur to, ka tīri ārējas vētras nenotika vai neizgāja tik tālu, savās iezīmēs, gribētos teikt – destilētā veidā, kādā tiem bija jādzīvo piektajā pēcatlantiskajā laikmetā – tomēr Eiropā ir palikuši. Tā ka kultūras impulsos no Austrumiem ir skaidri uztverams un būs uztverams arī turpmāk tas, kam tieši tolaik bija jātiek nestam uz Eiropu kā Lielā Gara mistēriju sekām.

Cita daļa no senās Atlantīdas mistērijām tika virzīta nevis uz austrumiem, bet gan pāri uz rietumiem, uz to zemi, kuru eiropieši vēlāk atrada Amerikā; un tur izdzīvoja pēcatlantiskās neleģitīmās kultūras vairāk arimāniskā daļa. Kamēr Āzijā iztrakojās vairāk luciferiskā daļa, Amerikā izplosījās vairāk arimāniskā daļa. Tagad arī Amerikā vajadzēja tikt radītiem impulsiem, kas tad varētu inficējoši iedarboties no rietumiem, kā otra daļa no austrumiem; varētu darboties inficējoši no rietumiem tā, lai piektajā pēcatlantiskajā laikmetā varētu notikt arimāniskais iebrukums. Tādēļ rietumos tika piekopta vairāk pārdzīvojušo atlantisko mistēriju arimāniskā puse. Un tā nonāca, kā es to jau iepriekš stāstīju tiem, kas te bija, līdz mistērijām, kurām jāatstāj visatbaidošākais iespaids uz tiem, kuri ir uzauguši maigajā tagadnes kultūrā un nemīl dzirdēt patiesību, bet izceļ tikai aplaimojošo, pieņem tikai svētlaimi nesošo, kā to bieži dēvē. Šīs pēcatlantiskās mistērijas it īpaši attīstījās meksikāņu teritorijās. Tur tika ierīkotas mistērijas, kuras izplatījās arī lielā daļā Amerikas, tajā Amerikas daļā, ko eiropieši vēl nebija atklājuši, tika attīstītas mistērijas, kuras, ja būtu uzvarējušas, ja to impulsi, to iedarbība būtu uzvarējusi uz Zemes, būtu aizdzinušas dvēseles prom no Zemes. Tātad ar to būtu izpildīts arimāniskais dienests, citrona izspiešana. Tad būtu pamatīgi nodrošināts tas, lai Zeme pakāpeniski tiktu izpostīta, lai Zemei pakāpeniski paliktu tikai nāves spēki, kamēr tas, kas tur bija kā dzīvas dvēseles, būtu no tās atvadījies un tad Lucifera un Arimana vadībā nodibinātu citu planētu.

Šī uzdevuma arimāniskās daļas izpildīšanai bija nepieciešams, lai arimānisko atlantisko mistēriju priesteri iegūtu spējas augstākajā mērā pārvaldīt visus nāves spēkus Zemes darbībā, visu to, kas zināmā mērā Zemi ar tās cilvēci, ar fizisko cilvēci – jo dvēselēm taču bija jādodas prom – padarītu par tīri mehānisku valstību, par pilnīgi nedzīvu, lielu valstību, kurā nebūtu vietas nekādam «Es». Šīm spējām būtu jābūt saistītām ar mehāniskā pārvaldīšanu visā dzīvajā, ar visu mehānisko ieslēgumu pārvaldīšanu visā dzīvajā. Šim nolūkam šīm mistērijām bija jātiek ierīkotām tiešām velnišķīgā veidā; jo tādi spēki, kādi ir nepieciešami spēcīgo Arimana nolūku īstenošanai, šādi spēki rodas tikai, ja iniciāciju iegūst pilnīgi noteiktā veidā. Un tādas arī bija arimāniskās iniciācijas Amerikas pēcatlantiskajā laikā. Katram, kurš gribēja iemantot noteiktu zināšanu pakāpi, tika uzdots, ka šīs zināšanas var iemantot tikai ar pilnīgi noteiktām sajūtu spējām, kļūstot par slepkavu. Un tā neviens netika pielaists noteiktai šīs iniciācijas pakāpei bez slepkavības izdarīšanas. Šī slepkavība tika sarīkota ļoti īpašos apstākļos. Tai bija noteikts ierīkojums: tas veda pa pakāpieniem augšup līdz sava veida katafalkam, kas bija izveidots līdzīgi katafalkam; tur tika piesiets cilvēks, kuru bija jānogalina, proti, tādā veidā, lai ar ķermeņa izliekumu būtu iespējams ar vienu griezienu izraut kuņģi. Šo operāciju, kuņģa izgriešanu, bija jāizpilda ar īpašu prasmi. Un tam, kādas sajūtas iemanto attiecībā pret dzīvību, iegriežot dzīvībā, un iegriežot ar ļoti īpašu mākslu īpašos apstākļos, tam bija jātiek iemantotam; tad varēja iegūt noteiktu pakāpi zināšanās par Zemes mehanizēšanu. Un katru reizi, lai tiktu tālāk šajās pakāpēs, bija jāturpina izdarīt šādas slepkavības.

Šī kalpošana tika veltīta sekotājam, Lielā Gara dēlam, kurš dzīvoja tur pāri Amerikā, un kuru apzīmēja ar skaņu, kas skan apmēram kā *Taotl*. Tas ir arimānisks paveids *Tao* pēcnācējam: *Taotl*. Šī būtne *Taotls* neparādījās fiziskā ķermenī, bet tikai elementārā veidolā. Viņa mākslas, kurās būtiskais bija Zemes kultūras un visas Zemes dzīves mehanizēšanas impulsi, apguva šajās iniciācijās, kādas es jums aprakstīju. Šīm iniciācijām bija pilnīgi noteikta jēga. Kā jau teikts, tas, kurš tika iniciēts, ieguva pilnīgi noteiktus melnās maģijas spēkus, kuru izmantošana būtu novedusi pie tā, lai mehanizētu Zemes kultūru, iznīdētu jebkuru «Es» tā, lai vairs netiktu dzemdēti ķermeņi, kuri varētu tikt apdāvināti ar Es. Bet tie, kuriem šādi spēki būtu piemituši – jo visas lietas vienmēr ir mijiedarbībā ar pasauli – līdz ar to arī tiktu piesaistīti Zemei; iniciētajiem pašiem vienmēr būtu jāpaliek kopā ar Zemes spēkiem. Viņš līdz ar to būtu saistīts tikai ar tiem spēkiem, kurus jūs iepazīsiet rīt Fausta-ainas uzvedumā, ja uzmanīgi sekosiet tam, ko attēlo lemuri: ar Zemes spēkiem, ar Zemes dvēselisko, ar visu, kas izraisa nāvi uz Zemes. Bet līdz ar to viņš būtu pazaudējis pats savu dvēseli. Un viņš glābās attiecībā uz dvēseli ar to, ka no vienas puses izraisīja, ka ar kuņģa izgriešanas procedūru dvēselei, kuru viņš nonāvēja, vairs negribētos atgriezties uz Zemes, un no otras puses šai dvēselei vienlaikus tika dots – tāds bija viņa nodoms – aizvilkt līdzi viņa paša dvēseli uz valstību, kam bija jātiek nodibinātai ārpus Zemes. Tātad līdz ar to arī iniciētā slepkavas, slepkavojošā iniciētā dvēselei vajadzētu tikt ievilktai Lucifera un Arimana valstībā, kurai vajadzēja tikt nodibinātai.

Tika dibinātas dažādas pretsektas, lai apkarotu šo velnišķīgo kalpošanu. Viena no šādām pretsektām bija *Teskatlipoka* pielūgšana. Tā arī bija būtne, kura neparādījās fiziskā ķermenī, bet kuru zināja liels skaits šo meksikāņu iesvētīto un kura dzīvoja tikai elementārā ķermenī. *Teskatlipokam*, kas bija sava veida radniecīga būtne *Jahvem* jeb *Jehovam*, faktiski bija jāierīko kalpošana, kas būtu strādājusi tam visam pretī tādā *Jahves* reliģijas izpratnē, kas būtu piemērota tādiem briesmīgiem kultūras apstākļiem tur Meksikā. Tātad šis *Teskatlipoka* bija radniecisks gars *Jahvem*.

Bez tam bija arī vēl viena sekta, kura godināja *Kecalkoatlu*, arī būtni, kura neparādījās fiziskā ķermenī, tai bija tikai elementārais ķermenis. *Kecalkoatls* bija būtne, par kuru varētu teikt, ka tā bija radniecīga Merkura spēkiem. Tai bija jāiedarbojas dziedinoši. Dziedināšana tur bija jāveic šī *Kecalkoatla* zīmē. Šādas būtnes tie, kuru tās spēja gaišredzīgi uztvert, vienmēr aprakstīja tādā veidā, ka no apraksta varēja iegūt realitātes iespaidu. Ja tieši *Kecalkoatls* tiek aprakstīts kā parādība ar čūskveidīgu ķermeni, kā zaļa, zaļspalvota čūska, tad tas pilnībā apliecina tam, kurš šādas lietas saprot, ka runa ir par reālu, bet tikai elementārā ķermenī mājojošu būtni.

Tā nu šī kalpošana attīstījās daudzu gadu tūkstošu gaitā, tā gan netika piekopta atklāti, bet bieži tika piekopta noteiktās Meksikas mistērijās, lai slepenībā izstrādātu nepieciešamos pēcatlantiskās kultūras impulsus arimāniskā veidolā. Taču tur attīstījās vēl arī trešā kustība. Bija jāattīstās pretkustībai. Jo, ja nebūtu attīstījusies šī pretkustība, tad to spēku, kuri bija izveidojušies, ietekme uz grieķiski-romisko kultūru un tad vēlāk uz piekto pēcatlantisko kultūru pakāpeniski būtu kļuvusi tik liela, ka tie būtu kļuvuši neuzvarami progresīvajām varām. Tāda pretkustība attīstījās, piedzimstot būtnei, kura pretstatā tām būtnēm, kuras nekad nebija parādījušās fiziskā ķermenī, bet tikai elementārā ķermenī, tagad parādījās fiziskā ķermenī. Un šī būtne tur tika saukta tā, ka mēs to varam apzīmēt ar vārdu, kas atdarina skaņu secību: *Vitcliputcli*. *Vitcliputcli* ir cilvēciska būtne, cilvēka ķermenī parādījusies būtne. *Vitcliputcli* satur to garīgo individualitāti, kura cilvēka ķermenī uzņēmās cīņu pret mistērijām, kuras es esmu attēlojis. Par *Vitcliputcli* meksikāņi stāstīja, ka viņš esot piedzimis jaunavai, kura tikusi apaugļota no debesu ietekmes, kad viņai esot pietuvinājies kāds putns.

Ja tagad ar okultiem līdzekļiem, cik vien labi tas iespējams, mēģina izpētīt, kā tad šis *Vitcliputcli* ir dzīvojis tur rietumu puslodē, tad dīvainā kārtā nonāk pie tā, ka viņš ir dzīvojis tajā pašā laikā, kad austrumu puslodē norisinājās Golgātas mistērija, starp 1. un 33. gadu. Tas ir tas raksturīgais. Un šim *Vitcliputcli* nu izdevās sarīkot tiesu nozīmīgākajam meksikāņu mistēriju iniciētajam. Viņš vērsās asā cīņā pret šo meksikāņu mistēriju iniciēto. Viņš tātad bija cilvēciska būtne, iniciētais – neviens no tiem

trim gariem, bet gan iniciētais, pret kuru vērsās *Vitcliputcli*. Tātad *Vitcliputcli*, pārdabiska būtne, bet cilvēka veidolā, ar visiem cīņas ieročiem, kas tur bija viņa rīcībā, vērsās pret to iesvētīto, kurš bija paveicis visvairāk slepkavību, kurš bija kļuvis visvarenākais un par kuru var sacīt: ja viņa nodomi būtu piepildījušies, tad šī vēlākā arimāniskā pēcatlantiskā kultūra būtu uzvarējusi. – Pret viņu vērsās *Vitcliputcli* un viņam – kā teikts, to var atklāt tikai ar garazinātniskiem līdzekļiem – 33. gadā izdevās panākt šī paša spēcīgākā melnā maga sišanu krustā, tā ka tātad tur pāri otrā Zemes puslodē tam paralēli norisinās Golgātas mistērija, ka lielākais melnais mags tiek sists krustā ar *Vitcliputcli* nopelniem, kurš šim nolūkam parādījās uz Zemes. Ar to vispirms ceturtajam pēcatlantiskajam laikmetam tika salauzts šo mistēriju spēks; bet tās atkal atdzīvojās. Un jūs variet paši to saskatīt no vēstures, kā pēc Amerikas atklāšanas ir klājies daudziem eiropiešiem, kuri devās uz Ameriku: liels skaits eiropiešu pieredzēja nāvi tā, ka meksikāņu iniciētie priesteri ar viņiem apgājās tādā veidā, ka viņi tika piesieti minētajā upurēšanas vietā un viņiem mākslinieciski atbilstošā veidā tika izgriezts kuņģis. Tas ir zināms arī vēsturiski, un tās ir sekas tam, ko es jums aprakstīju.

Rezultātā Rietumu pasaulē, ciktāl tajā runa ir par elementāro pasauli, tika iemiesots impulss, kam bija jānāk tieši no šīs puses: arimāniskais impulss. Nu, kā jau teikts, ceturtajam pēcatlantiskajam laikmetam tas tika lauzts ar lielā iniciētā melnā maga piesišanu krustā, ko panāca *Vitcliputcli*. Tad tomēr bija palicis pāri tik daudz spēka, ka būtu varējis notikt vēl viens turpmāks uzbrukums piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, kas būtu virzījies uz to, lai patiešām Zemi pārņemtu mehanizācija, ne tikai lai nodibinātu kultūru, kas būtu vainagojusies vienos vienīgos mehāniskos darbarīkos, bet arī cilvēkus padarītu par galīgiem homunkuliem, kurus ir pametis «Es». Šādu pasauli eiropiešiem būtu bijis jāpiedzīvo. Un jaunākie laiki sākas tieši ar to, ka eiropieši tiek ievilkti šajā pasaulē. Kamēr tātad no vienas puses no austrumiem it kā dieva tiesai bija jānāk Čingishana un viņa sekotāju iebrukumiem, rietumos vajadzēja tikt sagatavotai vismežonīgāko arimānisko, elementāro spēku atmosfērai, kurā eiropieši tad būtu nonākuši. Šādas lietas patiešām parāda, ka Arimans un Lucifers pilnībā sadarbojas. Eiropiešiem, piemēram, nebija tur pāri jāierodas ar pilnīgi nesavtīgām sajūtām, bet gan ar pieprasošām, iekārojošām sajūtām, ar alkām savā ziņā pēc kaut kā, par ko viņi ļāvās visu veidu maldiem. Pēc tam jau varēja palikt rupjāk tas, kas iesākumā bija tikai brīnumainas fantāzijas. Rupjā veidā tas kļuva tā, ka eiropieši patiešām iepazina ārējas bagātības tādā veidā, kas ļoti, ļoti uzkurināja viņu alkatību; bet iesākumā tam bija jāpieņem vairāk ideālas formas. Tajā mēs atkal redzam luciferisko un arimānisko spēku mijiedarbību, jo tie vienmēr strādā roku rokā.

Tā Čingishana pēctecis, kurš bija apmeties uz dzīvi Ķīnā un valdīja Ķīnā pēc tam, kad mongoļu vētras bija pāršalkušas Eiropu, *Kublai-hans (latviski nodēvēts par Hubilaju),* varēja izbaudīt kāda eiropieša, venēcieša klātbūtni Ķīnā: *Marko Polo*. Un uz šo *Marko Polo* Kublaihana galms – *Kublaihans* pats vēl bija tās iniciācijas ietekmē, kuru es te iepriekš esmu aprakstījis – atstāja pamatīgu iespaidu; un viņš uzrakstīja grāmatu, kura bija piemērota, lai vareni ierosinātu eiropiešu fantāziju par rietumu puslodi: «Mirabilia mundi» *(«Pasaules brīnumi»).* Tajā bija stāstīts par kādu brīnumzemi rietumu puslodē, par brīnumzemi, kas ierosināja ilgas to atklāt. Un šī grāmata «Mirabilia mundi» iedvesmoja *Kristoferu Kolumbu* doties braucienā uz Ameriku. Tā tātad pareizajā veidā fantāzijas pilnajā iztēlē tika ierosinātas alkas, iekāre. Šīs lietas mijiedarbojās patiešām ārkārtīgi gudrā veidā. Jums tikai ir jāapzinās, ka pasaules vēsturē ir plāns, plāns ir arī tur, kur runa ir par ļaunajām varām, un ka ar tiem līdzekļiem, ar kādiem mūsdienās apskata vēsturi, patiešām netiek nekādā skaidrībā, bet visu vēsturisko dzīvi apskata tikai no ārējās puses. Tikt skaidrībā var tikai tā, ka ar garazinātniskiem līdzekļiem satur kopā īstos faktus: tātad Amerikas atklāšana pilnīgi noteiktā laika momentā, un alkatības uzkurināšana par fantāzijas zemi, alkatības, kas savukārt bija piemērota, lai aizvilinātus dvēseles prom no Zemes. Caur šo sakritību, šādas fantāzijas zemes attēlošanu un alkatības uzkurināšanu, lai noteiktā laikā atklātu Ameriku, tika radīts īstais noskaņojums, kas it īpaši iedarbojās uz zemapzinātajiem cilvēka dvēseles spēkiem un varēja turpināt darboties kultūrā. *Marko Polo* un viņa rakstu «Mirabilia mundi» noteikti ir jādomā kopsakarībā ar to, kas iedvesmoja *Kristoferu*

Kolumbu doties ceļojumā pāri okeānam uz rietumiem. Kā zināms, viņš gribēja atklāt šo brīnumaino salu, dodoties uz rietumiem. Tas tiek aprakstīts arī ārējā vēsturē.

Tā es jums esmu attēlojis, kā iedarbojās arimāniskie un luciferiskie impulsi, lai īstenotu savus uzbrukumus pret piekto pēcatlantisko laikmetu. Bet šis piektais pēcatlantiskais laikmets ir veidots tā, ka cilvēks tajā zināmā mērā dzīvo dvēseliskās dzīves vidus sfērā. Piektā pēcatlantiskā laikmeta dvēseliskajai dzīvei ir jātiek pasargātai no tiešas arimānisko spēku skatīšanas. Ir jāmācās iekļūt tās valstībā ar garazinātni; bet ārējai dzīvei ir jātiek pasargātai, lai varētu attīstīties spēki, kuriem tika pievērsta uzmanība jau vakar un arī šodien. Bet zem apziņas, zem parastās, normālās apziņas, tur darbojas šie spēki, kas ir tikuši atnesti uz Zemi attēlotajā, ļoti konkrētajā veidā. Cilvēka dvēselisko dzīvi neiepazīst tā, ka to attēlo vispārēji: tajā ir apzinātais un zemapzinātais, un no zemapzinātā iedarbojas dziņas un tā tālāk; ir jāzina, kā šīs dziņas ir tikušas radītas uz Zemes. Ir jāzina konkrēto. Dažādās lietās var redzēt, kā zināmā mērā zem apziņas, kuru attīsta cilvēka dvēsele piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, šis tas turpina iedarboties. To var iztēloties tā, ka arimāniskais, kas tātad ir iniciēts šajā veidā, kā mēs to attēlojām, zināmā mērā ir darbīgs zem apziņas sliekšņa, līdzīgi kā lava, kā vulkāniskie spēki zem vulkāniskas zemes uz Solfatara: ja uz tā aizdedzina papīru, tad paceļas dūmi. Tas pierāda, ka pamats, uz kura stāv, zem sevis satur briesmīgus spēkus, kas tad nāk ārā no visiem caurumiem. Tā tas ir arī ar dvēseliskajiem spēkiem. Zem tā, ko zina apziņa, eksistē lietas, kuras ietekmē tas, ko es esmu aprakstījis. Un tad tie spiež uz augšu; dažreiz tie arī nedaudz parāda sevi, bet parasti tie spiež uz augšu. Savukārt pārapzinātajā ir luciferiskie spēki, kuri tad izlādējas dvēselē, kā dažreiz izlādējas zibens un pērkons, kad jātiek attīrītam gaisam, bet arī tas tieši piektajā pēcatlantiskajā laikmetā maz parādās apziņā. Tas ir tāds vidējais stāvoklis, kas apziņai piemīt šajā piektajā pēcatlantiskajā laikmetā.

Ja tagad papēta, kas tur dzīvo zemapzinātajā, tad atklāj, kā no diviem virzieniem nāk arimāniskie un luciferiskie uzbrukumi, un kā regulāri progresīvo hierarhiju sadarbībā ar luciferiskajiem un arimāniskajiem spēkiem īstenībā tiek radīta kultūra. Un tieši ar to, ka kultūra tiek specificēta šajā veidā, cilvēks dažādos Zemes apgabalos tiek pievērsts lielajām problēmām dažādā veidā. Es vairāk gribu ņemt to vērā no izziņas viedokļa un to, kas no izziņas skatpunkta iesniedzas sociālajā dzīvē. Tur tātad var pieņemt, ka zināmi arimāniskie spēki ieplūst eiropeiskajā kultūrā – ar impulsiem, kurus mēs iepazinām – no zemapzinātā. Šie arimāniskie spēki pavērš impulsus, kuri savukārt nāk no labajiem, regulāri progresējošajiem spēkiem, kādā pilnīgi noteiktā virzienā. Var teikt, ka ir parādījušās divējādas problēmas, divu veidu izziņas centieni. Nevar teikt: arimānisko spēku ietekmē, bet gan arimānisko spēku mijiedarbībā ar regulāri progresējošajiem spēkiem cilvēku dzīve ir ieguvusi zināmu nokrāsu. Tas ir burtiski novedis pie divām problēmām. Šīs divas problēmas varētu apzīmēt kā dziņu-problēma – pārdomas pakāpeniski noveda pie šīs dziņu-problēmas – un piedzimšanas-problēma. Dabiski, ka tie ir izteicieni, apzīmējumi, kas ir ņemti no visievērojamākajiem faktiem; tas, ko es šeit apzīmēju ar dziņu-problēmu un piedzimšanas-problēmu, aptver ārkārtīgi daudz ko. Es gribu raksturot tikai dažus aspektus.

Dziņu-problēma: to spēku ietekmē, kurus es esmu raksturojis, cilvēku maņas un cilvēku tiekšanās ir pievērstas tam, lai cilvēkā izjustu, sajustu dziņas. Maņas tiek pievērstas dziņām, tieksmēm; un no tā šīs dziņu-problēmas ietekmē pakāpeniski attīstās zināma attieksme pret dzīvi. Var sacīt: dziņu-problēma pārveidojas laimes-problēmā, un šī laimes-problēma iegūst pilnīgi noteiktu niansi. Tādēļ jūs redzat tieši piektajā pēcatlantiskajā laikmetā dažādās vietās, it īpaši Rietumu kultūrā, maņas un tieksmes pievērstas laimes-problēmai, laimei, laimes radīšanai dzīvē. Tas ir to ietekmju rezultātā, kuras es esmu attēlojis. Mēs redzam, piemēram, kā tiek pētīts, ko varētu darīt, lai cilvēku dzīve uz Zemes būtu pēc iespējas laimīgāka. Laimes radīšana uz Zemes kļūst par ideālu. Es nesaku: tikai arimānisko spēku ietekmē; tajā ir arī regulāri progresējošie spēki. Tātad, protams, ir jādomā par laimi. Bet tas Arimana ietekmē ieguva noteiktu niansi ar vienu velnišķīgu tēzi: «Labais ir laime pēc iespējas

lielākajam skaitam cilvēku uz Zemes.» Šis ir tīri velnišķīgs teikums, jo definē labo tā, ka izsaka to caur laimi, turklāt vēl caur laimi pēc iespējas lielākajam skaitam, ar būtu saistītas ciešanas mazākumam; apmēram tā, ka gribētu attēlot kādu organismu tā, ka to izveido tikai līdz ceļgaliem un tad no ceļgaliem uz leju ļauj tam panīkt. Vispār tāda laimes un labā, laimes un tikuma blakus nostādīšana ir kaut kas tāds, kam ir arimānisks raksturs. Laime un tikums, laime un labais dzīvē: grieķi viņu labākajās personībās bija pilnīgi nepieejami laimes un labā jēdzienu salīdzināšanai. Bet tieši arimānisko ietekmju dēļ vajadzēja piektā pēcatlantiskā laikmeta cilvēcē radīt tādu noskaņojumu, uzskatu, kas labo meklē laimē. Jums viss, ko pazīstat kā *Saint-Simonismu*, dažādos centienus izstrādāt nacionāli ekonomisku kārtību, īpaši Eiropas rietumos, ir jāapskata no šāda skatpunkta, tikai tad jūs varat tos saprast; pat *Žana Žaka Ruso* idejas nav brīvas no šī impulsa. Šīs lietas noteikti ir jāpēta ļoti lietišķi.

Otra lieta līdzās dziņu-problēmai šeit ir maņu esamība, maņu esība. Piektajā pēcatlantiskajā laikmetā maņu kultūra būtu jāpadara cildenāka. Bet arimāniskās varas grib šo maņu kultūru pārņemt savā pārziņā, un tādēļ tās grib radīt noskaņojumu, ka patiesība ir atrodama tikai un vienīgi maņu esamībā. Tiktāl visā, kas dzīvo maņu esamībā, dzīvo arimāniskais. Maņu-problēma ir intīmi saistīta ar piedzimšanas-problēmu, tāpat kā ir saistītas laimes-problēma ar dziņu-problēmu. Lai attaisnotu maņu esamību un caur instinktiem visu evolūciju apskatītu tikai jutekliski, cilvēka tapšana piedzimstot tika tieši iekļauta dzīvnieku evolūcijā. Tur jūs redzat ceļu pāri uz piedzimšanas-problēmu. Pārdomas par cilvēka piedzimšanu, tās patiešām ļoti intensīvi nodarbina tos, kuri prāto un tīko piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, jau kopš 15. gadsimta. Un tas, kurš zina apstākļus, zina, ko šī problēma: kā cilvēks ienāk Zemes esamībā? – nozīmē, kā par to ir pārdomāts, vai dvēsele no tēva un mātes pāriet kā dvēsele uz bērniem, vai tomēr dvēsele tiek pārdabisko varu sagatavota. Piedzimšanas-problēma visplašākajā nozīmē – tas ir pēcatlantiskā laika uzdevums; tā ir pilnībā regulāri progresējošā laika nozīmē uzdota problēma. Bet arimāniska tā kļuva tādēļ, ka tā tika padarīta tīri materiālistiska, ka cilvēks tika nostādīts tikai dzīvnieku pasaules virsotnē, ka viņa dvēseliskā esamība attiecībā pret maņu, juteklisko esamību tika atstāta pilnīgi bez kādas ievērības.

Tā mēs redzam, ka no vienas puses ieplūst impulsi, kas negrib dziņu-problēmu padarīt par laimes-problēmu morāli-labā nozīmē. Regulāro varu nozīmē dziņu-problēma būtu padarāma par morāli-labā problēmu. Jo morāli-labo visplašākajā apjomā attīstīt no dziņu-problēmas, tas nozīmētu atrast, kā padarīt dziņu-problēmu par garīgu. Tas ir piektā pēcatlantiskā laikmeta regulārais uzdevums. Tam būtu jātiek attīstītam varenās imaginācijās, kam sākumu jūs varat atrast tādās imaginācijās, kādas skatāmas «Faustā». Bet arimānisko ietekmju dēļ piedzimšanas-problēma noveda pie maņu esamības evolūcijas. Tātad: dziņu-problēmu par laimes-problēmu; piedzimšanas-problēmu par evolūciju maņu esamībā.

Ja mēs uzmanīgi aplūkojam visu, kas ieplūst no šīs puses, tad redzam, kā arimāniskās varas ieplūst piektajā pēcatlantiskā laikmeta kultūrā. Es jau teicu: ar to, ka no vienas puses ieplūst arimāniskās varas, no otras puses luciferiskās, centieni tiek specializēti. Citādi piektajā pēcatlantiskajā kultūrā parādītos četras lielas lietas, kas visu darbu, visu darbošanos, radīšanu līdz pat zemnieku zemes apstrādei, līdz visām detaļām cauraustu sajūtās. Tās būtu četras problēmas. Pirmā ir tieši dziņu-problēma, otrā piedzimšanas-problēma, trešā, kas ir uzdota piektajam pēcatlantiskajam laikmetam, ir nāves-problēma. Nāves problēma – tas ir, ne tikai atklāt, kā cilvēks ir iekļauts šeit uz Zemes ar piedzimšanu, bet arī, kā viņš tad atkal dodas prom pa nāves vārtiem. Un ceturtā problēma ir ļaunuma-problēma.

Tas, ka piektajā pēcatlantiskajā laikmetā šīs četras problēmas neiedarbojās, neizplatījās cilvēces kultūrā vienmērīgi, to izraisīja tieši tas, ka no vienas puses Arimans dziņu-problēmu pārveidoja par laimes-problēmu, un piedzimšanas-problēmu par maņu-jutekliskās-esamības problēmu un līdz ar to izspieda ārā pareizo problēmu risinājumu; savukārt no otras puses Lucifers vairāk uz austrumiem

sliecīgās kultūras prātus pievērsa nāves-problēmai un ļaunuma problēmai. Un tā jūs varat izsekot, kā tieši visu krievisko garīgo dzīvi būtiskajā pārvalda nāves-problēma un ļaunuma problēma, kā rietumu garīgo dzīvi pārvalda dziņu-problēma un piedzimšanas-problēma. Tieši spēcīgākā jauno laiku krievu domātāja Solovjova darbos jūs varat visur atrast, kā viņa domāšanas un pārdomu nervs iestiepjas nāves problēmā no vienas puses un ļaunuma problēmā no otras puses. Ļaunuma problēma, tāpat kā dziņu-problēma noved pie laimes-problēmas, noved pie grēcīgas dzīves īpašās formas apskata, pie grēka apskata, grēka-problēmas. Tādēļ nekur citur grēka problēma un atpestīšana no grēka, šķīstīšanās no grēka nav apskatīta tik dziļā veidā kā austrumos. Bet vienlaikus ir kaut kas neregulārs tajā, kā tiek apskatīta šī problēma; ļaunuma problēmu un grēka problēmu vienlaikus izmanto luciferiskās varas, lai, pievēršot dvēseles uzskatiem par grēku un par šīszemes miesiski grēcīgo dzīvi, atsvešinātu tās no Zemes dzīves. Kamēr Rietumos Arimans visas pūles velta tam, lai iepītu cilvēkus maņu esamībā uz Zemes, nodibinātu labā un laimes valstību, kas atbalsta dziņas, tikmēr no Austrumiem nāk riebums pret grēku, ar ko dvēselēm vajadzētu tikt novērstām no Zemes, iepotējot luciferisko atsvešināšanos un aiziešanu no Zemes, apskatot grēka problēmu un nāves problēmu. Tāpēc liela daļa pārdomu Austrumos ir par to, kā nāve tiek pārvarēta caur to, kas notiek ar pašu Kristu, gribot rast dzīvības impulsus augšāmcelšanās idejā. Tieši tas, ko es iztirzāju pirms astoņām dienām, ka Austrumi vairāk pievēršas Kristum, Rietumi vairāk Jēzum, pamatojas tajā, ka Austrumiem vairāk ir vajadzīgs tas, kurš ir augšāmcēlies, gars, kurš nepadodas jutekliskajam, kurš pārvar juteklisko. Tā ir nāves problēma. Vienā no iespējams skaistākajiem apcerējumiem, ko Solovjovs ir uzrakstījis, viņš runā tieši par to, ka, ja nāve kā fizisks fenomens, kā fizisks fakts nozīmētu cilvēka dzīves beigas, ja cilvēks līdzinātos visiem pārējiem dzīvniekiem un tad īstenībā nemaz nebūtu nekāds cilvēks, tad būtu dzīvnieks. Caur nāvi cilvēks līdzinās dzīvniekam. Caur ļaunumu, uz ko viņš ir spējīgs, cilvēks tad būtu vēl sliktāks nekā dzīvnieks. Ar to Solovjovs norāda tieši uz to, kā viņa domāšanu ietekmē nāves problēma un grēka problēma, ļaunuma problēma. Bet visur atrod pārdomas par tādām dvēseles atziņām, ar kurām dvēsele šķiet nāves neskarta, un ka ārējā dzīve tiek ierīkota tā, ka tomēr zināmā veidā attaisnotās dzīves parādībās atkal uzņem tendenci prom-no-Zemes. Tādēļ tieši Austrumos ir tik daudz sektu, kurās mērdē miesisko, kuras zināmā mērā jau izlej nāvi pār miesisko, kuras grib novest dziņu dzīvi un piedzimšanu līdz absurdam ar pievēršanos upurēšanai un tamlīdzīgi.

Rietumos draud sapīšanās jutekliskajā dzīvē, ar ko šī maņu dzīve paliktu bez «Es». Jo, ja uz Zemes tiktu dibināta tikai laime, tad uz Zemes nekad nevarētu dzīvot «Es». Ja labais tiktu pamatots tikai ar to, ka visai Zemei ir jākļūst laimīgai, tad burtiski iestātos sekojošais, to rāda jau senās Atlantīdas pieredze: arī atlantiskās kultūras vidusposmā bija doti lieli impulsi, kas turpinājumā būtu noveduši pie vispārējas laimes. Cilvēki to, ko iesākumā uzskatīja par stimulu labajam, tā formā un darbībā saskatīja kā zināmu laimi. Tad cilvēks nododas laimei, dzīvo tikai laimei. Un Zemei attiecībā uz atlantisko kultūru bija jātiek aizvāktai prom, jo cilvēki no labā paturēja sev tikai laimi. Tagad pēcatlantiskajā laikā Arimans gribētu nodibināt tieši laimes kultūru. Tas nozīmētu: izspiest citronu un tad mest to prom! Neviens «Es» te vairs nevarētu dzīvot, ja būtu nodibināta tikai laimes kultūra. Laime un labais, laime un tikums nav jēdzieni, kuri varētu aizvietot viens otru.

Te mēs ieskatāmies dziļos dzīves noslēpumos. Tas, kas ir attaisnoti: nodoms nodibināt kultūru, kurai, pats par sevi saprotams, ir jānoved pie zināmas cilvēciskas laimes – tiek tā sagrozīts, ka par vēlamo uzdod tikai laimi pašu. Un kultūra, kurai pašsaprotami ir jānoved pie tā, ka cilvēka dvēsele savā dzīvē atzīst nāvi un ļaunumu, tiek sagrozīta tā, ka jau no paša sākuma zināmā mērā izvairās no saskarsmes ar to, kas var nest nāvi un nest ļaunumu, ka tiek noliegts miesiskums. Un ar to iet pretī Luciferam.

Redziet, tā ir jāmēģina apjēgt, kā cilvēka esamībā darbojas konkrētie spēki, kādi pastāv zem un virs apzinātās dvēseliskās dzīves tieši piektajā pēcatlantiskajā kultūrā. Un, ja jūs zināt šos vadmotīvus, tad gan jau atklāsiet, kā var saprast daudzas, daudzas lietas, kas notiek. Es tikai jūs lūdzu neiekrist maldos: tātad ir jāizvairās no visa luciferiskā un visa arimāniskā. – Tas ir labākais ceļš, kā iekrist luciferiskā

un arimāniskā valgos! Jo tam, kurš dzīvo kopā ar cilvēci, ir jāzina, ka Lucifers un Arimans zināmā mērā ir pielaisti. Ja nevarētu notikt nomaldīšanās, tad cilvēks nekad nevarētu nonākt līdz brīvībai; ja viņš nevarētu dzīvot maldos, ka laime un labais ir viens un tas pats, un tad nevarētu atkal pacelties pāri šiem maldiem, tad viņš nekad nevarētu nonākt līdz brīvībai. Ja viņš nevarētu dzīvot apmātībā, ka, nomērdējot ārējo šīszemes dzīvi, varētu gūt uzvaru pār nāvi un ļaunumu, ja viņš nevarētu nodoties šiem maldiem, tad viņš īstenībā nekad nevarētu nonākt līdz nāves un grēka pārvarēšanai. Ir nepieciešams, lai šīs lietas iesniegtos cilvēka dzīvē. Mums tikai ir jābūt skaidram, lai gaudulīgā runa: ak, tas ir luciferiski, no tā ir jāizvairās; tas ir arimāniski, no tā ir jāizvairās – nepārņemtu mūs savā varā, bet gan lai mēs pareizā veidā nostātos pretī reālajām varām un zinātu, ka mums ir ne tikai jāizvairās no Lucifera, bet gan jāiekaro Lucifera spēki cilvēces kultūras progresam; ka mums ir nevis tikai jāizvairās no Arimana, bet ir jāiekaro Arimana spēki cilvēces kultūras progresam, mums ir tie jāiesaista. Cīņa ir tajā, ka Arimans grib dvēseles izcelt ārā. Cilvēcei ir uzdevums Arimanu ar tā lielajiem spēkiem ienest iekšā, tas nozīmē, piemēram, visus tos saprāta spēkus – galvenokārt tie ir saprāta spēki, bet var pieņemt arī rakstura formu – kas tiek pielietoti problēmai: kā dibina valsti? – Padomājiet par visiem tiem, kuri vairāk vai mazāk teorētiski, vairāk vai mazāk praktiski ir ķērušies pie šīs problēmas; dažreiz pieliekot vislielākās pūles, lai atrisinātu šo problēmu. Šiem spēkiem, kuri tiek pielietoti šai problēmai, ir jātiek liktiem cilvēces kalpībā labā nozīmē, tie nedrīkst tikt arimanizēti, sakot, ka mēs negribam neko zināt par Arimanu un nenodarbosimies ar to, kas, piemēram, sociālajās problēmās rodas kā no Arimana nākošs. Tas ne pie kā nenovestu. Tāpat ir arī ar Luciferu. Impulsam, sajūtu impulsam, jūtu impulsam, kuru mums dod garazinātne, ir jāpastāv tieši tajā, lai mēs izveidotu pareizu attieksmi pret spēkiem, kādi nu reiz pasaulē pastāv. Tas, kurš to negrib, līdzinās tādam, kurš saka: ļauni elementi, nē, tie man nepatīk, tie man nemaz nepatīk. – Protams, abi ir vienpusīgi, bet mijiedarbībā starp ļauno un labo, tieši to apvienojumā šie elementi kļūst auglīgi līdzsvara stāvoklim, kādu mēs gribam iegūt dzīvē, mācoties zināmā mērā pārvaldīt arimānisko un luciferisko. Šajā līdzsvara stāvoklī ir impulss, kādu mums jāgūst dzīvei. Par to tad, ciktāl iespējams, turpināsim runāt rīt.

SESTĀ LEKCIJA

1916. gada 25. septembris

Gētes mentalitāte. Luciferiskie un arimāniskie elementi krusta karos. Templiešu ordeņi. *Filips Skaistais*. Zelts. Kristīgā iesvētīšana templiešiem. Templiešu-process. Piespiedu atzīšanās. Templiešu impulsi turpina dzīvot, piemēram, *Jūliusā Mozenā*, *Gētes* «Pasakā par zaļo čūsku un skaisto Liliju» un *Anastasijā Grīnā*. Isis-leģenda. *Gētes* nozīme tagadnei un nākotnei. *Gētes*-literatūra: *Lūiss, Baumgartners, Hermans Grims*.

Mēs esam nodarbojušies ar to, lai parādītu, kā cilvēces vēsturiskās tapšanas gaitā spēlē līdzi tie garīgie spēki, kurus mēs savā veidā apzīmējam kā luciferiskus un arimāniskus spēkus jeb varas. Mēs redzējām, kā to, kam pasaules tapšanas gaitā jātiek pārnestam no viena laikmeta uz nākamo, pārnes šādas varas, un pūlējāmies parādīt, kā dziņās, alkās, izziņas ilgās, arī cilvēku sociālās dzīves impulsos pastāv tas, ko var konkrēti aptvert tikai tad, ja zina šos pārjutekliskos, pasaulvēsturiskajai tapšanai pamatā esošos spēkus. Tas, kā tas jāsaka par mūsu piekto pēcatlantisko laikmetu, ir, kā mēs to redzējām, ticis sagatavots kopš 15. gadsimta. Mēs redzējām, kādas jaunas spējas ir izcēlušās cilvēcē kopš šī 15. gadsimta, kas kopš tā laika ir attīstījies visā Eiropas kopējā kultūras organismā.

Ja gribam atrast kādu dižgaru, kurš viskoncentrētākajā un asākajā veidā ir izteicis to, kādiem vajadzētu būt mūsu laika cilvēciskajiem impulsiem, tad varam skatīties uz *Gēti*, un mēs jau esam minējuši, kā viņš ar saviem uzskatiem par dabu, kā arī ar savu imaginatīvo pasauli ir izteicis to, kas var veidot sākumu piektajam pēcatlantiskajam laikmetam. Un man jums šodien ir jāatgādina, ka es jau bieži esmu pievērsis jūsu uzmanību tam, kā *Gēte* to, uz ko ir skatījies kā uz kultūras impulsiem, izziņas impulsiem, sajūtu impulsiem, gribas impulsiem, ko viņš ir uzskatījis par nepieciešamu cilvēku darbībai nākotnē, intīmā veidā ir izteicis savā pasakā par zaļo čūsku un skaisto Liliju, kurā viņš ir ieslēpis to, ko zināja, varētu teikt, par slēptajiem garīgi darbīgajiem spēkiem, kas darbojas cilvēcē kopš 15. gadsimta un turpinās darboties vēl apmēram divus gadu tūkstošus. Jūs arī zināt, kā mēs mūsu mistērijās esam mēģinājuši izsmeļošā veidā dzīvīgi parādīt to, ko bija izpratis *Gēte*, kad dzejoja šo pasaku par zaļo čūsku un skaisto liliju. Šajās mistērijās tam, kas apgaroja *Gēti*, bet kam vajadzētu iedvesmot visu piektā pēcatlantiskā laikmeta kultūras cilvēci kā augstākajam garīgajam mantojumam, vajadzētu tikt izpaustam tā, kā to ir iespējams izteikt simts gadus pēc *Gētes*.

Tik lieli cilvēka dvēseles dziļumi, kādi ir pamatā tik lielam, varenam dzejojumam kā pasaka par zaļo čūsku un skaisto Liliju, kaut arī tas ir simbolisks dzejojums, tik lieli impulsi, kādi ir pamatā *Gētes* «Faustam», mums vienmēr atkal un atkal norāda uz dziļiem, zem apziņas virspuses pastāvošiem spēkiem. Tas darbojas šādā dvēselē no seno kultūras impulsu dzīlēm. Un par šādiem kultūras impulsiem, kuri *Gētes* darbos, es gribētu teikt, ir pieredzējuši zināmu garīgu padziļinājumu, es gribētu šodien parunāt saistībā ar vakar iztirzāto.

Tad mums atkal ir jāatgriežas līdz laikam, kad zināmā mērā dīglī tika iedēstīti impulsi piektajam pēcatlantiskajam laikam; mums jāatgriežas pirms 15. gadsimta, jo šādām lietām, kas tad garīgi turpina darboties, ir jātiek sagatavotām ilgu laiku iepriekš. Kā eiropeiskajā dvēseliskajā dzīvē un eiropeiskajā sociālajā dzīvē tiekšanās pēc patiesā, skaistā, labā eiropeiskajā dzīvē normāli progresējošie dievišķi-garīgie spēki savijas ar mūsu laikmeta arimāniski-luciferiskajām varām, to var izzināt tikai, ja atgriežas līdz laikiem, kad zināmā mērā tam tika doti pirmie grūdieni. Šādus pirmos pamudinājumus no agrākajiem laikiem mēs vakar iepazinām. Šodien iepazīsimies ar vēl vienu šādu ierosmi no viduslaiku vidus; mēs gribam saprast, kā viduslaiku vidū dzima zināmas garīgas tendences no cilvēciskās tapšanas. Vēsturisko fonu tam es varēšu tikai ieskicēt. Vēsturisko fonu mūsu dienās katrs var izlasīt katrā konversācijas vārdnīcā.

Lai aprakstītu kultūras impulsu konfigurāciju, kas pēc tam *Gētē* piedzīvoja zināmu garīgu padziļinājumu, man jāatsaucas uz laiku, kad pēc Eiropas gribas, proti, no Eiropas gribas kristīgajiem impulsiem radās griba uzsākt Krusta karus. Tajā laikā, kad Eiropas kulturālajā cilvēcē radās griba apmeklēt svētās vietas, notika skarbas sadursmes visā eiropeiskajā dzīvē starp to, ko sauc par luciferiskajām un ko par arimāniskajām varām. Tas ir, darbīgajos patiesi kristīgajos impulsos zināmā mērā no tām pusēm, kas tika raksturotas vakar, šīs citas varas iedarbojās tajā veidā, kā šīs varas tiek gudro pasaules vadošo varu pielaistas, lai tas, kas notiek tagadnē gudrības pilnajā pasaules vadībā, atbilstošā veidā tiktu konfigurēts ar no pagātnes nākošiem impulsiem, kuri vienmēr saduras ar tagadnes impulsiem veidā, kādu mēs jau bieži esam pārrunājuši.

Tajā laikā bez visa kā cita mēs redzam to, uz ko skatoties, gribētos teikt, tas iepriecina cilvēka dvēseli, kā bez visa kā cita, kas tur rodas, drīz pēc tam, kad Krusta kari bija nesuši savus pirmos panākumus, 1119. gadā tiek nodibināts Templiešu bruņinieku ordenis. Pieci franču bruņnieki *Hugo de Peina (Hugo de Payens)* vadībā apvienojas un par svētu uzskatītajā vietā, kur bija norisinājusies Golgātas mistērija, nodibināja ordeni, kam bija pilnībā jāziedojas kalpošanai Golgātas mistērijai, un kura pirmā svarīgākā ordeņa ēka atradās tieši līdzās vietai, kur kādreiz bija atradies Zālamana templis, tā ka zināmā mērā šajā vietā ar visām sajūtām un visām jūtām, kas visaugstākajā mērā bija radušās no vissvētākās aizrautības par Golgātas mistēriju un tās nesējiem, varēja mijiedarboties mūžseni svētā, kristietībai sagatavotā gudrība un Zālamana gudrība. Līdzās parastajiem, tolaik pieņemtajiem mūku zvērestiem, pienākumam paklausīt garīgajiem augstākstāvošajiem, pirmie templiešu bruņinieki apņēmās visintensīvākajā veidā līdzdarboties tajā, lai vietas, kur notika Golgātas mistērija, iekļautu Eiropas varas sfērā. Viņiem nebija jādomā ne par ko citu – tā tas bija noteikts rakstītajos un it īpaši nerakstītajos ordeņa noteikumos – kā tikai, kā savas sirdis, savas dvēseles piepildīt ar svēto Golgātas noslēpumu un kā viņi ar katru savu asiņu pilienu varētu kalpot svēto vietu iekļaušanai eiropeiskās varas gribas sfērā. Katrā savas dzīves mirklī viņiem bija jādomā, bija jāsajūt, ka viņi pilnībā pieder tikai šim uzdevumam, un ka viņi nebaidīsies ne no kā, lai īstenotu šo uzdevumu ar visu spēku, kāds vien ir katra no viņiem rīcībā. Viņu asinīm nebija jāpieder viņiem pašiem, bet gan tikai un vienīgi tam uzdevumam, kuru mēs iezīmējām. Un pat stāvot pretī trīskāršam pārspēkam – tā viņiem bija pavēlēts – viņi nedrīkst bēgt; katram templietim ir jānotur sava vieta, pat arī ja trīs neticīgie gribētu viņam to atkarot. Un katrā savas dzīves mirklī viņiem bija jāatceras, ka asinis, kas rit viņu dzīslās, nepieder viņiem, bet gan viņu lielajam garīgajam uzdevumam. Un, lai kādu īpašumu viņi iegūtu, tas nedrīkstēja piederēt nevienam individuāli. Nevis kādam atsevišķi varēja kaut kas piederēt, bet tikai visam ordenim. Tas, kurš uzvarēja kādu no ienaidniekiem, nevarēja gūt nekādu citu labumu, kā tikai kaņepāju auklu, kas bija apjozta gurniem kā zīmi par brīvprātīgi uzņemto darbu tam, kas tolaik tika uzskatīts par eiropeiskā gara glābšanu. Tika uzstādīts liels, milzīgs uzdevums, mazāk pārdomāšanai, vairāk dziļai izjušanai, kas bija vērsts uz to, lai individuāli, personīgi stiprinātu dvēselisko dzīvi tikai tam, lai šī individuālā dvēseliskā dzīve varētu pilnībā ieplūst kristīgās attīstības nepārtrauktajā straumē.

Tā savā ziņā bija tā zvaigzne, kam vajadzēja rādīt ceļu templiešu bruņiniekiem visā, ko viņi domāja, juta, pasāka darīt. Ar to dvēselēs tika dots impulss, kas savā tālākajā iedarbībā, Templiešu ordenim izplatoties tālāk no Jeruzalemes visās Eiropas zemēs, būtu varējis novest pie Eiropas dzīves vairāk pievēršanos garīgumam, kristietībai. Tas var šķist apjēdzami, ka pie tās gandrīz neizmērojamās degsmes, kāda pastāvēja templiešu bruņinieku dvēselēs, tās varas, kurām bija jāaptur attīstība, bija tas jāpavērš tā, lai cilvēku dvēseles tiktu novērstas no Zemes, kļūtu tai atsvešinātas, zināmā mērā tiktu vadītas uz kādu citu īpašu planētu, lai Zeme paliktu bez iedzīvotājiem, ka varas, kas to gribēja, ļoti īpaši gribēja tikt klāt tām dvēselēm, kuras tātad sajutās un juta kā templiešu bruņinieki. Šīm dvēselēm, kuras gribēja pilnīgi nodoties garīgajam, viegli varēja piekļūt tie spēki, kuri gribēja garīgo dabūt prom no Zemes, kuras negribēja, lai garīgais tiktu izplatīts uz Zemes, negribēja, ka gars cauraustu Zemes

esamību. Un vienmēr arī pastāv draudi, ka dvēseles kļūst atsvešinātas un šīszemes nogurušas un ka cilvēce uz Zemes tiek mehanizēta.

Te mums no vienas puses ir garīgā dzīve, kas spēcīgi tiecas augšup, par ko mēs drīkstam pieņemt, ka luciferiskais kārdinājums tai var būt tuvu stāvošs, jo tur ir labs pieturas punkts luciferiskajam kārdinājumam. Bet tajā pašā laikā, kad Templiešu ordenis strauji izplatījās dažādās Eiropas kristīgajās zemēs, Eiropas rietumos ir iespēja asi iesaistīties arimāniskajām varām. Jo tajā laikā, kad Templiešu ordenis ar savu darbību bija guvis lielu ievērību un arī lielu bagātību – kā ordenis, nevis kāds atsevišķs templietis – un bija izplatījies arī Eiropas rietumos, šajā laikā, 13. gadsimta noslēgumā, 14. gadsimtam sākoties mums rietumos valdīja kāds cilvēks, personība, kurš bez aplinkiem savā dvēselē sajūsmināja par zelta morālo varu, respektīvi, amorālo varu; personība, kuru atklāti vienpusīgā veidā inspirēja gudrības pārmaterializēšana ar zeltu. Atcerieties pasaku par zaļo čūsku un skaisto Liliju, kur zelta ķēniņš ir kļuvis par gudrības reprezentantu! Tā protams var notikt, jo arī atsevišķās vielās slēpjas garīgi spēki, jo viela vienmēr ir tikai šķietama, aiz tās stāv garīgi spēki, kaut arī materiālists tos nespēj uztvert – pat zelts var kļūt par inspirētāju. Ļoti apdāvināta personība, apveltīta ar ārkārtēju, ar visaugstāko inteliģenci, ir pieejama šai zelta inspirācijai ar tieši visļaunāko arimānisko gudrību. Tas ir no 1285. līdz 1314. gadam Francijā valdošais karalis Filips Skaistais, Filips IV. Filips IV Skaistais var tikt saukts par gandrīz ģeniāli-mantkārīgāko cilvēku, par cilvēku, kurš sevī sajuta instinktīvu dziņu neatzīt pasaulē neko citu, kā tikai to, ko var atsvērt ar zeltu, un Filips Skaistais negribēja atzīt neviena varu pār zeltu, kā tikai pats savējo. Visu, ko vien ir iespējams panākt ar zelta varu, viņš gribēja pakļaut tikai savas varas gribai. Tas viņam kļuva par lielu, pasaulvēsturisku untumu, iedomu.

Tas noveda pie tā, ka ne īpaši nozīmīga iemesla dēļ, kad pāvests Bonifācijs aizliedza franču garīdzniekiem maksāt nodokļus Francijas valstij, Filips IV Skaistais izdeva likumu, kas aizliedza izvest no Francijas zeltu un sudrabu. Visam zeltam un sudrabam, kas bija Francijā, Francijā pēc viņa gribas arī bija jāpaliek; bet viņam arī bija jābūt varai pār visu zeltu un sudrabu. Tā bija viņa, varētu teikt, īpatnība, idiosinkrāzija. Tādēļ viņš mēģināja zeltu un sudrabu paturēt tikai sev un pārējiem ļaudīm, pār kuriem viņš valdīja, dot tikai fiktīvas vērtības, tas ir, viņš lika kalt monētas, cik sliktas vien iespējams, lai zeltu un sudrabu saglabātu savās krātuvēs, monētām piejaucot zeltu pēc iespējas mazāk. Tautas nemieri un sašutums par šādiem pasākumiem nespēja viņu atturēt no turpmākas rīcības šādā veidā. Tā ka, kad viņš veica vēl vienu mēģinājumu piejaukt monētām pēc iespējas maz zelta un sudraba, tautas sacelšanās dēļ viņš bija spiests bēgt un paslēpties pie templiešiem. Viņš ar saviem vardarbīgajiem līdzekļiem bija panācis, lai templieši paslēptu viņa dārgumus, viņa zelta krājumus. Viņš bija pārsteigts, cik ātri templieši spēja nomierināt tautas sacelšanos. Bet vienlaikus viņu pārņēma bailes, jo viņš bija redzējis, cik liela bija templiešu morālā vara pār tautu, un cik maz viņš, kuru inspirēja tikai zelts, iespēja pret templiešu morālo varu, turklāt templiešiem tolaik arī jau piederēja lielas bagātības, viņi bija milzīgi bagāti, bet atbilstoši ordeņa noteikumiem visas ordeņa bagātības drīkstēja kalpot tikai garīgai darbībai, garīgiem mērķiem.

Ja kāda kaislība kļūst tik spēcīga, kāda bija zelta un sudraba alkatība Filipam Skaistajam, tad tā izraisa cilvēka dvēselē stiprus spēkus, kam ir spēcīga ietekme uz gribas attīstīšanos pret pārējiem cilvēkiem. Uz tautu Filipam Skaistajam bija maz ietekmes; bet jo lielāka uz tiem, kas bija viņa padotie un tie tomēr bija liels pulks. Un viņš prata savu varu pielietot, šis Filips Skaistais. Kad pāvests Bonifācijs reiz negribēja pakļauties viņa gribai, tas ir, likt Francijas garīdzniekiem maksāt pēc iespējas vairāk, tad Filips IV Skaistais savērpa pret pāvestu Bonifāciju tādu sazvērestību, ka atbrīvot pāvestu Bonifāciju varēja tikai viņa piekritēji. Sirdsdēstu dēļ viņš arī drīz pēc tam nomira. Tas bija tajā pašā laikā, kad Filips IV Skaistais apņēmās vispār baznīcu pilnībā un galīgi pakļaut karaļnamam, baznīcas vadītājus padarīt tikai par kalpiem ar zeltu valdošajai karaliskajai varai. Tādēļ viņš panāca, ka

pāvestam bija jāpārceļas uz Aviņonu, un Filipa Skaistā laikā sākās vēsturē tā bieži sauktais pāvesta eiropeiskais «Babilonijas gūsts», kas ilga no 1309. līdz 1377. gadam.

Pilnīgs ieliktenis Filipa IV Skaistā rokās bija pāvests Klements V, kurš pirms tam bija bijis bīskaps Bordo un tad rezidējis Aviņonā, kurš pamazām un pakāpeniski Filipa Skaistā varenās gribas ietekmē bija nonācis tiktāl, ka viņam vispār vairs nebija savas gribas, bet viņš patiešām visu savu baznīcas doto varu izmantoja tikai tam, lai kalpotu Filipam Skaistajam, visam, ko gribēja Filips Skaistais. Un Filips Skaistais pirmām kārtām, kā dziļas kaislības vadīts, gribēja kļūt par kungu visām bagātībām, kādas vien tolaik bija pieejamas. Nav nekāds brīnums, ka viņš – pēc tam, kad bija redzējis, kāda cita nozīme var būt zeltam citās rokās – pirmām kārtām gribēja iznīcināt šīs citas rokas, templiešu rokas, lai nolaupītu viņu zeltu un iegūtu savā īpašumā gan viņu zeltu, gan visus viņu dārgumus. Es jau teicu: tāda kaislība, kas tiek ierosināta tik materiālā veidā un kas ir tik intensīva, vienlaikus rada dvēselē spēcīgus varas spēkus; bet tā rada arī, kaut arī uz arimānisko vērstas, atziņas. Un tā varēja notikt, ka Filipa IV Skaistā dvēselē uznira zināmas atziņas, kuras mēs jau skarbākajā, pretīgākajā veidā esam redzējuši meksikāņu mistērijās. Ko var sasniegt, ja pareizajā veidā pārvar dzīvību pasaulē, kaut arī citādākā veidā nekā meksikāņu iesvētītie, kaut arī ne tik tiešā, bet netiešākā veidā, tas atausa Filipam IV Skaistajam. Un kā no dziļi zemapzinātiem impulsiem viņš atrada līdzekļus, kā iemiesot zemapzinātus impulsus cilvēces attīstībā ar cilvēku nonāvēšanu. Tam bija vajadzīgi upuri. Un ļoti īpatnējā veidā šis velnišķīgais Filipa IV Skaistā instinkts saskanēja ar to, kas no otras puses nepieciešamā veidā attīstījās templiešu klēpī caur viņu iesvētītajā dzīvē raksturotajām lietām.

Pats par sevi saprotams, kur parādās kaut kas tik cēls, liels kā pie templiešiem, tur šim lielajam, cēlajam pieslēdzas arī šis tas nepiederīgs, varbūt arī šis tas amorāls; un, ka pašsaprotami bija arī templieši, kurus varēja apsūdzēt visādās lietās, tas nevar tikt apstrīdēts. Bet Templiešu ordeņa dibināšanas garā tas nebija. Templiešu bruņinieku ordeņa dibināšanas garā pirmkārt bija tas, ko templieši bija veikuši Jeruzalemes labā, un tad tas, kas varēja tikt paveikts visas Eiropas kultūras kristianizācijai. Jo pakāpeniski templieši kā ietekmīga sabiedrība izplatījās Anglijā, Francijā, Spānijā un daļā Itālijas, visā Viduseiropā, visur izplatījās templieši. Un dažiem templiešiem šī pilnīgā dvēseles piepildīšanās ar Golgātas mistērijas sajūtu, ar visa tā sajūtu, kas saistīts ar kristīgo impulsu, attīstījās ļoti augstā pakāpē. Spēcīgs un intensīvs kļuva templiešu saiknes ar Kristu spēks. Īsts templietis bija tas, kurš vairs vispār nedomāja par sevi, bet gan, kad sajuta, tad ļāva Kristum just sevī, kad viņš domāja, tad ļāva sevī domāt Kristum, kad bija iedvesmots, tad ļāva sevī būt iedvesmotam Kristum. Tie varbūt bija nedaudzi, bet attiecībā pret visu templiešu bruņinieku masu tas tomēr bija ievērojams skaits vīru, kuros šis ideāls izraisīja pilnīgu pārveidošanos, pilnīgu dvēseles dzīves metamorfozi, bieži un bieži iznesa dvēseli ārā no miesas, ļaujot tai dzīvot garīgajā pasaulē.

Tā rezultātā templiešu lokā bija noticis kaut kas ļoti ievērojams; templiešu lokā bija noticis kaut kas grandiozi varens, templiešiem nemaz nezinot kristīgās iniciācijas noteikumus citādi kā tikai caur upurēšanos. Vispirms Krusta karagājienos, tad garīgi darbojoties Eiropā viņu dvēseles no intensīvas nodošanās kristīgajiem impulsiem un Golgātas mistērijai tika tā inspirētas, ka rezultāts bija daudzu templiešu, ievērojama skaita templiešu kristīgās iniciācijas pieredze. Un mūsu priekšā ir kultūrvēsturisks notikums, ka no pasaulvēsturiskiem pamatiem virknei vīru no pamatiem, no cilvēciskās tapšanas klēpja izaug kristīgā iesvētīšana, tas ir, to garīgo pasauļu skatīšana, kas cilvēkam kļūst pieejamas caur kristīgo iesvētīšanu.

Tas vienmēr izaicina pretspēkus, pretspēkus, kādu tolaik noteikti netrūka. Tas, kas tātad parādās pasaulē, tiek ne tikai mīlēts, tas tiek arī nevaldāmi ienīsts. Mazāk naida, vairāk iekāres novākt no pasaules šādu biedrību un atņemt viņu bagātības, kas bija pie viņiem saplūdušas un kurām vajadzēja tikt izmantotām tikai kalpošanai garam – tas dzīvoja Filipā IV Skaistajā.

No šādas iniciācijas, kāda kā sekas iestājās virknei templiešu bruņinieku, vienmēr izriet arī iespēja redzēt ne tikai svētlaimīgo, dievišķo, bet redzēt arī luciferiskos un arimāniskos spēkus. Viss, kas darbojas pretī dievišķajam, viss, kas cilvēkus velk lejā uz arimānisko pasauli un velk augšā uz luciferisko pasauli, tam, kurš ir guvis šādu iniciāciju, parādās līdzās ieskatam normālajās garīgajās pasaulēs. Iniciētais tad stāv pretī visām ciešanām un visiem kārdinājumiem un visiem vilinājumiem, kas pietuvojas cilvēkam no labā pretvarām, un tad ir mirkļi, kad no viņa garīgā skata, no dvēseles skata pagaist labā garīgā pasaule, un viņš jūtas kā sagūstīts no tā, kas grib iegūt varu pār viņu, redz arimāniski-luciferiskās varas, kas grib viņu sagrābt, kas grib pārņemt viņa gribu, domāšanu, jūtas, sajūtas. Tie ir garīgie kārdinājumi, kas ir pietiekami labi pazīstami no to cilvēku aprakstiem, kuri ir ieskatījušies garīgajā pasaulē. Un tā nu bija daži no templiešu bruņinieku loka, kuri varēja dziļi ieskatīties Golgātas mistērijā un tās nozīmē, kuri varēja dziļi ieskatīties kristīgajā simbolikā, kā tā bija izveidojusies, attīstoties Svētajam vakarēdienam, varēja saskatīt šīs simbolikas dziļākos pamatus. Bet dažs, kurš kristīgās iniciācijas rezultātā spēja ieskatīties tajā, kādi kristīgie impulsi caurstrāvoja Eiropas tautu vēsturisko veidošanos, dažs, kurš spēja ieskatīties šajās lietās, redzēja arī ko citu. Viņš to, tā sacīt, piedzīvoja savā paša dvēselē, jo pār viņu nāca kārdinājumi, kurus viņš vienmēr atkal pārvarēja; kas viņam parādījās, jo viņam bija jāuzzina, uz ko var būt spējīga cilvēka dvēsele, pati to nemaz neapzinoties. Iniciētais sāk apzināties un mēģina pārvarēt to, kas citādi paliek zemapzinātajā. Tā dažs labs no šiem templiešu bruņiniekiem iepazina to velnišķīgo dziņu, kas pārņem cilvēka gribu un jušanu Golgātas mistērijas noniecināšanai. Un sapņu tēlos, kādi var piemeklēt šādu iniciēto, dažam labam vīzijās parādījās – no tā veida, kā šī iniciācija bija radusies, tas bija pilnīgi iespējami, jo tur kārdinoši bija stāvējuši līdzās luciferiskie spēki – zināmā mērā krucifiksa simbola godināšanas otra, ēnas puse. Viņš vīzijā redzēja, kā cilvēka dvēsele var kļūt spējīga noniecināt krusta simbolu, apgānīt hostijas konsekrācijas svēto aktu; viņš redzēja tos cilvēciskos spēkus, kuri laužas uz to, lai atkal aizvestu atpakaļ senajā pagānismā, lai pielūgtu to, ko bija pielūguši pagāni, nonievājot kristīgo progresu. Kā cilvēka dvēsele var pakļauties šādiem kārdinājumiem, to šie cilvēki zināja, jo viņiem tie pašiem bija apzināti jāpārvar. Un viņi ieskatījās šajā dvēseliskajā dzīvē, par kuru maz stāsta ārējā vēsture.

Tā īstas zināšanas, kaut arī instinktīva veida, par šiem dvēseliskās dzīves faktiem caur savu arimānisko zelta-iniciāciju bija arī Filipam IV Skaistajam. Viņš no tā kaut ko zināja, pat līdz tādai pakāpei, ka varēja to izklāstīt saviem padotajiem. Un tad, pēc nežēlīgas tiesas prāvas sarīkošanas, kuras laikā tika veiktas visādas izmeklēšanas, tika īstenots kaut kas tāds, kas bija nolemts jau pašā sākumā. Pēc Filipa IV Skaistā un tiem radījumiem, kas bija piesaistīti izmeklēšanai, pamudinājuma templiešiem tika izvirzītas dažādas apsūdzības. Viņi tika apsūdzēti par visiem iespējamiem netikumiem, par kuriem bija zināms, ka viņiem tādi nepiemita. Kādu dienu Francijā viņiem uzbruka, lai viņus visus ieslodzītu un lai pēc ieslodzīšanas pēc iespējas ātrāk sagrābtu visus viņu dārgumus un tos visus konfiscētu.

Tad rīkoja tiesas procedūras, kurās pilnībā Filipa IV Skaistā ietekmē visplašākajā mērā tika pielietota spīdzināšana. Visi templiešu bruņinieki, kurus vien varēja atrast, tika pakļauti visšausmīgākajai spīdzināšanai. Šī spīdzināšana te tika pielietota līdzīgi dzīvības nonāvēšanai, kādu jūs jau iepazināt pēc tās nozīmes. Spīdzināt pēc iespējas daudzus ļaudis, tas piederēja Filipa Skaistā nodomiem. Un spīdzināšana tika īstenota visnežēlīgākajā veidā, tā ka liela daļa, jā, lielākā daļa spīdzināto templiešu bruņinieku tika nomocīti līdz bezsamaņai. Filips IV Skaistais zināja, kas notiek, kad apziņa tiek apmiglota, kad šie cilvēki tiek spīdzināti visbriesmīgākajās mokās; viņš zināja: nāk ārā kārdinājumu tēli! Un tad pēc Filipa IV Skaistā sakūdīšanas tika sastādīta katehēze, katehisms ar suģestējošiem jautājumiem, kurus uzdeva tā, ka pats jautājums jau provocēja atbildi, un atbilde nāca no spīdzināšanas aizmiglotas apziņas. Tika uzdots jautājums: Vai jūs noliedzāt hostiju un neizrunājāt konsekrācijas vārdus konsekrācijas laikā? – Un templiešu bruņinieki atzinās tajā, jo viņu apziņa bija spīdzināšanas apmiglota, jo no viņu vīzijām runāja labajam pretstāvošās varas. Un viņi apsūdzēja

sevi, kamēr savā apzinātajā dzīvē bija vienmēr izrādījuši visaugstāko godbijību krusta simbolam, krucifiksam, ka uzņemšanas laikā esot uz tā spļāvuši; un viņi atzinās visļaunākajos pārkāpumos, kādi vien tajā laikā kā kārdinājumi dzīvoja viņu zemapziņā. Un tā nu no tā, ko templiešu bruņinieki bija atzinuši uz moku sola, tika salikts kopā, ka templiešu bruņinieki Kristus vietā ir pielūguši kaut kādu cilvēka galvas veida elku, kura acis esot spīdējušas, ka uzņemšanas laikā esot tikuši pakļauti vissliktākajām seksuāla veida vispretīgākajām procedūrām, ka viņi neesot pareizā veidā izpildījuši maizes un vīna transsubstanciāciju Svētajā misē, ka viņi piekopjot vissliktākos seksuālos netikumus, ka uzņemšanā viņi ar zvērestu noliedzot Golgātas mistēriju; un visu šo katehēzi ierīkoja tā, ka pat Templiešu ordeņa lielmestrs ar spīdzināšanu tika piespiests no savas zemapziņas tajā visā atzīties.

Tā ir viena no skumjākajām nodaļām cilvēces vēsturē, bet viena no tām cilvēces vēstures nodaļām, kuru var saprast tikai tad, ja ir skaidrība par to, ka aiz tā plīvura, par ko stāsta vēsture, slēpjas iedarbīgi spēki, un, ka cilvēka dzīve patiesi ir cīnīšanās. Būtu viegli – es izlaidīšu visu pārējo, kas vēl par šo būtu stāstāms, īsā laika dēļ – parādīt, ka visi šķietamie iemesli norādīja uz to, ka templiešus bija jānotiesā. Daži palika pie savas atzīšanās, daži aizbēga; liela daļa tika notiesāti un, kā jau teikts, pat lielmestrs *Žaks de Molē (Jacques Bernhards de Molay)* ar spīdzināšanu tika piespiests izteikties raksturotajā veidā. Un tā notika, ka Filips IV Skaistais no Francijas varēja panākt, ka varēja pārliecināt savu pakalpiņu, pāvestu *Klementu V* – tas nebija grūti! – ka templieši ir ļāvušies visapkaunojošākajiem netikumiem, ka viņi esot visnekristīgākie ķeceri. To visu pāvests Klements V arī svētīja un likvidēja Templiešu ordeni. Piecdesmit četri templiešu bruņinieki, arī *Žaks Bernhards de Molē* tika sadedzināti. Drīz pēc tam tika sarīkotas tiesas prāvas arī citās Eiropas zemēs, Anglijā, Spānijā, tad arī līdz pat Viduseiropai, Itālijā.

Tā mēs redzam, kā eiropeiskās attīstības vidū ielaužas tas, kāda bija Golgātas mistērijas un tās iedarbības uztvere Templiešu ordenī. Šo lietu dziļākā nozīmē tās tomēr būtu jāapskata kā zināmas nepieciešamības noteiktas. Tā uztvert gudrības, skaistuma, spēka impulsus, kā to gribēja templieši, tam cilvēce templiešu laikos vēl nebija nobriedusi. Turklāt tādu iemeslu dēļ, kurus mēs arī vēl iepazīsim, iemeslu, kas ir pamatā visai eiropeiskā gara attīstībai, dēļ ir noteikts, ka līdz garīgajai pasaulei nevajadzētu izcīnīties tajā formā, kādā šajā garīgajā pasaulē iedzīvojās templieši. Tā tiktu izcīnīta pārāk ātri, kas ir luciferiskais veids. Un mēs patiešām redzam vienu no nozīmīgākajā Lucifera un Arimana sadursmēm: Luciferam it kā spiežot templiešus, iegrūžot viņus viņu nelaimē; Arimanam darbojoties caur Filipa IV Skaistā inspirāciju. Mēs redzam nozīmīgu sadursmi pasaules vēsturē.

Bet tas, kas dzīvoja un darbojās templiešos, tas nevarēja tikt iznīdēts. Garīgā dzīve nevar tikt iznīdēta. Garīgā dzīve dzīvo un aužas tālāk. Ar templiešiem, tieši ar tiem piecdesmit četriem, kurus Filips IV lika sadedzināt, garīgajā pasaulē gan tika atsaukta daža laba dvēsele, kas vēl būtu varējusi darboties uz Zemes templiešu nozīmē, būtu varējusi piesaistīt mācekļus, kuri būtu turpinājuši darboties tādā pašā nozīmē. Bet bija jānotiek citādi. Šīs dvēseles nonāca garīgajā pasaulē ar to pieredzi, kādu šīs dvēseles izcieta visbriesmīgākās spīdzināšanas mokās, ar spīdzināšanu izspiestās atzīšanās vīziju ietekmē. Un viņu impulsiem, kas tagad, pēc laika starp viņu nāvi un viņu nākamo piedzimšanu, viņu nākamajā inkarnācijā nāk no viņu dvēselēm, kuras kopš tā laikā ir nolaidušās lejā, un arī tajās dvēselēs, kuras vēl ir augšā un gaida uz savu inkarnāciju kopš tā laika, ir jātiek pārveidotiem no iedarbības veida fiziskajā šīszemes pasaulē uz garīgo iedarbību. Un par inspirācijas principu daudziem cilvēkiem vajadzētu kļūt tam, kas tagad nāk no šīm templiešu dvēselēm, kuras tika nonāvētas šajā nicināmajā veidā un kurām vēl pirms nāves, pirms nāves sadedzinot, bija jāizcieš visbriesmīgākais, ko cilvēks vispār var izciest. No šiem pārdzīvojumiem lejup cilvēku dvēselēs būtu jāieplūst vareniem impulsiem. Un mēs to varētu pierādīt daža laba cilvēka dvēseles gadījumā.

Bet paliksim arī šodien vairāk izziņas un garīgajās jomās, kā es to darīju arī citos gadījumos, kam pēdējās dienās esmu devis piemērus. Arī templiešu kosmisko zināšanu inspirācija vienmēr ir tikusi dota. Ka galu galā tauta pakāpeniski sāka uzskatīt templiešus par ķeceriem, pēc tam kad viņi bija

tikuši spīdzināti un sadedzināti, par to nebūtu jābrīnās; ka tauta arī noticēja, ka viņi ir nodarbojušies ar visu ko apkaunojošu, arī par to nebūtu jābrīnās. Es nezinu, vai kādam gribētos nosodīt tikko izrādīto velnu-lugu, kurā Mefistofelis, lemuri, resnie velni un tievie velni parādās kā īpaši ķecerīgi nolādami, vai tautas vidū nebūtu daudz cilvēku, kas to arī uzskatītu par kaut ko ķecerīgu! Tikai mūsdienu nedaudz žēlabainākajos laikos vairs netiek izmantotas tās pašas metodes, kādas izmantoja Francijas karalis Filips IV Skaistais.

Kosmiskās zināšanas, kas bija templiešiem, ir ienākušas dažā labā dvēselē. Varētu minēt daudzus piemērus, kā dvēselēs ir ienākusi templiešu-inspirācija. Gribu jums nolasīt tikai vienu fragmentu no 1838. gadā publicēta dzejoļa «Ahasver» no *Jūliusa Mozena*. Es jums jau bieži esmu minējis – jūs varat to pārlasīt ciklos – *Jūliusu Mozenu (Julius Mosen)* kā tiešām dziļu garu, arī kā dziļdomīgu dzejnieku, kurš radījis dziļdomīgo dzejojumu «Bruņinieka maldi» («Ritter Wahn»). «Ahasvera» trešajā daļā jau pirmajā dziedājumā *Mozens* sūta Ahasveru uz tām Zemes vietām, kur Ceilonā un tuvējās salās ir meklējami tie apvidi, kurus mēs mūsu garazinātnē kosmoloģijā apzīmējam kā apvidu, apmēram kurā ir norisinājusies lemūriskā attīstība.

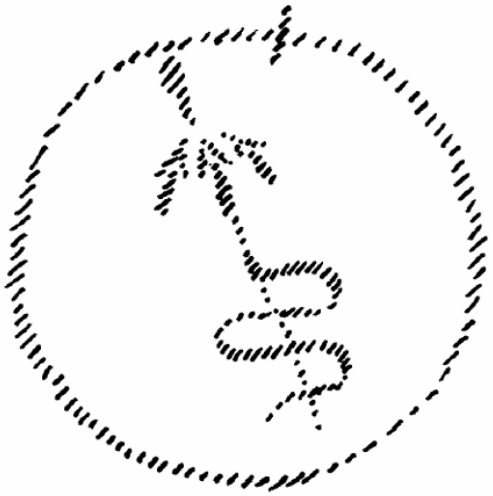

Šis pasaules reģions izceļas īpašā veidā. Jūs zināt, ka ir tāds noteikts punkts – nevis ģeogrāfiskais ziemeļpols, bet gan noteikts punkts, magnētiskais ziemeļpols. Magnētadatas visur norāda uz magnētisko ziemeļpolu. Var novilkt noteiktas līnijas kā magnētiskos meridiānus; tās saplūdīs kopā magnētiskajā ziemeļpolā. Augšā Ziemeļamerikā, kur atrodas magnētiskais ziemeļpols, šīs līnijas saplūst lokā, bet lokā taisni. Īpatnējā veidā tieši tajā reģionā, kuru mēs apzīmējam kā lemūrisko, šī līnija kļūst savijusies kā čūska. Tur magnētiskie spēki savijas čūskai līdzīgā formā. Šādas lietas mūsdienās pārāk maz ievēro. Bet tas, kurš skatās uz dzīvīgo mūsu Zemē, zina, ka magnētisms ir kā Zemi atdzīvinošs spēks, kas ziemeļos ir vērsts taisni un savijas kā čūska tieši tajā reģionā, kur bija Lemūrija. Padomājiet, cik dziļdomīgi *Jūliuss Mozens*, kad viņš savu Ahasveru aizved uz šo apvidu trešā firsta – viņš to iedala firstos – pirmajā dziedājumā, kā viņš tajā saka:

Vom Südpol aus in ganz geradem Gange	No dienvidpola taisnā gaitā
Zieht die magnetische Linie sich vor,	Uz priekšu virzās magnētiskās līnijas,
Doch plötzlich krümmt sie sich wie eine Schlange	Bet pēkšņi izlokās kā čūska
Vor Indien und seinem Archipele	Pirms Indijas un tās arhipelāga,
Dort vor dem Kerker, wo gebunden sitzt	Tur pie cietuma, kur sasieta nīkst
Die ewge Mutter, Weh in tiefster Seele.	Mūžīgā māte, sāpes dziļākajā dvēselē.
Die Linie möcht' zum Kreise sich verkürzen	Līnija gribētu saīsināties aplī
Und in sich selbst hinein geheimnisvoll	Un pati ar sevi noslēpumaini
Mit einemmal in einen Wirbel stürzen.	Reiz gāzties iekšā virpulī.

Der große Geist hielt dort zuerst umschlungen	Tur Lielais Gars vispirms apskāva
Sein armes Weib, dort sind aus ihrer Glut	Savu nabaga sievu, tur no viņas kvēles
Die Erddämonen allzumal entsprungen.	Ir visi Zemes dēmoni izcēlušies.
Als so die erste Schöpfung ausgedampft,	Kad pirmā radīšana tā bija iztvaikojusi,
Hat er, der Große, unnennbare Geist	Viņš Lielais, nenosaucamais Gars
Im Zorn das Brautbett in das Meer gestampft.	Dusmās līgavas gultu iegrūda jūrā.

Un tā tas turpinās. Mēs redzam tur uznirstam inspirāciju ar kosmiskām zināšanām, brīnumaini nojaustām. Gudrība dzīvo tālāk, kas tikai caur sāpēm, caur mokām, caur vajāšanām, caur briesmīgākajiem grēkiem varēja ienākt pasaulē; bet garīgota tā turpina dzīvot.

Un, ja mēs meklējam vienu no skaistākajām šīs gudrības, kura, kā aprakstīts, ir ienākusi Eiropas pasaulīgajā attīstībā, garīgajām izpausmēm, tad mēs to atrodam tieši visā tajā, kas grib darboties un dzīvot varenajās *Gētes* imaginācijās. *Gēte* zināja par templiešu noslēpumu. Un ne jau velti viņš izmanto zeltu tajā veidā, kā viņš to ir izmantojis savā pasakā par zaļo čūsku un skaisto Liliju, un ir pieprasījis, lai čūska apēstu zeltu un tad upurētos, lai zelts tiktu atņemts tām varām, par kurām *Gēte* patiešām zināja, ka tas nedrīkst būt pie viņām, palikt pie viņām. Ar zeltu šeit, pats par sevi saprotams, ir domāts arī viss, ko zelts reāli simbolizē. Un ja jūs pārlasāt vēlreiz *Gētes* pasaku par zaļo čūsku un skaisto Liliju un mēģiniet sajust, kā *Gēte* zināja zelta noslēpumu un kā viņš ar to veidu, kā ļauj zeltam plūst cauri pasakai, parāda, ka viņš atskatās senajos laikos. Atļaujiet man šeit pieminēt personīgu atzīšanos, ka, kad mani pirmo reizi pagājušā gadsimta astoņdesmitajos gados tieši nodarbināja jautājums par zeltu *Gētes* pasakā, man pirmo reizi atausa *Gētes* pasakas par zaļo čūsku un skaisto Liliju jēga caur zelta tālāko attīstīšanos pasakā par zaļo čūsku un skaisto Liliju. Ar to veidu, kā *Gēte* ļauj zeltam plūst caur šo pasaku, viņš parāda, kā viņš atskatās laikos, kad gudrība – ko arī simbolizē zelts, tādēļ ir gudrības zelta ķēniņš – bija pakļauta tādām vajāšanām, kādas tika attēlotas. Tā viņš mēģināja parādīt pagātni, tagadni un nākotni. *Gēte* instinktīvi ieskatījās eiropeiskās kultūras nākotnē. Viņš ieskatījās nepamatotajā veidā, kā tur darbojās grēka un nāves problēma. Un, ja varbūt nebūtu gluži nepiedienīgi norādīt tā cilvēka tautību, kurš pēc tam tiek aizvests uz templi un pie skaistās Lilijas, kurš sākumā izskatās it kā bez smadzenēm, it kā paralizēts: pēc tā, ko pēdējās dienās esam teikuši par Austrumu kultūru, īpaši krievu kultūru, jūs neuzskatīsiet par nepamatotu atzīt šo cilvēku kā krievu tautības, un tādējādi jūs pilnībā trāpīsiet *Gētes* instinktam. Tajā ir ietverts eiropeiskās attīstības noslēpums piektajā pēcatlantiskajā periodā, tāpat kā *Gēte* to savā laikā spēja ietvert savā «Faustā», it īpaši – mēs to zinām no viņa paša izteikumiem – kā tas ir ietverts viņa «Fausta» otrajā daļā. Tieši ar *Gēti* mēs varam parādīt, un mēs to jau esam izdarījuši dažādos punktos un parādīsim arī citos punktos nākotnē, ka viņš sāk skatīties uz pasauli un tajā iejusties ar tādu domāšanu un ar tādu veidu, kas ir piektā pēcatlantiskā perioda pamatprasība.

Patiess templiešu dzīves turpinātājs, bet garīgā formā, kā esmu to raksturojis, tomēr ir klātesošs *Gētē*. Bet tikai lēnām un pakāpeniski tieši gēteānisms var ienākt cilvēku sapratnē. Zināmos punktos, es teicu, esmu to jau parādījis, kā gēteānismā tieši ir ietverts impulss visam garazinātniskajam. Viss garazinātniskais var tikt attīstīts no *Gētes*. Un nesen manis nolasītā publiskā lekcijā es parādīju, kā *Gētes* metamorfožu mācībā ir ietverts reinkarnācijas mācības – mācības par atkārtotām šīszemes dzīvēm – pirmais elementārais zinātniskais pamatojums. Jo, kā *Gēte* sāk metamorfožu mācību un parāda, kā lapa pārveidojas ziedā, kā viens orgāns parādās dažādās formās, tad tajā ir ieslēgts, ja tam padziļināti izseko, tas, ko arī es te jau iztirzāju: ka cilvēka galva esot pārveidots pārējais ķermenis un pārējais ķermenis esot vēl nepārveidota cilvēka galva. Metamorfoze izcilākajā veidā, kas tieši tā kļūs par reinkarnācijas izziņas zinātni, par atkārtoto šīszemes dzīvju izziņu! Bet *Gēte* vēl ir ticis maz saprasts; *Gētem* vispirms vēl ir jāiedzīvojas cilvēces kultūrā. Un ne tikai gadsimti, bet gadu tūkstoši

būs nepieciešami, lai izdibinātu daudz ko, kas ir ietverts *Gētes* darbos. Jo, pamatā ņemot, mūsu dienās vēl nav pat pamata *Gētes*-studijām caur kādu tiešām *Gētes* stilā ieturētu *Gētes*-monogrāfiju vai biogrāfiju.

Paskatīsimies, kas modernajā kultūrā – atsevišķos gadījumos mēs varam minēt tikai atsevišķus piemērus – ir paveikts *Gētes* personības vispārējai izpratnei. *Hermans Grimms*, piemēram, pilnīgi pareizi ir teicis: tāds misters *Luiss (George Henry Lewes)* ir uzrakstījis grāmatu – tā kādu laiku bija visslavenākā grāmata par *Gēti*, pat vislabākā, varētu teikt – grāmatu, kurā ir runa par noteiktu personību, kura esot dzimusi 1749. gadā Frankfurtē pie Mainas, kuras tēvs esot bijis Frankfurtes rātskungs, kas tad stāsts attīstās tālāk tā, ka tiek sadzejota *Gētes* dzīve jaunībā, ka tiek sadzejotas dažādas citas lietas par *Gēti*, kurai tiek pierakstīti *Gētes* darbi, kura ceļoja uz Itāliju tajā pašā gadā, kad arī *Gēte* ir ceļojis uz Itāliju, kura arī mirst tajā pašā gadā, kad mirst *Gēte* – bet tas nav *Gēte*, šī personība ir mistera *Luisa* fantāzijas radījums!

Tad mums ir vēl viena salīdzinoši laba grāmata, kurā ar milzu čaklību, labāk par daudz ko citu, kas ir ticis uzrakstīts par *Gēti*, tiek aprakstīta *Gētes* dzīve un darbība, bet no pirmās līdz pēdējai lapai pilnībā pildīta ar naidu un noliegumu: jezuīta *Baumgartnera* grāmata, teicama grāmata, bet jezuītiska grāmata, pret-*Gēti* grāmata, grāmata, kas katrā ziņā ir uzrakstīta labāk kā visas tā daudzās grāmatas, kas ir tikušas uzrakstītas par *Gēti* 19. gadsimta gaitā un līdz pat 20. gadsimtam, no kurām liels skaits ir nebaudāmas, jo visu laiku ir jāšķauda: jo degunā saskrien bibliotēkas putekļi un mācīto vīru putekļi, kas ir pieķērušies šīm grāmatām, kuras par *Gēti* ir uzrakstījuši mācīti knauzeri (kuri pārspīlē nenozīmīgus sīkumus – tulk.) – viņi to sauc par *Gēti* – dažreiz ne bez knauzerīgas augstprātības, bet ožošas pēc sasmakuma vai nu bibliotēkas putekļu dēļ vai dēļ gaisa, ko ir jāieelpo, kad nojaušams, cik bieži attiecīgais rakstītājs, kurš tur raksta par «Faustu», vienā vai otrā *Gētes* darba vietā ir šķirstījis Grimma vai citu vārdnīcu, lai atšifrētu vienu vai otru *Gētes* vārdu, un tamlīdzīgi un tā tālāk. Varētu teikt: Ak, šausmas, visbriesmīgākais, kas ir ticis sarakstīts šajā jomā!

Tomēr viena grāmata ļoti ārkārtīgi izceļas. Tā ir grāmata, kurā ir sakoptas *Hermana Grimma* lekcijas par *Gēti*, kuras viņš ir nolasījis septiņdesmitajos gados Berlīnes universitātē. *Hermans Grimms* noteikti bija gars, kuram bija vislabākā griba un brīnumainākās tradīcijas, lai iedzīvotos *Gētē*. Un tā viņa grāmata ir asprātīga, izcila grāmata, tā ir grāmata, kas ir izaugusi no *Gētes*-atmosfēras. *Hermans Grimms* taču ir uzaudzis laikmetā, kad visur vēl valdīja gētiskās tradīcijas. Bet šī grāmata rāda tieši kaut ko savukārt nozīmīgu. Proti, savā ziņā tā savukārt nemaz nav grāmata, kas būtu pilnībā izaugusi no gētiskajām tradīcijām; tā ir gan gētiska, gan savā ziņā arī negētiska. Jo *Hermans Grims* raksta ne tādā stilā kā *Gēte*, bet gan *Hermans Grimms* īpatnējā veidā raksta tādā stilā, ka var sacīt: viņa grāmatu it kā būtu rakstījis amerikānis, kāds vācu-amerikānis. – Un *Hermana Grimma* lekcijas tieši pēc stila var saukt par amerikāniski uzrakstītu grāmatu, tikai tā ir sarakstīta vācu valodā; bet stils ir amerikānisks. Tas ir stils, kuru *Hermans Grimms* ir sev izstrādājis, kā vienam no aizrautīgākajiem sekotājiem studējot, lasot, sagremojot, tulkojot *Emersona* darbus, pilnīgi iejūtoties tajos. Tad nu *Hermans Grimms* iejūtas šajā *Emersona*-stilā, sākot to lietot, sajūsminoties par to. Un kā viņš ļauj sevī iedzīvoties visam amerikāniskajam, tas ir redzams, lasot *Hermana Grimma* romānu «Nepārvaramās varas». Entuziasms par amerikānisko un līdz ar to brīnišķīgi internacionālo ir izplūdis arī pār *Gētes*-lekcijām, pāri *Hermana Grimma* grāmatai par *Gēti*.

Tomēr par spīti visam vēl būs jāaizplūst daudz, daudz garīgās dzīves, līdz *Gēte* un tamlīdzīgi dižgari tiks pareizi saprasti. Un, kad viņi reiz tiks pareizi saprasti, tad viņi vēl arī būs jāsaprot citādāk, nekā *Gēti* saprata *Hermans Grimms*. Man vienmēr atkal un atkal ir jādomā par to, kad es reiz sarunājos ar *Hermanu Grimmu* un gribēju pieminēt tikai dažas lietas par to ceļu, kā pakāpeniski varētu iekļūt garīgajā pasaulē: man vienmēr neaizmirstama paliks *Hermana Grimma* labās rokas kustība – noraidoša; viņš gribēja to nobīdīt malā. Viņš radīja, gribētos teikt, *Gēti*, uz kuru ir ļoti brīnišķīgi paskatīties no ārpuses; tikai viņa sirdī tā ieskatīties nevar. Bet tā, kā iet cauri vēsturiskajai tapšanai,

kā viņš tur stāv, kā viņš iet, kā viņš veido attiecības ar cilvēkiem, kā cilvēciskās attiecības ieplūst viņa darbos, kā viņa darbos ieplūst laikabiedru pasaules uzskats, tā šis *Hermana Grimma Gēte* tomēr paiet garām mūsu garīgajam skatam kā spoks, kā parādība, kas aizslīd cauri pasaulei dzīvīguma neskarts. Un tikai tad, kad gēteānisms tiks padziļināts līdz garazinātnei, tikai tad *Gēte* varēs tikt saprasts. Daudz kas tiks atrasts *Gētes* darbos, ko *Gēte* pats nevarēja izrunāt. Pareizi saprastais *Gēte* noteikti novedīs pie garazinātnes. Garazinātne ir tikai attīstīts gēteānisms.

Un jau no agrākajiem laikiem *Gēte* arī saprata, ka kristietība ir kā dzīva būtne. Kā viņš ilgojās pēc kādas iespējamas izteiksmes modernā pasaules skatījuma kristīgošanai. Jaunākajos laikos garazinātne jau strādā, lai atrastu šo iespēju kristīgot. Tas vēl nebija iespējams viņa laikmetā. Bet ņemsim viņa dzejoli «Noslēpumi», kurā brālis Markus tiek aizvests pie templa, kuram uz vārtiem ir rožkrusts, un paskatīsimies uz to visu: kā šajā «Noslēpumu» fragmentā ir kristīgais noskaņojums, tas kristīgais noskaņojums, kas ceļas no tā, ka krusta simbols kļūst par dzīvības tēlu dēļ to apvijošajām dzīvīgajām rozēm! Un kā *Gēte* ļauj – viņš pats to jau lielā vecumā ir teicis *Ekermanam* – savam «Faustam» izplūst kristīgos priekšstatos! Pienāks laiks, kad šī Fausta-idejas saskanēšanas ar kristietību izskanēšana tiks iekļauta ļoti rosīgākā nozīmē, daudz intensīvākā nozīmē, kaut arī *Gēte* vēl bija tālu no tā, lai darītu to pats, jo viņš bija pieticīgs, iekšēji pieticīgs šādās lietās. Viņš bija ceļā, pa kuru pie krusta, kuru apvij rozes viņš liek iet brālim Markusam. Galu galā tajā slēpjas tas, kam ir jāplūst no tādas gudrības, kādu centās sasniegt templiešu bruņinieki – bet tikai pārāk straujā tempā un fiziskai attīstībai aprēķinātā veidā.

Bet arvien vairāk un vairāk cauri izlauzās ilgas pēc pilnīgas kosmosa un Zemes tapšanas gudrības dārgumu pārkristīgošanas, un pēc pilnīgas šīszemes dzīves pārkristīgošanas, tādas šīszemes dzīves pārkristīgošanas, lai Zemes ciešanas, Zemes sāpes un Zemes skumjas parādītos kā Zemes krusts, kas atrod savu mierinājumu, paaugstināšanu, pestīšanu tikai krucifiksa rožu simbolā. Un vienmēr atkal un atkal no šīs puses inspirētos cilvēkos, kuros turpināja dzīvot tas, kam bija jātiek nonāvētam līdz ar templiešu bruņinieku sadedzināšanu, cilvēkos, kas no tā bija inspirēti, vienmēr atkal atdzīvojās augstais ideāls, ka tā vietā, kas cilvēkiem nes strīdus un ķildas, ir jāstājas tam, kas var nest Zemei labo, kā to var stādīties priekšā, šo labo, ar krusta simbolu savienojumā ar rozēm.

Man tieši šodien viens no mūsu dalībniekiem iedeva *Anastasius Grün* grāmatu «Drupas», un tajā es atkal atrodu tos pašus pantus, kurus es jau pirms ilga laika esmu lasījis kā apstiprinājumu, kā šis noslēpums, kas te ir domāts, ir ticis ne jau mūsu tā sadomāts, bet gan atdzīvojas vienmēr atkal un atkal. *Anastasius Grün*, austriešu dzejnieks, ir sarakstījis savu poēmu «Drupas», kurai 1847. gadā ir iznācis jau astotais izdevums. Tur viņš savā veidā dzejo par cilvēces tapšanu, un es gribu šodien jums atkal nolasīt priekšā to vietu, kuru es esmu lasījis jau pirms daudziem gadiem pierādījumam tam, kādu lomu cilvēces attīstībā jaunākajos laikos raksturotajā veidā inkarnētiem cilvēkiem priekšstats par rožkrustu. *Anastasius Grün* vērš savu skatu uz Palestīnu; viņš pievērš savu skatu arī citiem Zemes reģioniem pēc tam, kad ir aprakstījis, kā tiem pāri daudz ir plosījušās mežonīgas cīņas un ķildas. Pēc tam, kad viņš ir redzējis daudzas lietas, kas izraisa cīņu un nesaskaņas, un aprakstījis tās dzejolī, pēc tam, kad lieliskais gaišreģis *Anastasius Grün* to noteiktā veidā ir to aprakstījis, viņš vērš savu skatienu uz reģionu, kuru viņš apraksta šādā veidā. Es nevaru nolasīt priekšā visu, tas prasītu pārāk ilgu laiku. Skats vispirms ir pievērsts vietai uz Zemes, kur tiek arti lauki:

Einst, da begab sich's, daß im Feld die Kinder	Reiz sensenos laikos notika, ka bērni laukā
Ausgruben gar ein formlos, eisern Ding;	Izraka kādu bezformīgu dzelzs lietu;
Als Sichel deucht's zu grad und schwer die Finder,	Kā sirpis tas šķita pārāk taisns un smags,
Als Pflugschar fast zu schlank und zu gering.	Kā lemesis par tievu un par mazu.
Sie schleppen's mühsam heim gleich selt'nem Funde,	Ar grūtībām to mājās vilka kā retu atradumu,
Die Eltern sehn es, - doch sie kennen's nicht.	Nu vecāki to redz, – bet nezina, kas tas.

Sie rufen rings die Nachbarn in der Runde, Die Nachbarn sehn es, - doch sie kennen's nicht.	Tie sauc pie sevis kaimiņus, Nu kaimiņi to redz, – bet nezina, kas tas.
Da ist ein Greis, der in der Jetztwelt Tage Mit weißem Bart und fahlem Angesicht Hineinragt, selbst wie eine alte Sage; Sie zeigen's ihm, - er aber kennt es nicht.	Ir kāds vecs vīrs, kurš pašreizējā pasaulē Ar baltu bārdu, sakritušos seju Vēl dzīvs, kā sena teiksma; To viņam rāda, – bet nezina viņš, kas tas.
Wohl ihnen allen, daß sie's nimmer kennen! Der Ahnen Torheit, längst vom Grab verzehrt, Müßt' ihnen noch im Aug' als Träne brennen. Denn was sie nimmer kannten, - war ein Schwert!	Svētīgi ir viņi visi, ka nezina to it neviens! Senču neprātam, ko sen jau aprijis ir kaps, Joprojām vajadzētu ar asarām degt viņu acīs. Jo, ko viņi nepazina, – tas bija zobens!
Als Pflugschar soll's fortan durch Schollen ringen, Dem Saatkorn nur noch weist's den Weg zur Gruft; Des Schwertes neue Heldentaten singen Der Lerchen Epopö'n in sonn'ger Luft! —	Tas turpmāk tikai velēnas kā arkls vels, Un tikai sēklai rādīs ceļu zemes klēpī; Dziediet par zobena jaunajiem varoņdarbiem Cīruļi eposu jaunu saulainā gaisā! - -
Einst wieder sich's begab, daß, als er pflügte, Der Ackersmann wie an ein Felsstück stieß, Und, als sein Spaten rings die Hüll` entfügte, Ein wundersam Gebild aus Stein sich wies.	Tad atkal notika, ka, lauku arot, Tur zemnieks uzdūrās kā klinšu bluķim, Kad lāpsta noņēma segumu tam apkārt, Tur parādījās brīnišķs akmens veidojums.
Er ruft herbei die Nachbarn in der Runde, Sie sehn sich's an, - jedoch sie kennen's nicht! Uralter, weiser Greis, du gibst wohl Kunde? Der Greis besieht's - jedoch er kennt es nicht.	Viņš sasauc apkārtējos kaimiņus, Tie uz to skatās, bet nezina, kas ir tas! Senais, gudrais vīrs, vai tu mums vari pateikt? Sirmgalvis skatās, – bet nezina, kas tas.

Tātad, arot lauku, kaut kas ir atradies, bet pat vecais sirmgalvis nezina, kas tas ir.

Ob sie's auch kennen nicht, doch steht's voll Segen Aufrecht in ihrer Brust, in ew'gem Reiz, Und blüht sein Same rings auf allen Wegen; Denn was sie nimmer kannten, - war ein Kreuz!	Vai viņi zina to vai nē, tas stāv tur svētības pilns Slejas viņu krūtīs, mūžīgā pievilcībā, Un viņa sēkla plaukst visapkārt visos veidos; Jo, ko viņi neviens nepazina, tas bija krusts!
Sie sahn den Kampf nicht und sein blutig Zeichen, Sie sehn den Sieg allein und seinen Kranz. Sie sahn den Sturm nicht mit den Wetterstreichen, Sie sehn nur seines Regenbogens Glanz!	Viņi neredzēja cīņu un tās asiņaino zīmi, Viņi redzēja tik uzvaru un tās vainagu. Viņi neredzēja vētru ar tās gaudojošiem vējiem, Viņi redzēja tik viņa varavīksnes mirdzumu!

Anastasius Grün grib tā pateikt, ka tas vienmēr atkal tiek pazīts, krusts, pat tādā apvidū, kur tas jau sen ir pazudis un vēl tikai kā akmens krusts tiek izraksts no zemes, kur kultūra ir tā pagrimusi, ka ir attīstījusies nekristīga kultūra. Tur tiek atrasts krusts: sirds dziļumos tas tiek pazīts, kaut arī no tradīcijām to neatceras pat visvecākais sirmgalvis.

Ob sie's auch kennen nicht, doch steht's voll Segen Aufrecht in ihrer Brust, in ew'gem Reiz, Und blüht sein Same rings auf allen Wegen; Denn was sie nimmer kannten, - war ein Kreuz!	Vai viņi zina to vai nē, tas stāv tur svētības pilns Slejas viņu krūtīs, mūžīgā pievilcībā, Un viņa sēkla plaukst visapkārt visos veidos; Jo, ko viņi neviens nepazina, tas bija krusts!
Sie sahn den Kampf nicht und sein blutig Zeichen, Sie sehn den Sieg allein und seinen Kranz.	Viņi neredzēja cīņu un tās asiņaino zīmi, Viņi redzēja tik uzvaru un tās vainagu.

Sie sahn den Sturm nicht mit den Wetterstreichen, Sie sehn nur seines Regenbogens Glanz!	Viņi neredzēja vētru ar tās gaudojošiem vējiem, Viņi redzēja tik viņa varavīksnes mirdzumu!
Das Kreuz von Stein, sie stellen's auf im Garten, Ein rätselhaft, ehrwürdig Altertum, Dran Rosen rings und Blumen aller Arten Empor sich ranken, kletternd um und um.	Tie akmens krustu uzstādīja dārzā, Noslēpumainai, cienījamai senatnei, Visapkārt rozes tam un visu veidu ziedi Visapkārt augšup vijoties un kāpjot.
So steht das Kreuz inmitten Glanz und Fülle Auf Golgatha, glorreich, bedeutungsschwer; Verdeckt ist's ganz von seiner Rosen Hülle, Längst sieht vor Rosen man das Kreuz nicht mehr.	Tā krusts tur stāv krāšņuma un pārpilnības vidū Golgātā, slavas pilnu un lielu nozīmi; Tas ir pilnībā paslēpts zem savas rožu segas, Sen nevar redzēt krustu vairs aiz rozēm.

Bet tur tas ir! Tur ir šis krusts! Tur ir rozes!

Šī stāsta jēgu var uztvert tikai tad, ja pievērš skatu tam, kas dzīvo garīgajā, kas caurauž cilvēcisko tapšanu, bet arī tad, ja grib savu prātu pievērst tam, kas mums parāda, kā aizgādībā, kādās zīmēs lietas ienāk pasaules vēsturē. Es domāju, ka var sajust šo dziļāko kopsakarību starp to, kas tika raksturots par senākajiem laikiem, un to, kas ar templiešu ideālu un viņu likteni pasaulē 14. gadsimta sākumā ir ticis raksturots šodien.

SEPTĪTĀ LEKCIJA

1916. gada 30. septembrī

pēc kādas «Fausta I» ainas uzveduma studiju telpā

Fausta-tēls. *Gētes* Fausts un vēsturiskais Fausts. Senā maģija, senā dziedināšanas māksla. Lieldienu pastaiga «Faustā». Fausts un Vāgners. Fausta Bībeles tulkojums. Mefistofelis kā ceļojošs sholasts. Mēness un sudrabs, zelts un saule. Senās un jaunās mistērijas. Izīdas leģenda. Elektriskais laikmets. Garazinātne un sociālā dzīve.

Šodien es vēlētos atgriezties pie tikko prezentētā, pie *Gētes* «Fausta», lai no tā iegūtu vienotu atbalstu, kas rītdien tad ļaus nonākt pie visaptverošāka apskata.

Mēs redzējām, kā pārejā no 14., 15. gadsimta uz 16., 17. gadsimtu visā cilvēces attīstībā parādās ārkārtīgi nozīmīgs pavērsiens, pāreja no grieķu-romiešu laikmeta uz mūsu piekto pēcatlantisko laikmetu, uz laikmetu, kurā mēs tagad dzīvojam, no kura plūst impulsi visai mūsu izziņai un arī rīcībai, uz laikmetu, kurš ilgs līdz 4. gadu tūkstotim. Nu, no visa tā, ko jūs zināt par *Gētes* «Faustu» un par šī *Gētes* «Fausta» sakaru ar Fausta-tēlu, kā tas izceļas no 16. gadsimta teiksmas, jūs uztversiet, ka gan šis Fausta-tēls no 16. gadsimta, gan tas, kas no tā ir izveidots pēc *Gētes* uzskata, ir cieši saistīts ar visiem tiem pārejas impulsiem, kurus garīgā ziņā un līdz ar to arī ārēji-materiālā ziņā ir nesis jaunais laikmets. Ar Gēti lieta ir patiešām tāda, ka tieši šī jaunā laika atnākšanas un seno laiku impulsu turpināšanās problēma viņam bija ārkārtīgi interesējoša, visus tos sešdesmit gadus, kuru laikā viņš radīja savu «Faustu», viņu pilnībā inspirēja jautājums: kādi ir jaunā cilvēka svarīgākie uzdevumi, svarīgākās uzskatu tendences? – Un Gēte patiesi varēja atskatīties aizgājušajā laikmetā, kas mūsdienās pat zinātnei ir tik maz zināms, tas pagājušais laikmets, kas beidzas līdz ar 14., 15. gadsimta beigām. Ko paziņo vēsture, to es jau bieži esmu teicis – par agrāko gadsimtu cilvēku dvēselisko noskaņojumu, cilvēciskajām spējām un vajadzībām, tas tomēr pamatā ir kaut kas, kas tur ir tiešām tikai pelēka teorija. Agrāko laikmetu cilvēku dvēselēs, vēl to gadsimtu, kas bija pirms Fausta-laikmeta, izskatījās pavisam citādāk nekā tagadnes cilvēku dvēselēs, tagadnes laikmeta cilvēces dvēselēs. Un Gēte ir patiešām savā Faustā iemiesojis tēlu, personību, kura atskatās uz agrāko gadsimtu cilvēku dvēseles konstitūciju, sen pagājušos laikmetos, un vienlaikus skatās uz priekšu uz tagadnes uzdevumiem, uz nākotnes uzdevumiem.

Faustam vispirms atskatoties uz to, kas bija pirms viņa laikmeta, pamatā ņemot, viņš var skatīties tikai uz aizgājušas kultūras, garīgas kultūras drupām. Viņš var atskatīties tikai uz drupām. Mums vispirms vienmēr ir uzmanīgi jāapskata 16. gadsimta Fausts, kurš ir vēsturisks tēls, kurš tiešām ir dzīvojis un tad pārgājis tautas teiksmā. Šis Fausts vēl dzīvoja senajās zinātnēs, kuras viņš bija apguvis, dzīvoja maģijā, alķīmijā un mistikā, kas bija agrāko gadsimtu gudrība, īpaši gudrība pagājušajam laikam pirms kristietības; bet kas laikā, kad dzīvoja 16. gadsimta vēsturiskais Fausts, jau bija pamatīgā sabrukuma stāvoklī. Tas, ko Fausta laikā viņa laikabiedri uzskatīja par alķīmiju, par maģiju, par mistiku, jau pilnībā bija veci krāmi; tas bija kaut kas, kas balstījās tradīcijās, mantojumā no senākiem laikiem, bet kurā vairs īpaši neorientējās. Gudrība, kas tajās dzīvoja, vairs nebija zināma. Tur bija daža laba veselīga formula no seniem laikiem, daži pareizi uzskati no seniem laikiem, bet tie tika slikti saprasti.

Tātad vēsturiskais Fausts šajā ziņā bija ielikts panīkstošas garīgās dzīves laikmetā. Un *Gēte* nemitīgi sajauc kopā to, ko pārdzīvojas vēsturiskais Fausts, ar to, ko viņš bija noformējis par 18. gadsimta Faustu, jā, par vēl daudzu nākamo gadsimtu Faustu. Tādēļ mēs arī redzam *Gētes* Faustu atkal atskatāmies uz seno maģiju, uz seno gudrības veidu, mistiku, kas nenodarbojās ar ķīmiju mūsdienu materiālistiskajā nozīmē, bet kura darbojoties ar dabu gribēja nonākt saskarē ar garīgo pasauli, bet tai vairs nebija to zināšanu, lai pareizā veidā, agrāko laiku pareizajā veidā nonāktu saskarē ar garīgo pasauli. Ko tajos gadsimtos, kas nu jau sen ir pagājuši, uzskatīja par dziedināšanas mākslu, tā nav tik

muļķīga, kā to bieži grib uzskatīt mūsdienu zinātne, ir tikai pazudusi īstenā tajā bijusī gudrība, un tā daļēji bija jau zudusi arī Fausta laikmetā. To *Gēte* labi zināja. Bet viņš zināja to ne tikai ar prātu, bet zināja arī ar sirdi, viņš zināja to ar visiem dvēseles spēkiem, kas saistīti ar cilvēces labklājību un kuri īpaši ir saistīti ar svētību cilvēcei. Viņš gribēja uz jautājumiem, mīklām, kas viņam no tā radās, atbildēt tā, lai varētu saprast, kā, vienmēr turpinot iet uz priekšu, varētu nonākt pie citām, jaunākajiem laikiem tāpat piemērotām gudrībām attiecībā uz garīgo pasauli, kā senie ļaudis zināja tādu gudrību, kam cilvēces attīstības gaitā nepieciešamā veidā bija jāizkvēlo. Tādēļ viņš liek savam Faustam kļūt par magu. Fausts ir nodevies maģijai, tāpat kā 16. gadsimta Fausts. Bet viņš tomēr paliek neapmierināts tā vienkāršā iemesla dēļ, ka īstenā senās maģijas gudrība jau bija izplēnējusi. No tas gudrības arī bija cēlusies senā dziedināšanas māksla. Visa recepšu māksla, visa farmakoloģija bija saistīta ar seno ķīmiju, alķīmiju.

Bet ar šādu jautājumu tūdaļ tiek skarts viens no dziļākajiem cilvēces noslēpumiem: ka patiesībā slimības nevar izdziedināt, vienlaikus nespējot tās, piemēram, radīt. Ceļš uz slimību dziedināšanu vienlaikus ir ceļš uz slimību radīšanu. Mēs drīz dzirdēsim, kā senajā gudrībā pilnībā valdīja princips, ka tas, kurš bija dziednieks, vienlaikus varēja būt slimību radītājs, kādēļ senajos laikos dziedināšanas māksla vienmēr tikai domāta saistībā ar dziļi morālu pasaules uztveri. Bet drīz mēs vēlāk arī redzēsim, cik maz šajos senajos laikos varēja attīstīties tas, ko sauc par jaunāko cilvēka attīstības brīvību, brīvību, ar kuru cilvēce pa īstam ir sākusi saskarties tikai šajā, mūsu piektajā laikmetā pēc grieķu-romiešu laikmeta. Mēs redzēsim, kādai tai būtu vajadzējis kļūt, ja senā gudrība būtu saglabājusies.

Bet šai gudrībai bija jāizzūd visās jomās, lai cilvēks zināmā mērā varētu sākt no sākuma, bet tā, lai viņš ar zināšanām un rīcību uzreiz varētu tiekties pēc brīvības. To viņš nevarētu paliekot pakļautam senajai gudrībai. Tādos pārejas laikos, kādi bija tie, kuros dzīvoja Fausts, notiek vecā sabrukums; jaunais vēl nav atnācis. Tad rodas tādi noskaņojumi, kādi tie ir pamanāmi «Fausta» ainā, kas ir pirms tās, kas mums šodien tika uzvesta. Šajā ainā mēs redzam pilnīgi skaidri, ka Fausts ir no tā likmēta un tā jūtas, kad vēl pastāvēja senā gudrība, bet vairs jau ne pilnībā izprasta senā gudrība. Mēs redzam, kā Fausts, sava studenta Vāgnera pavadīts, iziet no savas celles dabā, kā viņš iesākumā apskata ļaudis, kuri svin Lieldienas brīvā dabā, zaļumos, kā viņā pašā izceļas Lieldienu noskaņojums. Bet tūdaļ mēs arī redzam, kā viņš negrib pieņemt cildinājumus, ko viņam sniedz tauta. Parādās kāds vecs zemnieks, kurš uzrunā Faustu un cildina viņu, jo ļaudis domā, ka Fausts, vecā adepta dēls, sena dziedinātāja dēls, arī esot slavens dziednieks, kurš var nest dziedināšanu un svētību ļaudīm. Vecais zemnieks Faustam saka:

Patiesi labi, ka jūs atnācāt
Reiz ar uz mūsu prieku dienu,
Jo bēdu laikos jūs arvienu
Tik mīļi par mums gādājāt!
Dažs labs vēl tagad vesels dzīvo,
Ko jūsu tēvs reiz paglāba,
Kad to no drudža guļas izcēla
Un apspieda šo sērgu sīvo.
Jūs arī, toreiz vēl it pajauns vīrs,
Vai visos slimo namos iekšā bijāt,
No turienes cik līķu izvadījāt,
Bet pats jūs palikāt no sērgas tīrs.
Priekš mums jūs daudz ko izcietāt, paties'!
Kas citiem palīdz, to jau paglābj dievs! */Raiņa tulkojums/*

Tā saka vecais zemnieks, atceroties, kā Fausts ir saistīts ar seno dziedināšanu, kas tomēr nebija saistīta tikai ar fizisku slimību dziedināšanu, bet arī ar tautas morālo kaišu dziedināšanu. Fausts zina, ka viņš

vairs nedzīvo laikmetā, kad senā gudrība patiešām palīdzēja cilvēcei, bet gan jau pagrimuma laikā. Un viņa dvēselē uzkvēlo pieticība, bet vienlaikus arī nomāktība par nepatiesību, ar kādu viņš īstenībā te sastopas, un viņš saka:

Līdz viņam akmenim vēl vienu paņēmienu!
Tad varam atpūzdamies laiku kavēt.
Tur domās sēdēju es dažu dienu
Un ņēmos karsti dievu lūgt un gavēt.
Es cerēju tad stiprā ticībā,
Ka manas asaras un gaudas veiktu
Tur viņu debess augstībā,
Lai tas šo nikno mēri beigtu.
Un pūļa uzslava, ko tu še dzirdi,
Man ausīs skan kā izsmieklis,
Kaut lasītu tu dziļi manim sirdī,
Cik maz to tēvs un dēls ir pelnījis.
Mans tēvs bij vīrs ar saviem tikumiem,
Bet dabu tas ar viņas likumiem,
Kaut arī cītīgi to pētīja,
Tik visai savādi vēl saprata.
Viņš, devies biedrībā ar adeptiem,
Pa melno ķēķi strādāja,
Un tur pēc garu gariem receptiem
Tas zāles kopā maisīja.
Pie lauvas sarkanā kā precinieka sēja
Tur lilju siltā peldu laulībā,
No viena trauka otrā abus lēja
Kā kāzu gultā, uguns karstumā;

Tātad *Gēte* bija ļoti labi izstudējis, kā tajos laikos rīkojās, kā apgājās ar «sarkano lauvu», dzīvsudraba oksīdu, sēra-dzīvsudrabu, kā apgājās ar dažādām ķimikālijām, kuras samaisīja kopā un tad ļāva tajās notikt procesiem, kā no tā visa fabricēja zāles. Bet tas viss vairs neatbilda senajai gudrībai. *Gēte* zināja arī izteiksmes veidu; tas, kas bija jāattēlo, bija jāattēlo tēlaini. Vielu savienošanos attēloja kā salaulāšanos. Tādēļ viņš saka:

Kā kāzu gultā, uguns karstumā;
Un beigās raibās krāsās vizoša
Tad glāzē jaunā karaliene atspulgojās.

- tā bija mākslinieciska izteiksme. Tāpat kā mūsdienās ķīmijā pastāv tādi tēlaini izteikumi, tā tolaik, kad zināmas vielas sasniedza noteiktu stāvokli un krāsu, to sauca par «jauno karalieni».

Tās bija zāles, — slimie apmira,

Viņi tolaik mira no šīm zālēm, tāpat kā arī vēl mūsdienās no daudzām zālēm cilvēki mirst.

Tās bija zāles, — slimie apmira,
Kas zin, vai viens jel veseļojās?
Tā mūsu sabrūvētā elles dzira
Šī apgabala kalnos, ielejās
Daudz niknāki par mēri plosījās.
Vai tūkstoši no manām zālēm mira —
Un manim tagad jāsaka,

Ka drošos slepkavas vēl godina.

Tā ir Fausta pašizziņa. Tā nu Fausts tagad stāv priekšā pats sev, viņš, par kuru jūs zināt, ka viņš ir nodarbojies ar senajām maģiskajām gudrībām, lai ielauztos dabas un gara noslēpumos. Bet caur visu to viņš ir kļuvis garīgāks. Tā kā Vāgners, viņa students, kurš ir pietiekami noņēmies ar jaunāko gudrību, kas atrodama rakstos, kas uzrakstīta ar burtiem, pie tā Fausts nevar turēties. Šis Vāgners ir personība, kam ir daudz mazākas prasības attiecībā uz gudrību un dzīvi. Un, kad Fausts grib iesapņoties dabā, lai atklātu dabas garu, tad Vāgners domā tikai par garu, kas viņam plūst no teorijām, no pergamentiem, no grāmatām; to, kas nāk pāri Faustam, viņš sauc par «untumainām stundām»:

Cik untumains es arī dažreiz biju,

- saka Vāgners -

Bet tādas dziņas nekad nemanīju.
Tik mūžam laukus skatīt apniktu;
Es putnam viņa spārnus neskaužu.

Es nekad neesmu gribējis lidot ar putniem, lai iepazītu pasauli!

Kas gluži cits, kad gara prieki smaida,
No grāmatas uz grāmatu mūs raida!
Cik jauki ziemas vakari tad ir,
Kā līgsma dzīve visas miesas silda!
Un ak! — ja retu pergamentu vaļā šķir,
Tad it kā debess laime sirdi pilda.

Pilnīgs grāmatu cilvēks, pilnīgs teoriju cilvēks!

Tā, pēc tam, kad ļaudis ir aizgājuši, tur nu viņi stāv: tas, kurš grib piekļūt dzīvības avotiem, kurš pats savu būtību grib sasaistīt ar noslēpumainajiem dabas spēkiem, lai piedzīvotu šos noslēpumainos dabas spēkus, Fausts, un tas, kurš neredz neko citu, kā tikai ārējo materiālo dzīvi un to, kas tieši materiāli ir pierakstīts grāmatās. Tur nav daudz jāpārdomā, kas iekšēji ir norisinājies Faustā caur visu to, ko viņš ir pārdzīvojis līdz šim mirklim, kā *Gēte* mums to attēlo; bet tik daudz var pateikt pēc visa tā, kas mums parādās Faustā, ka iekšējā pasaule ir ap- un apvērsusies, ka Faustā ir notikusi īsta dvēseliska attīstība, ka viņš ir sasniedzis zināmu iekšēju redzējumu; citādi jau viņš nevarētu izsaukt zemes garu, kurš uzviļņo un aizplūst vētrainā darbībā. Noteiktas spējas redzēt ārējo pasauli ne tikai tās ārējās parādībās, bet saskatīt arī garu, kas tajā visā aužas un dzīvo, to Fausts ir apguvis. Te viņiem pretī, Faustam un Vāgneram, no tāluma pretī izlec pūdelis. Kā viņi abi redz šo pūdeli – parastu pūdeli – kā viņu redz Fausts un kā viņu redz Vāgners, tas pilnībā raksturo abus šos cilvēkus. Kad Fausts ir iesapņojies dzīvīgajās dabas gara izpausmēs, viņš ierauga pūdeli:

Lūk, melnais suns, kas tek pa laukumu!

VĀGNERS: Es redzu gan, bet kas tad mums tur bēdas?

FAUSTS: Vai neko sevišķu tu nemani?

VĀGNERS: Es redzu vienkārši tik pūdeli,
Kas meklē sava kunga pēdas.

Pūdelis met lokus viņiem apkārt.

FAUSTS: Skat, kā viņš lenkdams lokā ap mums skrien
Un tuvāk pienāk, tuvāk tik arvien.
Ja nemaldos, tur uguns švītra spīd,
Kas viņa tekai visur pakaļ slīd.

Fausts redz ne tikai pūdeli, Faustā iekšēji sarosās vēl kaut kas; viņš redz kaut ko, kas pieder pūdelim garīgi. To saredz Fausts. Vāgners, pats par sevi saprotams, to neredz. Ar ārējām acīm nav saskatāms tas, ko redz Fausts.

VĀGNERS: Es varu izšķirt tikai melnu suni,
Jums laikam acis kļūdās ar to guni.

FAUSTS: Man šķiet, viņš savelk maģiski un klusi
Visapkārt cilpas, lai mūs saistītu.

VĀGNERS: Es redzu skraidām to pa vienu, otru pusi
Kā nemierā, kad nerod saimnieku.

Tātad Fausts šajā vienkāršajā parādībā vienlaikus redz kaut ko garīgu. Paturēsim to prātā. Fausts, iekšēji pārņemts ar šo garīgo kopsakarību pat ar šo pūdeli, nu dodas uz savu studiju darbistabu. Pats par sevi saprotams, ka *Gēte* to attēlo tik dramatiski, ka tur tā skraida šis pūdelis; tas arī ir labi, drāmai tas tā ir jāattēlo. Bet pamatā mums tomēr ir darīšana ar vēl kaut ko, ko iekšēji pārdzīvo Fausts. Un kā šī aina norisinās, kā Fausts te iekšēji kaut ko pārdzīvo, to *Gēte* tiešām meistarīgi pasaka katrā vārdā. Viņi ir palikuši ārā, Fausts un Vāgners, līdz ir iestājusies nakts, kad ārējā gaisma vairs nedarbojas, iestājusies krēsla. Krēslā Fausts redz to, ko viņš grib redzēt garīgi. Tad viņš atgriežas mājās savā cellē. Tagad viņš ir vienatnē ar sevi. Tāds cilvēks kā Fausts, kad ir visu to piedzīvojis un palicis vienatnē ar sevi, piedzīvo pašizziņu, tas ir, garīgā izpausmes pašam sevī. Viņš izpauž, kā viņš zināmā mērā iekšēji ir kļuvis rosīgs, bet rosīgs garīgā veidā:

Es atstāju nu druvas klusas,
No nakts un tumsas pārklātas,
Kas svētām šausmām ceļ iz dusas
Mums dvēslē dziņas augstākas.
Jau krūtīs kaislais nemiers rima
Ar saviem cīņu negaisiem,
Un maiga mīlestība dzima
Uz dievu un uz cilvēkiem.

Pūdelis ņurd. Bet lai mums ir skaidrs: tie ir iekšēji pārdzīvojumi; arī pūdeļa ņurdēšana ir iekšējs pārdzīvojums, kaut arī tas tiek attēlots ārēji dramatiski. Fausts ir ielaidies ar panīkstošo maģiju, ielaidies ar Mefistofeli. Mefistofelis nav gars, kurš nestu viņam progresējošus, regulāros garīgos spēkus; Mefistofelis ir gars, kuru Faustam ir jāpārvar, kurš viņam tiek piebiedrots, lai to pārvarētu, kurš ir viņam dots kā pārbaudījums nevis pamācītājs. Tas nozīmē, ka mēs tagad redzam Faustu stāvam mūsu priekšā, kā viņš no vienas puses grib iekļūt dievišķi-garīgajā pasaulē, kas nes uz priekšu pasaules attīstību, un kā no otras puses viņa dvēselē rosās spēki, kas velk viņu lejā parastajā dziņu dzīvē, kas novirza cilvēku no garīgajiem centieniem. Tieši kad viņa dvēselē sarosās garīgais, tas tiek izsmiets; pretējās dziņas to izsmej. Tas tagad ir brīnišķīgi attēlots ārēju notikumu formā: Fausts, zināmā mērā ar visām savām zināšanām tiecoties uz dievišķi-garīgo, un viņa paša dziņas, kuras ņurd tam pretī, kā cilvēka materiālistiskā daba ņurd pretī garīgajiem centieniem. Un kad Fausts saka: Vai nebūsi mierīgs tu, pūdel, ko skraidi? – tad tā viņš pamatā nomierina pats sevi. Un tad Fausts runā – tas ir, šajā gadījumā *Gēte* ļauj Faustam runāt brīnišķīgā veidā. Tikai iedziļinoties atsevišķajos vārdos, atklājas, cik brīnišķīgi *Gēte* pazīst cilvēka garīgās attīstības iekšējo dzīvi:

Kad istabiņas šaurā telpā
Spīd lampa maigā gaišumā,
No jauna spirgtums rodas elpā,
Sirds nāk ar sevi saskaņā.

– pašizziņa – tas ir meklēt garu pašam sevī.

Vernunft fängt wieder an zu sprechen	Tad domu bari spārnos ceļas,
(Sāk atkal runāt saprāts – *burtiski tulkojot*)	Un cerība mums atkal zied;

– ļoti nozīmīgs teikums! Jo tas, kurš garīgi attīstās, kā tas ir Fausta dzīvē, zina, ka saprāts nav tikai kaut kas iekšēji nedzīvs, tas zina ne tikai galvas-saprātu, bet zina arī, cik dzīvīgs kļūst saprāts, kā iekšēja gara aušanās kļūst par saprātu un tiešām runā. Tā nav tikai dzejiska izdoma:

Tad domu bari spārnos ceļas,
Un cerība mums atkal zied;

« Sāk atkal runāt saprāts» - par pagājušo, kas ir palicis dzīvīgs no pagājušā, «Un cerība mums atkal zied», tas ir, mēs redzam pārveidotu savu gribu, tā ka zinām: mēs iziesim caur nāves vārtiem kā garīgi dzīva būtne. Nākotne un pagātne brīnišķīgi savienojas kopā. Gēte grib ļaut Faustam pateikt, ka Fausts prot pašizziņā atrast gara iekšējo dzīvi.

Man sehnt sich nach des Lebens Bächen,	Turp steigties ilgas deg un sveļas,
Ach! nach des Lebens Quelle hin.	Kur dzīves avots mūžam riet. */Rainis/*
	Tad cilvēks ilgojas pēc dzīves strautiem,
	Ak! pie dzīvības avota kļūt. */burtiski tulkojot/*

Un tagad Fausts mēģina pietuvoties tam, pēc kā tiecas: pie dzīvības avotiem. Vispirms viņš meklē vienu ceļu: reliģiskās pacilātības ceļu; viņš ķeras pie Jaunās Derības. Un, kā viņš tagad pievēršas Jaunajai Derībai, tas ir brīnišķīgs *Gētes* gudrības pilnās dramatikas attēlojums. Viņš ķeras pie tā, kur ir visdziļākie jaunāko laiku gudrības vārdi, pie Jāņa evaņģēlija. To viņš grib pārtulkot savā «mīļajā vācu valodā». Ka *Gēte* izvēlas pārtulkošanas momentu, tas ir ļoti nozīmīgi. Tas, kurš zina par dziļo pasaules un garīgo patiesību darbošanos, tas zina, ka, pārnesot gudrības no vienas valodas citā, parādās visi iespējamie sajukuma gari, iejaucas visi juku gari. Dzīves pierobežās it īpaši izpaužas cilvēku attīstībai un cilvēces labumam pretī stāvošas varas. *Gēte* apzināti izvēlas tulkošanu, lai aplamību garu, melu garu, kas pagaidām vēl ir pūdelī, nostādītu līdzās patiesības garam. Ja iedziļinās tajā, kādas jūtas un sajūtas var izplūst no šādas ainas, tad parādās brīnumainais garīgais dziļums, kas dzīvo šajā ainā. Visi tie iebildumi, ko es tikko esmu raksturojis, nāk no tā, kas slēpjas pūdelī, kas saslejas, lai patiesību sagrozītu nepatiesībā, tas viss turpina darboties un iedarbojas tieši Fausta rīcībā, kas tiešām dod iespēju patiesību pārgrozīt par nepatiesību. Un, cik maz īstenībā to pamana, ka *Gēte* to ir gribējis, to mūsu dienās vēl vienmēr parāda dažādie Fausta skaidrotāji, jo ko tad šie dažādie Fausta-skaidrotāji saka tieši par šo ainu? Nu, jūs varat to izlasīt; tiek teikts: Gēte ir tieši ārējās dzīves cilvēks, kuram nepietiek ar «Vārdu». Viņam gribas uzlabot Jāņa evaņģēliju, viņam gribas atrast pareizāku tulkojumu; nevis: «Iesākumā bija Vārds», logos, bet gan «Iesākumā bija rīcība!» (Un «Sākumā bij Darbs», es rakstīšu! – *tā Rainis*). To Fausts pieņem pēc ilgas vilcināšanās. Tā ir dziļa *Gētes*-gudrība. Šī gudrība nav Fausta-gudrība – tā ir īsta Vāgnera-gudrība, kārtīga Vāgnera-gudrība, tieši tāpat kā tā gudrība, kas tiek bieži atkal un atkal tiek uzsvērta, ka Fausts vēlāk Grietiņai saka tik skaistus vārdus par reliģisko dzīvi: Kas Viņu drīkst izrunāt, un liecināt, Viņš visa aptvērējs, visa turētājs, un tā tālāk, – ir Grietiņas-gudrība. Tas, ko Fausts saka Grietiņai, tas tiek vienmēr atkal un atkal citēts, un tas tiek atkal un joprojām nostādīts kā dziļa gudrība no kungiem, kuri to citē, no mācītiem zinātniekiem:

Kas viņu drīkst izrunāt?
Un liecināt:
Es ticu viņu.
Kas drosu ņemt
Un spriedumu lemt,
Un sacīt: Es neticu viņu?

Viņš visa aptvērējs,
Visa turētājs,
Vai viņš netver un netura
Tevi, mani un sevi pašu?
Vai debess nejumas tur augšā?
Vai zeme neguļ še apakšā cieti?
Un, laipni mirdzot, vai nekāpj augšup
Mūžīgās zvaigznes?
Vai es tevī neskatos acis acīs?
Un vai netraucas viss
Uz galvu un sirdi tevim */4-79/*

Un tā tālāk. Tas, ko saka Fausts, bieži tiek attēlots kā kāda dziļa gudrība. Nu, ja *Gēte* to būtu domājis kā visdziļāko gudrību, tad viņš nebūtu to ielicis Fausta mutē tajā momentā, kad viņš grib pamācīt sešpadsmitgadīgo Grietiņu. Tā ir Grietiņas gudrība! Ir jāskatās nopietni uz šīm lietām. Zinātnieki vienkārši maldās. Viņi to, kas ir Grietiņas-gudrība, ir pieņēmuši kā dziļu filozofiju. Un tā arī tas, kas Faustā parādās kā Bībeles tulkojums, tiek uztverts kā īpaši dziļa gudrība, kamēr *Gēte* ar to negrib attēlot neko citu kā to, kā cilvēku šurp un turp mētā patiesība un maldi, kad viņš ķeras pie šāda uzdevuma. Gēte ir ļoti dziļi attēlojis šīs divas Fausta dvēseles tieši šajā Bībeles tulkošanas ainā.

Stāv rakstīts: "Vārds bij sākumā!"

Mēs zinām, tas ir grieķiskais logoss. Tas patiešām ir rakstīts Jāņa evaņģēlijā. Tam pretī Faustā saslejas tas, kas tiek simbolizēts ar pūdeli, tas negrib ļaut nonākt pie Jāņa evaņģēlija dziļākās jēgas. Kādēļ Jāņa evaņģēlija rakstītājs ir izvēlējies tieši Vārdu, logosu? Jo Jāņa evaņģēlija autors grib parādīt, ka svarīgākais cilvēka attīstībā uz zemes, kas cilvēku šīszemes attīstībā ārēji tiešām padara par cilvēku, nav attīstījies pamazām un pakāpeniski, bet ir pastāvējis jau pirmsākumos. Ar ko cilvēks atšķiras no visām pārējām būtnēm? Ar to, ka viņš var runāt, bet visas pārējās būtnes, dzīvnieki, augi, minerāli to nevar. Materiālists tic, ka cilvēks ir nonācis līdz vārdam, tas ir, līdz valodai, līdz logosam, ko caurstrāvo domāšana, tikai pēc tam, kad ir izgājis cauri dzīvnieciskajai attīstībai. Jāņa evaņģēlijs ņem šo lietu dziļāk un saka: nē, iesākumā bija Vārds. Tas nozīmē: cilvēka attīstība ir paredzēta jau pirmsākumā; cilvēks nav tikai dzīvnieku pasaules augstākā virsotne materiālistiski-darvinistiskā nozīmē, bet gan jau Zemes attīstības pašos pirmajos nodomos, pirmsākumos, iesākumā jau bija Vārds. Un tikai tādēļ cilvēks uz Zemes var attīstīt Es, līdz kam dzīvnieki nenonāk, ka cilvēka attīstībā ir ieausts Vārds. Vārds tieši nosaka cilvēka Es. Bet pret šo patiesību saceļas gars, kas ir piebiedrots Faustam, nepatiesības gars, un viņam ir tajā jāiedziļinās vairāk, viņš vēl nespēj to saprast, visu šīs gudrības dziļumu, kas ietverta Jāņa evaņģēlija Vārdā.

Še stomos jau! – Kā lai es tāļāk tieku?

Bet īstenībā tas ir pūdelis, tas ir suns viņā, un, kas ir pūdelī, tas liek viņam stomīties. Viņš netiek tālāk uz augšu, tieši pretēji, viņš nogrimst dziļāk lejā:

Stāv rakstīts: "Vārds bij sākumā!"
Še stomos jau! – Kā lai es tāļāk tieku?
Vai lai uz Vārdu tādu svaru lieku?
Kā citādi to izteikt jādomā.

Kamēr viņš redz sev tuvojamies Mefistofeli, viņš tieši iedomājas, ka viņu apgaismo kāds gars; bet tas ir tumsības gars, kas viņu aptumšo un nospiež lejā:

Tad rakstīts stāv, ka sākumā bij Prāts.

Tas nav augstāk kā Vārds. Jēga valda, kā mēs to viegli varam pierādīt, arī dzīvnieku dzīvē; taču dzīvnieks nenonāk līdz cilvēciskam vārdam. Cilvēks spēj uztvert jēgu tādēļ, ka viņam ir astrālais ķermenis. Fausts nolaižas dziļāk sevī, no Es līdz astrālajam ķermenim.

Tad rakstīts stāv, ka sākumā bij Prāts.
Bet pārdomā vēl labi iesākumu,
Ka neizdari misējumu!

Viņš cer pacelties augstāk, bet nolaižas zemāk.

Vai Prāts ir tas, kas cēla pasaul's ēku?

Nē, viņš nolaižas vēl zemāk no astrālā ķermeņa līdz materiāli blīvākajam ēterķermenim un raksta:

Vai sākumā lai labāk neliek Spēku?

Spēks ir tas, kas dzīvo ēterķermenī.

Bet, pirms vēl spalva rindu rakstīt sāk,
No jauna manim šaubas nāk…
Man palīdz gars, es redzu padomu:

Gars, kas ir pūdelī!

Man palīdz gars, es redzu padomu:
Un "sākumā bij Darbs", es rakstīšu!

Un tagad viņš ir nonācis līdz pilnīgam materiālismam; tagad viņš ir pie fiziskā ķermeņa, caur kuru īstenojas ārējā rīcība.

Logos, Wort	Ich	Logoss, Vārds	Es
Sinn	Astralleib	Jēga	astrālķermenis
Kraft	Ätherleib	Spēks	ēterķermenis
Tat	Physischer Leib	Darbs, rīcība	fiziskais ķermenis

Tā jums ir Fausts dzīvojošs un aužošs vienā pašizziņas posmā. Viņš Bībeli tulko nepareizi, jo cilvēka būtības dažādās daļas – Es, astrālais ķermenis, ēterķermenis, fiziskais ķermenis, kuras mēs jau bieži esam pārrunājuši – viņā mijiedarbojas haotiskā veidā mefistofeliskā gara ietekmē. Tagad arī parādās, kā valda dziņas, jo pūdeļa ārējā riešana ir tas, kas saslej viņu pret patiesību. Viņš savā izziņā vēl nespēj atzīt kristietības gudrību. Mēs to varam redzēt no veida, kā viņš savieno vārdu, nozīmi, spēku, darbību. Bet viņā tomēr dzīvo tieksme, dziņa uz kristietību. Ļaujot atdzīvoties tam, kas viņā dzīvo kā Kristus, viņš uzvar šo pretgaru. Vispirms viņš to mēģina ar to, ko ir saņēmis no senās maģijas. Tai gars nepadodas, ar to viņš neparādās savā patiesajā tēlā. Viņš izsauc četrus elementus un to garus: Salamanderu, Sylphi, Undīni, Gnomenu (*Rainis: Zalamanderu, Undēni, Zilfi un Rūķi*):

Kā nezvēru novērst, es vārdus zinu;
Lai četrus elementus pirms minu;
Zalamanders lai kaist;
Undēne lai lokās,
Zilfe lai gaist,
Rūķis lai mokās!

Tas viss nesamulsina garu, kurš slēpjas pūdelī. Bet, kad viņš piesauc Kristus-tēlu: «Caur visām debesīm plūstošo, Pie krusta ziedzīgi caururbto?», tad pūdelim ir jāparāda savs patiesais tēls.

Tas viss pamatā ir pašizziņa, pašizziņa, ko *Gēte* parāda pavisam skaidri. Kas parādās? Kāds ceļojošs sholasts! Fausts tiešām nodarbojas ar pašizziņu; pamatā viņš stāv pretī pats sev. Vispirms mums pūdeļa izskatā ir darbojušās instinktīvās dziņas, kas ir sacēlušās pret patiesību, un tagad zināmā mērā

kļūst skaidrs, skaidrs-neskaidrs: viņa priekšā stāv ceļojošs sholasts, bet tas ir tikai Fausta otrs Es. Viņš pats ir kļuvis ne vairāk kā par klaiņojošu sholastu ar visiem tiem maldiem, kas ir tādam klīstošam sholastam. Tikai tagad, kad viņš savienojoties ar garīgo pasauli ir precīzāk iepazinis dziņas, viņam šis klīstošais sholasts parādās raupjāk un pamatīgāk, tas ir, viņa paša patība, kādu līdz šim viņš ir ieguvis. Viņš ir mācījies kā sholasts, Fausts; bet tad viņš ir nodevies maģijai, un maģijas dēļ skolas gudrības ir kļuvušas velnišķīgas. Kas ir izveidojies no vecā labā Fausta, kad viņš vēl bija klīstošs sholasts, tas ir izveidojies tikai tādēļ, ka viņš vēl ir pielicis tam pāri seno maģiju. Viņā vēl slēpjas šis klīstošais sholasts; tas parādās pārmainītā veidolā. Bet tā ir tikai viņa paša patība. Arī šis klīstošais sholasts ir paša patība. Cīņa, kā atbrīvoties no visa, kas stājas pretī kā paša patība, tas tad ir ietverts nākamajā ainā.

Gēte vienmēr ir mēģinājis tajos dažādajos tēlos, ar kuriem Fausts parādās kopā, tikai parādīt Fausta otru «Es», lai Fausts arvien vairāk un vairāk izzinātu pats sevi. Varbūt daži no klausītājiem atceras, kas es agrākās lekcijās esmu izskaidrojis, kā arī Vāgners slēpjas Faustā pašā, ka arī Vāgners ir tikai cits Fausta «Es». Arī Mefistofelis ir tikai cits Es. Tas viss ir pašizziņa! Ar pasaules izziņu tiek vingrināta pašizziņa. Bet tas Faustā tagad notiek nevis skaidrā gara-izziņā; tas viss Faustā notiek neskaidrā, miglainā, gribētos teikt, tomēr vēl senās atavistiskās gaišredzības mākslas ierobežotā gara-gaišredzības spēkā. Tas nav apskaidrots. Tā nav gaiša izziņa; tā ir sapņojoša izziņa. Tas mums tiek attēlots tā, ka sapņu gari, kas īstenībā ir grupas dvēseles visām tām būtnēm, kuras pavada Mefistofeli, aplido Faustu, un kā beigās viņš pamostas. Un tad *Gēte* saka, *Gēte* ļauj Faustam pilnīgi skaidri un nepārprotami teikt:

Tad atkal cerība ir pievīlusi?
Un garu parādība izzudusi.
Man sapnis velnu priekšā tēloja!
No istabas man pūdels izbēga. */4-23/*

Gēte izmanto metodi vienmēr atkal un atkal norādīt uz patiesību. Ka viņš īstenībā te domā Fausta iekšēju pārdzīvojumu, tas šajās rindiņās ir izteikts pietiekami skaidri. Arī šī aina mums rāda, kā *Gēte* cīnījās, lai izprastu pāreju no senajiem laikiem uz jaunajiem, kuros viņš pats dzīvoja, ceturtā pēcatlantiskā laikmeta pāreju piektajā pēcatlantiskajā laikmetā. Robeža ir 14., 15., 16. gadsimts. Kurš dzīvo šodienas domāšanā, tas, ja vien nepievēršas īpašām studijām, nevar izveidot nekādu labu priekšstatu par dvēseles attīstību pagājušajos gadsimtos, tā es nupat teicu. Un Fausta laikos bija vairs tikai drupas.

Redzat, mēs bieži piedzīvojam, ka mūsdienās cilvēki negrib pielaist sev klāt jaunākos garīgos pētījumus, pēc kādiem mēs tiecamies, bet grib atkal uzsildīt seno gudrību. Kā daži tic, ja viņi pie sevis atkal uzsildīs to, kas piemita senajiem, tā viņi tic, ka tā nonāks pie dziļākas, maģiski mistiskas gudrības par dabu. Divas muļķības, man gribētos teikt, stāv neparasti tuvu visiem cilvēku garīgajiem centieniem. Pirmā ir, ka cilvēki sev pērk senas, mūžsenas grāmatas, kuras tad studē un vērtē tās augstāk nekā jaunāko zinātni. Viņi visbiežāk tās vērtē augstāk tikai tādēļ, ka viņi tās nesaprot, jo tā valoda patiešām vairs nevar tikt saprasta. Tā ir viena nebūšana, ka vienmēr atkal un atkal pievēršas par penterējumu kļuvušajam seno grāmatu saturam, kad grib runāt par garīgajiem pētījumiem. Otra ir, ka pēc iespējas grib jaunākajiem centieniem piešķirt senos vārdus, tā tos kanonizējot. Paskatieties uz dažām biedrībām, kuras sauc sevi par okultām vai slepenām vai tamlīdzīgi: visi viņu centieni ir vērsti uz to, kā atgriezties pēc iespējas senākos datos, pēc iespējas daudz izskaidrot ar kādu leģendāru pagātni, iepriecināt sevi ar senu vārdu piešķiršanu. Tā ir otra muļķība. Tam visam nav jāskrien līdzi, ja tiešām izprot mūsu laika un nepieciešamās nākotnes vajadzības un impulsus. Var atvērt jebkuru grāmatu no tā laika, kad vēl zināmā mērā pastāvēja tradīcijas. Var izvēlēties kaut kādu grāmatu, kur vēl pastāvēja tradīcijas: tajā no tā veida, kā viss tiek attēlots, redzams, ka tur ir mantojums, tradīcijas

no senas pirmatnējas gudrības, kāda cilvēcei piemita, bet ka šī gudrība ir pagrimusi. Izteiksmes veids, viss vēl tur ir, pat vēl diezgan vēlos laikos.

Manā rīcībā tieši ir kāda grāmata, kura ir iespiesta 1740. gadā, tātad pat tikai 18. gadsimtā. Es gribu nolasīt no tās mazu citātu, vietu, attiecībā pret kuru var būt drošs, ka dažs labs, kurš mūsu dienās meklē garīgo zinātni, ja viņam trāpīsies šāda vieta, teiks: bezgalīga, dziļa gudrība! Oho, ko tik visu tā nesatur! – Ir pat daži, kuri domā, ka saprot šādu tekstu. Nu, es gribu jums vispirms nolasīt šo vietu, kuru domāju:

«Ķēniņa kronim jābūt no tīra zelta, un viņš jāsalaulā ar šķīstu līgavu. Tāpēc, ja tu caur mūsu ķermeni gribi iedarboties, tad ņem skopo pelēko vilku, tā vārda dēļ pakļautu strīdīgajam Marti, bet kas pēc dzimšanas ir senā Saturni bērns, kas tiek atrasts pasaules lejās un kalnos, un apsēsts ar lielu izsalkumu, un met to pāri ķēniņa miesai, lai tas varētu tajā rast savu barību.»

Tā senajos laikos sauca ķīmiskos procesus, kas tika veikti; tā runāja par noteiktām ķīmiskajām reakcijām, uz kurām atsaucas arī Fausts, kad runā par to, kā pie sarkanā lauvas kā precinieka sēja liliju siltā peldu laulībā, un tā tālāk. Nav glīti izsmiet šīs lietas tā vienkāršā iemesla dēļ, ka tas veids, kā mūsdienās runā ķīmijā, ļaudīm, kas nāks vēlāk, skanēs tieši tāpat, kā senais tagad skan mums. Bet mums ir jābūt skaidram, ka tas ir radies jau pat ļoti vēlīnos sabrukuma laikos. Tiek norādīts uz kādu «pelēko vilku»; ar šo «pelēko vilku» ir domāta kāda noteikta rūda, ko var atrast visur kalnos un kas tiek pakļauta noteiktai procedūrai. Par «ķēniņu» sauca noteiktu substanču stāvokli; un tam, kas šeit tiek stāstīts, būtu jānorāda uz noteiktu apstrādi. Ņēma pelēko rūdu, to noteiktā veidā apstrādāja; šo pelēko rūdu sauca par «skopo pelēko vilku», otru vielu sauca par «zelta ķēniņu», kurā zelts pēc tam, kad tika noteiktā veidā apstrādāts, kļuva par «zelta ķēniņu». Un tad izveidojās kaut kāds savienojums. Šo savienojumu autors vēl apraksta tā:

Un, kad tas ķēniņu norijis

- tātad rodas tas, ka «skopais pelēkais vilks», tas ir, pelēkā rūda, kas bija tikusi atrasta kalnos, ir sakususi ar zelta ķēniņu – tas ir noteikts zelta stāvoklis, kad tas ir ticis ķīmiski apstrādāts; tad zelts ir pazudis pelēkajā rūdā. Autors to attēlo:

« Un, kad tas ķēniņu norijis, tad uztaisi lielu uguni un met vilku tajā iekšā»

- tātad vilks, kurš ir aprijis zeltu, zelta ķēniņu, tiek iemests ugunī –

«lai tas pilnīgi un galīgi sadegtu, tā ķēniņš atkal tiks atpestīts.»

Zelts atkal parādās!

«Kad tas trīsreiz ir noticis, tad lauva ir pārvarējis vilku, un vairs nav atrodams nekas no tā, ko aprīt, tad mūsu ķermenis būs pilnīgs mūsu darba sākumam.»

Tātad viņš šādā veidā kaut ko pagatavo. Ja gribētu zināt, ko viņš uztaisa, tad šīs procedūras būtu jāapraksta ļoti detalizēti, proti, kā tiek iegūts zelta ķēniņš, bet šeit to nevar aprakstīt. Šādas procedūras mūsdienās vairs arī netiek veiktas. Bet ko tas vīrs no tā visa apsola? Viņš apsola kaut ko, kas nemaz nav no zila gaisa pagrābts, jo viņš tā kaut ko ir pagatavojis. Priekš kam viņš īstenībā to ir pagatavojis? Tas ir, tas, kurš nodeva šo iespiešanai, droši vien pats to vairs nedarīja, bet gan pārrakstīja no vecām grāmatām. Bet kāpēc tas tika darīts tajos laikos, kad cilvēki vēl visu saprata? To var redzēt no sekojošā:

«Un zini, ka tas te ir vienīgais īstais ceļš tam, lai lietpratīgi attīrītu mūsu ķermeni, jo lauva attīrās caur vilka asinīm, un asiņu tinktūra brīnišķīgi priecājas kopā ar lauvas tinktūru, jo viņu divas asinis ir cieši saistītas radniecīgi.»

Tātad tagad viņš slavē to, kam ir licis rasties. Viņš ir ieguvis kaut kādas zāles.

«Un, kad lauva ir pieēdies, viņa gars ir palicis spēcīgāks nekā iepriekš, un viņa acis mirdz lepnā spožumā no sevis kā gaisā saule.»

Tas viss ir īpašības tam, kas viņam ir tur iekšā retortē!

«Tā iekšējā būtība spēj daudz paveikt un ir noderīga visam, kas no viņa tiek prasīts, un, kad tas ir gatavs, cilvēku bērni, kas apgrūtināti ar smagām slimībām un dažādām kaitēm, viņam pateicas, desmit spitālīgi vīri skrien tam pakaļ un vēlas dzert viņa dvēseles asinis, un visi, kas cieš, augsti priecājas par tā garu; jo ikviens, kas dzer no šī zelta avota, sajutīs pilnīgu dabas atjaunošanos, ļaunuma noņemšanu, asiņu spēku, sirds spēku un visu locekļu nevainojamu veselību.»

Jūs redzat, ir norādīts uz to, ka te ir darīšana ar kādām zālēm; bet te arī ir pietiekami norādīts uz to, ka tam ir arī kaut kāda darīšana ar to, kas parādās kā cilvēka morālās īpašības. Jo dabiski, ja to atbilstošā daudzumā ieņem tas, kurš ir vesels, tad iestājas tas, kas tur aprakstīts. Tā viņš to domā, un tā tas ir bijis arī pie senajiem, kuri vēl kaut ko saprata no šīm lietām.

«Jo ikviens, kas dzer no šī zelta avota, sajutīs pilnīgu dabas atjaunošanos»

- tātad viņš ar šo mākslu, kuru te ir aprakstījis, ir tiecies pēc tinktūras, no kuras cilvēkā ienāk īsta dzīves sarosīšanās:

«Sirds spēku, asiņu spēku un visu locekļu nevainojamu veselību, neatkarīgi no tā, vai tie atrodas ķermenī, vai ir sajūtami ārpus tā: jo tas atver visus nervus un poras, lai ļaunums varētu tikt padzīts un labais varētu mierīgi dzīvot tā vietā.»

Es šo pirmām kārtām nolasīju, lai parādītu, kā pat šajās senās gudrības drupās vēl ir pamanāmas nogulsnes no tā, pēc kā tiecās senajos laikos. Tiecās pēc tā, lai ar ārējiem līdzekļiem, kas ir radīti no dabas, ierosinātu ķermeni, tas ir, sasniegtu zināmu spējīgumu ne tikai ar iekšējiem, morāliem centieniem, bet ar pašas dabas līdzekļiem, kas ir pagatavoti. Paturiet to uz brīdi prātā, jo ar to jūs tiksiet aizvadīti pie kaut kā svarīga, kas mūsu laikmetu atšķir no agrākajiem laikmetiem. Mūsdienās ir diezgan lēti izsmiet senos māņticīgos uzskatus, jo tad rodas iespaids, ka visas pasaules acīs tevi uzskata par gudru cilvēku; turpretī cilvēku neuzskata par gudru, ja viņš senajās zināšanās saskata kaut ko jēdzīgu. Kaut ko, kas cilvēcei ir zudis un kam bija jātiek zaudētam noteiktu iemeslu dēļ, jo ar šiem seno laiku centieniem cilvēks nekad nevarētu nonākt līdz brīvībai. Bet redzat, jūs senās grāmatās, kas ir vēl daudz senākas par šo lubu romānu, kas pieder jau daudz vēlākam panīkuma periodam, jūs atradīsiet senās grāmatās, ko jūs jau labi zināt, ka Saule un zelts ir apzīmēti ar kopēju zīmi: ☉; jūs atradīsiet Mēnesi un sudrabu apzīmētu ar šo zīmi: ☾. Mūsdienu cilvēkam šāda zīme, izmantota zeltam un Saulei, un šī zīme, izmantota Mēnesim un sudrabam, dabiski ir pilnīgas muļķības tām dvēseles spējām, kādas nepieciešamā kārtā ir mūsdienu cilvēkam; un tās ir pilnīgas muļķības, kā par šīm lietām tiek runāts literatūrā, kuru bieži sauc arī par «ezotērisko» literatūru, jo visbiežāk nav pat nekādu līdzekļu, lai vispār saprastu, kāpēc senajos laikos Saule un zelts un Mēness un sudrabs tika apzīmēti ar vienu un to pašu zīmi.

Parunāsim par Mēnesi un sudrabu, kas apzīmēti ar šo zīmi: ☾. Redzat, kad mēs atskatāmies laikos, teiksim, pirms dažiem gadu tūkstošiem, pirms kristīgās laika skaitīšanas, tad cilvēkiem piemita ne tikai tās spējas, kuras jau bija drupās, kad šādas lietas radās, bet viņiem bija vēl arī augstākas spējas. Kad kāds ēģiptiešu-haldejiešu kultūras cilvēks teica «sudrabs», tad viņš pirmām kārtām nedomāja to, ko mēs domājam, runājot par sudrabu. Kad cilvēks tā laika valodā izmantoja vārdu, kas viņam nozīmēja sudrabu, tad viņš to izmantoja pavisam citādāk. Šādam cilvēkam bija iekšējas spējas, un viņš ar to domāja noteikta veida spēku darbību, kuri darbojas ne tikai gabaliņā sudraba, bet viņš domāja kaut ko, kas pamatā izplešas pār visu Zemi. Viņš domāja: mēs dzīvojam zeltā, mēs dzīvojam varā, mēs dzīvojam sudrabā. Viņš domāja noteikta veida spēkus, kuri tajā dzīvo un kuri viņam īpaši spēcīgi plūda pretī no Mēness, un tos viņš sajuta rupjā materiālā nozīmē smalki arī sudraba gabaliņā.

Viņš patiešām tos pašus spēkus, kas izplūst no Mēness, redzēja arī uz visas Zemes un it īpaši, pārveidotus materiālajā, arī sudraba gabaliņā. Nu, šodienas apgaismotais cilvēks saka: jā, Mēness, tas spīd tā sudrabaini balti; tādēļ arī ticēja, ka tas sastāv no sudraba. – Tā tas nebija, bet gan bija mūsdienās zaudēts iekšējs dvēselisks pārdzīvojums, ko izsauca Mēness, bet tas nāca arī no kaut kā, kas dzīvoja visā Zemes sfērā un, pārveidots materiālajā, arī sudraba gabaliņā. Tātad spēkam, kas slēpjas sudrabā, zināmā mērā bija jābūt izplatītam arī pa visu Zemi.

Cilvēks mūsdienās dabiski to uzskata par pilnīgām blēņām, ja viņam ko tādu saka, un tomēr tās nemaz nav pilnīgas blēņas mūsdienu zinātnes izpratnē. Tās nav nekādas muļķības, nemaz nav blēņas, jo es jums pateikšu kaut ko, ko zinātne mūsdienās zina, kaut arī ne vienmēr pasaka. Mūsdienu zinātne zina, ka tilpums, ko var iedomāties kā kuba formā izgrieztu no pasaules okeāna ar apmēram vienu angļu jūdzi garu malu, satur smalki sadalītas apmēram četras mārciņas sudraba; tā ka viss pasaules okeāns, kas aptver Zemi, satur smalki izkliedētas divus miljonus tonnas sudraba. Tā vienkārši ir zinātniska patiesība, kas var tikt pārbaudīta arī mūsdienās. Pasaules okeāns satur apmēram divus miljonus tonnas sudraba, tas ir smalki sadalīts, pat homeopātiski sadalīts, varētu teikt. Sudrabs patiešām ir izplatīts pa visu Zemi. Mūsu dienās tas ir jākonstatē tā, ja to konstatē ar normālām zināšanām, ka izsmeļ jūras ūdeni un metodiski veic visādus iespējamos pētījumus tā pārbaudei; bet tad ar mūsdienu zinātnes līdzekļiem atklāj, ka pasaules okeāns satur apmēram divus miljonus tonnas sudraba. Šie divi miljoni tonnu sudraba, ko tas satur, tajā atrodas nevis tā, ka būtu tajā kaut kā izšķīdināti vai tamlīdzīgi, bet gan tas pieder pasaules okeānam; tas pieder tā dabai un būtībai. Un to zināja senā gudrība; tā zināja to ar vēl pastāvošajiem smalkajiem, sensitīvajiem spēkiem, kuru izcelsme nāca no senās gaišredzības. Un tā zināja, ka, ja domā Zemi, tad šo Zemi ir jādomā ne tikai tā, kā to iedomājas šodienas ģeoloģija, bet gan arī tā, ka šajā Zemē vissmalkākajā veidā ir izšķīdināts sudrabs.

Es tagad varētu turpināt, varētu parādīt, kā ir izšķīdināts arī zelts, kā Zeme patiešām smalki izkliedētā veidā satur visus šos metālus, bez tā, ka tie šur vai tur ir nogulsnēti arī materiāli. Tātad senā gudrība nebija nepareiza, kad runāja par sudrabu. Zemes sfēra to satur. Bet to pazina kā spēku, kā noteiktu spēka veidu. Citādāki spēki ir sudraba sfērai, citādi spēki ir zelta sfērai un tā tālāk. Tad vēl zināja daudz vairāk par to, kas kā sudrabs ir izplatīts Zemes sfērā; zināja, ka šajā sudrabā ir spēks, kas izraisa bēgumu un paisumu, jo šis sudrabs ir zināms visu Zemes ķermeni atdzīvinošs spēks, respektīvi, spēks ir identisks ar šo sudrabu. Citādi paisums un bēgums nemaz nerastos; šī īpatnējā jūras kustība, to sākotnēji veicina sudraba saturs. Tam nav nekāda sakara ar Mēnesi, bet Mēnesim ir sakars ar to pašu spēku. Tādēļ paisums un bēgums parādās noteiktā saistībā ar Mēness kustībām, jo abas parādības, Mēness kustības un paisums un bēgums, ir atkarīgas no tās pašas spēku sistēmas. Un šie spēki ir ietverti Visuma sudraba saturā.

Pat bez gaišredzīgām zināšanām, vienkārši iedziļinoties šādās lietās, var ar tādu pierādījuma drošību, kas citādi netiek sasniegta nevienā zinātnes jomā kā augstākais tikai matemātikā, pierādīt, ka ir pastāvējusi sena zinātne, kas zināja šādas lietas, kas labi zināja šādas lietas. Un ar šādu zināšanu un varēšanu bija saistīts tas, kas bija senā gudrība, tā gudrība, kas patiešām pārvaldīja dabu un kurai atkal ir jātiek sasniegtai ar gara pētījumiem no tagadnes nākotnē. Un mēs tieši dzīvojam laikmetā, kad gudrības senais veids ir zudis un jauns gudrības veids vēl tikai uzplaukst. Kas pavadīja šo seno gudrību? To pavadīja tas, ko es jau esmu iezīmējis. Tad patiešām varēja, ja tātad zināja Visuma noslēpumus, padarīt spējīgāku savu cilvēku. Padomājiet, ar ārējiem līdzekļiem varēja cilvēku padarīt spējīgāku! Tātad pastāvēja iespēja, ka kāds cilvēks vienkārši ar to, ka uztaisīja noteiktas substances un ieņēma tās atbilstošā daudzumā, ar to ieguva spējas, par kurām mēs mūsdienās pareizi pieņemam, ka cilvēkam tās var būt tikai kā iedzimtas spējas, kā būt ģēnijam, būt talantīgam un tā tālāk. Nevis tas, ko fantastiski izsapņo darvinisms, bija Zemes attīstības sākumā, bet gan šādas spējas pārvaldīt dabu un piešķirt cilvēkam pat morālas un garīgas spējas caur apiešanos ar dabu. Tagad jūs uzskatīsiet to par apjēdzamu, ka tādēļ šo apiešanos ar dabu bija jātur noteiktās robežās; tādēļ mūžseno mistēriju

noslēpumi. Kuram bija jāsasniedz šādas zināšanas, kam patiešām bija sakars ar šiem dabas noslēpumiem, kas bija ne tikai jēdzieni un idejas, un sajūtas, ne tikai ticības priekšstati, tam vispirms bija jāpierāda, ka viņš ir pilnīgs un tam piemērots, lai negribētu neko, bet tiešām pilnīgi neko ar šīm zināšanām sasniegt pats sev, bet gan šīs zināšanas, šo spējīgumu, ko viņš ar šīm zināšanām sasniedza, izmantotu tikai sociālās kārtības dienestā. Tādēļ šīs zināšanas, teiksim, ēģiptiešu mistērijās tika glabātas tādā slepenībā. Sagatavošanās būtība bija tajā, ka tas, kuram šīs zināšanas tika nodotas, deva garantiju, ka viņš turpinās dzīvot savu dzīvi, kādu viņš dzīvoja iepriekš, tieši tādā pašā veidā, ka viņš neradīs ne vismazākās priekšrocības sev, bet visas spējas, kuras tā ir sasniedzis caur apiešanos ar dabu, pielietos tikai sabiedriskās kārtības labā. Ar šādiem priekšnosacījumiem atsevišķiem cilvēkiem varēja ļaut kļūt par iesvētītajiem, kuri tad vadīja to seno kultūru, kuras brīnumainie darbi ir redzami un netiek saprasti, jo nezina, no kā tie ir izplūduši.

Bet tā cilvēce nekad nevarētu kļūt brīva. Bija, tā sacīt, caur dabas ietekmēm jāpadara cilvēks par automātu. Bija jānāk laikmetam, kad cilvēks darbojas, balstoties tikai uz iekšējiem morāliem spēkiem. Tā daba viņa priekšā tiek, tā sacīt, apslēpta, jo viņš būtu to apgānījis, jaunajos laikos ļaujot vaļu savām dziņām. Un visvairāk dziņām ir ļauta vaļa kopš 14., 15. gadsimta. Tādēļ arī izplēnē senā gudrība; paliek vairāk tikai grāmatu gudrība, kas netiek saprasta. Jo neviens mūsdienās nebūtu atturams, ja patiešām saprastu šādas lietas, kā pamācību, kuru es jums nolasīju, neviens nebūtu atturams no tā, lai izmantotu šīs lietas savam labumam. Bet tas cilvēku sabiedrībā izsauktu vissliktākās dziņas, sliktākas dziņas, nekā rada tas piesardzīgais progress, ko mūsdienās saucam par zinātnisko darbību, ar ko laboratorijā, nespējot ieskatīties lietu būtībā, atklāj: šīs viela skar citu vielu šādā veidā, - kur, nespējot ieskatīties lietās, atklāj kaut ko, kas tagad nu ir ķīmijas saturs. Un tā turpina lavierēt; un tikai garazinātnei atkal būs jāatrod ceļš uz dabas noslēpumiem. Bet vienlaikus būs jānodibina tāda sociālā kārtība, kas būtu pavisam citādāka nekā šodienas sociālā kārtība, tā lai cilvēks varētu izzināt, kas satur kopā dabu tās būtībā, netiekot tādēļ pavedināts vismežonīgāko dziņu cīņai.

Cilvēces attīstībā ir jēga un ir gudrība, un to es mēģinu jums pierādīt jau veselā lekciju virknē. Tas, kas notiek vēsturē, notiek, kaut arī bieži caur tik graujošiem spēkiem, cik vien iespējams, tomēr tā, ka cauri vēsturiskajam procesam stiepjas jēga, kaut arī bieži tā nav tā jēga, kuru cilvēks izsapņo un kaut arī cilvēkam ir daudz jācieš no tiem ceļiem, kādus šī jēga vēsturē bieži izvēlas. Viss, kas notiek laika gaitā, tas, protams, notiek tā, ka svārsts dažreiz aizsvārstās uz ļauno, dažreiz uz mazāk ļauno; bet caur šīm svārstībām tomēr tiek sasniegti noteikti līdzsvara stāvokļi. Un tā līdz pat 14., 15. gadsimtam vismaz dažiem bija zināma noteikta summa dabas spēku, par kuriem zināšanas ir zudušas, jo jaunāko laiku cilvēkiem nebija īstās attieksmes pret tiem.

Redziet, tas ir tik skaisti aprakstīts simbolā, kas izpauž dabas spēku ēģiptiešu leģendā par Izīdu. Šis Izīdas-tēls, kādu aizgrābjošu iespaidu uz mums tas atstāj, kad iztēlojamies, kā tas stāv akmenī, bet akmenī vienlaikus plīvurā no augšas līdz apakšai: aizplīvurotais tēls Saisā. Un tam ir uzraksts: Es esmu pagātne, tagadne un nākotne; manu plīvuru neviens mirstīgais vēl nav atsedzis. – Tas savukārt ir novedis pie ārkārtīgi gudra, atjautīga – kaut arī ļoti gudri ļaudis šo atjautīgo skaidrojumu jau ir pieņēmuši, tam tomēr ir jātiek vēlreiz pateiktam – pie ļoti atjautīga izskaidrojuma. Par to saka: Izīda tātad pauž simbolu gudrībai, ko cilvēks nekad nevar sasniegt. Aiz šī plīvura ir gudrība, kurai ir jāpaliek mūžīgi apslēptai, jo plīvurs nevar tikt atsegts. – Un tomēr uzraksts ir šāds: Es esmu pagātne, tagadne un nākotne; manu plīvuru vēl neviens mirstīgais nav atsedzis. – Visi gudrie ļaudis, kuri tātad saka: tā būtība nav izprotama – viņi loģiski saka apmēram to pašu, ja kāds teiktu: mani sauc Millers; manu vārdu tu nekad neuzzināsi. – Tas ir pilnīgi precīzi tas pats, ko jūs vienmēr dzirdat runājam par šo tēlu, it kā kāds teiktu: mani sauc Millers; manu vārdu tu nekad neuzzināsi. – Ja to: Es esmu pagātne, tagadne un nākotne; manu plīvuru vēl neviens mirstīgais nav atsedzis – interpretē šādi, tad šī interpretācija, dabiski, ir pilnīgi bezjēdzīga. Jo tur taču rakstīts, kas ir Izīda: pagātne, tagadne un nākotne – aizplūstošais laiks! Rīt mēs par šīm lietām vēl parunāsim precīzāk. Tas ir aizplūstošais

laiks. Bet kaut kas pilnīgi cits, nekā to grib tā saucamais asprātīgais izskaidrojums, ir izteikts ar vārdiem: Manu plīvuru neviens mirstīgais vēl nav atsedzis. – Ir izteikts tas, ka šai gudrībai ir jātuvojas tā, kā tām sievietēm, kuras nēsā plīvuru, kurām jāsargā sava jaunavība: ar godbijību, ar attieksmi, kas izslēdz jebkuras egoistiskas dziņas. Tas ir domāts. Viņa ir kā aizplīvurota mūķene, šī agrāko laiku gudrība. Uz šo noskaņojumu tiek norādīts ar runāšanu par šo plīvuru.

Un tā runa bija par to, ka tajos laikos, kad mūžsenā gudrība vēl bija dzīva, cilvēki tuvojās šai gudrībai atbilstošā veidā, respektīvi, vispār netika tai pielaisti, ja netuvojās atbilstošā veidā. Bet jaunākajos laikos cilvēkam bija jāsāk atbildēt pašam par sevi. Tad viņam vairs nevarēja būt šī seno laiku gudrība, seno laiku gudrības formas. Zināšanas par noteiktiem dabas spēkiem tika pazaudētas, par tiem dabas spēkiem, kuri nevar tikt izprasti, ja tos vienlaikus nepieredz iekšēji, ja tos vienlaikus uzreiz arī nepārdzīvo. Un tajā laikmetā, kurā, kā es jums to izklāstīju pirms astoņām dienām, materiālisms sasniedza zināmu kulmināciju, 19. gadsimtā, 19. gadsimta sākumā, tad parādījās kāds dabas spēks, kura īpašo savdabību raksturo tas, ka mūsu dienās katrs saka: mums ir šis dabas spēks, bet saprast to nevar; zinātnei tas ir apslēpts. – Jūs zināt, kā tieši elektrības dabas spēks nonāca cilvēku rīcībā; un elektriskais spēks ir tāds spēks, ka cilvēks ar saviem normālajiem spēkiem to iekšēji nevar pārdzīvot, izjust, ka tas paliek viņam ārējs. Un vairāk nekā cilvēki uzskata, tas, kas ir kļuvis liels 19. gadsimtā, ir kļuvis liels caur elektrību. Būtu tiešām viegli parādīt, cik daudz, cik bezgalīgi daudz mūsu tagadējā kultūrā ir atkarīgs no elektriskā spēka, un cik daudz vēl kļūs atkarīgs nākotnē, kad elektriskais spēks tiks izmantots modernajā veidā, iekšēji tajā neiedziļinoties. Vēl daudz vairāk! Bet tieši elektriskais spēks ir tāds, kas ir ticis likts senatnē zināmo spēku vietā cilvēku kultūras attīstībā, un ar kuru cilvēkam ir jānobriest morālā ziņā. Mūsu dienās, to izmantojot, nedomā ne par kādu morāli. Gudrība ir cilvēces nepārtrauktajā vēsturiskajā attīstībā. Cilvēks nobriedīs, viņam vēl kādu laiku spējot attīstīt vēl dziļākus kaitējumus – kaitējumi, kā to rāda mūsdienas, ir pietiekami – savā zemākajā Es-nesējā, mežonīgajā egoismā; ja cilvēkam vēl būtu senie spēki, tas būtu pilnībā izslēgts. Tieši elektriskais spēks kā kultūras spēks padara to iespējamu; tvaika spēks noteiktā veidā arī, bet mazākā mērā.

Tagad nu tā lieta ir tāda, kā es jums agrāk reiz jau izklāstīju, ka viena piektdaļa no mūsu kultūras laikmeta, kas ilgs līdz 4. gadu tūkstotim, ir pagājusi. Materiālisms ir sasniedzis zināmu kulmināciju. Sociālās formas, kādās mēs dzīvojam, kuras ir novedušas pie tik bēdīgiem notikumiem mūsu gados, tās patiešām ir tādas, ka vairs nenesīs cilvēci pat piecdesmit gadus, nenotiekot pamatīgām izmaiņām cilvēku dvēselēs. Elektriskais laikmets tam, kurš garīgi izprot pasaules attīstību, vienlaikus ir uzaicinājums, prasība meklēt garīgu iedziļināšanos, īstu garīgu iedziļināšanos. Jo tam spēkam, kas paliek ārēji nezināms maņu novērojumiem, ir dvēselēs jāpievienojas garīgam spēkam, kas visdziļākajā iekšienē dus tikpat apslēpti, kā elektriskie spēki, kuriem arī vispirms bija jātiek pamodinātiem. Padomājiet, cik noslēpumains ir elektriskais spēks; tikai ar *Galvāni*, *Voltas* pūlēm tas tika izcelts no tā slepenās apslēptības. Tikpat slepeni apslēpti dus arī tas, kas sēž cilvēku dvēselēs un ko pēta garazinātne. Abiem ir jāsatiekas kā ziemeļu un dienvidu polam. Un tikpat patiesi kā elektriskais spēks ir izvilkts augšā kā dabā apslēpts spēks, tikpat patiesi tiks pacelts augšā spēks, kas tiek meklēts garazinātnē kā dvēselē apslēptais spēks, kas pieder tam, kā mūsu dienās cilvēki bieži attiecas pret to, ko grib garazinātne, nu, apmēram tāpat cilvēki tajā laikā attiecās pret to, ka *Galvāni* preparēja vardes un pamanīja no to muskuļu raustīšanās, ka tur darbojas kāds spēks šajā vardes kājā. Vai tad zinātne zināja, ka vardes kājā parādās viss no pieskāriena elektrības, viss, kas mūsdienās ir zināms kā elektrība?

Iedomājieties to laiku, kad *Galvāni* bija savā vienkāršajā eksperimentu mājā, izkarināja pie loga āķa vardes kāju un tas sāka raustīties, un kad viņš to pirmo reizi ievēroja! Tur jau nebija runa par elektrību, vai ne, kas tiek ierosināta, bet tikai par pieskāriena elektrību. Kad *Galvāni* to pirmo reizi pamanīja, vai viņš tad varēja iedomāties, vai varēja pieņemt: tas spēks, ar kuru saraujas vardes kājas muskulis, kādreiz liks pa zemi traukties vilcieniem, ar to kādreiz varēs pārraidīt domas apkārt visai zemei? –

Nav nemaz pagājis tik ilgs laiks, kopš *Galvāni* novēroja šo spēku savā vardes muskulī. Kādu, kurš tolaik būtu sācis stāstīt, kas viss izplūdīs no šīs atziņas, noteikti uzskatītu par nerru. Tā nu arī notiek tā, ka mūsu dienās par nerru uzskata to, kuram ir jāattēlo garīgas zinātnes pirmie iesākumi. Pienāks laiks, kad tas, kas nāk no garazinātnes, būs pasaulei tikpat nozīmīgi, bet tad morāli garīgi-dvēseliskajai pasaulei, kā tas, kas iesākās ar *Galvāni* vardes muskuli materiālajai pasaulei, materiālajai kultūrai. Tā notiek progress cilvēces attīstībā. Tikai pievēršot uzmanību šādām lietām, attīsta arī gribu iet līdzi tam, kas pagaidām vēl var būt tikai pirmsākumos. Ja tam otram spēkam, elektriskajam spēkam, kas ir ticis izvilkts no savas apslēptības, bija nozīme tikai materiālajai kultūrai un tikai pastarpināti morālajai pasaulei, tad tam, kas nāk no garazinātnes, būs vislielākā sociālā nozīme. Jo nākotnē sociālo kārtību regulēs tas, ko cilvēkiem var dot garazinātne, un visu, kas būs ārējā materiālā kultūra tāpat pastarpināti rosinās šī garazinātne. Uz to es šodienas noslēgumā varu tikai norādīt.

Rīt tad to Fausta tēlu, ko šodien redzējām, kurš vēl pa pusei stāv senajos, bet pa pusei jau jaunākajos laikos, kā es jums to teicu šodien, varēsim paplašināt līdz sava veida pasaules uzskata ainai.

ASTOTĀ LEKCIJA

1916. gada 1. oktobris

Anglijas Henrijs VIII. Anglikāņu baznīcas dibināšana. Abstrakti racionālistiskās domāšanas attīstība, ko veidojuši *Loks, Voltērs, Monteskjē, Hjūms, Darvins*. *Tomasa Mora* nāvessods. Templiešu spīdzināšana un nāvessods. *Defo* "Robinsons". Materiālistisku priekšstatu nozīme kā izglītības līdzeklis. *Kopernika, Keplera* un *Galileo* pasaules uzskats. Jaunas garīgas zināšanas, kas piemērotas ietekmēt praktisko dzīvi.

Vakar es cauri visai savai lekcijai centos ļaut izskanēt, ka cilvēces vēsturiskajā attīstībā valda jēga, gudrības pilna vadība, un ka šo gudrības pilno vadību, jēgu cilvēces vēsturiskajā attīstībā var atklāt tikai tad, ja vairāk iedziļinās tās garīgajos pamatos. Tam es mēģināju ļaut skanēt visam cauri, to es jau nedēļām mēģinu izskaidrot ar atsevišķiem konkrētiem piemēriem. Cilvēki kopumā dzīvo savā laikmetā tā, ka ļauj šī laikmeta notikumiem sevi ietekmēt, tad no šiem notikumiem piedzīvo laimi vai nelaimi, sāpes vai priekus, tātad paņem sev līdzi savu daļu no laikmeta impulsu emocionālajiem iespaidiem. Savā ziņā viņi arī tos pārdomā; tikai mūsu laikmetā šī pārdomāšana par to, kas notiek, nenozīmē neko īpaši lielu, jo visa mūsu laikmeta garīgā attīstība nav vērsta uz to, lai patiešām iedziļinātos tajos cēloņos, kas garīgi valda aiz parādībām un notikumiem.

Vakar es pievērsu jūsu uzmanību tam, ko cilvēkam, kurš vairāk iedziļinās laika notikumos, vienmēr atkal un atkal būtu jātur dvēseles priekšā: to, ka tāda domāšana, sajūtas, kādas piemīt tā saucamajai kultivētajai cilvēcei šodien, sociālo kārtību spēs uzturēt tikai labi ja dažus gadu desmitus. Cilvēcei ir nepieciešama jušanas un domāšanas pārveidošana, pārmainīšana attiecībā uz daudzām idejām, sajūtām, jūtām un gribas impulsiem. Garazinātne grib dot savu pienesumu, lai novestu pie šādas atkārtotas mācīšanās izpratnes.

Ārējā vēsture mūsu dienās kopumā dara tiešām maz, lai padarītu cilvēkam apjēdzamu, kādēļ lietas, kas norisinās viņam apkārt, ir tādas, kādas tās ir. Ārējā vēsture, kura lielākoties negrib ieskatīties lietu iekšējā gaitā, tikai reģistrē to, kas ārēji notiek, un vienmēr apskata agrāko, kas ir noticis, kā cēloni sekojošajam, gribētos teikt, visvienkāršākajā, visērtākajā veidā. Bet, ja šādā vienkāršā, ērtā veidā lietas izskaidro no to cēloņiem, kā vēsture mūsu dienās to daudzkārtīgi dara, tad var nonākt līdz īstam absurdam. Jo tad galu galā būtu jānonāk pie uzskata, ka vairums no tā, varbūt pat visplašāk izplatītais, kas notiek, pateicas par savu esamību nevis jēgai, bet gan bezjēdzībai. Ka vēsturē valda nevis jēga, bet gan vēsturē valda bezjēdzība, tas būtu jāatzīst, ja novestu līdz pēdējai konsekvencei tos uzskatus, kurus mūsu dienās tik daudzējādi pieņem. Ņemsim vienu piemēru, kuru var uzmanīgi apskatīt katrs, ja pastudē ārējo vēsturi.

Pajautāsim, piemēram, par angļu reliģiskās kopienas, kurai pieder daudzi cilvēki, Anglikāņu baznīcas izcelsmi, un meklēsim tās ārējo vēsturisko rašanos. Nu, tad mēs uzzināsim, ka no 1509. līdz 1547. gadam ir valdījis Henrijs VIII, ka šim Henrijam VIII bija sešas sievas. Pirmā tika no viņa šķirta, bet šī šķiršanās, apskatot to tīri ārēji, spēlē lielu vēsturisku lomu. Tā bija Aragonas Katrīna, no kuras viņš šķīrās. Otro sievu, Annu Boleinu, viņš lika sodīt ar nāvi. Trešā, Johanna (Džeina) Seimūra nomira. No ceturtās viņš atkal šķīrās. Piektā, Katrīna Hovarda, atkal tika sodīta ar nāvi. Tikai sestā pārdzīvoja viņu un, ja pārbauda tālāk vēstures avotus, tad faktiski arī tikai sava veida kļūdas dēļ, jo arī viņai jau bija paredzēts cits liktenis. Šo nedaudz komplicēto Henrija VIII, kurš, kā teikts, valdīja no 1509. līdz 1547. gadam, laulību vēsturi es gribēju minēt mazāk tās vēsturiskā satura dēļ, vairāk, lai pievērstu uzmanību Henrija VIII rakstura apskatam. Jo tā tomēr var iegūt zināmu uzskatu par raksturu, ja zina, ka persona ir likusi sodīt ar nāvi divas sievas un no vairākām citām ir šķīries un tā tālāk.

Bet, tīri ārēji vēsturiski ņemot, šķiršanās no pirmās, no Aragonas Katrīnas, spēlēja noteiktu nozīmīgu lomu; jo uzmanīgi jāpalūkojas tikai uz diviem notikumiem, lai ārēji raksturotu tās svarīgo lomu.

Pirmkārt, tā kā pāvests liedza šķirt laulību, «Defensor fidei», ticības aizstāvis, kā viņš sevi iesākumā sauca, tas ir, katoliskās, no Romas izplūstošās ticības aizstāvis, kļuva par pāvesta pretinieku, par Romas katoļu baznīcas pretinieku, un vienkārši ar saviem varas līdzekļiem atdalīja angļu baznīcu no vispārējās katoļu baznīcas, tā ka iestājās sava veida reformācija; bet pavisam īpaša veida reformācija, pastāvoša tajā, ka tika paturētas senās paražas, ceremonijas, rituāli. Tātad nebija tā, kā tas bija protestantiem, kur patiešām uz garīga pamata un ar garīgu spēku tika meklēta atjaunotne, bet te viss reliģiskais tika paturēts. Tikai Anglijā baznīcai vajadzēja tikt atdalītai no vispārējās katoļu baznīcas, jo pāvests liedza šķirt Henrija VIII laulību. Tātad lai aprecētu citu sievu, šis vīrs nodibināja savai tautai jaunu baznīcu, kura kopš tā laika arī pastāv. Tātad te mums ir ārējs vēsturisks fakts, ka miljoni un miljoni cilvēku gadsimtu gaitā dzīvo reliģiskā kopsakarībā, jo kāda karaļa šķiršanos varēja panākt tikai tā, ka viņš radīja šo reliģisko sakarību! Tā ir ārēja vēsturiska kopsakarība. Vai tas nav absurds? Un ja šo lietu apskata vēl tuvāk, tad tam pievienojas arī vēl viens iekšējs absurds, īsta iekšēja bezjēdzība; jo nekādi nevar noliegt, ka tūkstošiem un tūkstošiem cilvēku kopš Henrija VIII šķiršanās, tas ir, kopš angļu baznīcas nodibināšanas patiešām šajā ticības kontekstā, kas ir radies tik apšaubāmā veidā, ir raduši patiesi dziļu reliģisku iekšējo dzīvi. Tas ir: vēsturē kaut kas rodas dēļ augstākā mērā apšaubāma cēloņa, un augļi, kas iestājas, var būt un arī ir bijuši dvēselisku svētību nesoši tūkstošiem un tūkstošiem cilvēku. Vienkārši ir jāizdara secinājumi, jānovērtē šādu lietu konsekvences. Šādām lietām to attīstībā pārskrien pāri; bet ir jāizdara secinājumi par šādām lietām, tad var ieraudzīt, ka tas noved pie visdažādākajiem absurdiem, ja šos faktus apskata no tāda leņķa, no kāda tos šodien apskatām.

Es teicu, šis viens fakts ir iestājies; bet mums ir jāatzīmē vēl viens cits fakts. Tas ir par nozīmīgā, lielā, ģeniālā *Piko della Mirandola* mācekļa *Tomasa Mora* notiesāšanu uz nāvi, kurš ir uzrakstījis «Utopiju», brīnišķīgu darbu, kurā ar vizionāra skatu – šodien es nevaru to tuvāk iztirzāt, bet tas var tikt iztirzāts kādā citā reizē – ir radīta cilvēku sociālās saiknes ideja; tā ka var redzēt, ka šis *Piko della Mirandola* skolnieks *Tomass Mors*, kurš, pateicoties noteiktai atavistiskai gaišredzībai, kas viņam piemita, rada sociālās kārtības ainu, zīmē šo ainu. Lai nu tie ļaudis, kuri ir tik gudri, domā par šīs ainas pielietojamību ko grib, bet šajā ainā tomēr dzīvo ģenialitāte un ģeniāli impulsi. Kaut arī šāda aina nav tieši pielietojama ārējai realitātei, tad tomēr attiecībā uz šo ainu vienmēr ir spēkā tas, ko ir teicis *Johans Gotlībs Fihte* attiecībā uz šādiem sociāliem un citiem ideāliem, kas tiek uzstādīti cilvēcei. Attiecībā uz šādiem ideāliem *Fihte* reiz ir teicis, kad bija ievērojis, kā ļaudis vienmēr atkal un atkal saka: nu jā, te nāk šie domātāji un spredikņo par visādiem ideāliem, bet tie ir nepraktiski, tos nevar pielietot! – Tad Fihte par šādiem iebildumiem teica: ka ideāli reālajā dzīvē nav tieši pielietojami, to mēs citi zinām tikpat labi kā tie, kuri izsaka šādus iebildumus, varbūt pat labāk; tikai mēs arī zinām, ka dzīvei vienmēr, lai tā tiešām virzītos uz priekšu, ir jātiek formētai pēc šādiem ideāliem. Bet tie, kuri par šādiem ideāliem neko negrib zināt, saka *Johans Gotlībs Fihte*, neparāda neko citu, kā tikai to, ka cilvēces evolūcija ar viņiem var nerēķināties. Un lai labais Dievs viņiem dāvā lietu un sauli īstajā laikā, un, ja iespējams, arī ēdienu un dzērienu īstajā laikā, labu gremošanu un, ja iespējams, arī labas domas ik pa laikam. – Tā pilnīgi pareizi runā *Johans Gotlībs Fihte*; jo tas, kas īstenojas pasaulē, tomēr ir cilvēces ideāli, kaut arī ar šiem ideāliem mijiedarbojas vēl citi spēki un citi impulsi, un šie ideāli ir ne tikai tieši, bet arī ne tieši.

Taču dažādu iemeslu dēļ tieši Henrija VIII ietekmē *Tomass Mors* tika sodīts ar nāvi. Un tā mēs redzam šādā nāvessoda izpildē, kas tika piespriests *Tomasam Moram*, šajā laikmetā un angļu baznīcas izcelsmē divus notikumus, kurus, ja zina to jēgu, ja grib izzināt to dziļāko jēgu, tieši arī ir dziļāk jāapskata. Tikai ar noteiktiem priekšnosacījumiem var saprast, kādēļ ieskicētā attīstība ir norisinājusies tā, kā tā ir tikusi attēlota. Šo attīstību var saprast tikai tad, ja apskata tieši izcilus dižgarus šajā attīstībā, kas sekoja šim laikmetam un Henrija VIII darbiem.

Apskatīsim iesākumā tikai apstākli, ka tur tika radīts ticības konteksts, lai panāktu laulības šķiršanu. Kā teikts, uz atsevišķu cilvēku, ja viņš bija reliģiski noskaņots, tas neatstāja nekādu īpašu iespaidu, jo tāds varēja rast sev svētību arī baznīcā, kas bija radusies tādā veidā. Daudzi to arī rada. Bet visā vēsturiskajā kopsakarībā, vēsturiskajā attīstībā kopš tā laika mēs labi redzam, ka dēļ šī ārējā reliģiskā konteksta radīšanas tika izraisīts kaut kas ļoti īpašs. Ir uzmanīgi jāpalūkojas, kādi garīgie impulsi ir nākuši tieši no tās kultūras kopienas, kurā šis reliģiskais konteksts tika ieveidots. Objektīvam apskatam vajadzētu būt skaidram, ka pēc tam, kad dienvidrietumniecisko garīgo impulsu ietekmei Eiropā arvien vairāk un vairāk sākās atplūdi, angļu kultūras ietekme arvien vairāk un vairāk pieauga. Angļu garīgo impulsu ietekme kļuva arvien spēcīgāka un spēcīgāka, kļuva spēcīga iesākumā Eiropas kontinenta rietumos, tad visā Eiropas kontinentā, un, ja grib runāt par garīgā ziņā spēcīgākajām ietekmēm attiecībā uz 18. un 19. gadsimtu Eiropā, tad, dabiski, ir jāaplūko no Anglijas izejošie impulsi.

Tur parādās noteikti ļaudis pašā angļu kultūrā, kurus iedvesmo šie kultūras impulsi; tur parādās, piemēram, arī Francijā noteikti cilvēki, kuros dzīvo šie kultūras impulsi. Anglijā filozofi, piemēram, ārkārtīgi ietekmīgais filozofs *Džons Loks*. Protams, mūsu dienās nedaudzi kaut ko zina par *Loku*, bet šādu cilvēku ietekme plūst pa tūkstošiem un tūkstošiem ārējai dzīvei neredzamiem kultūras kanāliem, un *Lokam* bija milzīga ietekme uz *Voltēru*, un kā *Voltērs* ir ietekmējis eiropeisko domāšanu! Bet *Voltēra* ietekme ir cēlusies no *Loka* ietekmes. Cik daudz kas ir noticis *Loka-Voltēra* ietekmē! Cik daudzas idejas nebūtu parādījušās Eiropā, ja nebūtu bijis šis *Loka-Voltēra* impulss. Cik atšķirīgi būtu norisinājusies Eiropas politiskā, sociālā dzīve, ja Eiropas dvēsele nebūt barota ar *Loka-Voltēra* idejām. Savukārt Francijā mēs redzam, piemēram, tos pašus impulsus dzīvojam ārkārtīgi ietekmīgajā *Monteskjē*. Ja mēs tad skatāmies uz tālāko ideju ietekmi kontinentā, tad redzam, kā cilvēciskā domāšana tiek revolucionizēta caur *Deividu Hjūmu*, vēlāk caur *Čārlzu Darvinu*. Un te mēs atkal redzam, kā līdzīgi kā *Loks-Voltērs*, tā arī *Hjūms-Darvins* atstāj milzīgu ietekmi. Un kad *Markss*, modernā sociālisma dibinātājs, kura ietekmi vēl vispār nespēj novērtēt pat tie, kuri sevi sauc par izglītotiem cilvēkiem, jo šī ietekme dzīvo visplašākajos slāņos – kad *Markss* sāka rakstīt savu fundamentālo darbu «Kapitāls» un gribēja studēt, tad viņš devās uz Angliju! Protams, ka *Marksā* dzīvoja hēgelisms, bet darviniski iekrāsots hēgelisms. Un, kurš studē atsevišķu Eiropas valstu konstitucionālo dzīvi 19. gadsimtā, kurš studē konstitucionālās cīņas, tas iepazīst, cik dziļa ietekme bija no turienes nākošajiem kultūras impulsiem. To visu šeit varam tikai ieskicēt.

Bet, ja mēs tagad uzmanīgi apskatām tieši izcilākās personības, kuras tātad piešķir Eiropai noteiktu fizionomiju, tad mēs viņos visos atklājam īpaši attīstītu, abstrakti-racionālu domāšanu, tādu domāšanu, kas ir labs, priekšzīmīgs instruments, lai pētītu un iepazītu fizisko pasauli, materiālo pasauli, rīkotos ar to un tā tālāk. Kā *Lokā-Voltērā*, *Monteskjē*, tā arī *Hjūmā-Darvinā*, visā, kas ir atkarīgs no viņiem, dzīvo spējas, un šīs spējas izplatās eiropeiskajā domāšanā, arī eiropeiskajā sajūtu dzīvē, un pat tas, kurš par to neko nezina, tomēr ir dziļi to ietekmēts – un rada sava veida domāšanu, kas ir īpaši piemērota, lai izzinātu un lietotu pasaules materiālās kopsakarības, lai radītu sociālo kārtību, kas balstīta šajās materiālajās kopsakarībās.

Bet mēs redzam visos šajos domātājos parādāmies arī noteiktu blakusparādību, kas nav bez savas nozīmes, pilnīgi nemaz nav bez nozīmes. Šie domātāji ir asi, dažkārt ģeniāli domātāji, pārliecinoši domātāji attiecībā un pasaules materiālajām sakarībām; bet viņi visi ir domātāji, kuri attiecībā pret cilvēces reliģisko attīstību ieņem savdabīgu nostāju, kuri nemaz negrib pielietot domāšanu reliģiskās dzīves jomām. Ne *Loks*, ne *Hjūms*, ne *Darvins*, ne *Monteskjē* negrib domāšanu pielietot tam, ko viņi uzskata par reliģiskās dzīves priekšmetiem. Bet viņi arī neapstrīd šo reliģisko dzīvi, bet gan pieņem to tādu, kāda nu vēsturiski tā reiz ir izveidojusies. Viņi pieņem to kā faktu. Šajās aprindās bija diezgan izplatīts teiciens: viens ir katolis, otrs ir protestants, tāpat kā kāds ir francūzis vai anglis; - tas ir: to pieņem kā kaut ko esošu, to nekritizē; tajā iekļaujas, to liek mierā. Bet arī ar domāšanu šīm lietām

nemaz nepieskaras! Tik enerģisks, ass domātājs kā *Hjūms* dzīvo tieši šādā sajūtā, ar tādām jūtām, arī *Monteskjē* dzīvo ar šo sajūtu: likt mierā reliģisko dzīvi, bet atzīt to kā ārējās dzīves daļu; prāta asumu, ko tik ļoti pielieto materiālām lietām, nekādi nelikt lietā attiecībā uz garīgās pasaules darīšanām.

Šo vēsturisko secību garīgi pilnībā nosaka Henrija VIII vienaldzīgā angļu reliģijas institūcija. Tā ir lietas iekšējā jēga. Šis noskaņojums, kas ir izliets pār neskaitāmiem eiropiskajiem impulsiem, ir atkarīgs no tā, ka noteikta reliģiska konfesija ir tikusi radīta dēļ indiferenta notikuma, ka viens vīrs grib šķirt laulību. Šis vienaldzīgais notikums, ka viens vīrs grib šķirt laulību, ir sākuma punkts, un tas rada noskaņojumu vispār neraizēties par šo lietu, bet arī ļaut tai būt spēkā cauri paaudžu paaudzēm, gadsimtiem un gadsimtiem. Un tas, kā tas bija attiecībā uz domāšanu par reliģiskiem jautājumiem, varēja rasties tikai tāpēc, ka šis vēsturiskais notikums bija sākumpunkts. Tikai apskatot šīs lietas iekšēji, var atklāt atbilstošo kopsakarību.

Un otrs notikums, *Tomasa Mora* nāvessods 1535. gadā: dažādu iemeslu dēļ ar nāvi tiek sodīts cilvēks, kurš ieskatās garīgajā pasaulē, kaut arī sagrozītā, kariķētā veidolā, izceļ daudzas lietas no garīgās pasaules; viņam tiek izpildīts nāvessods, ārēji – iekšēji vēl citu iemeslu dēļ, ko es šodien nevaru apspriest – vienkārši jau tāpēc, ka viņam ir jāzvēr Visaugstā priekšā, tātad jāatzīst Anglikāņu baznīcas atdalīšanās no Romas baznīcas. Šāds vīrs pāriet garīgajā pasaulē tā, ka viņa dvēsele ir pametusi fizisko ķermeni pēc tam, kad šī dvēsele jau fiziskajā ķermenī ir veikusi dziļus ieskatus garīgajā pasaulē. Tas paliek pastāvam kā cēlonis, tas turpina dzīvot pasaulē kā cēlonis. Ko *Tomass Mors* fiziskajā ķermenī ir skatījis no garīgās pasaules, tas paliek saistīts ar viņu tā, kad viņš ar dvēseli iet caur nāves vārtiem, tad tieši tas var atstāt lielu ietekmi uz turpmāko laikmetu.

Un tā mijiedarbojas šie divi strāvojumi: viens ārējs, ko es raksturoju iepriekš, vienaldzīgs pret reliģisko dzīvi, bet pilns šķietamas šīs reliģiskās dzīves atzīšanas, un dvēsele, kura ir kļuvusi varena ar to, ka tieši fiziskajā ķermenī ir piedzīvojusi pārjuteklisko un ļauj tam izstarot pāri sekojošajai attīstībai. Tas iestaroja tajā citā garīgajā atmosfērā, kuru es jums te raksturoju pirms kādām astoņām dienām. Jo šo 14., 15., 16., 17., 18., 19. gadsimta garīgo atmosfēru, kā mēs zinām, caurauž arī impulsi, kas ir radušies no apiešanās ar un nāvessoda templiešiem.

Templiešu bruņinieki – ordenis dibināts, kā mēs zinām, 1119. gadā – iesākumā darbojās krusta karagājienos; tad viņi izplatījās arī Eiropā un īpašu apstākļu dēļ kļuva par upuriem Filipa Skaistā alkatībai, zelta kārei. Kā teikts, es to esmu jums jau attēlojis. Bet palūkosimies uzmanīgi uz to vēlreiz, kā šie templieši kļuva par upuriem, pievērsīsim vēlreiz skatu tam, kā mēs to attēlojām pēc faktu reālās gaitas: ka daudzi no templiešu bruņiniekiem tika spīdzināti pēc tam, kad savā aizvadītajā dzīvē bija pieredzējuši kristīgu iesvētīšanu caur tiem principiem un impulsiem, kas dzīvoja Templiešu ordenī. Lai cik daudz apmelojošie raksti stāstītu apkaunojošas lietas par templiešiem: tas var tikt pierādīts arī vēsturiski, ka tā nav patiesība. Izņēmumi, dabiski, gadās visur; bet būtiskajā tā nebija patiesība. Tas, kas Templiešu ordenī tika piekopts, bija tas, ka Templiešu ordenī katram bija jāzina, ka viņa asinis nepieder viņam, bet gan Golgātas mistērijas iedzīvināšanai garīgā nozīmē Rietumu un daļēji arī Austrumu cilvēcē. Un kas templiešiem izstaroja no šī uzupurēties gatavā noskaņojuma attiecībā pret Golgātas mistēriju, tas pakāpeniski pārveidojās sava veida kristīgā iesvētīšanā, tā ka liels skaits templiešu patiešām līdz zināmai pakāpei spēja ieskatīties garīgajā pasaulē. Bet līdz ar to viņi arī bija pakļauti ļoti īpašām briesmām, kad viņu apziņu aizmigloja spīdzināšanas mokas, kas tika īstenotas simtiem un simtiem gadījumos. Spīdzināšana aizmigloja viņu apziņu; ar to tika paralizēta viņu dienas apziņa un parādījās zemapzinātais. Visi tie kārdinājumi, kuriem pakļauts tas, kurš tiecas pēc šādiem garīgiem augstumiem, kļuva par spīdzināšanas instrumenta liecību. Un tā notika – un Filips Skaistais zināja, ka tā tas notiks, jo attiecībā uz savu veidu bija ģeniāls cilvēks, bet bija ģeniāls cilvēks no alkatības un mantkārības; es jums to jau esmu attēlojis precīzāk – tā notika, ka liels skaits templiešu no zemapziņas gan apstiprināja to dīvaino apsūdzību, kas attiecās uz kristīgās reliģijas un Golgātas mistērijas noliegšanu – kas bija saprotami visu to kārdinājumu dēļ, kam viņi bija pakļauti – gan arī

apsūdzēja sevi citos noziegumos. Zināms skaits to gan atsauca, kad atjaunojās apziņa pēc atbrīvošanās no spīdzināšanas instrumentiem; zināms skaits to nevarēja atsaukt. Īsumā, piecdesmit četriem templiešiem tas noveda pie nežēlīga nāvessoda, arī templiešu bruņnieku lielmestram *Žakam Bernhardam de Molē.*

Līdz ar to caur nāves vārtiem bija izgājušas dvēseles, kuras ne tikai savā dienas apziņā bija ieskatījušās garīgās pasaules attīstībā tādēļ, ka bija nonākušas līdz kristīgai iniciācijai, ka bija varējušas skatīt Golgātas mistērijas noslēpumus, bet kuras arī zināja šo to par pasaules gaitu un varēja iedarboties uz pasaules gaitu tādēļ, ka bija iepazinušas cilvēku dziņām pretī stāvošās varas, kuras runāja no viņiem uz moku sola, kuru dēļ viņi sevi apsūdzēja esot nevainīgiem. Šie šausmīgie, briesmīgie pārdzīvojumi, tie pieņēma atbilstošu veidolu, kad dvēseles nonāca garīgajā pasaulē. Un es to jau pieminēju, ka no šīm dvēselēm pēc tam, kad tās bija izgājušas cauri nāves vārtiem, izstaroja daudz no tā, kam bija jāturpina iedarboties tālāk kā pārjutekliskiem 15., 16., 17., 18., 19. gadsimta impulsiem līdz pat mūsu laikam. Kas dzīvo kā inspirācija atsevišķās apdāvinātās personībās, tas nāk no tā, ja apskata patiesos cēloņus, ka garīgajā pasaulē tiek uzņemtas dvēseles, kuras ir piedzīvojušas kaut ko tādu, ko Filips Skaistais nodarīja templiešiem, pirms viņi izgāja caur nāves vārtiem.

Tas viss sagatavoja laikmetu, kurā tagad esam ielikti mēs. Būtu raksturojami šie un vēl daudzi, daudzi citi cēloņi, ja gribētu pilnībā izprast, kādās domās tiek ielikts cilvēks, kurš ir piedzimis kopš tā laika. Jo visā dzīvoja tas, kas izplūda no attēlotā. Te var pat norādīt uz kaut ko tieši vēsturiski taustāmu. Es gribu norādīt tikai uz to – bet varētu norādīt uz daudzām lietām – ka tajā laikmetā, par kuru es runāju, ir tikusi radīta plaši iedarbīga audzināšanas grāmata: «Robinsons Krūzo». Padomājiet, kā jēdzieni, kas dzīvo «Robinsonā», iedzīvojas maigākajā, agrīnākajā bērna vecumā, kā šis «Robinsons» ne tikai savā sākotnējā veidolā ir piedzīvojis simtiem izdevumu, ir ne tikai pārtulkots visās valodās, bet arī visās iespējamās valodās atkal ir ticis radīts! Jo pastāv ne tikai čehu, ungāru, spāņu, francūžu, vācu, poļu, krievu un tā tālāk «Robinsona» tulkojumi, visās valodās pastāv arī jaunveidojumi *Defo* garā. Kas tajā dzīvo, kā tas formē dvēseles, to parasti nemaz neievēro. Tas viss, kas dzīvo Robinsonā, nebūtu bijis iedomājams, ja iepriekš nebūtu notikušas lietas, par kurām es šodien runāju.

Visas šīs lietas ir uz visciešāko iekšēji saistītas. Tas ir patiesi līdz pat atsevišķām detaļām. Mūsu dienās kāds iet no kādas pilsētas ielas uz citu ielu, uz kādu veikalu. Domājot par šo lietu, viņš apsver augstākais līdz vistuvākajam cēlonim. Ka šāds gājiens nenotiktu, ka nebūtu tāda veikala, ja iepriekš nebūtu notikušas visas tās lietas, kuras es tagad esmu minējis, par to cilvēki nedomā, kā vispār tiek maz ņemtas vērā iekšējās kopsakarības. Es jau bieži esmu pievērsis uzmanību tam, cik maz cilvēki sliecas ievērot iekšējās kopsakarības. Tas, kurš lietas apskata pilnīgi ārēji, varbūt reiz iedomājas: kurš gan ir uzbūvējis Gotharda tuneli vai kādu citu tuneli? – Mūsdienās tuneļi netiek būvēti, neizdarot noteiktus aprēķinus: diferenciālrēķinus. Ne jau tie vieni paši ir uzbūvējuši Gotharda tuneli, kuri ir likuši tur akmeni pie akmens, bet gan, ja nebūtu diferenciālrēķini, tad arī Gotharda tunelis nebūtu ticis uzbūvēts. Vientuļais domātājs *Leibnics* atklāja diferenciālrēķinus; viņš arī piedalījās būvēšanā! Tas viss saplūst kopā. Es to saku tikai, lai paskaidrotu, jo šis piemērs pats par sevi neko daudz nepasaka, es to pieminēju tikai paskaidrojumam.

Un tā nu mūsu laikmets, visa mūsu domāšana, visa mūsu laikmeta konfigurācija ir pakļauta visām šīm ietekmēm, kuras es mēģināju raksturot. Bet ir jāizceļ viena noteikta šī laikmeta savdabība; tā ir, ka šis laikmets pēc savas ticības ne tikai ar abām kājām, bet arī ar rokām, jā, pat ar visu ķermeni stāv iekšā realitātē. Tas ir mūsu laikmeta lepnums, lai neteiktu, augstprātība, ka iedomājas stāvam dziļi iekšā realitātē. Ļaudis ir neticami lepni par šo stāvēšanu-dziļi-realitātē. Bet jau ar domām – to mums mācīs kāds vēlāks laikmets – mūsu laikmets nemaz nestāv realitātē, daudz, daudz mazāk nekā kāds agrākais laikmets. Jo, ko tad mums mācīs kāds nākotnes laikmets? Dabiski, ka netiks noliegts, ka mūsu laikmetam ir lielas idejas, lieli sasniegumi. Parādās koperniskais pasaules uzskats; Galilejs rada moderno fiziku, Keplers moderno astronomiju, parādās galvanisms, voltisms, visa elektrības kultūra;

parādās tvaika kultūra un tā tālāk. Tātad domas, kas tiek radītas šajā laikmetā, ir pārliecinošas, tās ir lieliskas. Un vienmēr atkal un atkal ļaudis tomēr atkārto, kaut arī neizsaka to ar tiem pašiem vārdiem, kā to apzinās, ka mēs esam «tikuši tik brīnišķīgi tālu uz priekšu» attiecībā pret agrāko laikmetu cilvēku muļķīgo māņticību. Īsumā cilvēki ir pilnīgi pārliecināti, ka, piemēram, Koperniks beidzot ir ticis līdz izpratnei, ka Saule stāv uz vietas vai, manis dēļ, tai ir kaut kāda sava kustība, bet jebkurā gadījumā, ka tā neriņķo apkārt Zemei divdesmit četrās stundās, bet Zeme griežas pati ap sevi, ka Zeme tad kustas apkārt Saulei gada gaitā un tā tālāk. Šīs lietas ir zināmas. Mūsu dienās tās uztver tā, it kā nu beidzot cilvēce būtu nonākusi līdz tam, lai pamestu agrākā ptolemajiskā pasaules uzskata seno māņticību, un nu liktu patiesību seno maldu vietā. Agrāk cilvēki ir ticējuši visādām muļķībām, jo uzticējās savām maņām, bet vēlāk cilvēki ir nonākuši līdz tam, lai beidzot saprastu: Saule ir centrā, Merkurs, Venēra, Zeme, Marss, Jupiters, Saturns, Urāns, Neptūns ir ārpusē un pa elipsēm riņķo ap to. Beidzot ir zināms, ka gada laikā, piemēram, Zeme kustas apkārt Saulei, un – mēs esam tikuši tik brīnišķīgi tālu uz priekšu.

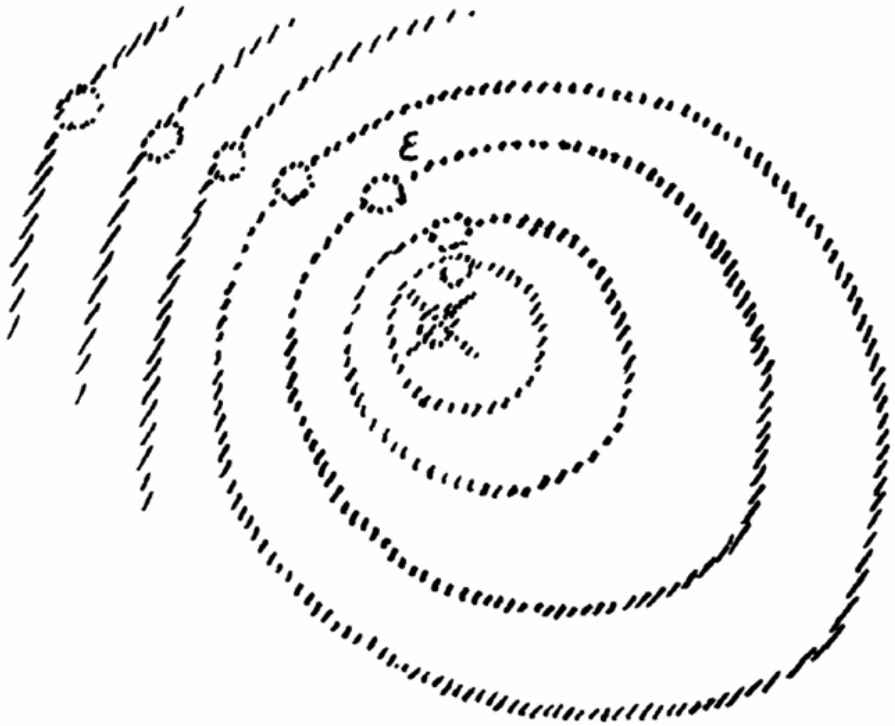

Mēs nemaz neesam tik tālu no tā laikmeta, kurš sapratīs, par ko ir runa. Tām garīgajām varām, no kurām ir atkarīgi Koperniks, Keplers, Galileo, nemaz nav daļas gar patieso realitāti, bet gan par noteiktu spēju ienešanu cilvēka galvā. Tas, kas ir galvenais, ir cilvēces audzināšana caur Zemes audzināšanu, un cilvēcei kādu laika posmu vajadzētu domāt par pasauli tieši šādi, lai caur šīm domām tā noteiktā veidā tiktu izglītota. Tas ir galvenais gudrajai pasaules vadībai. Jo, ja sāk šo lietu apskatīt garīgi, ne tikai tā, kā to ir darījuši Koperniks, Keplers, Galileo un viņu sekotāji, ne tikai tīri ārēji matemātiski, fiziski, bet, ja reiz sāks to apskatīt garīgi, tad atklāsies vēl citas lietas, ļoti īpatnējas lietas. Tad teiks: labi, tagad mums ir fiziska pasaules sistēma; kad to apskata, tad to ir jāaprēķina un jā ģeometrizē tā, kā tas mūsdienās tiek mācīts gandrīz katrā pamatskolā. – Bet, apskatot garīgi, lietas ir citādākas. Redzat, garīgi izglītotam apskatītājam atklājas, piemēram, sekojošais. Viņš ievēro noteiktu Saules kustību, un šī Saules kustība norisinās šādi – skatoties no kāda noteikta punkta. Jā, tā tas ir, kustība notiek šādi, tikai, kad es to te zīmēju un atvedu Sauli atkal atpakaļ, tad šis punkts precīzi nesakrīt ar agrāko punktu, bet ir nedaudz augstāk. Šī ir reāla Saules kustība, ko var uztvert garīgi.

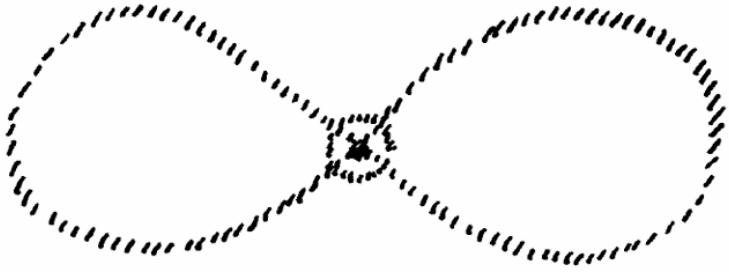

Bet arī Zeme veic noteiktas kustības gada gaitā. Un tas ir tā, ka Zeme apraksta šādu trajektoriju, apskatot garīgi (tumšāk iesvītrots):

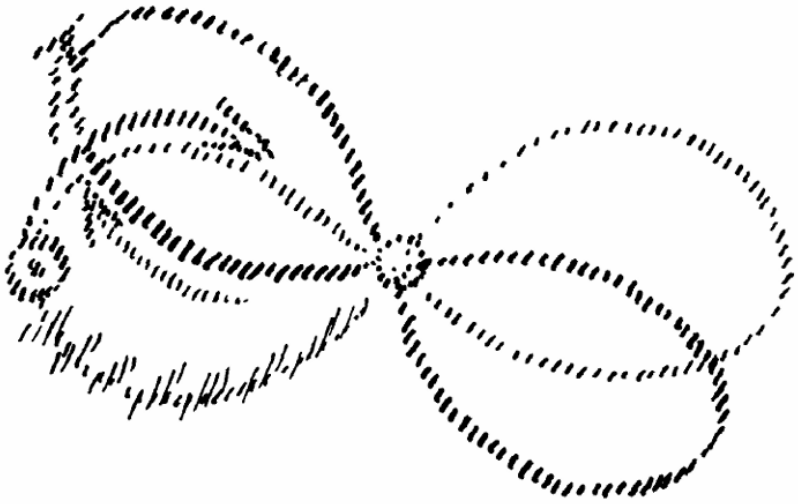

Jums tas jāiztēlojas perspektīvā. Ja jūs Saules trajektoriju iztēlojaties esam vienā plaknē, tad Zemes trajektorija ir šajā plaknē. Skatoties no malas. Ja tā būtu Saules trajektorija, apskatot to kā līniju, tad Zemes trajektorija ir šāda:

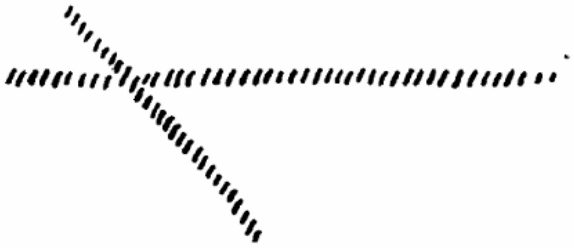

Bet būtiskais ir, kā jūs no tā redzat, ka Visumā ir punkts, kur ir Saule un Zeme, tikai ne jau vienā laikā, bet apmēram, kamēr Saule ir šeit savā trajektorijā (punkts), tātad ir pametusi šo punktu par ceturto daļu savas trajektorijas, Zeme sāk savu kustību no šī punkta, kuru Saule ir atstājusi. Proti, mēs patiešām kosmosa telpā pēc noteikta laika esam vietā, kur bija Saule; mēs zināmā mērā sekojam Saules trajektorijai, šķērsojam to, noteiktā gada laika punktā esam tur, kur bija Saule.

Tad Saule iet tālāk: , Zeme arī iet tālāk: 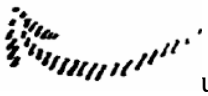 un pēc kāda laika Zeme atkal ir apmēram tajā vietā, kur bija Saule. Mēs telpā ar Zemi pa īstam ejam cauri vietai, kur bija Saule. Mēs izburājam tur cauri; bet mēs ne tikai izburājam cauri, bet Saule atstāj telpā, kurai cauri ir mērojusi ceļu, savas iedarbības sekas tā, ka Zeme ieiet šajās pēdās, Saules atstātajās pēdās un šķērso tās, patiešām šķērso. Jo telpai ir dzīvīgs saturs, ir garīgs saturs, un tajā, ko izraisa Saule, ieiet Zeme un šķērso to, izburā tam cauri.

Redziet, tā šī lieta izskatās garīgi. Garīgi ir jāzīmē šādas līnijas, ja uzmanīgi aplūko Zemes un Saules trajektorijas. Šāda kopsakarība pastāv arī ar citām planētām. Mēs noteiktos laikos esam apmēram tajās vietās, kur bija Merkurs un tā tālāk. Planētas telpā, pasaules telpā izpilda ļoti komplicētas kustības, bet tās ieiet viena otras pēdās. Tagad ir ārējā aina, tīri ģeometriska ārējā aina; otra aina nāks tai klāt, un tikai no abu ainu apvienošanas vēlākā cilvēce iegūs priekšstatu, kas tai būs nepieciešams.

Redzat, es jums tagad to pasniedzu. Iedomājieties, ka jūs to pateiktu kādam astronomam, tad viņš teiktu: nu jā, tur kāds ir palicis vājprātīgs, kļuvis traks, un tad klāsta šādas lietas; par to nevar būt nekāda runa. – Bet tas nebija nemaz tik sen, kad arī kāda slavena Zinātņu akadēmija teica, kad runa bija par meteorītiem, kas no debesīm nokrīt uz Zemes: tas ir vājprātīgs apgalvojums! – Tas nemaz nebija tik sen. Un var atzīmēt daudzas līdzīgas lietas. Mūsdienās ārējā fizikā likumu par tā saucamo spēka saglabāšanos atzīst par kaut ko fundamentālu; pirmo, kurš to izteica, *Jūliusu Robertu Meijeru*, iesprostoja trako namā! Šādus stāstus protams varētu izstāstīt simtiem un simtiem. Bet tā lieta tomēr ir tāda, ka jūs no tā redzat – es to minu tikai kā piemēru – kā domāšanas veids attiecībā uz astronomiskajām lietām, šīs brīnišķīgais, panākumiem bagātais domāšanas veids 16., 17., 18., 19. gadsimtā drīzāk bija piemērots tam, lai cilvēkus zināmā mērā novirzītu prom no reālā: viņi nemaz nestāv, kā iedomājas, ar abām kājām un rokām un ar visu ķermeni realitātē, bet gan nododas augstākā mērā fantastiskiem priekšstatiem un tikai uzskata tos par realitāti. Tieši tā cilvēcei bija jātiek audzinātai šajos gadsimtos, ka tā attiecībā uz ārējo dabu nodevās fantastiskiem priekšstatiem, lai cilvēce senajā veidā neieslīgtu ārējos notikumos, bet gan caur to jo vairāk iegūtu iekšējā Es sajūtu. Tieši dēļ šiem fantastiski materiālistiskajiem priekšstatiem iekšējā Es-sajūta cilvēkos pēdējos gadsimtos ir tik ārkārtīgi kāpinājusies. Tam reiz bija jānotiek, jo kādreiz tam bija jānotiek cilvēces attīstības vēsturē. Es izvēlējos tieši astronomisku piemēru, bet tas varētu tikt pierādīts visās jomās, kā tieši pēdējos gadsimtos cilvēces attīstība norisinājās tā, ka cilvēks zināmā mērā tika novirzīts no patiesās realitātes, no pareizās realitātes.

Tagad jūs jautāsiet: Vai cilvēki zināja par tādām lietām kā šī, ka mēs ar Zemi ieejam Saules pēdās, ka divreiz gadā esam iekšā tur, kur telpā ir darbojusies Saule? Vai cilvēki vispār kādreiz kaut ko par to ir zinājuši? – Jā, viņi to zināja gan, un to pat var viegli vēsturiski pierādīt, ka viņi to zināja. Iedomājieties, kāds cilvēks zina, patiešām zina: noteiktā laika momentā gada gaitā Zeme savā trajektorijā tā šķērso Saules trajektoriju, ka Zeme ieiet Saules pēdās, proti, tā, ka tā seko Saulei. Pretējais piepildās, kad Zeme atkal atgriežas no otras puses. Vienu reizi ir tā, it kā Saule nolaistos zem Zemes trajektorijas, otru reizi, it kā Saule paceltos un Zemes trajektorija paliktu apakšā. Vienu reizi cilvēks kopā ar Zemi zināmā mērā panāk Saules trajektoriju, atrod Saules pēdas, dodoties pa tām, otrā gadījumā nolaižas zem Saules trajektorijas pēdām. – Ko varētu pateikt cilvēks, kurš zina un kuram arī ir līdzeklis to konstatēt, kuram ir līdzeklis to zināt: tagad, tajā punktā, kur Zemes trajektorija krustojas ar Saules trajektoriju, mēs ejam cauri tur, kur ir stāvējusi Saule? – Ko šāds cilvēks varētu pateikt? Šāds cilvēks varētu teikt: tas mums ir īpaši svarīgs acumirklis; mēs esam tajā vietā, kur ir bijusi Saule! Un garīgajā atmosfērā tas izpaužas, jo notiek satikšanās ar ainu, ko ēterā ir atstājusi Saule. Tad sarīko svētkus! Tajā laika momentā sarīko svētkus. – Un senās mistērijas katru gadu svinēja divus šādus svētkus, no kuriem vēl ir palikušas tikai – bet neuztveriet to tā, it kā es gribētu norādīt īsto laika momentu – vājas atmiņas mūsdienu svētkos; bet kopsakarības vairs nezina. Senajās mistērijās zināja: tagad tiek šķērsota Saules trajektorija tā, ka tur ēterā atrod Saules saturu, kas tur ir palicis. Tas, ka cilvēki ir noteikuši galvenos svētkus noteiktos gada laikos, sniedz savas vadlīnijas šādās zināšanās.

Ar šodienas zināšanām cilvēki ir atrauti no šīm kopsakarībām. Mūsdienu cilvēki arī šādas lietas īpaši nerespektētu, bet teiktu: nu jā, un kas man no tā, ja es tagad zinu, ka esmu tajā pašā vietā, kur bija Saule? – Apmēram tā teiktu mūsdienu cilvēki. Piemēram, senie ēģiptieši savās mistērijās tā neteiktu. Tā mēneša piecpadsmitajā dienā, kad viņi zināja: tagad Zeme iet cauri tam punktam, kuru reiz ir

atstājusi Saule – viņi būtu jautājuši priesterienei, kura bija Izīdas priesteriene un kura apslēptā templī tika labi tam sagatavota, jo viņi zināja: ar to īpašo garīgo sagatavošanu, kuru bija varējusi veikt Izīdas priesteriene, šī Izīdas priesteriene atklās to, kas var tikt uzzināts, kad iet cauri Saules aurai. Un priesteri mēģināja no Izīdas priesterienes izteikumiem saklausīt, ko viņa ir atklājusi Saules aurā, un pierakstīja: lietains gads, sēju sākt noteiktā laikā – īsumā, vienas vienīgas praktiskas lietas, kas bija svarīgas dzīves vadīšanai nākamajā gadā. Pēc tā tad droši vadījās, jo zināja, kā debesis iedarbojas uz Zemi. Mēģināja to izzināt.

Tas jau bija lejupslīdes laiks, kad Ozīrisa-Izīdas kalpošanas pretinieki nodeva šo zinātni. Vienīgais veids, kā glābties – tas ir ārējais notikums, kas savukārt ir saistīts ar Ozīrisa-Izīdas teiksmu – bija to, kas agrāk bija viena vienīga tempļa senais noslēpums senajā Ēģiptē, tagad nodot četrpadsmit tempļiem – šo mākslu iet līdzi gada gaitai šādā veidā un garīgi izpētīt ietekmes uz Zemi.

Visvairāk jānovirzās no šādas kopsakarības ar debesīm bija mūsu laikmeta cilvēcei, jo tieši mūsu laikmeta cilvēcei bija jāatrod ceļš, kā no dziņu un instinktu nenoteiktības izveidot savu Es. Šis «Es» nedarbojās ļoti spēcīgi tajos laikos, kad cilvēki padarīja sevi gandrīz pilnībā par debesu ietekmju instrumentiem. Šis «Es» nedarbojās ļoti spēcīgi tajos laikos, kad priesteri saviem tiešajiem mācekļiem pasludināja: tur ir Plejādes; kad Plejādes nonāk tur, tad mums ir jāsāk Izīdas dienas, tad mums ir jāskatās, ko mēs pravietiski varam saklausīt par labāko veidu, kā rīkoties nākamajā gadā. – Cilvēki pilnībā pozicionēja sevi pasaules gaitā tā, kā kāda šūna pozicionējas mūsu organismā, visā mūsu kopējā organizācijā. Kļūt individuāla, personiska cilvēce varēja tikai tā, ja kādā noteiktā laikmetā tika zināmā mērā izrauta ārā no šīs kopsakarības, kad visas cilvēka garīgās spējas, kas ļāva uztvert šādas kopsakarības, palika gulošas. Un attiecībā uz garīgo tika sagatavots miegs. Un visdziļāk attiecībā uz garīgajām lietām cilvēce gulēja kopš 14. gadsimta. Bet tagad ir laiks atkal pamosties. Tā bija guloša kultūra.

Nesakiet: Es gribu kritizēt radīšanu un Radītāju; kāpēc Viņš ļāva cilvēkiem gulēt? – Tas nozīmē pašam ar savu saprātu nostāties pāri pasaules gudrībai. Cilvēka evolūcijai Zemes laika gaitā tāpat ir jāiziet cauri miega periodiem, kā katram cilvēkam divdesmit četru stundu laikā ir jāpaguļ. Spirituālās spējas gulēja, tas nozīmē: uzskats par pasauli šo spēju, kas pie tā noved, nozīmē. Tās gulēja un gulēja dziļi minētajos gadsimtos. Turpretī cilvēce sapņoja par ģeometriskām līnijām telpā, sapņoja, sapņoja koperniskā, galilejiskā, darviniskā pasaules uzskata sapni, un izmantoja šo sapni, izmantoja pat maldus šajā sapnī piedzīvot īpašu realitāti. Cilvēcei bija nepieciešama šī audzināšana. Galu galā tā taču ir arī ar atsevišķu miegu. Vakarā esam noguruši, tad mēs iemiegam. Tad mēs pamostamies atsvaidzināti ar iekšēju realitātes sajūtu. Vakarā mums šīs realitātes sajūtas nav. Ja cilvēce būtu turpinājusi veidot senās spirituālās spējas, ja tā nebūtu iemigusi, tad cilvēki būtu noguruši un nebūtu nonākuši līdz realitātei. Līdz realitātei viņi nonāca tieši caur to, ka savā domāšanā un maņās un arī savos sociālajos ierīkojumos ir novirzījušies no realitātes. Ar to, ka šīs spējas gulēja, agrākajos, pagājušajos gadsimtos notika cilvēces atsvaidzināšanās. Cilvēce savā ziņā tomēr ir kļuvusi brīvāka, nekā tā bija agrākajos gadsimtos, un tai būs atkal jāiekaro vispirms spirituālās zināšanas un vēlāk arī spirituālā varēšana, lai dotos arvien tālāk un tālāk par brīvības trajektoriju.

Šādas lietas var tikt izzinātas. Bet atkal, tagadnes īstie materiālisti teiks: nu un, ja arī tās tiks izzinātas! – Es esmu saticis materiālistiskus cilvēkus, kuri saka: Ak dievs, nu, vai man būtu jādomā par dvēseles dzīvi pēc nāves? To taču es ieraudzīšu, kad nāve būs iestājusies; kādēļ man vajadzētu tagad fiziskajā ķermenī raizēties par šo dzīvi pēc nāves? – Tā šķiet tiešām pamatota doma, doma, ka faktiski varētu būt pilnīgi nevajadzīgi te fiziskajā dzīvē uztraukties par pārjuteklisko dzīvi. Bet tā tas nav, tā tas bija tikai agrākajos laikos, kad cilvēks vēl nebija determinēts brīvībai. Tagad ir tā, ka pārjutekliskās hierarhijas var aptvert noteiktas domas tikai tad, ja cilvēki tās aptver šeit šīszemes esamībā. Dievi domā zināmas domas tikai, ja šīs domas dzīvo cilvēku ķermeņos. Un šīm domām ir jātiek ienestām garīgajā pasaulē caur nāves vārtiem; tikai tad tā var iedarboties. Tas patiesi tā ir: tas, kurš negrib

domāt par pārjuteklisko līdzinās zemniekam, kurš saka sava kaimiņam: tu gan esi stulbs, tu katru gadu paglabā noteiktu daļu sēklai! Es gan esmu kļuvis par zemnieku tikai šogad, bet neesmu tik stulbs kā tu, es visu izputināšu un apēdīšu, un mierīgi gaidīšu. Gan jau viss izaugs pats no sevis! – Šādam zemniekam līdzinās tas, kurš negrib neko zināt par to, ka ne tikai tas, ko mēs te pasaulē piedzīvojam, nedrīkst būt pilnībā izlietots, bet ka arī dvēselē ir jāiegulda zināma sēkla, lai šo dvēseli aizvadītu pa tās ceļu uz garīgajām pasaulēm. Nodarbojoties ar garazinātni, nodarbojas ar mūsu šodienas laikam atbilstošu sēklas ieguldīšanu. Un ar to ir jānodarbojas!

No tā jūs redzat, ka mūsu laikmets tieši caur garīgo aptveršanu savā pamatstruktūrā, savā pamatbūtībā var kļūt arvien skaidrāks un skaidrāks; jo pēc šīs iedziļināšanās, pēc kuras ir jātiecas, lai nonāktu līdz reālai vai reālākai astronomijai, pēc šīs iedziļināšanās ir jātiecas arī, piemēram, attiecībā uz sociālo domāšanu. Jo arī attiecībā uz sociālo domāšanu mēs esam kļuvuši tikpat guloši, sapņojoši – vismaz vairums ārējā dzīvē – kā attiecībā uz, teiksim, astronomiskajām lietām, ko es izvēlējos kā piemēru. Pagājušajos gadsimtos un līdz šodienai cilvēcei ir ticis daudz kas, tiešām daudz kas apslēpts. Tā arī vairs nekad nebūs, kā bija agrāk, ka, piemēram, šādā veidā tika ārēji izpētīts caur Izīdas priesterieni. Bet līdzīgas lietas tika darītas arī caur kādu druīdu priesterieni ķeltu mistērijās. Tā tas vairs nekad nebūs, ka šādā veidā varēja meklēt garīgā iedarbības; ir jātiek atrastiem daudz iekšējākiem ceļiem, daudz vairāk nākotnes cilvēcei piemērotiem ceļiem. Tie būs jāatrod.

Tagad savienojiet to ar kaut ko, uz ko es norādīju vakar. Iedomājieties, ka Ozīrisa kalpotājs sagatavoja Izīdas priesterieni pirms noteikta gada mēneša piecpadsmitās dienas, lai no viņas izteikumiem, kad viņa ar savu dvēseli gāja cauri Saules telpai, iegūtu noteiktus pravietiskus izteikumus. Kas tad īsti notika šajā Izīdas dienestā? Notika tas, ka tika izpētīts īstais laiks, nevis tas abstraktais laiks, par ko cilvēki mūsu dienās sapņo, bet gan reālais laiks. Tas gadalaiks, noteikts laika punkts bija īpaši svarīgs; punkts atpakaļceļā atkal bija svarīgs punkts. Kā iedarbojas laiks, bet konkrētais, reālais laiks, tas izpausts tajā saturā, kas bija sakāms Izīdas priesterienei. Vai tad uz Izīdas tēla kā uzraksts nevarēja būt: Es esmu pagātne, tagadne un nākotne? – Tāda ir laika kārtība. Bet tikai tad, ja šādu gudrību izpētīšana notiek ar cēlu noskaņojumu, kas līdzinās attieksmei pret jaunavību, tātad tuvošanās Izīdai tiek simbolizēta ar to, ka Izīdai ir plīvurs, tad patiešām var iegūt to, kas bija iegūstams. Tam visam bija jātiek iegremdētam svētumā, upurēšanās atmosfērā.

Šajos senajos laikos tas, ko sauca par gudrību, bija pilnībā saistīts ar praktisko. Neiedomājieties, ka šajos senajos laikos gudrība nebūtu bijusi saistīta ar praktisko! Viss bija ierīkots praktiski. Ēģiptiešu tempļos gan pētīja dievu balsis; bet dievu balsis pētīja, lai pareizā veidā zinātu, kad ir tās dienas vai tās stundas, kad vislabāk apsēt laukus. Visu saistīja ar praktisko dzīvi. Pētīja dievu iedarbību praktiskajā dzīvē. Pastāvēja apziņa par to, kā dievi iesniedzas praktiskajā dzīvē. Noteikti bija nepieciešami šādu kalpošanu templī uzturēt kā svētu, jo kādas gan nebūšanas varētu tikt sarīkotas, ja tā netiktu uzturēta kā svēta! Nekādā ziņā nevajadzētu apgalvot, ka šīs lietas, par kurām jāstāsta senajos laikos, varētu atkal uznirt tādā pašā veidā. Tās atkal uznirs pavisam, pavisam citādākā veidā. Bet cilvēcei atkal būs jāizcīna zināšanas, kuras tieši būtu piemērotas tam, lai ietekmētu praktisko dzīvi, zināšanas, ar kurām atkal tiks pilnībā pārvaldītas lietas mums apkārt, garīgas, bet tieši tādēļ, ka garīgas – tādēļ praktiskas zināšanas, kas atkal radīsies. Ne jau Izīdas pielūgšana uznirs, arī ne Ozīrisa dienests; bet kaut kas cits, kurā būs pēdas no tā, ka mēs esam izgājuši cauri gadu simtiem, kas ir aizplūduši kopš kalpošanas Izīdai un Ozīrisam; ka ar pilnu apziņu un brīvi ir jātiek meklētai jaunai garazinātnei. Bet lietas, kas ir notikušas, būs tomēr jāpārbauda attiecībā uz to realitāti. Vēsturei būs jākļūst par kaut ko citu, nekā tā daudzējādi ir mūsdienās, kad to pēta tikai no ārējiem aktiem.

Tas gan noved pie visādām diezgan dīvainām interpretācijām, piemēram, kā tām, kuras es minēju vakar saistībā ar Izīdu. Ja uz Izīdas tēla ir uzraksts: Es esmu pagātne, tagadne un nākotne – tad tas, kurš bija iesvētīts, zināja, kā tas attiecas uz konkrēto un ka plīvurs izpauž tikai zināmu noskaņojumu, attieksmi. Mūsdienās par Saisas aizplīvuroto tēlu, par Izīdas statuju saka, ka plīvurs izsakot to, ka

mums šī gudrība vispār nav sasniedzama, ka mēs nekad neuzzināsim, kas ir Izīda. Bet ja tur stāv rakstīts: Es esmu pagātne, tagadne un nākotne, manu plīvuru vēl neviens mirstīgais nav atsedzis – un to neizskaidro tā, ka plīvura pacelšana nenotiek, jo svētumam, par ko te ir runa, tuvojas tikai aizplīvurotā stāvoklī kā mūķenei, bet gan tā, kā saka daudzi, ka aiz tā slēpjas kaut kas, ko nevar uzzināt un ko nevienam nedrīkst atklāt, tad tas nesaskan ar to, kas tur rakstīts: Es esmu pagātne, tagadne un nākotne, manu plīvuru vēl neviens mirstīgais nav atsedzis. Ja šī interpretācija būtu pareizi attīstīta, kā daudzi tai tic, tad tiešām nonāktu pie tā, ka to būtu jāsalīdzina ar triviālu teikumu: mani sauc Hans Millers, bet manu vārdu tu nekad neuzzināsi. – Viņa taču saka, kas viņa ir: Es esmu pagātne, tagadne un nākotne – un tas attiecas tieši uz to, ka viņai ir jāpaziņo laika noslēpumi, jo to, kas no laika ieplūst telpā, savukārt ir jāpaziņo Ozīrisa priesterim. Viņam ir laicīgais jāienes telpiskajā. Viņam domās ir jāuzņem tas, kas nāk no dvēseles, kura zināmā mērā ir ieslēgta pasaules Visumā un tā gaitā: Izīdas atklāsmes.

Mūsdienās garazinātni vēl daudzējādi uzskata par kaut ko traku. Bet reiz nonāks pie apjēgas, ka, ja garazinātni patiešām saprot, tā satur kaut ko daudz zinātniski reālāku, nekā satur pagājušo gadsimtu zinātniskais sapnis. Un iestāsies pavisam, pavisam citādāka praktiska apiešanās, praktiska ārpasaules pārvaldīšana, kad pienāks tās laiks. Šodien vēl šis laiks nav pienācis. Šodien cilvēcei vispirms ir jāatzīst, lai tā vispirms izzinātu garazinātnes nozīmē, pirms tā var sākt rīkoties garazinātnes nozīmē.

To es gribēju izklāstīt, lai tieši tagad norādītu, kā tikai caur patiesu izpratni par to, kas ir noticis, var tikt sasniegta arī izpratne par to, kam ir jānotiek, lai cilvēce varētu tikt izvadīta cauri un pārvadīta pāri dažām lietām nākotnē, kuru karmu mēs smagi nesam mūsu tagadējās ciešanu pilnajās un sāpju piepildītajās dienās. Šodien cilvēce nes sevī pagājušo gadsimtu sapņu dzīves karmu. Vispirms būs visā tā dziļumā jāapjēdz šis noslēpums, tad arī varēs labāk saprast mūsu ciešanu pilno tagadni, un arī saprast, kā cilvēcei ir jāsagatavo cita karma savai nākotnei.

DEVĪTĀ LEKCIJA

1916. gada 2. oktobris

Templieši. *Volframa fon Ešenbaha* «Parcifāls». *Gētes* dzejolis «Noslēpumi». Ēterorganisma kosmiskā būtība. Franču revolūcijas ideāli: brīvība, vienlīdzība, brālība. Magnētisms un elektrība. *Galvāni*. «Nenoteiktas ainas» un «pastāvošas domas».

Mūsu apskatos man jau kopš ilgāka laika bija dots uzdevums norādīt uz noteiktiem impulsiem, uz noteiktiem spēkiem, kas darbojas cilvēku dvēselēs un izpaužas visā, kas no šīs cilvēku dvēseļu darbības ieplūst mūsu esamībā, norādīt uz to, kā šie impulsi un šie spēki ir attīstījušies jaunās garīgās dzīves lēktā. Un tā kā es gribētu jūsu skatu pievērst kādam pilnīgi noteiktam jaunāko garīgo centienu veidam, tad es gribētu šodien vēlreiz likt jūsu dvēseļu priekšā svarīgu sākuma punktu šai jaunajai garīgajai dzīvei, kuru mēs jau esam apskatījuši, bet kas pieder vissvarīgākajam, visbūtiskākajam. Ja mēs meklējam spēkus, kas darbojas jaunākajās dvēselēs, mums tie jāapskata kā svarīgākie, kā nozīmīgākie. Es domāju visu Templiešu ordeņa likteni un attīstību. Tātad es gribētu vēlreiz nolikt jūsu dvēseļu priekšā visu templiešu bruņniecības ainu, lai tad parādītu, kā tas, kas ir izplūdis no templiešu veiktā, plašos strāvojumos iedarbojas līdz pat mūsu dienu jūtām un sajūtām.

Mēs zinām, ka Templiešu ordenis tika nodibināts kā nozīmīga blakusparādība krusta karagājieniem, tiem vēsturiskajiem notikumiem, caur kuriem eiropeiskā cilvēce savā veidā gribēja pietuvoties Golgātas mistērijai vairāk, nekā tas bija iespējams pirms tam. Un gandrīz tūdaļ krusta karagājienu sākumā tika nodibināts arī šis Templiešu ordenis. Ja neņem vērā visu to, kas ārēji ir zināms par Templiešu ordeņa dibināšanu un par tā darbošanās gaitu, kas var tikt pārlasīts jebkurā vēstures grāmatā, tad šis Templiešu ordenis parādās, apskatot iekšēji, kā jaunāko laiku cilvēces īpaši padziļināta tuvošanās Golgātas mistērijai. Sākotnēji sanāk kopā neliels skaits kristietībai uzticīgu dvēseļu, tad vietā, kas bija līdzās senā Zālamana tempļa atrašanās vietai pie Jeruzalemes, nodibina sava veida garīgu ordeni. Kā jau teikts, ārējo neņemam vērā. Bet pievērsīsim skatu tam, kas pakāpeniski, apskatot garīgi, iedzīvojas templiešu dvēselēs: viņiem, pakļaujoties gribai, kas darbojas ordeņa dibināšanā, bija jānovērš sava daba no ārējās jutekliskās realitātes, viņiem cilvēces ietvaros bija jākļūst par tādām dvēselēm, kuras jau šīszemes esamības laikā dziļi iekšēji dzīvīgi iedzīvojas tādā dzīvē, kurā kopš Golgātas mistērijas dzīvoja paši intīmākie, nozīmīgākie cilvēku spēki dēļ Kristus savienošanās ar šīszemes esamību. Būt šajā Zemes dzīvē iekšā tajā, par ko bija kļuvusi šīszemes dzīve dēļ Golgātas mistērijas, pilnībā būt iekšā tajā, tas bija uzdevums tām dvēselēm, kuras bija sanākušas kopā kā templieši. Asinīm, kā reprezentantam tam, kas izceļ Zemes cilvēku, viņa Es, bet arī visām jūtām un domāšanai, visai šo dvēseļu būšanai un esamībai bija zināmā mērā jāaizmirst saistība ar jutekliski-fizisko esamību un jādzīvo tikai tajā, kas izplūst no Golgātas mistērijas, un tikai jāturpina cīnīties, lai turpinātu dzīvot visspēcīgākie impulsi, kas bija saistīti ar Golgātas mistēriju. Templiešu asinis piederēja Jēzum Kristum, to zināja katrs. Šīs asinis nepiederēja nevienam citam uz Zemes, kā tikai Jēzum Kristum. Un katram šo templiešu dvēseļu dzīves acumirklim bija jābūt pildītam ar to, ka viņi attīsta pastāvīgu apziņu par to, kā viņu pašu dvēselēs paulīniskā nozīmē dzīvo Kristus, nevis katra paša «Es». Un tā templieši to, ko bija garīgi apņēmušies, izdzīvoja asiņainās un smagās kaujās, pašaizliedzīgā darbā, kā to prasīja krusta karagājieni.

Vārdi ir bezspēcīgi, lai aprakstītu to, kas dzīvoja šādu cilvēku dvēselēs, tajās dvēselēs, kuras nekad nedrīkstēja šaubīties un arī, kaut arī ārēji fiziskajā plānā pretī stāvētu trīskārt spēcīgāka vara, nedrīkstēja bēgt, bet gan bija mierīgi jāsagaida nāve, nāve, kuru viņi gribēja izciest, lai stiprinātu šīszemes esamībā impulsu, kas bija nācis no Golgātas mistērijas. Tā bija intensīva visa cilvēka dzīve ar Golgātas mistēriju. Un kad cilvēku dvēselēs atbilstošos ritmos notiek tik intensīva dzīve, ka tā iekļaujas visā kosmiskajā šīszemes spēku plūsmā, tad no šādas dzīves attīstās kaut kas nozīmīgs, ievērojiet labi: nozīmīgs. Es saku, kad šāda apziņa ar noteiktu ritmu iekšēji mistiski iekļaujas tajā,

kas notiek ārēji, tad noteikti var piedzīvot daudz ko, ka paša dvēsele sasaistās ar dievišķi-garīgo. Bet tiek attīstīts vēl kas cits, tad tiek attīstīts kaut kas vēl iedarbīgāks, kad šādi iekšēji pārdzīvojumi, apvienoti ar ārējo vēsturisko notikumu gaitu, tiek likti šīs ārējās vēsturiskās gaitas kalpībā. Tam, kas tajā laikā bija jāizdara, lai atgūtu varu pār Svēto kapu, bija jāatbilst tam, kas dzīvoja templiešu bruņinieku dvēselēs. Līdz ar to attīstījās īpaša mistiska dzīve, caur kuru tie, kuri piederēja šim tā saucamajam garīgajam ordenim, varēja ietekmēt pasauli arvien vairāk nekā citi garīgie ordeņi. Jo ja šādā veidā mistiski dzīvo saistībā ar dzīvi apkārtējā pasaulē, tad tas, kas tiek piedzīvots mistiski, ieplūst cilvēka apkārtējās pasaules neredzamajos, pārjutekliskajos spēkos, kļūst objektīvs, paliek ne tikai iekšējs cilvēka dvēselē, bet turpina arī darboties vēsturiskajā gaitā. Caur šādu mistiku tiek ne tikai dvēseliski kaut kas pārdzīvots atsevišķā cilvēkā kā indivīdā, bet tas kļūst dvēselisks; tiek dzemdētas objektīvi veidotas varas, kuras iepriekš nepastāvēja spirituālajā strāvojumā, kuras nes un tur cilvēci, tās tad ir radušās. Kad cilvēks veic savu ikdienas darbu ar savām rokām vai ar kādiem darba instrumentiem, tad pasaulē rodas kaut kas ārējs, materiāls. Ar šādu mistiku, kādu attīstīja templiešu bruņinieki, Zemes garīgumā tiek radīts kaut kas garīgs. Bet līdz ar to, ka tas notika, cilvēce patiešām tika aiznesta vienu posmu uz priekšu savā attīstībā. Golgātas mistērija caur šiem templiešu pārdzīvojumiem tika saprasta un arī piedzīvota augstākā pakāpē nekā iepriekš. Tagad Golgātas mistērijā parādījās kaut kas tāds, kā iepriekš tur nebija bijis. Bet templiešu dvēseles līdz ar to bija sasniegušas vēl kaut ko īpašu.

Caur šo intensīvo iedzīvošanos Golgātas mistērijā šīs dvēseles bija ieguvušas varu patiešām sasniegt kristīgo iesvētīšanu caur šo vēsturisko notikumu. Šo kristīgo iesvētīšanu var sasniegt tā, kā tas ir attēlots mūsu rakstos; bet te templieši šo kristīgo iesvētīšanu bija sasnieguši tā, ka ārējie darbi un entuziasms, kas dzīvoja ārējos darbos, iznesa ārā templiešu dvēseles tā, ka šīs dvēseles, neskatoties uz miesu, ārpus miesas, dzīvoja līdzi cilvēces garīgajai attīstībai, izlauzās cauri, dvēseliski-garīgi iespiedās Golgātas noslēpumos. Tur tika piedzīvots daudz kas ne tikai atsevišķajām dvēselēm, bet visai cilvēcei. Tas ir tas svarīgais, tas ir nozīmīgais.

Tad, kā mēs zinām, Templiešu ordenis izpletās un papildus tai ārkārtīgi spēcīgajai ietekmei, kāda tam bija garīgi – vairāk pārjutekliska veida, nekā ārēja ietekme – ieguva arī nozīmīgas ārējas bagātības. Un es jau esmu aprakstījis, kā līdz ar to bija pienācis laiks šiem ārējiem dārgumiem, ko Templiešu ordenis bija sasniedzis arvien lielākā un lielākā apjomā, ļaut pāriet pie laicīgās varas, un es esmu aprakstījis, kā caur sava veida iniciāciju, tiešām caur sava veida iniciāciju ar ļauno zelta principu par instrumentu, lai stātos pretī templiešiem, bija izvēlēts *Filips Skaistais*. Tas ir, iesākumā viņš gribēja pievākt tikai templiešu ārējos dārgumus. Bet Filips Skaistais zināja vairāk nekā citi cilvēki pasaulē. Filips Skaistais dēļ tā, ko bija piedzīvojis, zināja daudzus dvēseliski-cilvēciskās esamības noslēpumus. Un tā tad notika, ka Filips Skaistais varēja būt instruments tieši mefistofeliski-arimānisko spēku dienestā, kuru mērķis bija padarīt neiedarbīgu to templiešu varu, kā tā sākotnēji izpaudās. Filips Skaistais bija, kā teikts, citu garīgo, mefistofeliski-arimānisko varu instruments. Šo varu inspirēts Filips Skaistais zināja, ko tas nozīmētu, ja tajos garīgajos strāvojumos, kuri tāpat kā redzamie caurauž pasauli, būtu ieplūdis tas, ko garīgi bija izcīnījuši templieši zināšanās par Golgātas mistēriju un tas sajūtas un jūtas, un gribas impulsi, kas bija saistīti ar Golgātas mistēriju. To, kas tā bija attīstījies, vajadzēja zināmā mērā atraut no dievišķi-garīgajām, normāli progresējošajām varām; to vajadzēja novirzīt citā virzienā.

Tādēļ bija jāsasniedz, lai tas, kas varēja dzīvot templiešu dvēselēs, tiktu izrauts ārā no pašu templiešu individualitātes. Tieši tāpat kā tas, ko templieši bija pārdzīvojuši ar Golgātas mistēriju, nepalika pie viņiem kā indivīdiem, bet gan tikai iecelts cilvēces vispārējā attīstībā, tā arī kaut kam citam vajadzēja tikt izceltam ārā no indivīdiem un iemiesotam objektīvajā vēsturiskajā straumē. Un to varēja panākt tikai ar īpašu nežēlības aktu, ar briesmīgas nežēlības aktu. Templieši tika apsūdzēti un tiesāti. Viņi tika apsūdzēti ne tikai par ārējiem noziegumiem, kuros viņi noteikti nebija vainīgi – ko ir iespējams

pierādīt arī ārēji vēsturiski, ja tikai grib saskatīt patiesību arī ārējā vēsturē – templieši tika galvenokārt apsūdzēti par to, ka viņi esot nozaimojuši kristietību, ka viņi esot nozaimojuši pašu Golgātas mistēriju, ka viņi esot pielūguši elkus, esot ienesuši pagānismu Golgātas mistērijas dienestā, ka viņi neesot ievērojuši pareizās konsekrācijas, transsubstanciācijas formulas, ka viņi pat esot apgānījuši krustu. Un templieši tika apsūdzēti arī citos, pat pretdabiskos noziegumos. Simti un simti tika pakļauti briesmīgai spīdzināšanai. Un tajā pusē, kas organizēja šo procesu, zināja, ko nozīmē šī spīdzināšana: tika apspiesta spīdzināmo parastā dienas apziņa; dēļ tā viņi spīdzināšanas laikā aizmirsa savā virsapziņā savu saistību ar Golgātas mistēriju. Bet viņi, kā tas ir katram, kurš ieskatās garīgajā pasaulē, bija patiešām iepazinuši visus tos izaicinājumus, visus kārdinājumus, kas paceļas iekšēji no cilvēka, kad cilvēks tuvojas labajiem dievišķi-garīgajiem spēkiem. Templieši bija iepazinuši visus tos ienaidniekus, kuri darbojas no zemākajām garīgajām valstībām un grib novirzīt cilvēku no labā, kuri grib cilvēku pavedināt ļaunajam, kuri var darboties dziņās, iekārē, kaislībās, afektos, bet kuri var darboties arī izsmieklā, naidā, necieņā un ironizēšanā par labo, templieši bija iepazinuši visas tā varas, kas tā tiek izsauktas. Un viņi daudzās, daudzās viņiem svētās stundās bija izcīnījuši tās iekšējās uzvaras, kuras cilvēks var izcīnīt, ja redzoši iet cauri pasaulēm, kas ir viņpus jutekliskās pasaules sliekšņa un kurām ir jātiek pārvarētām, lai cilvēks pēc to pārvarēšanas ar lielākiem spēkiem varētu iekļūt viņam piemērotās garīgajās pasaulēs.

Spīdzināšanas laikā templiešu skats uz šiem cilvēkiem piemērotām garīgajām pasaulēm tika apspiests; virsapziņa tika paralizēta, un viņu iekšējais dvēseliskais skats spīdzināšanas laikā tika pievērsts tikai tam, ko viņi bija pieredzējuši kā pārvaramo, kas bija viņos kā kārdinājums, pār ko viņi savā dvēselē bija sasnieguši uzvaru pēc uzvaras. Tas viņiem tika uzspiesti pacelts apziņā, paralizētajā, aizmiglotajā apziņā spīdzināšanas laikā. Un tā notika, ka spīdzinātie templieši tajos acumirkļos, kad bija pakļauti spīdzināšanai, aizmirsa savu saistību ar Golgātas mistēriju, aizmirsa, kā viņi ar savu dvēseli bija dzīvojuši garīgi mūžīgajās pasaulēs, un tas, ko viņi bija pārvarējuši, kas dzīvoja viņos kā kārdinājums, tad parādījās viņu priekšā kā vīzija, viņiem guļot uz moku sola, un viņi atzinās kā paradumā ordenī tajā, ko viņi – katrs atsevišķi sevī – bija pārvarējuši. Viņi atzina kā savu kļūdu to, ko tieši bija pārdzīvojuši tā, ka bija pār to izcīnījuši uzvaru pēc uzvaras. Katram no šiem templiešiem bija jāparādās kā cilvēkam, kuru katrs no šiem templiešiem, no patiesajiem templiešiem – pats par sevi saprotams, ka izņēmumi ir visur – bija iekšēji pārvarējis, kuram bija jātiek pārvarētam, lai tieši ar augstākiem spēkiem sasniegtu vislabāko, augstāko, svētāko. To zināja viņu pretinieku puse. Viņi zināja: tā kā parastā apziņa bija paralizēta, tad, tāpat kā otrajā pusē Golgātas mistērija bija atklāta labajā, tagad tāpat tika atklāts, padarīts objektivizēts un iemiesots cilvēces attīstībā tas, kas dzīvoja šajā ļaunajā apziņā. Tas bija kļuvis par vēsturisku faktoru.

Tā jaunāko laiku vēsturē tika ievadīti divi strāvojumi: tas, ko templieši bija piedzīvojuši savās svētākajās stundās, ko viņi bija izstrādājuši cilvēces spirituālajā, progresīvajā strāvojumā, bet arī tas, ko no viņiem bija nodīrājis arimāniski-mefistofeliskais, kas bija izrauts no viņu apziņas, lai padarītu to objektīvu un iedarbīgu turpmāko gadsimtu gaitā.

Par šādiem notikumiem var noteikti uzdot vienkāršu, ērti cilvēcisku jautājumu: kādēļ dievišķi-garīgās paredzošās varas ļauj kaut kam tādam notikt? Kādēļ tās nevada cilvēci vēstures gaitā bez šādu sāpīgu pārbaudījumu izciešanas? – Šāda doma ir cilvēciska, pārāk cilvēciska; tāda var celties no uzskata, kāds var rasties tam, kurš iedomājas, ka pasaule būtu labāka, ja to būtu radījuši nevis dievi, bet gan cilvēki. Daži cilvēki ir tādi, kuri tic, ka ar savu saprātu var kritizēt to, kas kā gudrība caurvij un pārvalda pasauli. Bet šāda domāšana arī pavedina ārkārtīgai izziņas augstprātībai un ārkārtīgai izziņas uzpūtībai. Mēs kā cilvēki esam aicināti tam, lai ielauztos esamības noslēpumos, nevis lai kritizētu gudrības pilno pasaules vadīšanu. Tādēļ mums arī ir jāgūst ieskats par tā vietu un nozīmi, ko gudrības pilnā pasaules vadīšana pieļauj kā ļaunumu, kā ļaunu strāvojumu. Jo, ja būtu atļauts tikai labais, vēsturiskajā gaitā valdītu tikai labie impulsi, tad cilvēce savā vēsturiskajā attīstībā nekad netiktu

novirzīta tā, lai varētu attīstīties brīvībai. Tikai ar to, ka ļaunums pats valda cilvēces vēstures garīgajā tapšanas gaitā, cilvēce var attīstīties brīvībai. Un, ja dievi novērstu cilvēku dvēseles skatu no ļaunuma, tad cilvēki mūžam paliktu kā automāti, nekad nekļūtu brīvi. Tā nu tas ir ierīkots cilvēces tapšanas gaitā, ka arī tas, kā dēļ izceļas visdziļākās ciešanas, visintensīvākās sāpes, pēdīgi tiek pārvadīts labajā. Sāpes tomēr ir tikai īslaicīgas, dabiski, ka tādēļ ne mazāk lielas un dziļas; bet nedrīkst ļaut sevi maldināt attiecībā uz sāpēm, nedrīkst nodoties lēti izplūdušai mistikai, kas sāpes vispār negrib redzēt. Ir jāgrib piedalīties sāpēs, jāgrib iegremdēties sāpēs, uzkraut tās paša dvēselei; bet arī jāmācās bez kritikas saprast garīgo esamības gribu, kā cilvēces tapšanas gaitā ir iekļauti visdažādākie, gan pozitīva, gan negatīva veida impulsi, lai cilvēks kļūtu ne tikai labs, bet arī brīvs savos impulsos.

Tā mēs templiešu attīstībā, liktenī redzam svarīgu impulsu visiem sekojošajiem jaunāko laiku gadsimtiem. Ja templiešu ideja būtu varējusi izdzīvot ar to intensitāti, ar to spēku, kā tas bija lielo templiešu paredzēts, tad sekojošā cilvēce to nespētu panest. Zināmā mērā attīstības ātrumam bija jātiek piebremzētam; plūdumam bija jātiek aizturētam. Bet līdz ar to tas arī tika internalizēts. Un tā mēs redzam, kā abu šo strāvojumu, kurus mēs ieskicējām, ietekmē mūsu jaunākajā vēsturiskajā tapšanas gaitā attīstās visiekšējākā dzīve līdzās ārējam materiālismam. Jo tas, ko Mefistofelis-Arimans caur savu instrumentu, Filipu Skaisto, bija izspieduši kā mefistofelisku impulsu cilvēces tālākajai tapšanas gaitai, tas turpināja dzīvot, un tas dzīvoja kopā ar daudz ko citu materiālistiskajā noskaņojumā un izdzīvoja visas materiālistiskajos impulsos, kas tagad nāca pār cilvēci 14., 15., 16., 17., 18., 19. gadsimtā. Un tas izraisīja to, ka visā dzīves plašumā garīgi-dvēseliski, sociāli izdzīvoja tas, ko mēs zinām kā materiālismu, izdzīvojās tas, ko karma nesa arī mūsu dienām. Ja tas nebūtu tā izgājis, ja visā dzīves plašumā mefistofeliskā impulsa dēļ nebūtu izplūdis materiālistiskais plūdums, tad no otras puses nevarētu tikt tā internalizēta saistība ar garīgo pasauli. O, tas, ko templieši no otras puses bija izraisījuši ar savu spirituālo iedzīvošanos Golgātas mistērijā, tas turpināja dzīvot! Un tās templiešu dvēseles, kuras pēc tam, kad bija izcietušas smago pieredzi uz moku sola – piecdesmit četri templieši pēc tam tika sodīti ar nāvi – šīs templiešu dvēseles, kuras tā bija izgājušas cauri nāves vārtiem, tās tagad no garīgajām pasaulēm sūtīt lejā garīgās dzīves straumes cilvēkiem, kuri dzīvoja sekojošajos gadsimtos. 1312. gadā notika nāvessoda izpilde piecdesmit četriem templiešiem; piecdesmit četras dvēseles uzkāpa garīgajās pasaulēs. Un tagad Eiropas cilvēcē kopš tā laika pārjutekliski, neredzami, ārējam skatam tam neparādoties vēsturiskos faktos, notiek garīga attīstība, kas pastāv tajā, ka vienmēr atsevišķi pēcteči tiek no garīgās pasaules inspirēti ar to, ko šīs piecdesmit četras dvēseles caur nāves vārtiem bija ienesušas garīgajā pasaulē.

Es gribu par to pieminēt tikai vienu piemēru, ko es ieskicēju arī jau agrāk iepriekšējā lekcijā, ko es tagad no cita skatpunkta gribu minēt nedaudz izsmeļošāk. Pirms Templiešu ordeni bija piemeklējusi šī traģiskā attīstība, ilgi pirms 1312. gada, gadsimtu pirms tam, vientulībā, varētu teikt, vai, vismaz darbojoties tikai mazā lokā, *Volframs fon Ešenbahs* bija sadzejojis savu «Parsifālu», dziesmu par dvēseli, kura caur iekšēju šķīstīšanos tiecas uz jaunu dzīvi, kas bija arī templiešu galīgais mērķis. Krāšņās ainās, brīnumainās imaginācijās *Volframs fon Ešenbahs* iztēlo Parsifāla iekšējo dzīvi, viņam tā bija templiešu bruņinieku reprezentācija. Vai mēs redzam «Parsifāla» nozīmīgu ārēju ietekmi sekojošā laika vēsturiskajā attīstībā? Nē. Eiropas cilvēces vēsturiskajā attīstībā Parsifālu citā veidā atkal ienesa tikai *Rihards Vāgners*. Bet tas, kas vēl toreiz kā spirituāla vara, kā garīgs impulss varēja no Zemes izplūst *Volframa fon Ešenbaha* dvēselē, tas sekojošajos gadsimtos kļuva par inspirāciju no garīgās pasaules dažiem citiem. Un kurš šīs lietas spēj skatīt iekšēji, kurš spēj saskatīt kopsakarības, noslēpumainās kopsakarības starp juteklisko šīszemes dzīvi un garīgo dzīvi, tas zina, kā *Gētes* dvēselē ir ieplūduši tie impulsi, kuri templiešu likteņa dēļ bija uznesti garīgajā pasaulē. Ne jau velti *Gēte* jau astoņdesmitajos gados bija iesācis dzejoli, kuru tad tomēr nepabeidza. Nozīmīgi ir, ka viņš to iesāka; tikpat nozīmīgs ir apstāklis, ka *Gēte*, pat *Gēte* nebija pietiekami stiprs, lai šī dzejoļa varenās domas pārceltu realitātē. Es domāju «Noslēpumus», kur brālis Markuss dodas uz vientuļu rožkrustiešu pili un ienāk divpadsmit rožkrustiešu lokā. *Gēte* to pamatdomu, kas ir arī «Parsifālā», uztver savā veidā,

bet nespēj to pabeigt, ar šo nepabeigšanu parādot, ka mēs visi faktiski esam iekšā šajā garīgajā attīstībā, kuru arī *Gēte* ir piedzīvojis tikai tās pirmsākumos, un pie kuras mums ir jāstrādā un jāstrādā, un jāstrādā, lai mēs tiktu tālāk un tālāk garīgās pasaules izpratnē un turpinātu attīstīt tālāk šos pirmsākumus. Tam *Gēte* ir veltījis savas esamības labākos spēkus, tam viņš arī ļāva ieplūst savā «Faustā», gribot attēlot cilvēka saikni ar garīgajiem spēkiem, kas viņam arī ir arimāniski-mefistofeliski.

Tam, kurš apskata vēsturi konkrēti tās garīgajā tapšanā, tam ir skaidrs uzskats, ka no garīgās pasaules *Gētes* dvēselē uz Zemes ieplūda tas, ko templieši, kuri bija izgājuši pa nāves vārtiem tik nozīmīgā, briesmīgā veidā, bija uznesuši augšā garīgajās pasaulēs, un tieši tādēļ, ka viņi tā bija izgājuši pa nāves vārtiem, varēja ļaut tam kā inspirācijām plūst lejup cilvēku dvēselēs. Un ne tikai *Gētes* dvēselē, kaut arī tieši tajā īpaši nozīmīgi, tas ir ieplūdis un dzīvo arī daudzās citās cilvēku dvēselēs, kaut arī ārējā pasaule to vēl maz pamana. Jo cik ļoti garīgais pat «Faustā» vēl ir palicis ārējās pasaules neievērots! Tomēr tas dzīvo un dzīvo arvien bagātīgāku dzīvi, un tam būs jākļūst arvien auglīgākam un auglīgākam, ja cilvēce negrib doties dekadencē tā vietā, lai attīstītos uz augšu. Tomēr īpaši mūsu laikmetā tas, kam ir jādarbojas cilvēcei nākotnē, ir atstāts cilvēces brīvā ziņā, un cilvēce ir izvēles priekšā, un saskarsies ar to arvien vairāk un vairāk, vai tā vēlas ieiet dekadencē un turpināt materiālismu, vai arī tā vēlas tiekties augšup garīgajās pasaulēs.

Proti, mēs kā cilvēki tā, kā mēs dzīvojam uz Zemes, dzīvojam dzīvi tikai ar mūsu fizisko ķermeni, kas ir saistīts ar Zemi. Jau tas ķermenis, kurš ir noausts no gaismas un skaņas, uz dzīvības, un, kurš ir iekšā šajā fiziskajā ķermenī, jau šis tā sauktais ēteriskais ķermenis dzīvo ne tikai šīszemes dzīvi, bet dzīvo līdzi arī kosmiskajai dzīvei. Un kad kāda cilvēka dvēsele, viņam piedzimstot, no garīgajām pasaulēm nokāpj lejup esamībā, tad jau iepriekš ārpuszemes kosmosā spēki, no kuriem ir veidots cilvēka ēterorganisms, sakārtojas tāpat, kā no fiziskajiem Zemes spēkiem un fiziskajām Zemes vielām ir salikts cilvēka fiziskais ķermenis.

Cilvēces vienkāršākajos jēdzienos faktiski dzīvo augstprātība un pārgalvība, it īpaši mūsu materiālistiskajā laikā. Mūsu materiālistiskajā laikā priekšteči arī domā, ka palaiž pēctečus esamībā tikai paši. Un materiālisma izplatoties, arvien vairāk un vairāk izplatās ticība, ka tie ir priekšteči vieni paši, kas palaiž pēctečus esamībā. Citādi tas ir, skatoties garīgi. Cilvēki šeit uz Zemes dod tikai iemeslu, lai garīgais varētu pie viņiem nolaisties. Tas, ko cilvēks kā priekštecis var darīt, ir vienīgi un tikai tajā, ka viņš sagatavo vietu, kur ēterķermenis, kurš savus spēkus sagatavo kosmosa tālēs, kur šāds ēterorganisms varētu nolaisties uz Zemes. Šis ēterorganisms ir tāpat organizēta būtne, kāds ir cilvēka fiziskais organisms. Cilvēka fizisko organismu mēs redzam ar tā galvu, rokām, plaukstām, ar rumpi, ar visu to, ko tas sniedz anatomam, fiziologam. Garīgam skatījumam šo fizisko organismu, kā mēs zinām, caurkvēlo, caurstaro ēterorganisms. Fiziskais organisms ieelpo gaisu, izelpo gaisu. Ēterorganisms izelpo gaismu un dod šo gaismu mums. Un tam izelpojot gaismu un dodot šo gaismu mums, mēs dzīvojam no šīs gaismas. Un tas ieelpo gaismu. Kā mēs ieelpojam un izelpojam gaisu, tā mūsu ēterķermenis ieelpo un izelpo gaismu. Un ieelpojot gaismu, tas sevī šo gaismu pārstrādā, tāpat kā mēs sevī fiziski pārstrādājam gaisu. Pārlasiet to manās mistēriju drāmās, kur noteiktā vietā dramatiski ir attīstīts tieši šis ēteriskās pasaules noslēpums. Ēterķermenis ieelpo gaismu, pārstrādā gaismu sevī par tumsību, un šajā tumsā tas var kā savu barību uzņemt pasaules skaņu, kas dzīvo sfēru harmonijā, un var uzņemt dzīvības impulsus. Kā mēs uzņemam fizisko barību, tā šī ēteriskā būtne, kura dzīvo mūsos, ieelpo un izelpo gaismu. Kā mēs sevī pārstrādājam gaisa skābekli un pārveidojam to ogļskābē, tā ēterķermenis pārstrādā gaismu un caurauž to ar tumsu, ar ko tā parādās krāsās un ēterķermenis mums, gaišredzīgam skatam, parādās viļņojošās krāsās. Bet kamēr ēterķermenis gaismu sagatavo tumsai un tādējādi veic sev iekšēju elpošanas darbu, tas dzīvo, uzņemot pasaules skaņu, pārstrādājot pasaules skaņu pasaules dzīvībā. Bet tas, ko mēs tā uzņemam kā savu ēterķermeni, tas nolaižas pie mums noteiktā laikā no kosmosa tālēm.

Šodien vēl nav iespējams norādīt uz apstākļiem, kā cilvēka ēterķermenis laižas lejā pa gaismas ceļiem, kad šie gaismas ceļi tiek zvaigžņu konstelācijas vadīti noteiktā veidā. Lai tas varētu reiz tikt pateikts, cilvēkiem vēl ir jāpaceļas augstākā morāles pakāpē. Jo šajā laikā tieši šo mistēriju par cilvēka ēterķermeņa nolaišanos pa gaismas un sfēru harmonijas skaņu ceļiem, cilvēki, ja to zinātu, varētu izmantot ļaunprātīgi visbriesmīgākajā veidā. Jo šajā mistērijā ir viss, ja to apgūtu cilvēki ar zemākām dziņām, tas priekštečiem dotu neierobežotu varu par visiem viņu pēcnācējiem. Tādēļ jūs ticēsiet, ka šai mistērijai, kā pa gaismas trajektoriju un pa sfēru harmonijas skaņu trajektorijām pie cilvēkiem, kuri to iemieso, nāk ēterķermenis, ka tieši šai mistērijai vēl ilgāku laiku ir jāpaliek tikai kā mistērijai. Tikai ar pilnīgi noteiktiem nosacījumiem var kaut ko uzzināt tieši par šo mistēriju; jo, ja šie nosacījumi netiktu ievēroti, cilvēki, kā teikts, kā priekšteči iegūtu pār pēctečiem nedzirdētu varu, ar ko pēctečiem varētu tikt pilnībā laupīta viņu patstāvība, personība un individualitāte, un pēctečiem varētu tikt uzspiesta priekšteču griba. Gudrības pilni tas cilvēcei ir ietīts neapzinātajā, un ļoti labi zeļ tur neapzinātajā pēc gudrības pilnās pasaules vadības gribas.

Bet mūsu ēterķermenis iet citus ceļus nekā fiziskais ķermenis. Mēs, kad esam izgājuši pa nāves vārtiem, nēsājam šo ēterķermeni vēl tikai dažas dienas; tad mums tas ir atkal jāatdod atpakaļ kosmosam. Ēterķermenis paliek tikai kā attēls kosmosā, garīgajā, mūsu tālākajai dzīvei, kādu mēs vadām starp nāvi un jaunu piedzimšanu. Bet mūsu ēterķermenis tiek iemiesots kosmosā, iemiesots visdažādākajos veidos: citādā veidā tiem cilvēkiem, kuri pāragri nomirst kāda nelaimes gadījuma dēļ, vai citādi mirst agri, citādā veidā tiem cilvēkiem, kuri sasniedz lielu vecumu. Bet palūkojoties pāri tajā pasaulē, kas ir viņpus sliekšņa, zina, ka gan vienai, gan otrai, pāragrai nāvei un vēlai nāvei visā kosmiskajā kopsakarībā ir liela nozīme. Jo tas, ko mēs atdodam kā mūsu ēterķermeni, tas turpina darboties, tikai turpina garīgi.

Jā, pamatā ņemot, apskatot dziļāk, mēs, visi cilvēki, kļūstam vienādi veci. Fiziski viens nomirst agrāk, cits vēlāk. Apskatot garīgi, pamatā ņemot, mēs visi paliekam vienādi veci. Ja nomirstam agri, tad mūsu fiziskais ķermenis agri iet bojā; bet ēterķermenis turpina dzīvot kosmosā, un tieši tādēļ, ka esam agri nomiruši, šim ēterķermenim arī ir citas funkcijas kosmosā nekā tad, ja nomirstam vēlu. Ja mēs saskaitām kopā tos gadus, ko mēs nodzīvojam fiziskajā ķermenī un ēterķermenī kā cilvēks, un to, ko mēs paveicam fiziskajā ķermenī, uzskatām par Zemes darbiem, to, ko mēs paveicam ēterķermenī, arī pēc nāves, un ko mēs dzīvojam nevis sev, bet kosmosam, pasaulei, par debesu darbiem, ja mēs to saskaitām kopā kā gadus: visiem cilvēkiem mums sanāk apmēram vienāds vecums.

Bet ar to, ka tiek paveikts kaut kas tāds, kā tas ir noticis ar templiešiem, ar to tiek panākts vēl kaut kas cits, nekā tad, ja mēs kā cilvēki vadām tikai individuālu dzīvi. Tā, ko mēs vadām kā individuālu dzīvi, tā paliek tikai mūsu personā; ko mēs vadām kā šādu dzīvi, kas var tikt objektīvi nodalīta, kā no vienas puses no templiešu dvēselēm tas, ko viņi varēja darīt Golgātas mistērijas izplatīšanai, un no otras puses tas, kas ir noticis mefistofeliski-arimānisko varu dēļ jaunākā materiālisma impulsiem, tas arī zināmā mērā turpina dzīvot kā daļas no ēterķermeņa. Bet tas tiek iemiesots vēsturiskajā attīstības gaitā; tā ka daļa no tā, ko cilvēks dzīvo savā ēterķermenī, turpina dzīvot kopā ar cilvēka individualitāti, daļa no tā tiek iemiesota vēsturiskajā veidošanās gaitā, kad šīs lietas attēlotajā veidā tiek izrautas no cilvēka. Bet ēterķermenis ir līdzeklis, mēdijs, caur kuru tas, ko cilvēks tā objektīvi dzīvo savā dvēselē, var izkāpt ārā no viņa dvēseles, līdz ar ko tam, kas tā ir objektivizējies, ir pieturas punkti, lai turpinātu dzīvot. Tas ir ēterķermenis.

Kas ieplūda ēteriskajā pasaulē no templiešu garīgajiem impulsiem, tas turpināja ēteriski dzīvot; un ar šo turpināšanos ēteriskajā daža laba dvēsele tika sagatavota tam, lai uzņemtu inspirācijas, kuras es esmu aprakstījis, kas nāk no pašu templiešu dvēselēm no garīgajām pasaulēm. Tā ir tā konkrētā norise, kas ir norisinājusies jaunākajos laikos.

Bet tajā, kas plūda no templiešu dvēselēm, arvien vairāk un vairāk, proti, tieši dzīves plašumā, ir ieplūdis tas, kas plūst no mefistofeliski-arimāniskajiem impulsiem, kas ir piesūcies ar mefistofeliski-arimānisko elementu, kas tika inaugurēts uz templiešu moku soliem ar to, ka viņiem spīdzināšanas dēļ bija jāizsaka nepatiesas lietas pašiem par sevi. Ne tikai tas, bet arī tas kā viens no iemesliem, garīgiem iemesliem modernajam materiālismam, tas piederas tam, ko ir jāsaprot, ja grib iekšēji izprast modernās materiālistiskās attīstības jēgu.

Tā nu notika, ka daži gan jaunākajos laikos tika inspirēti ar augstām garīgām patiesībām, bet vispārējā kultūra pieņēma arvien materiālistiskāku un materiālistiskāku raksturu, ka arvien vairāk un vairāk dvēseles skats zināmā mērā aizmiglojās tam, kas mums apkārt pastāv garīgi un kurā mēs ieejam caur nāves vārtiem, no kā mēs iznākam ārā caur piedzimšanas vārtiem. Arvien vairāk un vairāk cilvēce visdažādākajās dzīves jomās, garīgajā jomā, reliģiskajā jomā, sociālajā jomā, tika novirzīta no ieskatīšanās garīgajā. Skats arvien vairāk un vairāk tika pievērsts tikai tam, kas tiek sniegts maņām kā materiālā, vieliskā pasaule. Tā nu notika, ka jaunākā cilvēce kopš jaunāko laiku pienākšanas ir izgājusi cauri daudziem, daudziem maldiem. Bet nespriedīsim atkal kritiski par to, ka cilvēce ir izgājusi cauri maldiem, kļūdām. Tieši maldiem iedzīvojoties cilvēces attīstībā, cilvēkiem bija jāpiedzīvo šie maldi, viņi tos pakāpeniski saskatīja un šo maldu pārvarēšanā iemantoja arvien lielākus spēkus nekā tad, ja viņiem automātiski tiktu iepotēts ceļš uz to, kam vajadzētu būt. Bet pašlaik ir pienācis laiks, kad ir jāizprot, kā spirituālajā dzīvo impulsi maldiem, un cilvēces uzdevums mūsu dienās ir arvien vairāk un vairāk pieņemt brīvus lēmumus, izprast un pārvarēt šos maldus.

Nevienam vēsturiskam notikumam nav jātiek apsūdzētam, bet gan tikai apskatītam pilnīgi objektīvi. Jaunāko laiku vēsturiskie notikumi taču ir attīstījušies tā, ka domas un sajūtas cilvēkos dzīvoja tikai atbilstoši ārējai fiziskajai realitātei, tikai pēc tā, ko cilvēks izdzīvo starp piedzimšanu un nāvi. Pat reliģiskā dzīve pakāpeniski pieņēma personisku raksturu, virzoties uz to, lai cilvēka rīcībā būtu līdzekļi tikai tam, lai sasniegtu pestīšanu tikai savā dvēselē. Mūsdienu reliģiskā dzīve, kura cilvēka skatu arvien vairāk un vairāk novērš no konkrētas garīgās pasaules, bieži ir caurausta ar materiālistisku noskaņojumu, materiālistiskām sajūtām. Kā jau teikts, kādu vēsturisku notikumu vajag nevis vainot, bet gan attēlot tā, kā tam ir jātiek saprastam, lai nākamā cilvēce neiekristu dekadencē, bet gan piedzīvotu augšupejošu kustību.

Mēs redzam materiālisma straumi uzpeldam līdzās, man gribētos teikt, slēptai paralēlai straumei un redzam iestājamies varenu notikumu 18. gadsimta beigās, notikumu, kura iespaidā paliek viss 19. gadsimts līdz pat mūsu laikam: mēs 18. gadsimta beigās redzam pāri eiropeiskajai kultūrai izplūstam lielo Franču revolūciju. Daudz no tā, kas dzīvoja Franču revolūcijā, izdzīvoja tā, kā to ir aprakstījuši vēsturnieki. Bet papildus tam, ko līdz šim saprot no šīs Franču revolūcijas un kas turpināja darboties kā no Franču revolūcijas nākoši impulsi, vēl būs jāpievieno izpratne par to, kas garīgi izriet no materiālistiskajiem impulsiem, no arimāniski-mefistofeliskajiem impulsiem. Franču revolūcija tiecās – kā teikts, nevienam vēsturiskam notikumam nav jātiek apsūdzētam, bet gan izprastam – pēc augstākā; bet tā tiecās pēc augstākā laikā, pār kuru vēl smagi krita tā notikuma ēnas, kur es šodien esmu raksturojis, tā notikuma, kura dēļ mefistofeliski-arimāniskais bija kļuvis tik varens, lai iesūtītu eiropiskajā dzīvē materiālistisko impulsu. Un tā labākajiem, kuri inaugurēja Franču revolūciju, pat ja savā apziņā viņi iedomājās kaut ko citu – tas nav svarīgākais, ka ar vārdiem atzīst vienu vai otru lietu, bet gan galvenais ir tas, vai pastāv dzīvīga, dvēseliski-dzīvīga apziņa par to, kas darbojas pasaulē – labākajiem, kuri inaugurēja Franču revolūciju bija apziņa tikai par fizisko plānu. Viņi noteikti tiecās uz augstāko, bet neko nezināja par trīsvienību cilvēkā: par miesu, kas tur darbojas cilvēkā caur ēterisko principu, par dvēseli, kura darbojas caur astrālo principu, par garu, kas iesākumā darbojas cilvēkā caur «Es».

Jo arī jau 18. gadsimta beigās cilvēku uzlūkoja tā, kā par nelaimi cilvēcei to uzlūko mūsdienu materiālistiskā zinātne, fizioloģija, bioloģija. Cilvēku uzlūkoja tā, ka, ja arī reliģiski nojauta kaut ko

par garīgo dzīvi, skatu pievērsa tikai – par pārējo varbūt tikai runāja – bet konkrēto skatu pievērsa tam, kas izdzīvo fiziskajā pasaulē starp piedzimšanu un nāvi. To, kas tur izdzīvo, var saprast, kaut arī pat mūsu dienās to vēl neizprot pilnībā, ja skatu pievērš tikai ārējam fiziskajam ķermenim. Bet, kas dzīvo visā cilvēkā, to var izprast tikai, ja zina, kā ar ārējo fizisko ķermeni ir saistīts ēteriskais princips, astrālais un Es-princips. Jo, jau mums esot šeit fiziskajā pasaulē starp piedzimšanu un nāvi, mūsos dzīvo garīgi-dvēseliskais, kas pieder garīgajām pasaulēm. Mēs esam šeit miesa, dvēsele un gars, un, kad esam izgājuši caur nāves vārtiem, mēs kļūstam, tikai ar citu garīgu ķermeni, atkal cilvēks kā trīsvienība. Tātad, kurš apskata tikai šīszemes cilvēku tā, kā viņš dzīvo kā fizisks cilvēks starp piedzimšanu un nāvi, tas neapskata visu cilvēku, tas ļaujas maldiem attiecībā uz visu cilvēku. Un, ja viņš tad uzstāda kādu cilvēcisku ideālu tikai fiziskajam cilvēkam, tad šis ideāls neder visam cilvēkam. Notikumus, kas norisinās pasaulē, mēs nedrīkstam uzlūkot tā, it kā tie būtu aplami paši par sevi. Tas, kas parādās, protams, ir patiesība; bet veids, kā cilvēks to uzlūko un izvērtē paša darbos, tas bieži rada apjukumu. Un tā cilvēku dvēselēs 18. gadsimta beigās radās apjukums tādēļ, ka viss zināmā mērā tika projicēts tikai miesā, un tiekšanās pēc ideāliem, kuriem jēga ir tikai tad, ja cilvēku uzlūko kā trīsvienību, vērsās uz cilvēku kā tādu tikai miesisku monomu.

Un tā notika, ka 18. gadsimta beigās cilvēkos virmoja skaisti ideāli: brālība, brīvība, vienlīdzība! Cilvēcē virmoja skaisti ideāli, bet tie virmoja cilvēcē laikā, kurā tie nevarēja tikt saprasti, kad tika sajaukts kopā miesiskais, dvēseliskais un garīgais, jo tie visi cits caur citu tika uztverti tā, kā to uztver cilvēki, kuri patiesībā tic tikai fiziskajam cilvēka ķermenim. Jo fiziskajam cilvēka ķermenim attaisnojamā veidā kā ideāls der tikai brālība, un brīvībai ir jēga tikai, ja to attiecina uz cilvēka dvēseli un vienlīdzībai ir jēga tikai, ja to attiecina uz garu, tā, kā gars dzīvo cilvēcē kā «Es». Tikai ja zina, ka cilvēks sastāv no miesas, dvēseles un gara, un ka no šiem trīs 18. gadsimta beigu ideāliem brālība attiecas uz miesu, brīvība uz dvēseli, vienlīdzība uz «Es», tikai tad runa tādā nozīmē, kas saskan ar spirituālās pasaules iekšējo jēgu. Brālību mēs varam attīstīt, ciktāl mēs kā fiziski cilvēki nesam fiziskus šīszemes ķermeņus, un ja mēs sociālajā kārtībā uzņemam brālību, tad brālībai sociālajā kārtībā ir tiesības tikai fiziskajā plānā. Brīvību cilvēks var iemantot tikai dvēselē, ciktāl viņš ar dvēseli iemiesojas uz Zemes. Brīvība valda uz Zemes un ir uz Zemes iespējama tikai – to gribēja izteikt arī *Gēte* skaistajā pasakā par zaļo čūsku un skaisto Liliju – ja tā tiek attiecināta uz tām cilvēku dvēselēm, kuras dzīvo uz Zemes tādās situācijās, ka spēj iemantot spēju saglabāt līdzsvaru starp zemākajiem un augstākajiem spēkiem. Ja cilvēks spēj noturēt līdzsvaru starp zemākajiem un augstākajiem spēkiem cilvēka dvēselē, tad attīsta tos spēkus, kuri var šeit dzīvot starp piedzimšanu un nāvi; tad attīsta arī tos spēkus, kādi nepieciešami, kad iet cauri nāves vārtiem. Un tā līdzās sociālajai kārtībai uz Zemes ir nepieciešama arī dvēseliskā kārtība, kurā dvēseles var ieguldīties tā, ka tās attīsta brīvības spēkus, kurus mēs varam iznest caur nāves vārtiem, kurus mēs iznesīsim caur nāves vārtiem tikai tad, ja mēs sagatavojamies dzīvei pēc nāves jau šajā dzīvē te. Ka uz Zemes no dvēseles uz dvēseli tiek nodibināta tāda dvēseliskā saskare, lai dvēseles varētu attīstīt šādus spēkus, lai visi notikumi cilvēka dzīvē, sākot no mazākā, lai visi zinātnes sasniegumi, mākslas darbi, viss, ko cilvēks radoši veido tiektos uz tādu ideālu, lai cilvēks kā dvēsele spētu noturēt līdzsvaru starp to, kas dzīvo un darbojas garīgi, un starp to, kas darbojas un dzīvo fiziski, tam ir jākļūst par ideālu. Cilvēks kļūs brīvs, ja spēs ārējā fiziskā pasaulē iemantot tādus dvēseles spēkus, kādus var iemantot, piemēram, ja spēj izsekot skaistajām formām, kādas dzīvo tiešām no garīgā iznākošā mākslā. Cilvēks kļūs brīvs, kad saskarsme starp dvēseli un dvēseli būs tāda, ka viena dvēsele spēs sekot otrai ar arvien lielāku un lielāku sapratni un ar arvien lielāku un lielāku mīlestību. Kad runa ir par ķermeņiem, miesu, tad tiek ņemta vērā brālība. Kad runa ir par dvēselēm, tad galvenais ir to maigo saišu izveidošana, kādas attīstās no dvēseles uz dvēseli, kurām arī ir jāiedzīvojas šīszemes dzīves struktūrā, bet kurām ir jābūt vērstām uz to, lai nodibinātu interesi, dziļu, dziļu interesi vienā dvēselē par otru dvēseli. Jo tikai tā dvēseles var kļūt brīvas, un tikai dvēseles var kļūt brīvas.

Vienlīdzība, kas domāta attiecībā uz ārējo fizisko pasauli, ir muļķības, jo tāda vienlīdzība būtu vienveidība. Pasaulē viss pārmainās, viss ir iedzīts skaitļos, visam pasaulē ir jāizdzīvo dažādībā un daudzveidībā. Tādēļ te ir šī fiziskā pasaule, lai garīgais izietu cauri formu dažādībai. Bet viena lieta paliek nemainīga mūsu dažādajā un daudzveidīgajā cilvēka dzīvē, jo tā vēl ir sākumā. Mūsu pārējo cilvēcisko mēs nesam sevī jau kopš Saturna-, Saules- un Mēness laika, bet «Es» tikai kopš Zemes laika. «Es» ir tikai iesācies! Visā mūsu dzīvē starp piedzimšanu un nāvi mēs garīgajā netiekam tālāk, kā pateikt par sevi «Es», un ka mēs sajūtam šo «Es». Skatīt to cilvēks var vai nu ārpus miesas jau starp piedzimšanu un nāvi caur iniciāciju, vai arī, kad iziet caur nāves vārtiem, kur viņš tad atmiņās par savu Zemes ķermeni garīgi ierauga savu Es. Bet caur šo Es šeit uz Zemes izdzīvo visa daudzveidība. Un šīszemes dzīves struktūra ir jāveido tāda, lai pastāvētu iespēja, lai caur vienādajiem Es izdzīvotu visa tā daudzveidība, kas caur cilvēku individualitātēm var ienākt Zemē. Viens cilvēks izdzīvo šo, cits to, trešais vēl kādu citu individualitāti. Visas šīs individualitātes sakopojas ar savas iedarbības stariem fokusā, «Es» degpunktā, vienādi; bet tas, ka mēs esam vienādi, tas veido iespēju, ka cauri šim «Es» iet tas, ko mēs varam paziņot kā gari, ka mēs attīstām cilvēces kopējo dzīvi. Caur vienādo iet dažādais. Tā garīgā vienlīdzībā pamatojas tas, kas nevis no atsevišķa cilvēka ieiet visā kosmiski-spirituālās tapšanas straumē, bet gan caur mūsu «Es», caur mūsu garīgumu iet tas, kas mums ir dots daudzveidīgajā dzīvē, tas kļūst par kopējo, kā kopēja straume turpinās kosmiskajā tapšanā.

Vienlīdzība ir piemērota garam. Un vēl tikai radīsies paaudze, kura sapratīs, kā šie trīs brālības, brīvības un vienlīdzības ideāli var iedzīvoties cilvēcē, kura sapratīs, ka cilvēks šo miesas, dvēseles un gara trīsdaļību nes sevī. Ka 18. gadsimtā un visu 19. gadsimtu tas vēl nevarēja tikt izprasts, tās bija sekas arimāniski-mefistofeliskā strāvojuma spēkam, kas bija ienācis cilvēces attīstībā attēlotajā veidā. 18. gadsimts sajauca kopā vienlīdzību, brīvību un brālību, pielietojot visus trīs tikai ārējai fiziskajai dzīvei. Kā to saprata 19. gadsimts, tas var būt tikai haoss, sociāls haoss. Un cilvēcei būtu jāieiet šajā sociālajā haosā, ja tā nepieņemtu garīgo zinātni, spirituālo dzīvi, kas vestu pie izpratnes, ka cilvēks ir trīsvienība, kas pamatotu šīszemes dzīves struktūru trīsdaļīgajam cilvēkam.

Cilvēkam, respektīvi, cilvēcei bija jāiziet cauri materiālismam; tās spēki būtu bijuši pārāk vāji sekojošajā laikā, ja cilvēce nebūtu izgājusi cauri materiālismam. Jo cilvēces attīstība ir īpatnēja. Vakar es jums minēju gadījumu no astronomijas. Šodien noslēgumā ļaujiet man minēt gadījumu, no kura jūs redzēsiet, cik komplicēta ir cilvēces gaita cauri Zemes tapšanai, es domāju šīszemes dzīvi kopumā, ja mēs šo lietu aplūkojam garīgi. Jūs zināt, ka mēs tagad dzīvojam laikmeta piektajā periodā, ko es apzīmēšu ar šo līniju (tā tiek uzzīmēta), ko mēs saucam par Zemes piekto laikmetu, par pēcatlantisko. Pirms mūsu perioda bija grieķiski-romiskais. Pirms pēcatlantiskā laika bija laikmets, kas atkārtojās grieķu-romiešu laikā, bet kas ir nodalīts no pēcatlantiskā laikmeta ar lielajiem atlantiskajiem plūdiem, ko ģeoloģija sauc par ledus laikmetu. To mēs saucam par atlantisko laikmetu; grieķiski-romiskais ir tikai atkārtojums tam, garīgots atkārtojums. Bet pirms šī atlantiskā laikmeta bija lemūriskais laikmets, kas arī savukārt ar katastrofu ir nodalīts no atlantiskā. Un tad mēs nonākam pie vēl agrākiem laikmetiem, kurus tagad neturpināsim tālāk apsvērt.

Uzmetīsim tagad pavisam īsi skatu kādam notikumam lemūriskajā laikmetā. Tur attīstībā bija kāds noteikts punkts, pirms tūkstošiem un tūkstošiem gadu, kad Zemes cilvēce vēl bija pavisam citādāka nekā tagad. Jūs zināt no tā veida, kās es esmu aprakstījis šo Zemes cilvēces attīstību «Slepenzinātnes skicēs» (GA 13), kā cilvēcē pakāpeniski ienāk impulsi. Attīstībā bija tāds punkts, kad cilvēkā no kosmosa iekšēji ieviesās tas, ko mēs mūsdienās saucam par magnētiskajiem un īpaši elektriskajiem spēkiem. Jo mūsos noslēpumainā veidā dzīvo arī magnētiskie un elektriskie spēki. Pirms tā laikmeta, lemūriskajā laikā cilvēks uz Zemes dzīvoja vēl bez magnētiskajiem un elektriskajiem spēkiem, kuri garīgi attīstās viņa nervu sistēmā, starp nervu darbību un asins darbību. Tad viņā tika iemiesoti šie spēki. Ignorēsim magnētiskos spēkus, neskatīsimies arī uz zināmu daļu elektrisko spēku. Ar to, ka šie spēki, kurus es apzīmēju kā elektriskus spēkus galvanismā, voltaismā un tā tālāk, tātad tie spēki, kas

mūsu dienās tik dziļi ietekmē kultūru, iedzīvojās cilvēka organismā aizvēsturiskajos laikos, sasaistījās ar cilvēka dzīvi, tādēļ šie spēki kādu laiku varēja palikt cilvēka apziņai nezināmi. Cilvēks nesa tos sevī, bet ārēji tie palika viņam nezināmi. Nu, magnētiskos, tos citus elektriskos spēkus, izņemot galvanismu un voltaismu, mēs iepazinām jau agrāk. Jo galvanismu, pieskāriena elektrību, kas vairāk nekā iedomājas uzspiež savu karmu mūsu laikmetam no ārpuses, kā jūs zināt, atklāja *Galvāni* un *Volta* tikai 18. un 19. gadsimta mijā. Šādas lietas parasti pārdomā daudz par maz. Padomājiet, šis *Galvāni* preparē vardes muskuli. Tādēļ, ka tas, kā stāsta, gadījuma pēc ir piestiprināts pie loga un šis vardes muskulis saskaras ar dzelzi, tas noraustās. Tas ir sākums visiem tiem atklājumiem, visiem izgudrojumiem, kas mūsdienās ar elektrisko strāvu pārvalda mūsu Zemi! Tas notika vēl tik nesen. Parasti to nepārdomā: kā tas var būt, ka cilvēce agrāk to nebija zinājusi? Pēkšņi brīnumainā veidā vienam cilvēkam šī doma uznirst; viņš tiek tai uzgrūsts – šis cilvēks, šai domai. Mūsu materiālistiskais laikmets, dabiski, par šādām lietām nedomā. Bet tādēļ mūsu materiālistiskais laikmets absolūti neko zinātniski nesaprot par pasaules patieso attīstību. Patiesība ir šāda:

Pēc tam kad cilvēce bija izgājusi cauri tam laika punktam lemūriskajā laikā, kad tā pati sevī iekšienē bija iedēstījusi, vai kad bija saņēmusi sevī iedēstītus tos spēkus, kas mūsu dienās plūst pa vadiem kā elektrība un neredzamā veidā darbojas arī cilvēkā, pēc tam, kad šis laikmets bija pagājis, elektrība zināmā mērā dzīvoja iekšā cilvēkā.

Bet attīstība neiet uz priekšu tā, kā to nedomājot zīmē, tā vienkārši taisnā līnijā. Tā tikai iedomājas, ka laiks iet uz priekšu tā, ka aizplūst bezgalībā. Tas ir pilnīgi abstrakts priekšstats. Patiesībā laiks iet tā, ka tas virzās tālāk tā, ka attīstība atkal tiek apgriezta un atgriežas atpakaļ. Šī kustība pa lemniskati notiek ne tikai telpā, bet arī laikā.

Te cilvēce bija lemūriskajā laikā (krustpunkts kustībā pa lemniskati, skat. zīmējumā), kad tā iedēstīja pati sevī elektriskā spēka principu. Šo ceļu (zilā krāsā) tā ir izgājusi atlantiskajā laikā, un attiecībā uz noteiktiem spēkiem pēcatlantiskajā laikā apmēram 18. un 19. gadsimta mijā punktā, tieši tajā punktā pasaules attīstībā, kur tā bija senajā lemūriskajā laikā, kad tā pati sev no kosmosa bija iedēstījusi sevī elektrisko principu. Un tas ir iemesls, kādēļ *Galvāni* tieši tad atklāja elektrību! Vēlākos laikos cilvēki vienmēr atgriežas pie tā, ko ir piedzīvojuši jau agrāk; visa dzīve norisinās cikliski, ritmiski. Mēs kā cilvēce zināmā mērā patiešām ar materiālistiskā laikmeta, kas ir attīstījies kopš 14., 15. gadsimta, vidu stāvējām tajā punktā Visumā, kuram mēs reiz bijām gājuši cauri lemūriskajā laikā. Un visa cilvēce atcerējās elektrības ielaušanos cilvēkā tolaik, un tādēļ ar šīm cilvēces atmiņām impregnēja

kultūru ar elektrisko principu. Tas, kas cilvēkā dzīvo kā dvēsele un gars, atkal atrada to, kas reiz bija piedzīvots. Šādām patiesībām atkal ir jākļūst skaidrām cilvēcē, jo tikai ar šādām patiesībām varēs izvairīties no dekadences nākotnē.

Šādu inspirāciju ietekmē, par kādām es šodien esmu runājis, zināmi dižgari nonāca līdz šādām patiesībām. Ka cilvēki iet pa šādiem ceļiem, to izraisa tieši tas, ka valda dažādi strāvojumi. Ja, piemēram, būtu valdījis tikai tas, kas bija tāda veida, kā to gribēja templieši, tad attīstība būtu noritējusi citādāk. Bet ar to, ka tika piejaukta klāt otra straume, mefistofeliskā – tā pastāvēja arī jau no paša sākuma, bet tika atjaunota templiešu likteņa dēļ – ar to cilvēce tieši šajā laikā tika ievesta materiālismā tā, kā tā tika ievesta. Cilvēces attīstībā ir vajadzīgi šie mefistofeliski-arimāniskie spēki. Un es teicu: zināmi dižgari caur inspirāciju, kas nāca no rožkrustiskā templiešu principa, kas nāca no garīgās pasaules, tika novesti pie tā, lai atzītu šo principu, kuru es te domāju.

Un tikai neiedomājieties, ka kāds liels dzejnieks, patiešām liels dzejnieks, kurš rada no garīgās pasaules, savus vārdus saliktu tā, kā cilvēki dažkārt iedomājas, ka šos vārdus drīkst uztvert tā virspusēji! Nē, dzejnieks, piemēram, kā *Gēte*, zina, kas ir ietverts vārdā, zina, ka ar vārdu ir dots kaut kas, kas nes cilvēku un līdz ar cilvēku nes garu, caur cilvēka personu ļauj skanēt garam. Personu? – Tad atceras: persona! Persona ir tas vārds, kas ir radies no grieķu vārda maskai, kuru nēsāja aktieris un caur kuru skanēja viņa balss: "personare" nozīmē "skanēt cauri". Tas viss ir intīmi saistīts ar tālāko attīstību vārdiem: «Iesākumā bija Vārds, un Vārds bija pie Dieva, un Dievs bija Vārds.» - Vārds nebija cilvēkā; taču cilvēka personība ar to ir saistīta.

Bet visa attīstība tiek dzīta uz priekšu ar to, ka tajā darbojas ne tikai labie spēki, bet arī citi. Un tāds cilvēks kā *Gēte* pateica, kaut arī daļēji neapzināti, bet caur inspirāciju, tieši tādā dzejojumā kā Fausta-dzejojums dziļākās, nozīmīgākās lielās patiesības. Tur, kur Kungs sarunājas ar Mefistofeli «Prologā debesīs», Kungs beigās saka Mefistofelim, ka Viņam nav nekas pret viņa darbošanos. Viņš pieļauj šo mefistofeliski-arimānisko, jo tam ir jābūt pasaules attīstībā. Caur to ir jābūt tam, kas «to var dzīt un dzelt un liesmas kurt». Bet tad Dievs novērš no viņa savu balsi un runā ar «īstajiem dieva dēliem», kuri virza uz priekšu normālo attīstību un ar kuriem mijiedarbojas tas cits attīstības strāvojums. Un ko tad Dievs saka šiem īstajiem dieva dēliem?

Doch ihr, die echten Göttersöhne,	Bet jūs, kas esat īstie dieva dēli,
Erfreut euch der lebendig reichen Schöne!	Jūs līksmo dzīves skaistie, pilnie tēli!
Das Werdende, das ewig wirkt und lebt,	Lai viss, kas mūžam top un ceļas, mainās,
Umfaß' euch mit der Liebe holden Schranken,	Jūs aptver mīlas daiļā robežā,
Und was in schwankender Erscheinung schwebt,	Un, kas vēl klīst kā nenoteiktas ainas,
Befestiget mit dauernden Gedanken!	To liekat pastāvošu domu skaidrībā. */Rainis/*

Kungs dod tiešu pavēli saviem dēliem, ka viņiem jāķeras pie pastāvošām domām pasaules kārtībā! Viena šāda pastāvoša doma tika ielikta pasaulē, kad cilvēkos tika iedēstīts elektriskais princips, un cilvēce tika atgriezta pie šīs pastāvošās domas, kad atklāja elektrisko principu un iedēstīja to materiālistiskajā kultūrā. Doma ar ārkārtīgu dziļumu šī:

Das Werdende, das ewig wirkt und lebt,	Lai viss, kas mūžam top un ceļas, mainās,
Umfaß' euch mit der Liebe holden Schranken,	Jūs aptver mīlas daiļā robežā,
Und was in schwankender Erscheinung schwebt,	Un, kas vēl klīst kā nenoteiktas ainas,
Befestiget mit dauernden Gedanken!	To liekat pastāvošu domu skaidrībā. */Rainis/*

Un dziļa sajūta pārņem mūsu dvēseli, kad uz mums darbojas mistērija par pastāvošām, ilgstošām domām; jo tad mēs sajūtam, kā pasaulē šur vai tur parādās mūžīgais kā pastāvīga doma, kā mēs piederam kustību pasaulei un kā mēs ejam cauri tam, kas ir ielikts «nenoteiktās ainās» kā pastāvošas domas, kā mūžam dabīgais un mainīgais skaistums, kas atklājas, lai mēs to aptvertu īstajā acumirklī.

Un kaut nu cilvēcei tuvākajā nākotnē pienāktu šis īstais acumirklis, kā tas ir lemts, ja tā negrib nonākt dekadencē. Kaut tā saprastu, ka ir jāiet cauri nākamajam punktam, kas materiālismu atkal atcels tā pretstatā, jāiet cauri tam punktam, kurā cilvēcē var iestarot spirituālās pasaules lielās domas, kurām cilvēcei ir jāsagatavojas tajās savās personībās, kuras jau mūsu dienās caur savu karmu ir drīkstējušas nonākt pie garazinātnes. Ievirzīt tajā, ka materiālistiskajam laikmetam, kurš ir atradis pastāvošo domu, ko pēdējā veidā jaunāko laiku attīstībā ir ievedis arimāniski-mefistofeliskais, ir jātiek pievienotam tam, kas var tikt pieredzēts ejot cauri spirituāli pastāvošai domai, norādīt uz to, un lai cilvēce nepalaistu garām šīs spirituālās domas aptveršanu, tas būs garazinātniskās darbības un centienu nemitīgais uzdevums. Tādēļ arī nedrīkst pagurt vienmēr atkal un atkal atgādināt par to, lai cilvēce nepalaistu garām, nenokavētu garazinātnes aptveršanas laika punktu.

DESMITĀ LEKCIJA

1916. gada 7. oktobris

Atlantīdas mistēriju maģijas paliekas. Austrumi un Rietumi 19. gadsimtā. Rietumu pasaulē jautājumi par būtņu radniecību, par dzimšanu un mantošanu. Ļaunums, ciešanas un nāve ir jautājumi Austrumos. Pārdomas par laimi Rietumos, ilgas pēc pestīšanas Austrumos. *E. Renans* un *Dāvids Frīdrihs Štrauss*. Lietderības princips. *Darvins*. Maltusiānisms. Cīņa par eksistenci, Piemērotāko izlase. Pretstatā tam *Kropotkina* savstarpējās palīdzības princips. *H.P. Blavatska* starp Austrumu un Rietumu ietekmēm.

Lekcijās, kas šeit ir nolasītas pēdējo nedēļu laikā, esmu centies parādīt dažus no dažādajiem iekšējiem impulsiem, kas ir dzīvojuši jaunāko laiku cilvēces attīstībā un ir iejaukušies šajā modernās cilvēces attīstībā. Mēs esam atgriezušies tālā pagātnē. Mēs esam mēģinājuši saprast, kā no atlantiskās kultūras atskaņojas tās pārpalikumi, atlantiskās mistēriju maģijas pārpalikušie atlikumi. Mēs izvedām dvēseles priekšā, kā viena šīs atlantisko mistēriju kultūras puse dekadences stāvokļos dzīvoja tajās tautās, kuras atklāja Eiropas tautas, kad atklāja Ameriku. Tad mēs nedaudz iedziļinājāmies otra atlantiskās maģijas zara paliekās, kas pārsūtīja savus starus un strāvojumus no Āzijas uz Eiropu. Un tā mēs zināmā mērā iepazinām no Atlantīdas pārpalikušo impulsu rietumu un austrumu polu mijiedarbību. Tad mēs nedaudz iedziļinājāmies grieķu-latīņu kultūras savdabībā, tās būtībā, kas savā ziņā bija atdarinājums, sava veida atlantiskās kultūras atkārtojums, bet jau citā pakāpē. Un tad mēs atkal mēģinājām iepazīt ceturtā pēcatlantiskā kultūras laikmeta abus polus, proti, grieķisko polu un romānisko polu. Tad mēs arī mēģinājām vismaz daļēji pieminēt dažādos citus impulsus, kuri darbojās Eiropas kultūras dzīvē. Īpaši mēs apskatījām to impulsu, kas ienāca Eiropas kultūras attīstības garīgajā strāvojumā ar to, kādu likteni piedzīvoja Templiešu ordenis, un ka šī Templiešu ordeņa likteņa dēļ, kam bija tik spēcīga ietekme uz mūsu dvēselēm, radās garīgi spēki, kas turpināja darboties garīgā veidā, iedvesmojot, stimulējot, aizsākot to, kas ir noticis Eiropas tautu vēstures ārējā gaitā. Tad mēs mēģinājām izsekot, kā šie turpmākās attīstības impulsi ir ieplūduši jaunāko laiku materiālistiskajā kultūrā. Pagājušajā pirmdienā mēs apskatījām, ko tie izraisīja 18. gadsimta beigās, kā tie ir piešķīruši savdabīgu nokrāsu – mēs mēģinājām to apjēgt – idejām, kuras tolaik virmoja pasaulē, idejām par brālību, par brīvību un vienlīdzību. Varētu tikt raksturoti vēl daudzi šādi impulsi, kā tie gadsimtu gaitā pakāpeniski ir dzimuši eiropeiskajā attīstībā; bet tas var tikt atstāts kādam vēlākam laikam. Es gribēju ar dažiem ļoti nozīmīgiem impulsiem raksturot, kāda bija eiropeiskās kultūras dzīves gaita. Jo mums īpaši jācenšas garazinātniskā veidā arvien labāk izprast šī brīža īpatnības, kurā mēs paši atrodamies, un to, kā šo brīdi ir noteikusi 19. gadsimta īpašā garīgā struktūra. Jo tieši šajā 19. gadsimtā tad garīgā veidā vairāk vai mazāk apslēpti ir izspēlējušies visi šie strāvojumi un kultūras impulsi, par kuriem mēs esam runājuši.

Es arī jau bieži esmu pievērsis jūsu uzmanību tam, ka attiecībā uz jaunāko laiku kultūras tautu attīstību 19. gadsimta vidus bija svarīgs laika moments. Tas bija brīdis, kad piektajā pēcatlantiskajā laikmetā īpaši nozīmīgam bija jākļūst tam, ko cilvēks var izzināt un radīt ar saprātu, ciktāl šis saprāts ir piesaistīts fiziskajām smadzenēm. Jo tam mums ir jābūt pilnīgi skaidram: ar piekto pēcatlantisko laikmetu pēcatlantiskās kultūras attīstībā ienāk kaut kas no spēkiem, kas vēl bija pavisam citādi grieķu-romiešu laikmetā, ceturtajā pēcatlantiskajā laikmetā. Pats par sevi saprotams, ka arī grieķiem piemita saprāts, bet tas bija pavisam cita veida saprāts nekā tas, kurš parādījās piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, un 19. gadsimta vidū ir nonācis ļoti īpašā krīzē. Saprāts, kas bija izveidojies grieķu kultūrā, caurstaroja, piemēram, to, ko grieķu kultūra radīja mākslinieciski, caurstaroja to, ko grieķu kultūra ir radījusi savu pilsētu – nevis valsts – ierīkojumos, tas bija saprāts, kas darbojās Platona un Aristoteļa grieķiskajā filozofijā, saprāts, kas tad ar romiešu kultūru tika ievilkts arī valsts uzbūvē, šis saprāts ceturtajā pēcatlantiskajā laikmetā vēl bija kaut kas pilnīgi cits, nekā par ko tas ir kļuvis piektajā pēcatlantiskajā laikmetā. Ka tas ir pat filozofiski pierādāms, to jūs varat izlasīt manas grāmatas «Filozofijas mīklas» pirmajā sējumā, kurā es mēģināju parādīt, cik atšķirīgi ar jēdzienu, ar ideju

dzīvoja grieķis, nekā, piemēram, 19. gadsimta cilvēks. Grieķiem idejas patiešām pastāvēja tā, ka viņi tās zināmā mērā uztvēra, kā mēs mūsu dienās uztveram krāsas vai skaņas, maņu sajūtas. Mūsu laika modernajam cilvēkam saprāts ir nodalīts no ārējām uztverēm un darbojas iekšā cilvēkā, bet darbojas cilvēka iekšienē tā, kā tam ir jādarbojas, kad to darbina galvas smadzenes jeb vispār fiziskais organisms.

Tas pakāpeniski – un tā tam bija jānotiek atbilstoši jaunāko laiku vēstures jēgai – 19. gadsimtā radīja tendenci arvien vairāk un vairāk cauraust cilvēka dzīvi ar materiālistisku izziņu un tikai vienkāršu lietderības principu praktiskajā dzīvē. Mēs taču esam redzējuši, ar kādu nepieciešamību šīs lietas ir attīstījušās. Mēs esam redzējuši, kā Eiropas rietumu kultūras tautās kā jautājumi ir uznirušas noteiktas dziņas, kā tur ir tikuši uzdoti citādākai jautājumi, vai, ja gribam tā teikt, kā zināmi lielie cilvēces jautājumi ir tikuši uzstādīti citādāk nekā, piemēram, Austrumos. Mēs esam redzējuši, ka Rietumi pēc ilgas sagatavošanas ir ievirzīti tajā, lai garīgumu izziņas sfērā un arī praktiskās dzīves jomā iedzītu noteiktā konfigurācijā. Esam redzējuši, kā šie jautājumi pakāpeniski ir saasinājušies. Es šodien lietošu izteikumus, uz kuriem jau esmu norādījis, bet, kurus mūsdienās ir tā jālieto, lai tie īpaši precīzi apzīmētu to – esam to minējuši – kas galvenokārt ir ticis jautāts Rietumos: par būtņu radniecību un visu, kas cilvēkā ir saistīts ar piedzimšanu un iedzimtību. Rietumu izziņas kultūru var izprast visdziļākajā nozīmē, ja zina, ka šis jautājums par būtņu radniecību Visumā un par piedzimšanu un iedzimtību bija dominējošs. Ar to, ka 19. gadsimtā jautāja par radniecību, Rietumu pasaulē tika likti pamati tam, kas ir fizika, kas ir ķīmija, un tas tika novests tiktāl, ka bija jātiek atzītai dažādo dabas spēku radniecībai kā dabas spēku vienībai ķīmiskajā jomā; ka ķīmiski tika izpētīta dažādo vielu radniecība, bet arī bioloģijas jomā, dzīvības mācības jomā; tika izpētītas atsevišķās dzīvnieku un augu formas un tika pārbaudīta to radniecība. Tam visam vajadzēja novest pie tā, ka bija jātiek apjēgtam cilvēkam, bet cilvēkam tā, kā viņš attīstās no tīri dzīvnieciski-dabiskās esamības, var teikt, apjēgt cilvēka piedzimšanu, tas nozīmē saprast juteklisko cilvēku pēc viņa radniecības ar citām Zemes jutekliskajām būtnēm. Tā piedzimšanas un iedzimtības jautājums rēķinājās ar to, ko meklēja Rietumu pasaule.

Austrumu pasaule izziņas jomā centās risināt citus jautājumus. Un, ja mēs gribam tos apkopot, tad varam teikt: tas ir ļaunums, ciešanas pasaulē. – Nekur citur kā Eiropas austrumos ap 19. gadsimta vidu nav tik daudz pārdomāts, ne par ko citu nav tik daudz pārdomu, kā par jautājumu: kā pasaulē parādās ļaunums, mēs varētu arī teikt, grēks? Protams, ka arī citur ir ticis pārdomāts par grēku, bet, gribētos teikt, ne ar tādām dotībām kā Eiropas austrumos. Literārā daiļrade, filozofiskā domāšana Eiropas austrumos, it īpaši krievu garīgajā dzīvē, ir pilnībā pakļauta impulsam izpētīt ļaunumu. Un tādas pašas pūles, kādas Rietumos tiek veltītas būtņu radniecībai, tādas Austrumos tiek veltītas ļaunuma, ciešanu, grēka izpētei. Tādas pašas pūles, kādas Rietumos tiek veltītas cilvēka saistībai ar dabu, lai apjēgtu, kā fiziskais cilvēks piedzimstot ienāk esamībā, tādas pašas pūles Austrumos tiek veltītas, lai apjēgtu nāvi. Kā cilvēks kā dvēsele saglabā sevi pēc nāves, kā viņš iziet pa nāves vārtiem kā dzīva dvēsele, ko nozīmē nāve visā dzīves kopsakarībā, tas Austrumos piesakās kā jautājums, kas ir tikpat svarīgs Austrumiem, kā Rietumiem svarīgs ir jautājums par dabisko radniecību, par to, kas noved pie cilvēka fiziskās piedzimšanas. Kā mēs par Rietumu filozofiem varam arī filozofiski pierādīt, ka tieši šie jautājumi viņiem ir visa pamatā, tā mēs arī par lielāko, šimbrīžam lielāko Austrumu filozofu *Vladimiru Solovjovu* varam pierādīt, kā visu viņa domāšanu, visas viņa pārdomas pārvalda jautājumi: nāve un ļaunums, grēks.

Atšķirība ir tikai tāda, ka Rietumos attīstība ir pavirzījusies salīdzinoši tālu uz priekšu, jau ir tikts ļoti tālu tajos pētījumos, kas ir saistīti ar diviem raksturotajiem jautājumiem, kamēr Austrumos šīs lietas vairāk ir tikai iesākumā. Visas šīs lietas tad pārceļas arī uz praktisko jomu, uz dzīves sociālo iekārtojumu, uz idejām, kādas grib īstenot ikdienā. Un mēs taču esam redzējuši, kad meklējam zināmā mērā visintīmāko Rietumu dzīves dziņu, kā tā attīstījās šī izziņas impulsa ietekmē. Mēs varam to

apzīmēt kā pārdomāšanu par cilvēka laimi. Apdomājiet, kā pārdomas par cilvēka laimi sākas ar utopistiem *Bēkonu*, *Tomasu Moru* un tā tālāk. Bet kā šīs pārdomas attīstās tālāk visdažādākajās sociālistiskajās programmās, kas parādās Rietumos? Protams, arī Austrumos ir parādījušās sociālistiskas programmas. Bet, kuram ir kāda apjēga par atšķirībām, tas var viegli uziet, ka tās ceļas no pavisam citādāka impulsa nekā Rietumu sociālistiskās idejas, kas ir novedušas pie jaunāko laiku sociālistiskajām idejām. Tam visam, gan revolūcijas brīvības idejām, gan 19. gadsimta sociālistiskajām idejām, varētu teikt, praktiskais ideāls ir laime. Ja mēs palūkojamies pāri uz Austrumiem – mēs par to jau runājām pirms dažām nedēļām – tad atklājam, arī te gan vairāk atkal tikai iesākumā, bet skaidri uztverami: tiek meklēta, kā tur laime, tā te atpestīšana, cilvēka iekšēja atbrīvošanās. Pastāv ilgas izzināt, kā var izvērsties dzīve ar dvēseli līdz ar fiziskās dzīves uzvarēšanu. To, kas tik dīvaini sajaucas eiropeiskajā dzīvē, var saprast, ja uzmanīgi aplūko šo impulsu, kas tā izdzīvo, mijiedarbību. Un mēs redzējām, kā pat augstākā veida izziņas apskats, Jēzus Kristus dzīves apskats iegūst savu nokrāsu no visa tā, kas ir šajos impulsos, šajās tieksmēs.

Te Rietumos raksturīgākais un ģeniālākais Jēzus dzīves apskatnieks *Ernests Renans* apskata Jēzu kā tikai Jēzu. Viņš apskata Jēzu tā, kā apskata kādu cilvēku, attīstot to no viņa dabiskajiem nosacījumiem: kā Jēzus piedzimst savā tautā, savā klimatā, savā zemē, savā nācijā. Austrumos maz runā par Jēzu, tikai lai caur viņu nonāktu pie Kristus. Un īpaši asi izceltu – bet ne tikai pie viņa, bet arī pie citiem – jūs to atkal varat atrast pie *Solovjova*. Tieši pa vidu, kā jau teicu, ja kādam ir izpratne par to, ko *Gēte* sauc par pirmfenomenu, tad viņš pamatoti nosauks tieši šos trīs vārdus – oriģinālāks un ģeniālāks par visiem citiem Jēzus apskatniekiem ir *Dāvids Frīdrihs Štrauss*.

Ernests Renans apskata, varētu teikt, tikai Jēzu. *Solovjovs* apskata tikai Kristu. *Ernestam Renanam* Jēzus kļūst tikai par cilvēku, kuru *Ernests Renans* apskata tikai cilvēciski, varētu gandrīz teikt, pārāk cilvēciski. *Solovjovam* cilvēciskais pazūd pilnībā. Solovjovs, kad apskata Kristu, vienmēr meklē pacelšanos garīgajās pasaulēs, kad viņš apskata Kristu, vienmēr tiek runāts tikai par morāli-garīgām iedarbībām un impulsiem. Viss ir iebīdīts spirituālajā sfērā. Šim *Solovjova* Kristum nav nekā no šīszemes cilvēka, kaut arī Viņa darbošanās notiek uz Zemes. Visa vidū stāv *Dāvids Frīdrihs Štrauss*. Es jums jau esmu raksturojis, cik īpatnējs ir viņa Kristus Jēzus apskats. Viņš nenoliedz Jēzu, atzīst, ka ir dzīvojusi šāda personība, kā viņu kā cilvēku un tikai cilvēku apskata *Ernests Renans*. Bet šim Jēzum *Dāvida Frīdriha Štrausa* skatījumā nozīme ir tikai tiktāl, līdz viņā bija vispirms uznirusi visas cilvēces ideja. Līdz ar to caur Jēzu ir uzniris viss, pēc kā cilvēki ir ilgojušies un uz ko ir cerējuši visu laiku mītos. Kas mītu veidošanā ir dzīvojis kā vienota cilvēce, tas parādās Jēzū. *Dāvids Frīdrihs Štrauss* neapskata Jēzus šīszemes dzīvi. Šī Jēzus šīszemes dzīve viņam nav galvenais, kā tas ir *Ernestam Renanam*, bet *Dāvids Frīdrihs Štrauss* apskata Jēzus šīszemes dzīvi tikai kā līdzekli, lai varētu parādīt, kā tajā laika momentā, kad parādās Jēzus, cilvēce jūt vajadzību apkopot visus tos mītus, kas vienmēr attiecas uz vienotas cilvēces attīstības ideju un vienotas cilvēces ideāliem. Tā *Dāvida Frīdriha Štrausa* apskats par Jēzus dzīvi tajā, kas *Ernestam Renanam* ir daudzkrāsains, cilvēciski daudzkrāsains, ir tikai, gribētos teikt, ēnu dzīve, kas zināmā mērā tiek pieminēta attīstības pasaulē tikai, lai varētu parādīt, kā saplūst kopā gadu tūkstošu mīti. Un tā Kristus *Dāvidam Frīdriham Štrausam* nav noslēgta individualitāte, būtne, kā *Solovjovam*, kura zināmā mērā personiski iedarbojas uz cilvēku dzīvi ar saviem impulsiem, bet gan tikai cilvēces ideja, tas, kas dzīvo katrā cilvēkā, kas dzīvo visā cilvēcē, Kristus, kurš izplešas pāri cilvēces attīstības tūkstošgadēm un kurš attīstās reizē ar pašu cilvēci. *Dāvida Frīdriha Štrausa* darbos mēs zināmā mērā atrodam tikai Jēzus ideju apvienotu ar Kristus ideju. Tā kā *Ernesta Renana* darbos mums ir Jēzus, kurš ir personisks un kurš ir vēsturisks; *Solovjovam* ir Kristus, kurš ir pārpersonisks, bet individuāls un pārvēsturisks. Pārpersonisks, bet individuāls tā iemesla dēļ, jo ir sevī noslēgta būtība. Tāpat kā cilvēks ir fiziski noslēgta personība, tā *Solovjova* Kristus ir garīgajā pasaulē, kaut arī uz Zemes dzīvojoša personība, tātad pārpersonība; un pārvēsturisks tādēļ, jo nedzīvo starp vēsturiskajām personībām kā *Ernesta Renana* Jēzus, jo iejaucas vēsturē citādāk, ir pārvēsturisks. Katra personība, kurai ir dots fizisks ķermenis, iejauktos vēsturiski,

izņemot Kristu, kurš fiziskajā ķermenī tikai dzīvoja, lai no tā brīža dzīvotu kopā ar Zemi, bet vadītu Zemi pārvēsturiski ar impulsiem, kas nāk no Viņa. Pa vidu stāv *Dāvida Frīdriha Štrausa* pārdomas, kam nav nekāda sakara ar uzskatu, ka personīgais būtu īpaši svarīgs Kristū Jēzū. Šī personība šķita tikai kā centrālais punkts mītiem, kas bija izkaisīti starp visām tautām un runāja par līdzīgu Pestītāju.

Tā nu varam teikt: kamēr *Ernestam Renanam* Jēzus ir personisks, *Solovjovam* pārpersonisks, tad *Dāvidam Frīdriham Štrausam* Viņš ir vairāk bezpersoniski-personisks. Bezpersoniski-personisks – šādu pretrunu nākas izveidot tā iemesla dēļ, ka apskatā gan figurē personība, bet šai personībai pašai netiek piešķirta galvenā vērtība. *Dāvids Frīdrihs Štrauss* centrā nostāda to, kas pasaules gaitā zināmā mērā ir paveikts ar dažādajiem mītiem, kuri ir sakoncentrējušies, tātad bezpersoniska darbība. Un tas arī nav vēsturiski un nav pārvēsturiski, bet gan ideāli-vispārcilvēciski. *Dāvida Frīdriha Štrausa* Kristus, jo pamatā tas ir tikai ideāls, ir mazāk konkrēts nekā *Solovjova* Kristus; toties viņa Jēzus ir vairāk ideāls nekā *Ernesta Renana* Jēzus, kurš ir tikai personība. Un var gandrīz nolasīt, ja ņem šo no Eiropas garīgās vēstures paņemto shēmu, kāda ir kopsakarība. *Ernestam Renanam*, viseminentākajā veidā no Rietumu kultūras nākošam vīram, runa galvenokārt it tikai par to, lai apjēgtu: kā varēja viena valsts, viens laiks, viena tauta, kā viena noteikta vide varēja dzemdēt personīgo Jēzu? – Piedzimšana bija galvenais *Ernestam Renanam*. *Solovjovam* galvenokārt jautājums bija par to: ko nozīmē Kristus cilvēku attīstībai? Kā Kristus izglābj to, kas cilvēkā ir piedzimis dvēseliski? Kā Kristus izved cilvēku caur nāves vārtiem?

Tad 19. gadsimtā it īpaši tas, kas dzīvo šajā attīstībā – jo šīs attīstības pēdējie notikumi jau pilnībā pieder 19. gadsimtam – sasniedza zināmu krīzi. 19. gadsimta vidū tas sasniedz zināmu krīzi. Zināmā mērā tika sasniegts augstākais, pēc kā var tiekties fiziskais saprāta veikums: tiekšanās pēc laimes 19. gadsimtā pakāpeniski kļuva par tiekšanos tikai pēc derīguma. Un tas ir tas, kas it īpaši izceļas priekšplānā 19. gadsimta vidū: centieni gan izziņas jomā, gan vienkāršas lietderības jomā. Tas bija tas, kas īpaši padarīja nemierīgus tos, kuri saprot patiesās, mūžīgās cilvēces attīstības vajadzības: ka 19. gadsimtam bija jānes krīze attiecībā uz lietderīguma principu. Materiālisms izziņas jomā, lietderība praktiskās dzīves jomā, ir divas lietas, kas sader kopā. Te šīs abas lietas netiek uzskaitītas tādēļ, lai tās kritizētu vai par tām vaimanātu, bet gan tiek uzskaitītas tādēļ, ka tās bija nepieciešami tranzīta punkti cilvēcei. Cilvēcei bija jāiziet cauri gan materiālisma principam izziņas jomā, tāpat arī vienkāršas lietderības principam praktiskās dzīves jomā. Vienīgi jautājums bija par to, kā cilvēcei šajā 19. gadsimtā būtu jātiek vadītai, lai izietu cauri šim savā attīstībā nepieciešamajam punktam. Un ar tā apskatu, kas šobrīd jau ir apskatāms no 19. gadsimta, šodien arī sāksim, pievēršot uzmanību dažiem skatpunktiem, un tad turpināsim to iztirzāt nākamajā sestdienā.

Tieši atziņas, kas bija vērstas uz dzimšanu un iedzimtību, uz cilvēka kā no dabas izcēlušamies radījuma apjēgšanu, šīs atziņas tagad tika nodotas materiālisma un kā atziņas pat arī lietderības principa dienestā. To var pierādīt visdažādākajās jomās. Tiksim skaidrībā, kas tur īstenībā ir noticis. Jūs visi zināt un es to arī esmu atklāti izcēlis abās publiskajās lekcijās šonedēļ: ir parādījies darvinisms, darvinisms ir mēģinājis radīt ļoti īpašas idejas par cilvēka dzimšanas problēmu, tas ir, par cilvēka izcelšanos no pārējo organismu rindas. Mēs zinām, ka viss, kas darvinismā ir vairāk spirituāls, garīgs, ir atrodams jau *Gētes* metamorfožu mācībā; bet šai *Gētes* metamorfožu mācībai iesākumā, gribētos teikt, vajadzētu palikt kā ezotēriskai. Darvinisma nestajai pārmainīšanās mācības rupjākajai materiālistiskajai formai vispirms bija jāiedzīvojas cilvēcē, tai vajadzēja tikt iemīļotai, lai cilvēki mēģinātu to izprast. Un mēs publiskajā lekcijā redzējām, kāds liktenis piemeklēja darvinismu, kā darvinisma intīmākie mācekļi dažu desmitgažu laikā ir nonākuši līdz tam, lai darvinismu, ciktāl tas ir parādījies savā drastiskajā nokrāsā, satriektu pašos pamatos. Bet šis darvinisms, vai tas īstenībā ir parādījies 19. gadsimta pasaules apskatos, jo uz to spieda kādi dabas fakti? Pat paši dabaszinātnieki, kuri domā, to vairs neapgalvo. Es to iztirzāju vakar. *Oskars Hertvigs* uzsver: tā kā 19. gadsimta vidū cilvēki bija sasnieguši punktu, kurā viņi pieņēma tikai ārējos lietderības principus, merkantilos un

sociālos lietderības principus, viņi šos principus attiecināja arī uz ārējo pasauli. Nav brīnums, ka, rūpīgāk izpētot, ārējā pasaule to neapstiprināja. Cilvēki vēlējās dabā redzēt savas domāšanas atspoguļojumu.

Bet kā *Darvins* īstenībā nonāca līdz šādam uzskatu veidam? Viss lietderības princips savukārt ir cēlies no uzskata par laimi, kā nodibināt laimi uz Zemes. Tas ir ārkārtīgi raksturīgi. *Darvins* savā laikā pievērsa uzmanību zināmam strāvojumam, kas, varētu teikt, vismateriālistiskākajā veidā, kādu var iedomāties, domāja par cilvēku laimi uz Zemes, domāja par to, kā varētu tikt nodibināta laime uz Zemes. *Darvins* tam pietuvojās un nodeva savu domāšanu kalpošanā tam, ko sauca par maltusismu, *Maltusa* mācību. Kas tas ir? Šī *Maltusa* mācība cēlās no uzskata, ka eksistences līdzekļu daudzumu uz Zemes var palielināt, ja racionālāk izmanto Zemes auglību, tātad, ka var palielināt Zemes auglīgumu. Bet līdzās šim Zemes auglīguma pieaugumam maltusieši skatīja arī Zemes iedzīvotāju skaita pieaugumu, kā nu viņi varēja to novērtēt. Jebkuras inkarnācijas idejas bija izslēgtas. Un tad viņi nonāca pie tā, ka Zemes auglīgums nepieaug vienādā veidā, no vienas puses auglīgums attiecībā uz pārtikas līdzekļiem, no otras puses – auglīgums attiecībā uz iedzīvotājiem. Viņi domāja, ka pārtikas līdzekļu pieaugums notiek apmēram šādi: 1 2 3 4, kā saka, aritmētiskā progresijā, turpretī iedzīvotāju skaits pieaugot kā: 1 4 9 16 un tā tālāk atbilstoši ilgos laika intervālos, kā saka, ģeometriskā progresijā. *Maltusa* sekotāji pamatoja šo uzskatu ar viedokli, uzskatot, ka tas tā ir jāpamato cilvēku svētlaimības uz Zemes nozīmē. Jo pie kā tad tam būtu jānoved, ja Zeme kļūst tik pārapdzīvota, cik pārapdzīvotai tai ir jākļūst, ja iedzīvotāju skaits pieaug ģeometriskā progresijā, kamēr pieejamie pārtikas līdzekļi pieaug tikai aritmētiskā progresijā? No tā izrietēja princips, kas, man gribētos teikt, paldies Dievam, dažus apžilbināja tikai neilgu laiku, no tā izrietēja sociālā maltusisma princips, divu bērnu sistēmas ideāls. Teica – tā kā dabai ir tendence ģeometriski dzīt uz priekšu cilvēku skaita vairošanos, tā ir jāaiztur ar divu bērnu sistēmu. Nu, tālāk šajā īpašajā svētlaimības principa pielietošanā pilnīgi materiālistiskā nozīmē, vienkārši nosakot dzimšanas kārtību uz Zemes tā, kā to iedomājās nosakāmu tikai ar materiālistiskiem priekšnosacījumiem, mums nav jāielaižas. Bet *Darvins* bija pilnīgi šī principa ietekmē, un teica: kā tad daba īstenībā ir veidota, ja tajā valda šāds princips? – Viņš vadījās no šī principa noteiktības, ka visām būtnēm, kas dzīvo, eksistences līdzekļu pieaugums notiek aritmētiskā progresijā, indivīdu skaita pieaugums – ģeometriskā progresijā. No tā izrietēja sekojošais, viņš teica: ja eksistences līdzekļi pieaug tikai kā 1 2 3 4 5, bet atsevišķo dzīvnieku skaita pieaugums kā 1 4 9 16 25 un tā tālāk, tad cīņai par pārtikas līdzekļiem, cīņai par eksistenci starp būtnēm ir jābūt darbīgam principam. Tātad no maltusisma, balstoties uz kaut ko, kas pamatā bija paredzēts tikai praktiskajai dzīvei, *Darvins* izveidoja savu cīņas par eksistenci principu, nevis no dabas novērojumiem, bet gan no maltusisma; tas viņu ierosināja, tas viņu inspirēja. Šī iemesla dēļ ir cīņa par eksistenci.

Mēs redzam, tā nebija dabas izzinoša novērošana, kas deva *Darvinam* pamudinājumu, bet gan tas bija lietderības princips dzīvē, ko maltusisms mēģināja noregulēt ar dzimstības regulēšanu. Tad ticēja, ka šo cīņu par eksistenci var sastapt visur dabā un sacīja: visas būtnes cīnās par eksistenci, nepiemērotākais tiek uzvarēts, piemērotākais izdzīvo cīņā par esamību, - piemērotāko izlase. Tad vairs nebija vajadzīgs nekāds gudrības pilns princips, bet pasaules gudrības vietā tika nolikta cīņa par eksistenci. Piemērotākais saglabājas, nederīgais iet bojā cīņā par esamību: piemērotāko atlase. Cik piemēroti 19. gadsimta cilvēkiem, kuri attīstīja tādu zināmu tieksmi pēc iespējas atmest garīgo un pēc iespējas dzīvot tikai materiālistiskajā! Jo tad nebija jādomā par ideālu meklēšanu, ja varēja dzīvot tikai piemērotāko atlases lielajam principam. Un arī vajadzēja tik maz piepūlēties, lai īstenotu ideālus, jo daba jau tāpat atlasa piemērotākos, citādi pat varētu darboties pretī dabai, ja nodotos ideāliem, jo daba taču pati sevī rod principu atlasīt vispiemērotākos. Īstenojot ideālus varbūt pat varētu padarīt sevi par nepiemērotu indivīdu, kam ar saviem ideāliem cīņā par eksistenci būtu jāiet bojā! Tas nav kaut kas tāds, ko sajustu tikai kāds atsevišķs cilvēks, bet gan tas dzīvoja visos 19. gadsimta cilvēkos un visur tika atklāti un skaidri izrunāts. Un turklāt varēja, tā sacīt, aplaizīt pirkstiņus, ja pa

19. gadsimta ceļiem bija, lai ar cik apšaubāmiem līdzekļiem, izcīnīta kāda īpaša pozīcija dzīvē! Dabai taču ir vispārējais princips izvēlēties piemērotāko; tātad es biju piemērotākais! To gan bija neērti vienmēr skaļi izrunāt, bet tomēr darbojās tieksme tā domāt. Ja bija izblēdīts pēc iespējas liels īpašums, kādēļ gan to nevarētu attaisnot ar to, ka daba vienmēr izvēlas piemērotāko? Tātad es biju vispiemērotākais. Īsāk sakot, tas radīja pasaules uzskatu, kam bija pavisam īpašā veidā jāapdullina 19. gadsimta cilvēce.

Es galvenokārt gribēju parādīt, kur slēpjas patiesais darvinisma virzītājspēks, patiesais impulss, jo smalkajās sabiedrībās, kas mūsdienās sevi pasludina par monistiskām sabiedrībām, vai sabiedrībās, kas vispār izplata apgaismību, materiālistiski iekrāsotais darvinisms tiek mācīts kā kāds evaņģēlijs, bet mazāk tur ir zināms par impulsiem, kas tajā patiesībā mīt, par to, kā šajā jomā cilvēki parasti ir daudz vairāk noskaņoti sludināt un pieņemt koncepcijas un idejas, kas viņus padara nejūtīgus pret patiesību, nekā tās, kas viņus apgaismotu par patiesību. Tā mēs varētu minēt vēl daudzus piemērus, kas būtu izpausme tam, kā 19. gadsimta vidū saprāta kultūra bija nonākusi krīzē.

Tiem, kuri zināja, ka neviens no strāvojumiem, kuri ir nepieciešami cilvēces progresam, nedrīkst tikt pilnībā iznīcināts, tagad runa bija par to, kā vienkāršās lietderības laikmetā būtu saglabājama spirituālā kultūra. Tas nav nekāds nejaušs gadījums, bet gan pamatots visā cilvēciskajā attīstībā – es jau bieži esmu uz to norādījis un gribu šodien uz to norādīt vēlreiz – ka, kad lietderības princips 19. gadsimta vidū eiropeisko attīstību bija novedis krīzē, piedzima tāda personība kā *Blavatskas* kundze, kurai piemita dabiskas dotības atklāt cilvēcei īpaši daudz no garīgās pasaules. Ja kāds gribētu apskatīt šo lietu kā astrologs, tad varētu veikt sekojošu skaistu eksperimentu: viņš varētu izpētīt 19. gadsimta vidus lietderības krīzes kulminācijas momentu un uzstādīt horoskopu lietderības krīzei 19. gadsimtā. Viņš varētu iegūt tieši tādu pašu horoskopu, ja uzstādītu *Blavatskas* piedzimšanas horoskopu! Tas vienkārši bija simptoms, ka pasaules gars, kurš attīstās laika gaitā, vēlējās laist pasaulē personību, caur kuras dvēseli parādītos pretstats lietderības principam.

Lietderības princips pilnībā ir pamatots Rietumu kultūrā. Toties Austrumu kultūra vienmēr ir nostājusies frontē pret lietderības principu. Tādēļ mēs arī redzam šo savdabīgo izrādi, ka Rietumos šis lietderības princips tiek lietots līdz pat izziņai materiālistiskajā darvinismā, ka cīņa par eksistenci ienāk pat zinātniskajos apskatos, brutāla cīņa par eksistenci. Zinātniski pirmie, kas no Austrumiem nostājās pret cīņu par eksistenci, bija krievu pētnieki, kuru rūpīgo intelektuālo darbu pēc tam apkopoja *Kropotkins* savā ļoti noderīgajā grāmatā, kurā viņš parāda, kā dzīvnieku sugu attīstībā dzīvo nevis cīņa par eksistenci, bet gan savstarpēja palīdzība. Un tā mums 19. gadsimta vidū parādās *Darvina* «Sugu izcelšanās», sugu attīstība caur cīņu par eksistenci Rietumos, bet Austrumos *Kropotkins* ir apkopojis pretējo polu. Bet *Kropotkins* savā grāmatā vienkārši apkopo veselu virkni krievu pētījumu, kas raksturo dzīvo būtņu, sugu attīstību, parādot, kā vislabāk zeļ tās sugas, kuras ir visvairāk tendētas uz savstarpēju palīdzību savu īpatņu starpā. Vislabāk turpina attīstīties tās dzīvnieku sugas, kurās ir visvairāk uz savstarpēju palīdzību tendēti indivīdi. Cīņai par eksistenci tiek pretstatīta savstarpējas palīdzības sniegšana.

Tā vienā pusē, zināmā mērā vienā jaunāko laiku garīgās kultūras polā, tiek mācīts: vislabāk turpina attīstīties tās sugas, kuras visbrutālāk uzvar cīņā par eksistenci, kuras vislabāk var izspiest pārējās. No Austrumiem, no otra pola tiek mācīts: vislabāk attīstās tās sugas, kuru indivīdiem visvairāk ir nosliece palīdzēt vienam otram. Tas ir ārkārtīgi interesanti un gribētos teikt: kā *Darvins* 19. gadsimta vidū darbojas no Rietumu vides, tā no Austrumu auras darbojas tas, ar ko bija apdāvināta *Blavatskas* dvēsele. Tikai tas, jo tam vēl nebija īstais laiks, vēl nevarēja pilnībā attīstīties. Mēs esam redzējuši, kā Rietumi jau ir panākuši zināmu progresu tajā, uz ko tie pašlaik tiecas, un kā Austrumi tikai tagad sāk. Un tā *Blavatskas* dvēselē parādās sākotnējā dvēseliskā aina. Un šī *Blavatskas* sākotnējā dvēsele piedzīvo īpatnēju likteni. Šī dvēsele ir pilnībā piedzimusi no krievu auras, *Blavatskai* piemīt visas iespējamās krievu dvēseles īpašības, neskatoties uz viņas izcelsmi, kas nebūt nebija tīri krieviska. Bet

šī dvēsele, kas ir krieviski piesātināta līdz pat tās vizionārajai dzīvei, līdz pat tās ģēnijam, ko tik augstā nozīmē attīstīja *Blavatska*, savas dzīves gaitā patiesībā tiek pilnībā ievesta Rietumu kultūrā, tā tiek ievesta Rietumu kultūrā tiktāl, ka viņa savus darbus raksta Rietumu valodā. Līdz pat Amerikai – es jau esmu stāstījis par *Blavatskas* likteni – *Blavatska* tiek saausta ar jaunāko laiku Rietumu kultūru. Var teikt, ka viņā tiek izdarīts mēģinājums, kā abas šīs lietas var sakust kopā, kā tās organizējas savstarpējā mijiedarbībā. Ārkārtīgi interesants mēģinājums. No visa tā, ko esmu jums attēlojis, un arī no visa tā, ko jūs esat pieredzējuši tā attīstībā, kas saistās ar *Blavatskas* vārdu, jūs zināsiet, ka viss, kas tika mēģināts ar *Blavatsku*, nav izdevies, ka tam zināmā mērā tika atņemta jēga. Jo jau pašas *Blavatskas* darbi – es to jau bieži esmu teicis – ir haotiski. Tajos ir lielas, nozīmīgas patiesības, bet sajauktas kopā ar juceklīgām lietām, un tikai tas, kurš spēj to nošķirt, ir izaudzis tam, kas ir *Blavatskas* grāmatās.

Bet kas tad ir izcēlies no šī impulsa, kas tika izmēģināts ar *Blavatsku*? Pati *Blavatska* ir mēģinājusi propagandēt tīri tradicionālu Rietumu okultismu – es šeit lekcijās to tikko esmu attēlojis. Un, kas tad ir noticis tālāk pēc *Blavatskas* nāves līdz pat mūsdienām, to jūs esat piedzīvojuši līdz pat *Alcyone* blēdību laikam un līdz tam, kas sanāca no *misis Besantas*. Tā ka te jums ir piemērs vienam, gribētos teikt, notrulinātam mēģinājumam. Tādā veidā, kā tas tika mēģināts, tālāk tas nevarēja turpināties. Un tam, kurš tagad pārbauda, kas no tā ir palicis un kas arī paliks no tā, kas bija *Blavatskā*, kurš prot nodalīt to, kas drīkst palikt no šī haosa un kas nedrīkst palikt, tam sekojošais ir pilnīgi skaidrs. Pateicoties savdabīgajai Austrumos dzimušā un ar *Blavatsku* uz Rietumiem pārnestā saplūšanai, *Blavatskai*, kura bija ļoti mediālas dabas un līdz ar to nevarēja pilnībā nostāties pati uz savām kājām, bija jātiek izmantotai, lai spirituālo, kas ar viņu tika ievadīts pasaulē, izvērtētu lietderības principa nozīmē. Iesākās arimāniski centieni. Un tā ir briesmīga, gribētos teikt, šausmīga un varena nodaļa, kā iesākās arimāniski centieni, kas vērsti uz to, lai caur *Blavatsku* paceltu augšā zināmas atziņas par juteklisko pasauli, kuras tad kļūtu auglīgas un pamazām varētu pavairoties, iesākumā paliekot tikai izziņas sfērā, bet lai arī spirituālismu pakļautu lietderības principam! Un bija redzama griba aptvert *Blavatsku* ar personībām, kuras tiecās pēc tā, lai pilnībā iegūtu kontroli pār viņu. Dažādu apstākļu dēļ viņa gan daudzkārt izslīdēja no viņu rokām, pietuvojās un vienmēr atkal izspruka no viņiem. Bet zināmi Rietumu pasaules cilvēki pūlējās iegūt pilnīgu kontroli pār viņu. Tad tas, kas dzīvoja Blavatskas dvēselē, būtu pilnībā nonācis Rietumu pasaulē, tad būtu ticis īstenots lietderības ideāls ar spirituālisma palīdzību. Jo «Jūlijas birojs» ir tikai neveiksmīgs mēģinājums, kas parādās pēc *Blavatskas*. «Jūlijas birojs» tika ierīkots, lai caur «Jūliju» saņemtu informāciju no garīgās pasaules, kam vajadzēja kalpot parastajai fiziskajai lietderības dzīvei. Tā bija karikatūra tam, kam vajadzēja tikt izmēģinātam lielākā mērogā ar *Blatvatsku*. Ja būtu ar *Blavatsku* pilnībā izdevies tas, kam vajadzēja tikt izmēģinātam, tad šodien visur būtu ierīkojumi, kuros varētu caur noteiktiem mēdijiem saņemt ziņas no garīgās pasaules: kādi loterijas numuri uzvarēs šur vai tur, ko darīt, lai apprecētu vienu vai otru meiteni, ar kuru varētu vislabāk laist pasaulē šādu vai tādu personību. Tad caur visādiem informācijas centriem varētu sasniegt daudz ko citu, un akcijas tiktu virzītas vai nu *uz buļļu, vai lāču tirgu (Hausse vai Baisse – biržas termini)* atkarībā no informācijas, ko saņem no garīgās pasaules caur medijiem! Spirituālajai dzīvei vajadzētu kalpot lietderībai.

Blavatskas traģēdija bija tajā, ka viņa zināmā mērā tika mētāta šurpu turpu starp abiem šiem poliem. Tādēļ šī dzīve iegūst kaut ko tik psiholoģiski īpatnēju. *Blavatskas* dzīvē zināmā mērā īstajā brīdī bija jātiek aizvērtām durvīm, kas viņai bija atvērušās uz garīgo pasauli dēļ dabiskām mediālām dotībām. Un tā mēs redzam, kā iestājas šī īpatnējā pārmaiņa, kad individualitāte, kura uzskatīja *Blavatsku* par līdzekli, lai viņas ziņojumus nodotu fiziskās dzīves pasaulei, atkāpjas, un tās vietā ienāk cita individualitāte, kuru es arī jau esmu šeit raksturojis, un pats *Olcots* tiek raksturots kā reinkarnēts 16. gadsimta pirāts Džons Kings, kurš pēc tam nodarbojās ar visu veidu tējas krūzīšu un tamlīdzīgu lietu radīšanu no nekā, kad tās bija vajadzīgas. Šajās lietās iespēlējas lietderīguma principa cīņa ar to principu, kam jaunāko laiku cilvēces kultūras attīstības gaitā ir jāaplauž spārni vienkāršajam

lietderības principam, ne jau iznīdējot lietderību no pasaules, bet gan ievedot spirituāli lietderību pareizajās sliedēs. Jo nekad neiedomājieties, ka spirituālā kultūra jebkad varētu kļūt naidīga tālākajai dzīvei. Lietderība 19. gadsimtā ir parādījusies pilnīgi attaisnoti, tikai vēl nebija atradusi formu, kāda tai dzīvē ir jāatrod, kā tai pareizā veidā ir jābūt dzīvē. Un tieši ievest lietderību pareizajās sliedēs būs patiesas garazinātnes uzdevums.

Taču te mēs nonākam līdz tik svarīgai nodaļai, ka to mums ir jāatstāj nākamajai reizei. Tad runāsim par attiecībām starp lietderības principu un visu mūsu tagadnes praktisko dzīvi, un par to, par ko šai praktiskajai dzīvei, šai lietderīgajai dzīvei ir jākļūst un tā var kļūt spirituālajā dzīvē. Ar to mēs pieskarsimies vienam no svarīgākajiem jautājumiem tagadnes dzīvē.

[Lekcijas beigās uz tāfeles palika sekojošais:]

Radniecības	Ļaunums, ciešanas, grēks
Laime	Atpestīšana
Piedzimšana, iedzimtība	Nāve

E. Renan	D.F. Štrauss	W. Solovjovs
Jēzus	Jēzus Kristus	Kristus
personīgi	bezpersoniski-personiski	pārpersoniski-individuāli
vēsturiski	ideāli cilvēciski	pārvēsturiski

materiālisms	1 2 3 4 - - -
lietderīgums	1 4 9 16 - - -
Rietumi	Austrumi
Darvins	Kropotkins
sugu izcelšanās	sugu attīstīšanās
cīņa par eksistenci	savstarpēja palīdzības sniegšana

VIENPADSMITĀ LEKCIJA

1916. gada 14. oktobris

Rietumu un Austrumu kultūru polaritāte Eiropā. Rietumu laimes meklējumi un Austrumu pestīšanas meklējumi. Jaunas atziņas: pirmfenomeni un brīvās imaginācijas. Buržuā un svētceļnieks. *Kalderona* «Brīnumdarītājs burvis» un *Gētes* «Fausts».

Kad jūs pārdomāsiet, kas iepriekšējos apskatos te ir ticis pateikts, tad jums kļūs skaidrs, ka jaunāko laiku cilvēces evolūcija slēpj sevī divus, varētu teikt, pretējus tālākās attīstības impulsus, divus pretēji vērstus impulsus, no kuriem zināmā mērā būtu jāizvairās ar to, ko šajā attīstībā būtu jāienes garazinātnei. Mēs esam šos impulsus kontrastējuši visdažādākajos veidos. Mēs parādījām, ka viens no šiem impulsiem pēc tam, kad bija ilgi tam sagatavojies caur dažādiem spēkiem, kurus mēs uzrādījām un kuri sakņojās pār- vai zemjutekliskās pasaulēs, cilvēku domāšanai un centieniem ir saslēdzies kopā tajā, ko var saukt par būtņu un spēku fizisko radniecību – tātad mēs teicām: radniecība – un tas, kas pievienojas šīm pārdomām un centieniem atklāt būtņu radniecību, proti, cilvēka esamības apskatam, ja lieto šo vārdu tā, kā mēs to lietojām, ir piedzimšana. Kā sava veida sociāls ideāls šo pārdomu un centienu pēc būtņu fiziskas radniecības un fiziskas izcelšanās pusē nostājas tas, ko mēs nosaucām par svētlaimīgumu, kas it īpaši 19. gadsimtā kāpinājās līdz vienkāršas lietderības principam. No otras puses mēs redzējām, ka tam pretī nostājas cits impulss, kas ir mazāk vērsts uz to, kā cilvēks ienāk esamībā piedzimstot, bet drīzāk daudz vairāk pievēršas pārdomām par problēmu: kā cilvēks iziet cauri nāves vārtiem? Tātad piedzimšanas vietā nostājas pārdomas un centieni nāves izpratnei. Spēku un būtņu fiziskās radniecības apskatu vietā nāk ļaunuma, sāpju, ciešanu apskats pasaulē. Un kā sava veida sociāls ideāls tam piebiedrojas tas, ko mēs varam saukt par atpestīšanu no esamības vai esamībā, atbrīvošanu un tā tālāk.

Mēs redzējām, kā uz pa kreisi attēloto (skat. iepriekšējās lekcijas beigu tāfeles pierakstu) vairāk tiecas Rietumu kultūra, uz pa labi iezīmēto tiecas Austrumu kultūra, ciktāl šīs kultūras nejūtas apaugļotas ar vispārcilvēciskām pārdomām un centieniem, ar vispārcilvēcisko ideālu, bet gan pamestas tā ziņā, kas tām piekrīt nacionālo, klimatisko un citu iespējamo lokālo īpatnību dēļ. Mēs redzējām, kā šo vispārējo impulsu ietekmē zināmā mērā arī atsevišķi slēdzieni un idejas pieņem noteiktu nokrāsu, niansi. Mēs redzējām, kā šajos pamata impulsos, kas sagatavojas Rietumu kultūrā, lieliski iederas tas, ko var saukt par cīņu par eksistenci, piemērotāko atlasi un tā tālāk, un kā tam Austrumos tiek pretstatīts, un ne mazāk zinātniskā veidā kā Rietumos parādījās cīņa par eksistenci, tas, ko var saukt par būtņu savstarpējas palīdzības sniegšanu. Un es jums izskaidroju, kā tam, ko gribēja sasniegt Rietumos caur vienpusējo cīņu par eksistenci, kas balstījās uz pamatojumiem, kurus es jums izskaidroju iepriekšējā reizē, vajadzēja novest pie izpratnes par dzīvo būtņu attīstību. Tika teikts, ka tas, kurš vislabāk pastāv par sevi cīņā par esamību, turpina dzīvot, bet tas, kurš pastāv vissliktāk, iet bojā, tā ka zināmā mērā labāk pastāvošais, tātad relatīvi pilnīgākais attīstās no nepilnīgākā. Ko tur nozīmē cīņa par eksistenci, tas tām Austrumu zinātnēm, kuru patiešām nozīmīgos rezultātus savā grāmatā ir apkopojis *Kropotkins*, kuru es jums šajās dienās citēju, nozīmē savstarpējās palīdzības sniegšanu. Tur ir uzskats, ka vislabākās attīstības iespējas uz pilnību ir tām dzīvnieku sugām, kuru rindās vislabāk ir izplatīts savstarpējās palīdzības princips.

Un tā mēs varētu minēt daudzus piemērus, kuri apliecinātu, kā šie abi polārie impulsi patiešām zināmā mērā mūsdienās ir ienākuši cilvēces evolūcijā. Tas ir tas, ko mums, gribētos teikt, ir jāapskata ar redzošām acīm; jo, ja garazinātne grib izpildīt savu uzdevumu, tad galvenais ir tas, ka ir jāizvairās no abām šīm vienpusībām un lai abas polaritātes darbotos kopā kā viens veselums. Tātad tas, ko es aprakstīšu turpmākajā šodienas un rītdienas gaitā – šodien kā sagatavošanos, rīt pāriesim pie sekām –, netiek aprakstīts tādā nozīmē, ka tam jebkuros apstākļos būtu jāiestājas pasaulē kā mehāniskas nepieciešamības dēļ, bet gan tas ir domāts tā, ka evolūcija tendē uz šīm lietām un ka ir jāizvairās no

tā, ko varētu radīt šo divu polu vienpusēja attīstība. Ja neizzina to, kas zināmā mērā grib ienākt esamībā, ja šo vārdu neuztver šauri, tad arī nevar atrast pareizo ceļu, lai iedzīvinātu šo sintēzi, apkopojumu, kas var tikt sasniegts tikai ar garazinātni.

Ja mēs vispirms apskatām visu to, ko savā ziņā nes šīs abstrakcijas (skat. shēmu 113.lpp.), tad ir jāsaka: tas (kreisajā pusē) ir garīgs kultūras impulss, kas grib ienākt dzīvē un kura pilns pamatojums ir piektā pēcatlantiskā kultūras perioda vienā tendencē. Es jums esmu parādījis, kā šis piektais pēcatlantiskais kultūras periods cilvēku ir attīstījis tā, ka no vienas puses cilvēkam ir jātiecas pēc tā, ko *Gēte* sauc par pirmfenomenu, uz tīru, bez hipotēzēm, bez fantāzijām, tā apskatu, ko ārējās dabas parādības piedāvā maņām: pirmfenomenus. Tas ir viens. Otrs (labajā pusē) ir arvien vairāk un vairāk no cilvēka dvēseles dzīlēm augšup kāpjošas imaginācijas brīvā šī cilvēka dvēseles veidojumā. Šīs imaginācijas, gribētos teikt, izrietēs noteiktiem piektā pēcatlantiskā laikmeta cilvēkiem kā iekšēja dvēseles nepieciešamība. Tāpat kā šī piektā pēcatlantiskā laikmeta cilvēki arvien vairāk un vairāk slieksies no vienas puses objektīvi apskatīt dabu un tās parādības, fenomenus, meklēt pirmfenomenus dažādu hipotēžu vietā, tā no otras puses cilvēki īpaši būs spējīgi savās dvēselēs ļaut pacelties imaginācijām, kuras var ievest dziļāk garīgajā pasaulē.

Mūsdienās vēl vispār nenojauš, kurp cilvēce virzās šajā ziņā. Tam, uz kurieni tiek stūrēts, var pretoties, bet tas nebūs apturams un nevarēs novērst tā ienākšanu esamībā. Cilvēki arvien vairāk un vairāk beigs izdomāt visvisādas hipotēzes par dabas parādībām; viņi patiešām tīri nodosies tam, kas ir garīgi pilnīgs fenomenu attēlojums, kā to darīja *Gēte* savos fizikālajos apskatos. Cik skaisti *Gēte* reiz ir teicis: Neveidojiet hipotēzes par dabas parādībām, debesu zilgme jau ir hipotēze; nemeklējiet neko aiz parādībām, ja tās tiek tīri uztvertas. – Visa tā pārdomāšana par daždažādiem atomu veidojumiem, par atomu konstrukcijām tad beigsies, maņas tiks tīri pievērstas fenomeniem, un tie, šie fenomeni, tiks apskatīti tikai tā, ka tie paši sevi izskaidros. Pagaidām tas gan vēl ir tikai pirmsākumos, bet tas turpinās arvien vairāk un vairāk attīstīties. Tagad tas tikai sākas, un tie, kuri, piemēram, pēdējos gadu desmitos ir studējuši ķīmiju, zina, kādas tur ir sabūvētas tīri hipotētiskas atomu konstrukcijas. Visādas monistiskas un citas laju apvienības tad šādas lietas uzspiež cilvēkiem vēl ilgi pat pēc tam, kad pati zinātne tās sen ir pārvarējusi. Tieši attiecībā uz hipotēzi par atomu konstrukcijām pastāv plaša diskusija, un tas nemaz nav neinteresanti tieši to reiz, tā sacīt, pacelt dvēselē, par ko tur tiek diskutēts. Jo vairumu cilvēku tomēr vēl pārņem klusas šausmas par zinātnes panākumiem šajā jomā, kad tiek runāts: šīs vielas atoms izskatās tā un tā, šīs vielas atoms izskatās šādi un tā tālāk. Cilvēki tad nedomā par to, ka tās ir tīras hipotēzes, tīri izdomājumi, kas tur tiek likti galdā. It īpaši pēdējā laikā *van't Hoffs* ir viens no tiem ķīmiķiem, kurš ir izveidojis drosmīgas stereometriskās formas, lai apjēgtu atomu. Un mēs taču zinām – vismaz vairums no mums to zinās – kā arī zināma virziena teozofi ir bagātīgi līdzdarbojušies šajā nejēdzībā par atoma uzbūvi. Ir tikusi izveidota neprātīga zinātne, kas nekad nevar kļūt par zinātni, tā sauktā okultā ķīmija, un tā ir guvusi īpašu atzinību to vidū, kas vēlas tuvoties šai iedomātajai zinātnei no teozofijas vai tamlīdzīgām jomām. Bet *van't Hoffs* nav palicis neapstrīdēts. Tieši tādi saprātīgi ķīmiķi kā *Kolbe* ir vērsušies pret to, ko *Kolbe* sauc par *van't Hoffa* halucinācijām.

Starp citu, jūs tajā redzat, ka ne tikai garīgais tiek apzīmēts kā halucinācijas, bet arī jau dabas pētnieki paši sāk savā starpā dažreiz izmantot šo apzīmējumu saviem savstarpējiem rezultātiem. Jā, *Kolbe*, kurš grib palikt pie tīrām parādībām ķīmijā, pat ir izmantojis šo skaisto izteikumu un sacījis: *van't Hoffs* jāj uz ķīmiskā Pegasa, kuru viņš kā dabas pētnieks varbūt ir aizņēmies no draudzīgās veterinārās skolas, kas ir netālu no viņa laboratorijas, un tad, jājot uz šī ķīmiskā Pegasa, atklāj visas iespējamās pārgalvīgās stereometriskās formas. – Šo zinātnes iekšējo rosīšanos vienmēr var tikai ieskicēt. Tas prasītu daudzas, daudzas lekcijas, ja gribētu parādīt, kādos pieņēmumos balstās tas, kas mūsu dienās lajiem tiek pasniegts kā pilnīgi noteikta lieta. Visām šīm lietām, šīm spekulācijām, ar kurām attiecībā uz ārējo dabu īpaši ir saimniekojusi 19. gadsimta otra puse, tam visam pamazām un pakāpeniski būs

jātiek atmestam; jo arvien vairāk un vairāk tieši zinātne pārliecināsies par to, ka šīs spekulācijas nekur netiek apstiprinātas ar parādību sekām, ka vienmēr var tikt uzstādītas jaunas visdaudzveidīgākās hipotēzes, un var izteikt visdažādākās lietas gan par, gan pret katru no tām. Tīra fenomenu aptveršana no vienas puses, tas būs pamatots impulss.

No otras puses tikpat labi šajā piektajā pēcatlantiskajā laikā, kas, kā mēs dzirdējām, vēl ilgs daudzus gadsimtus, cilvēka dvēselē veidosies nosliece veidot imaginācijas. Daudzi šīs imaginācijas uzskatīs vienkārši par fantāzijām, tikai fantāzijas veidojumiem. Bet šīs imaginācijas būs cilvēka dvēseles radītas, lai šo cilvēka dvēseli pakāpeniski vadītu uz garīgās pasaules valstību. Ka tam ir jānotiek piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, tas balstās kādā noteiktā faktā, faktā, kuru var izprast garazinātne, bet kas vēl ilgi – bet vēlāk tas tomēr notiks – neatklāsies ārējai fizioloģijai, bet kuru garazinātne jau tagad spēj izpētīt. Visa cilvēka organisma vispārējā konstitūcija patiešām ir kļuvusi citādāka attiecībā pret grieķu-latīņu perioda vispārējo konstitūciju, kura sākās 8. gadsimtā pirms Kristus, noslēdzās 15. gadsimtā pēc Kristus. To mūsdienās gan var izzināt tikai caur gaišredzīgo apziņu; bet to ir iespējams izzināt.

Cilvēks būtībā sastāv no tiem pašiem zemes, ūdens, gaisa, siltuma elementiem kā ārējā daba. Viņu tāpat caurauž ar gaismu saistītais, viņu caurauž ķīmijas likumsakarības, viņu caurauž dzīvība, tāpat kā ārējo dabu. Tātad cilvēku caurauž gan rupji fiziskais, gan arī ēteriskais; atklājas tikai smalkas, nelielas atšķirības cilvēka konstitūcijā vienu otram sekojošajos laika posmos cilvēka attīstībā. Lai gan mūsdienās cilvēki kopumā ļoti tic evolūcijai dabā, viņi maz ir noskaņoti iedziļināties evolūcijas smalkākos veidojumos. Cilvēka miesiskais ķermenis saistībā ar dvēseli un garu tomēr bija pavisam citādāks grieķu-latīņu periodā nekā mūsu tagadējā piektā pēcatlantiskā perioda laikā. Galvenā atšķirība ir tajā, ka grieķu-latīņu perioda laikā tas, kas var tikt apzīmēts kā ar zemi saistītais elements, tātad tas, kam pretstatā ar ūdeni saistītajam elementam piemīt zemesveidīga konstitūcija, ciets stāvoklis, ciktāl tas ir cilvēka organismā, bija cieši saistīts ar to, ko var saukt par dzīvības ēteru. Tātad var sacīt, ja patur senos – mūsdienās apstrīdētos, bet kas mums no tā? – Zemes un dzīvības ētera apzīmējumus: grieķu-latīņu attīstības laikā līdz 15. gadsimtam pastāvēja cieša dzīvības ētera mijiedarbība ar zemesveidīgo elementu, tātad ar cieto elementu cilvēkā. Un tagadējā cilvēka īpatnība ir tajā, ka iestājas atslābums saistībā starp dzīvības ēteru un cieto elementu cilvēkā. Tātad iestājas atslābums. Mūsdienu cilvēkam dzīvības ēters vairs nav saistīts ar cieto elementu tik cieši, cik cieša bija šī saistība grieķu-latīņu kultūras perioda laikā.

Šīs lietas var konstatēt. Bet šodien es gribu jūsu domas vairāk pievērst citai jomai un arī rīt atgriezties tieši pie tās, lai pateiktu jums šo to, kas pamato šo faktu, kuru es tikko izteicu: ka tas, ko cilvēks izjūt savā visā organismā dzīvības ētera dēļ, kas ir viņā, mūsu laikos daudz vairāk nekā tas bija grieķu-latīņu laikā nošķiras no tā, kas tiek izjusts ar zemi saistītā elementa dēļ. Bet tas noved pie tā, ka ar

zemi saistītā elementa noteiktie pārdzīvojumi nosaka tīru ieskatīšanos ārējā pasaulē. Tieši tāpēc, ka ar zemi saistītais elements tiek atbrīvots, kļūst iespējams aplūkot pirmfenomenus, neaptumšotus ar hipotēzēm. Un tā kā dzīvības ēters tiek atdalīts, šajā atdalītajā dzīvības ēterā būs iespējams piedzīvot to, kas cilvēku caurstrāvo ar imaginācijām, kuru saknes meklējamas pārjutekliskajā pasaulē. Tieši šīs saistības atslābšana to padara par tādu.

Nu, tajās kultūrās, kuras pārvalda rietumnieciskās idejas (skat. shēmu 119.lpp.), cilvēciskā organizācija, jo tā vienmēr veidojas vienpusīgi, vairāk sliecas pievērst uzmanību tam, kas tiek pārdzīvots cilvēkā zemesveidīgā elementa ietekmē. Tajās kultūrās, kuras nosliecas uz ļauno, nāvi, atbrīvošanu, savstarpēju palīdzības sniegšanu, cilvēka daba savu dabisko iezīmju dēļ sliecas vairāk pievērst uzmanību tam, kas var tikt pārdzīvots dzīvības ētera dēļ. Tās ir šīs abas vienpusības: Rietumu vienpusība, kas tiek pārdzīvota cilvēkā laicīgā, zemesveidīgā elementa dēļ, Austrumu vienpusība, kas tiek pārdzīvota vienpusīgo pārdzīvojumu dzīvības ēterā dēļ.

Dziļākajos mūsu laika noslēpumos mūs ieved tieši šie apskati. Un tiem ir jātiek ļoti uzmanīgi aplūkotiem, jo to dēļ cilvēcei zināmā mērā draud polāri viens otram pretēju impulsu vienpusēja stāšanās spēkā. Šodien šī evolūcija, viena un otra, vēl nav pārāk tālu pavirzījusies, bet tam, kurš attiecībā pret dzīvi negrib piekopt strausa-politiku, negrib ļaut sevi iemidzināt attiecībā uz realitāti, tas jau ir skaidri uztverams, ja tikai viņam ir jēdzieni, lai pārvaldītu šīs lietas. No vienas puses arvien vairāk un vairāk attīstās tieksme atzīt tikai jutekliski-reālo, no otras puses tieksme atzīt kā leģitīmu tikai to, kas nāk no imaginatīvās pasaules, un ne tikai izziņā – tur varbūt vēl vismazāk – bet visā tajā, kas caurauž un veido dzīvi, kas grib ielauzties tieši sociālajā dzīvē. Tā tur attīstās šīs lietas. Vienai grupai, kas ir pa kreisi (119.lpp.), jau ir skaidri redzams; otrai grupai mēs esam ļoti iesākumā citam ieskatam. Viens impulss ir vērsts uz to, lai apkarotu imaginatīvo dzīvi vismaz izziņā un pieņemt kā atzīstamu vienkārši tikai fenomenu. Šo tendenci jūs redzat tīri izrunātu, ja apskatāt visu to, ko ir rakstījis pats *Darvins*. Jo hipotēzes, teorijas darvinismā ienesa tikai *hekelisms*. Darvina darbos mēs vienmēr redzam ilgas aprakstīt fenomenus, parādības. Viņš tikai lielās līnijās ievēro tos pieņēmumus, kuriem es tikko pievērsu jūsu uzmanību, un viņš velk šīs lielās līnijas pēc tā, pēc kā tiecas dzīve šajā kultūras kopībā – atkal pieņemt tikai ārēji fizisko un arvien vairāk un vairāk pievērst skatu tikai ārēji fiziskajam, apkarot imaginatīvo pasauli, izskaust imaginatīvo pasauli no sociālās dzīves. Un tā no šī jēdzienu kompleksa rodas, man gribētos teikt, pilnīgi noteikts cilvēka ideāls, kas aprij sevī visu un grib cauraust visu, kas cilvēku noteiktā veidā grib padarīt par tādu izzinošo, kurš pārskata ārējo fizisko pasauli, bet attiecībā uz visu, kas ieved garīgajā pasaulē, izturas noraidoši. Dažreiz viņš nomaldās tajā, ka faktiski ir jāizturas noraidoši, ieviešot visvisādus vārdus dīvainiem jēdzieniem, kam vajadzētu būt garīgiem, bieži pat mistiskiem, bet kas realitātē nenoved ne pie kā cita, kā tikai pie tā, ko es te tagad esmu raksturojis.

Tā tas ir, piemēram, *Bergsona* filozofijas gadījumā. Protams, attiecībā uz *Bergsona* filozofiju daudzi šodien tic, ka tā esot sava veida mistika un kā sava veida mistika arī ienākot tagadējā dzīvē. Bet svarīgi nav tas, ko par kaut ko domā, bet gan tas, kas no tā iznāk realitātē. Un tomēr šī šķietamā mistika novedīs tieši nevis pie atspēkošanas, bet gan pie balsta pozitīvam pasaules uzskatam.

Protams, šis kultūras impulss satur visus elementus, lai tuvinātu pirmatnējos fenomenus, parādības; bet tas arī sagatavo ceļu vienpusībai, visu imaginatīvo apzīmējot kā fantāzijas produktu un izskaužot to no tā sauktā zinātniskuma, un tas attiecas uz cilvēku kā izzinošo.

Arī attiecībā uz cilvēka rīcību, darbošanos kā sociālai būtnei, gatavojās tas, ka arvien vairāk un vairāk priekšplānā iznāk vienkāršas lietderības princips pārdzīvojumos un rīcībā ar to, kas ir ārēji uztverams, kas pastāv ārēji, kas cilvēkam ir vērtīgs starp piedzimšanu un nāvi, un visam pārējam zināmā mērā ir jābūt tikai tādēļ, lai tas, kas pastāv maņu pasaulē, būtu pareizā veidā iejūgts svētlaimīgā pasaulē vai lietderīguma pasaulē. Tiek izveidoti likumi, ideāli, lai zināmā mērā labāk varētu baudīt jutekliski-

reālo. Šo tieksmi var skaidri uztvert gan pie utopistiem, gan arī pie Rietumu sociālistiem. Tas spiežas cauri visur, gribētos teikt, no *Morus* līdz *Comte*, no *Ādama Smita* līdz *Kārlim Marksam*, tas visur parādās teorijā. Bet tas parādās arī dzīves ieradumos, tas caurauž sociālās sajūtas, sociālo domāšanu, arī rīcību. Un var sacīt: cilvēka ideāls, kas izveidojas šo impulsu ietekmē, kas te tikai tik tikko ir ieskicēts ar pāris abstrakcijām, ir tāds buržuā spoks, varētu tā teikt, kas kā sava veida ideāls spokojas visur, kur šis raksturotais vienpusīgais impulss grib ielauzties esamībā. Tās ir tikai maldīgas iedomas par būtiskāko, ja mūsdienu sociālists bieži uzskata, ka viņu vairs nepārvaldot buržuā-ideāls. Viņš tieši pa īstam tiecas uz šo buržuā-ideālu, gribot pakāpeniski iegūt arī sev to, kas tika buržuāzijai laikā, kad šī buržuāzija parādījās. Buržuā atzīst maņu pasauli un apskata, kas viņam tajā der. Jēdzieni un idejas ir tikai tam, lai kā spīlēs saturētu kopā maņu pasauli. Buržuā pārdzīvo tajā, kas ir būtisks laikā starp piedzimšanu un nāvi, un apskata visu pārējo, kas var tikt izdomāts kā sociāli ierīkojumi, sociāli ideāli, tiktāl, par cik tas var veicināt to, kas ir ieslēgts starp piedzimšanu un nāvi.

Daudzi, kuri mūsdienās ir dziļi ieslīguši šajā buržuāzijas ideālā, savā apziņā tam briesmīgi pretosies. Bet viņiem ir pielietojams, varbūt nedaudz pamainīts, tas pats, ko saka Mefistofelis: « Tie ļaudis velnu nemana nekad, Lai tas pie apkakles tiem ķertos pat!» Tā cilvēki bieži nepamana to, kas viņus ietekmē visvairāk.

Nu, es jums iepriekšējā reizē raksturoju, kā arī spirituālais, ja būtu sasniegts tas, ko gribēja noteiktas aprindas ar Blavatsku, bet kas tika pārsvītrots, kā arī garīgajam vajadzēja tikt pakļautam vistīrākā buržuā-ideāla kalpībai: tur vajadzēja tikt ierīkotām izziņu vietām, kurās izmantotu mēdijus, lai tādā veidā «caur gara spēku un muti» varētu uzzināt vienu otru biržas vai citu noslēpumu dzīvei. Ka starp citu šī tieksme nepalika tā pilnīgi bez atbalss tagadnes cilvēku sirdīs, tam varētu pat minēt dokumentālus pierādījumus; nav tik retas vēstules, kas pienāca arī man no ļaudīm, kuri man atkal un atkal rakstīja, ka esot zaudējuši visu savu īpašumu un vai es varētu viņiem pateikt par vienu vai otru loteriju pēc ziņām no garīgās pasaules, kurš numurs būs laimīgais, un līdzīgas lietas. Jūs par to smejaties, bet šādas lietas nav nemaz tik retas un galvenokārt no šādu biedrību loka, tā ka jūs bieži brīnītos, ja es jums minētu titulus cilvēkiem, kuri raksta šādas un tamlīdzīgas lietas.

Tātad arī spirituālais, spēks ieskatīties garīgajā pasaulē, netiek ar šo vienpusīgo impulsu apskatīts tā, ka vajadzētu ienākt garīgajā pasaulē, bet gan, ja jau ir šādi spēki, tad ienest to fiziskajā pasaulē, lai veicinātu šo fizisko pasauli attiecībā uz lietderības principu. Tā ir viena no vienpusībām. Šodien es to gribēju attēlot abstrakti, rīt tas kļūs konkrētāk.

Otra vienpusība, kas draud piektā pēcatlantiskā perioda evolūcijai, ir tā, kura tieši vienpusējā veidā ir to jēdzienu un ideju ietekmē, kas vairāk noliedz parādību pasaules lielos sasniegumus, toties tā vietā pirmām kārtām uzmanība tiek pievērsta imaginācijuizkopšanai. Tas vēl ir daudz vairāk tikai iesākumā nekā tā otra vienpusība. Bet, kurš pārzina krievu garīgās dzīves attīstību, tas zina arī daudzveidīgās vienpusības šajā jomā. Jo dažās austrumnieku aprindās arvien vairāk un vairāk veidojas nosliece uz nozīmīgām imaginācijām. Kādu veidolu šīs imaginācijas pieņem, par to var pārliecināties katrs, kurš – to es gribētu ieteikt – izlasa *Solovjova* pirmā sējuma tulkojumu; «Trīs sarunās» sējuma noslēgumā jūs atradīsiet, kā šim nozīmīgākajam krievu filozofam patiešām ataust nozīmīgas, svarīgas imaginācijas. Šī iekļūšana garīgajā pasaulē, kaut arī daudzkārt vienpusīga, kaut arī daudzkārt nepareiza – tas tagad nav galvenais, bet galvenais ir tas, ka tā attīstās kā noteiktas spējas. Tas ir raksturīgi šim otrajam vienpusīgajam impulsam mūsu evolūcijā piektajā pēcatlantiskajā periodā. Tur vairāk izveidosies dzīve, kas piešķir mazu vērtību pasaules fenomeniem, parādībām, turpretī arvien lielāku un lielāku vērtību piešķir tam, ko cilvēks kā imaginācijas izceļ pats no sevis, imaginācijām, kuras bieži var kāpināties līdz vizionārai dzīvei. Veidosies īpaša tieksme pēc šādas vīziju dzīves ar visu, ko tā ietver.

Tas, kas atrodas Rietumu impulsa ietekmē, neskatās uz garīgajām kopsakarībām, iet uz fiziski-juteklisko; kas tur ir atsevišķais, tam tādēļ garīgās kopsakarības ir jāuzņem fiziskajos spēkos, jo tām būtu jāparādās tikai fiziski, tas ir, sociālās dzīves varas organizācijās pēc iespējas ir jāieplūst garīgajam. Tādēļ šīs vienpusīgās varas organizācijas tiecas pēc lielām impērijām, pēc varenām organizācijām, kuras iznīcina atsevišķās individualitātes. Ja šādas lietas mūsu dienās ir tikai iesākumā un tādēļ tas, kurš negrib tās redzēt, arī nevar ieraudzīt, tad tas neko nenodara patiesuma izziņai. Turpretī Austrumos garīgums ir dots nepastarpināti atsevišķos individuālos cilvēkos. Cilvēks šeit fiziskajā pasaulē tikai savā individualitātē garīgo var padarīt reālu. Tādēļ viss, kas ir pakļauts šī impulsa ietekmei, tiecas pēc ārējo varas organizāciju likvidēšanas, pēc visa tā iznīcināšanas, kas grib saturēt cilvēkus kopā ar līgumiem, likumiem, valstiskām organizācijām un tā tālāk, daudz vairāk tiecas uz sektantisko, uz atsevišķo, uz ārējās varas organizāciju negāciju. Šādas lietas bieži maskējas. Bet ja Austrumos mūsu dienās parādās lielas varas struktūras, varas organizācijas, tad sākotnēji tā ir tikai reakcija pret faktisko Austrumu principu, veidot vienas vienīgas mazas kopienas ar sektantisku raksturu, ne tikai reliģiskās dzīves jomā, bet arī sociālās dzīves jomā, uzskatos par visparastāko, visikdienišķāko kopdzīvi. Tas viss tiecas pēc imperiālistiskā iznīdēšanas. Un cilvēka ideāls, kas tā tur izveidojas, ir cilvēks, kurš grib iet cauri dzīvei, lai atbrīvotos no dzīves, lai pēc iespējas spēcīgāks izietu cauri nāvei, lai kā pēc iespējas spēcīgāks pārvarētu ļaunā impulsus, meklētu atbrīvošanos no tā, kas ir noderīgs tikai starp piedzimšanu un nāvi. Pēc tā notiek tiekšanās šajās kultūras kopībās: iet cauri dzīvei tā, lai cilvēks varētu pilnībā balstīties uz savā iekšienē izaugošu imaginatīvu pasauli, zināmā mērā sava veida kosmosu, savā iekšienē izveidotu dvēselisku kosmosu, vispār neraizējoties par ārējām kopsakarībām. Kamēr no vienas puses ārējās kopsakarības, saiknes kļūst arvien svarīgākas un svarīgākas, kamēr arvien vairāk tiek sapņots par ārējām sakarībām un arvien vairāk un vairāk svētlaimība tiek meklēta ārējās sakarībās, tikmēr no otras puses vienmēr parādās «iziet cauri» cilvēka dzīvei. Kamēr Rietumos cilvēka ideāls ir buržuā, Austrumos cilvēciskais ideāls – es iesākumā nevari izveidot nekādu citādāku vārdu, kā – svētceļnieks, kā dažos vācu dialektos saka: «Bilcher» *(miegapele-tulk.)*, kurš klīst cauri dzīvei, kurš arī dzīvi uzskata kā tādu svētceļojumu, un kurš, pamatā ņemot, tā klīst apkārt, līdz iziet pa nāves vārtiem, lai ar spēcīgāku dvēseli, kura ir iznesusi visus pārdzīvojumus, sasniegtu pareizo atbrīvošanu. Ja tas turpinās vienpusīgi attīstīties, šis impulss, tad noliegs stingru piesliešanos otram impulsam.

Tās ir šīs abas vienpusības: no vienas puses vienkārša dzīvošana fenomenos, parādībās (ar maņām uztveramajā), no otras puses vienkārša dzīvošana imaginācijās, kuras negrib piesaistīties ārējai dzīvei. Un, kas draud, jo pasaulē visam ir vienam ar otru jāsaduras, ir tas, ka abi šie vienpusīgie impulsi uzsāk cīņu, arvien vairāk sāk cīnīties viens ar otru. Šī cīņa vispār būs viena no piektā pēcatlantiskā laikmeta signatūrām. No vienas puses arvien vairāk un vairāk centienu radīt piespiedu organizācijas, no otras puses centieni likvidēt piespiedu organizācijas. Šī lieta pagaidām *(1916. gads!-tulk.)* vēl īpaši neizceļas, jo valda priekšstats, ka tā esot realitāte, kas, piemēram, krievu Austrumos šobrīd attīstās kā šķietami liela impērija. Bet šādās lietās daudz vairāk nākas saskarties ar populārām frāzēm un aplamiem priekšstatiem, nekā ar to, kas reāli notiek. Realitātē nav lielāku pretstatu kā starp to, kas gatavojas eiropiskajā un amerikāniskajā Rietumu imperiālismā, un to, kas gatavojas Austrumos, pat līdz Āzijas austrumiem. Tie ir pilnīgi pretstati. Un kas daudzējādā ziņā arī atdzīvina Rietumus, ko sauc par nacionālo principu, to mūsu dienās apskata kā kaut ko vienādu vai līdzīgu tam, ko Austrumos sauc par panslāvismu. Nav lielākas bezjēdzības par šo; jo panslāvisms ir viss, bet tikai ne nacionālisms. Tas tikai šķietami ar Rietumu lozungiem arī pašiem panslāvistiem ir apzīmogots par kaut ko nacionālu; īstenībā tas ir tas, kas tieši iznīcinās nacionālo. Lai cik paradoksālas nešķistu šīs lietas pašlaik, jo to, kas ir totāli atšķirīgs, mūsdienās apzīmē kā kaut ko vienādu, lai cik paradoksāli nešķistu tas, kas man ir jāpasaka, tas ir pamatots dziļi iekšēji patiešām virzošajos spēkos. [Uz tāfeles rakstīts:]

I	II
Radniecība	Ļaunums (ciešanas, sāpes)
Piedzimšana svētlaimība (lietderīgums)	Nāve atpestīšana (misija)
Cīņa par eksistenci	Savstarpēja palīdzības sniegšana
Buržuā	Svētceļnieks

Tā mēs redzam, kā divi vienpusīgi impulsi apdraud sintētisko evolūciju un tie ir jāuztver ar skaidru domāšanu, jo visi jēdzieni un idejas, un ideāli, vai tie attiektos uz izziņu, vai uz sociālo jomu, var nākotnei tikt uzstādīti pareizi tikai, ja patiešām apzinās šos impulsus, ja zina, ka, domājot par tiesībām vai morāli, vai reliģiju, vai kādu dabas parādību – šie divi jēdzieni vienmēr tiecas augšup no zemapzinātā cilvēka dvēselē un cenšas veidot viņa jēdzienus. Ja uzmanīgi apskata attīstību no ceturtā pēcatlantiskā, grieķu-latīņu laikmeta līdz mūsu piektajam pēcatlantiskajam laikmetam, var sacīt, kā tam, ko es jums rīt gribu pamatot tuvāk kā faktu, nepieciešamā veidā kā toni noteicošam ir jāparādās kultūrā. Ja uzmanīgi apskata raksturīgas parādības, tad to var ieraudzīt. Ņemiet, piemēram, tādu parādību, kā kādu *Kalderona* drāmu, kurš gan pats ir miris 1681. gadā, bet visā savā radošajā darbībā attēloja ceturtā pēcatlantiskā laikmeta, grieķu-latīņu laikmeta sekas. Aplūkojiet, piemēram, šādu *Kalderona* tēlojumu: šī tēlojuma varonis *Cyprianus* ir zinātkārs pagānu mags, kurš ir studējis visu, ko vien viens sava laika pagānu mags var studēt. Tātad šī 17. sākumā uzrakstītā drāma ar šo Cyprianus attēlo, bet vēl pilnīgi ceturtās pēcatlantiskās kultūras zīmē kā pagānu burvi, kurš ir visu izstudējis «ar dedzīgām pūlēm» un kurš dziļi pārdomā par reliģiskiem, par dabas izziņas jautājumiem, kurš grib zināt, «kas pašā būtībā satur kopā šo pasauli». Un, viņam tiecoties pēc šādām zināšanām, viņam garīgi-miesiski parādās ļauns dēmons, kurš viņam apsola patiešām ievest viņu pasaulē, kuru viņš meklē, ļaut viņam atklāt, «kas pašā būtībā satur kopā šo pasauli». Šis ļaunais dēmons, kas viņam parādās cilvēka veidolā, izraisa arī to, ka Cyprianus pārņem mīla, kuru viņš līdz tam nav pazinis, ilgas pēc mīlestības. Ļaunais dēmons arī iededz šīs ilgas pēc mīlestības jaunā meitenē, lai izraisītu sadursmi ar Cyprianus ilgām pēc mīlestības. Un tā mēs drāmā tiekam aizvesti pie Justīnes, kura ir patiesa kristiete. Bet dēmons tuvojas viņai un grib viņu savest kopā ar Faustu, respektīvi Cyprianus. Viņa pretojas un dēmonam nav pār viņu nekādas varas. – Tāds ir *Kalderona* uzskats, jo viņa ir kristiete. Tad dēmons atrod izeju. Justīni Grietiņu pašu viņš nevar savest kopā ar Cyprianus; tādēļ viņš paņem no viņas fantomu. To viņš izdala, un šo fantomu cilvēka veidolā aizved pie Cyprianus, kurš nu domā, ka Justīne ir viņa rokās. Bet ļoti drīz tā izrādās ir tikai spoks. Nu Cyprianus apmēram tā uzrunā ļauno dēmonu: Ļaunais veidojum, atkāpies no manis vai pārvērt šo spoku par cilvēku ar miesu un asinīm! – Bet ļaunajam dēmonam nav pār to varas, ne tikai tādēļ, ka Justīne tikko ir bijusi uz grēksūdzi, bet arī tādēļ, ka viņa vispār ir kristiete. Un kad Cyprianus to redz, viņš arī nolemj ilgoties pēc kristietības – līdz tam viņš ir pagānu burvis – un dēmons nespēj to aizkavēt. Kad viņš ir izturējis ilgus pārbaudījumus, veselu gadu ir iepazinis dabas noslēpumus un dabas garīgo būtību, bet arī kristīgo principu, ir uzņēmis sevī kristīgo impulsu, tad viņš ierodas tieši tajā pašā laikā, kad Justīnes tēvs un Justīne tiek notiesāti uz nāvi par to, ka ir kristieši. Un tagad viņš parādās pie viņiem un pieprasa arī kļūt par kristieti. Viņi arī mirst kopā. Un parādās dēmons, jādams uz čūskas, un pasludina, ka tas, kurš spēj uzņemt Kristus impulsu, var tikt atpestīts.

Man, protams, nav jāsaka, jo es jau daudzas reizes kā apsolīts esmu uz to norādījis, ka šajā kalderoniskajā Cyprianus mums ir īsts Fausta priekštecis. Bet ir viena raksturīga atšķirība, un apskatīsim uzmanīgi šo raksturīgo atšķirību. Mēs negribam turēties pie tā, ko dažs labs sevi par īpaši saprātīgu iedomājies estētiķis ir paudis par šo drāmu: ka tas ir apvainojums mūsdienu estētiskajai izjūtai, kad *Kalderons* beigās pēc Justīnes un Cyprianus nāves ļauj parādīties dēmonam jājam uz čūskas, jo pietiekot jau redzēt viņu parādāmies kaislību mijās līdz traģēdijai, līdz tīri cilvēciskajam. Neesot nekādas vajadzības vēlreiz ļaut parādīties dēmonam un to apzīmogot. – To var atstāt šo ļoti

saprātīgi tagadnes ļaužu ziņā, kuri nezina, ka cilvēki tolaik, arī *Kalderons*, interesējās par to, ko pārdzīvo pats ļaunais dēmons. Bet, kā jau teicu, es nevēlos tajā ielaisties, es vēlos pievērst uzmanību citai atšķirībai, kas patiešām reāli parādās. Kad izjūtam šo Justīni, pats par sevi saprotams ar atšķirībām, kādām ir jāparādās, jo tā ir 17. gadsimta spāņu drāma un otrs ir *Gētes* «Fausts», ja to uzmanīgi aplūko un redz zināmas līdzības – ar atšķirībām – piemēram, Justīnei ar Grietiņu, tad noteikti jāsaka: Grietiņas tēls ir ļoti līdzīgs Justīnes tēlam mākslinieciskajās izpausmēs, visā. Bet visā drāmas attīstībā ir ievērojama, svarīga atšķirība. Cyprianus un Justīne kopā piedzīvo fizisku nāvi, fizisku mocekļu nāvi, un ar to *Kalderona* drāma noslēdzas. Tad vēl ir tikai uz čūskas jājošais dēmons, kurš to apzīmogo, kurš izsaka: tā nozīmi.

Gētes darbā mēs redzam kaut ko pavisam citu. Tur, ja mēs tagad ņemam visu «Faustu» ar tā pirmo un otro daļu, drāmas gaitā pirmās daļas beigās Grietiņa iziet caur nāves vārtiem, un Fausts turpina attīstīties. Un noslēgumā mēs redzam, kā Fausts un Grietiņa tiek savesti kopā. Bet Grietiņa, kura ir ilgi augšā garīgajā pasaulē kā dvēsele, tiek pievesta pie Fausta. Šī ir tā drosmīgā, lielā, varenā lieta, ka *Gēte* Fausta beigās tomēr Faustu un Grietiņu atkal saved kopā, bet Grietiņu kā dvēseli, kas jau sen izgājusi cauri nāves vārtiem. Cilvēks, piektā pēcatlantiskā laika dzejnieks *Gētē* ir daudz garīgāks nekā dzejnieks *Kalderonā*, kurš nozīmē tikai atskaņas no ceturtā pēcatlantiskā laika. Protams, ieskatīties garīgajā pasaulē, to *Kalderons* iespējams varēja labāk nekā *Gēte*. Tādēļ vienā pusē stāv Justīne un Cyprianus, abi vienlaikus kā fiziski cilvēki izejoši cauri nāves vārtiem, otrajā pusē garīgā pasaule: uz čūskas jājošs dēmons un citas arī garīgi notiekošas norises. Bet es gribētu teikt, ka abi ir pilnībā šķirti. Un tas vispār ir pats nozīmīgākais: garīgā un fiziskā pasaule ceturtajā pēcatlantiskajā laikmetā, kad pastāv cieša saikne starp dzīvības ēteru un zemes elementu, ir stingri nošķirtas. Tagad abi viedokļi nošķiras: tas, kas tiek piedzīvots starp dzimšanu un nāvi, un tas, kas tiek piedzīvots garīgajā pasaulē. Bet tādēļ arī jātiek meklētām attiecībām, sakaram. Tas tik brīnišķīgi lieliski, vareni izpaužas arī tajā, ka Fausts un Grietiņa nemaz nemirst vienlaicīgi, un tomēr «Fausta» otrās daļas noslēgums saved Faustu un Grietiņu kopā: garīgā un fiziskā pasaule tiek dzejiski ieaustas viena otrā; pēc tam, kad tās atdalās, tās tiek saaustas kopā. Te tieši šajā Fausta-darbā jums ir viens no pirmajiem lielajiem piektā pēcatlantiskā laikmeta mēģinājumiem savienot kopā vienu ar otru šīs divas lietas: fizisko fenomenu, parādību pasauli un garīgo imaginācijupasauli. Un tieši tas radīja *Gētem* grūtības – to var redzēt no viņa sarunām ar *Ekermanu* – parādīt vareno noslēguma imaginācijupasauli, kas atkal saved kopā sen caur nāves vārtiem izgājušo Grietiņu ar Faustu, tā padarot visu pasauli, ko Fausts ir piedzīvojis pēc Grietiņas nāves, šo fizisko pārdzīvojumu pasauli, ko Fausts ir piedzīvojis pēc viņas nāves, padarīt nozīmīgu arī Grietiņai. Protams, arī Fausts ir miris, kad sastop Grietiņu, bet ir redzams, ka Grietiņas iedarbība ir domāta saistībā ar Faustu, savukārt visi Fausta pārdzīvojumi no otrās daļas sākuma līdz nāvei, ko viņš pats piedzīvo noslēgumā, ir domāta saistībā ar to, kas ir augšā garīgajā pasaulē, kurā Grietiņa jau ir.

Tā Gēte dzejiski attēloja garu, kurš mēģina sasaistīt vienu ar otru divas vienpusības, izveidot to sintēzi. Un tieši to var atrast tik apzināti *Gētes* darbos. Iedomājieties tikai, kā *Gēte* no savas puses arī ir tiecies pēc dzīvo būtņu radniecības izziņas, bet nevis tā, ka būtu meklējis tikai fizisku sakārtojumu, bet gan mēģinot apaugļot šīs radniecības caur imaginācijām, kas viņam izrietēja no šī uzskata. Tas skaisti izceļas «Faustā», kur mēs redzam, kā Gēte dzejiski to, ko viņš jau bija aptvēris par dzīvo būtņu kopsakarību, ļauj izteikt Faustam skaistajos vārdos ainā «Mežs un ala», ko es bieži esmu minējis:

Erhabner Geist, du gabst mir, gabst mir alles,	Tu, cēlais gars, man devi, devi visu,
Warum ich bat. Du hast mir nicht umsonst	Ko vien tik lūdzu. Ne par velti tu
Dein Angesicht im Feuer zugewendet.	Man savu vaigu liesmās piegriezi.
Gabst mir die herrliche Natur zum Königreich,	Tu grezno dabu devi man par valstību
Kraft, sie zu fühlen, zu genießen. Nicht	Un spēku viņu sajust, baudīt. Ļāvi
Kalt staunenden Besuch erlaubst du nur,	To ne vien auksti apbrīnot kā viesim,
Vergönnest mir, in ihre tiefe Brust	Tu neliedz manim, viņas dziļās krūtīs

Wie in den Busen eines Freunds zu schauen.	Kā uzticamam draugam lūkoties.
Du führst die Reihe der Lebendigen	Tu vadi dzīvo radījumu rindu
Vor mir vorbei, und lehrst mich meine Brüder	Gar mani garām, māci manim pazīt brāļus
Im stillen Busch, in Luft und Wasser kennen.	Tur klusā mežā, gaisā, ūdenī.
Und wenn der Sturm im Walde braust und knarrt,	Un, kad caur mežu auka šalc un brāž,
Die Riesenfichte, stürzend, Nachbaräste	Kad milzu priede krītot blakus zarus
Und Nachbarstämme quetschend niederstreift,	Un blakus kokus spiežot zemē rauj
Und ihrem Fall dumpf hohl der Hügel donnert,	Un gāzienam dun dobja atbalss kalnos, —
Dann führst du mich zur sichern Höhle, zeigst	Tu mani vadi drošā alā, rādi
Mich dann mir selbst, und meiner eignen	Man mani pašu, mana paša krūtīs
Brust Geheime tiefe Wunder öffnen sich.	Visdziļie brīnumi man atklājas. */Rainis/*

Te mēs redzam tīri uztvertu fenomenu pasauli, bet kā velti no tā cēlā gara, kuram Fausts grib tuvoties. Cilvēcei arvien vairāk un vairāk ir jākļūst apzinātam, ka ārējā daba nedrīkst tikt apspekulēta, jo, ja tā tiek piespekulēta, arvien lielāku izplatību iegūst bezjēdzīgas teorijas, ka ārējai dabai drīzāk ir jātiek tīri uzlūkotai, bet šīs ārējās dabas noslēpumi atausīs piektā pēcatlantiskā laikmeta cilvēkam, ja no dvēseles pacelsies imaginācijas, kas atklās dabas garu. No divām pusēm cilvēks iepazīs to, kas izveido viņa izziņu, viņa zināšanas un viņa sociālo dzīvi: no arvien tālāk progresējošas ārējo kopsakarību, tiešās jutekliskās pasaules izziņas puses, un no reālas, no garīgās pasaules izcēlušos imagināciju aptveršanas puses.

Tad turpināsim šos apskatus tālāk rīt. Šodien es gribēju galvenokārt sniegt sagatavojošus jēdzienus, un rīt tad pāriesim vairāk pie konkrētākiem garīgās dzīves aspektiem.

DIVPADSMITĀ LEKCIJA

1916. gada 15. oktobris

Dzīvības ētera un zemes elementa atdalīšanās cilvēka organizācijā. Rietumos: pārvērtību un dzimšanas novērošana, laimes un lietderības meklējumi. Austrumi: ļaunuma un ciešanu meklējumi, sevis virzīšana uz nāvi, pestīšanas un atbrīvošanās meklējumi. «Jūlijas birojs». Spiritisms; *Freida* psihoanalīze; *Lorenss Olifants*; *H.P. Blavatska*; *Ku Hung Mings*. Utilitārisma pols, sakramentālisma pols. Buržuā un svētceļnieks. *Blavatskas* personība.

Mūsu iepriekšējo apskatu gaitā es mēģināju sniegt sava veida raksturojumu tiem jaunāko laiku evolūcijā pastāvošajiem attīstības impulsiem, kurus ir ļoti rūpīgi jāapskata, ja grib saprast, kas īstenībā notiek mums apkārt, kādi garīgie spēki ir aktīvi un iedarbojas un kā pašam iekļauties jaunāko laiku evolūcijas kopsakarībās pareizajā veidā atkarībā no vietas, kurā esat. Es vakar pievērsu jūsu uzmanību tam, kā pašā cilvēka vispārējā organismā pastāv fakts, attīstības fakts, kas ļauj parādīties kā apjēdzamam tam, kas īstenībā ir mūsu piektā pēcatlantiskā laikmeta cilvēces attīstības impulss. Es teicu, ka notiek zināma nošķiršanās starp dzīvības ēteru, kas darbojas cilvēka vispārējā organizācijā, un cieto, zemesveidīgo elementu. Šāda nošķiršanās vēl nenotika ceturtā pēcatlantiskā laikmeta laikā, grieķu-latīņu laikmetā. Tad vēl pastāvēja daudz intensīvāka saikne starp cilvēkā esošo zemes elementu un dzīvības ēteru nekā tas ir tagad normālā cilvēka stāvoklī. Zemesveidīgais – tikai uztveriet šo apzīmējumu pilnīgi pareizi, es to esmu jau bieži pieminējis – faktiski cilvēkā ir, var teikt, reāli 5 līdz 6 procenti, jo pārējie vairāk nekā 90 procenti cilvēkā faktiski ir ūdens stabs, kas parasti netiek pareizi ņemts vērā. Šis zemesveidīgais elements, galvenokārt cilvēkā esošais metāliskais elements, ceturtā pēcatlantiskā laikmeta laikā bija spēcīgāk sasaistīts ar dzīvības ēteru, kas tagad ir patstāvīgāku, brīvu ataustošu, no dvēseles nākošu imaginmāciju nesējs, kamēr no tā nodalītais cietais, zemesveidīgais elements noved pie ārējo parādību, kā saka, fenomenu brīvas uztveres, kā es to raksturoju vakar.

Ar jums jau bieži attēloto garazinātnisko, tātad intīmi iekšējo metodi, var arī, gribētos teikt, iekšēji eksperimentāli pierādīt, ka šis fakts ir pareizs. Mūsu ārēji garīgajā kultūrā gan maz ņem vērā intīmo izpratni par parādībām cilvēcē. Un tāpēc ir ļoti viegli noticēt, apskatot kādu grieķu statuju vai noskatoties kādu grieķu drāmu, vai izbaudot *Homēra* dziedājumus, ka tos tā vienkārši var saprast. Tikai tā tas nemaz nav. Tas, kurš ir ieradis strādāt, ja drīkstu tā teikt, ar okultām metodēm, tas zina, ka vispirms tomēr ir zināmā mērā jānoskaņojas uz grieķisko, jo grieķis savas atšķirīgās organizācijas dēļ, kuru es tikko ieskicēju, dēļ šīs dzīvības ētera saaušanās ar zemesveidīgo elementu cilvēkā, to, kas bija ap viņu, uzlūkoja citādāk nekā piektā pēcatlantiskā perioda cilvēks. Gribu izcelt tikai dažus piemērus, kas izriet tieši no tā, ka noskaņojas citādākā veidā.

Pieņemsim, ka kāds patiešām iziet cauri tam, par ko *Gēte* uzskatīja, un pamatoti uzskatīja, ka ir Itālijā piedzīvojis to, ko pēc tam izteica ar vārdiem, ka viņš esot izdibinājis, kāds ir īstenais grieķu mākslas noslēpums: ka viņi ir atdarinājuši dabu tādā noslēpumainā veidā, uz ko jaunāko laiku cilvēce tādā pašā pakāpē vairs nav spējīga. Jā, *Gēte* nebija tā uzreiz pārliecināts, ka viņš var izjust grieķus tā, kā mūsu dienās kāds, kurš ceļo ar *Baedekera* ceļvedi un apskata grieķu mākslas darbus, vai ieiet kādā muzejā un apskata grieķu mākslas darbus un iedomājas, ka tā vienkārši bez īpašas noskaņošanās arī saprot šo grieķisko mākslu. Ja mēģina, gribētos teikt, izmēģinot sevī, ar sava veida izmēģināšanu patiešām noskaņoties uz to, ko pilnīgi skaidri pieprasa kāds grieķu mākslas darbs, tēlniecisks vai dzejisks, starp citu, ko pieprasa arī grieķu filozofija, ja patiešām noskaņojas uz to un tad okulti ar jums pietiekami pazīstamajām intīmajām dvēseles metodēm pārbauda, veic pārbaudi, tad atklāj, ka patiešām ir eksperimentāli radīta, kaut arī kā vāja atbalss, tā iekšējā saikne starp dzīvības ēteru un zemesveidīgo elementu, un jūt šo, gribētos teikt, šo intīmi-smalko citādo-konstruēto esamību izplūstam visā organismā. Un ja cilvēks ir patiešām noskaņojies uz grieķu mākslu vai uz grieķu filozofiju, caur visu savu cilvēku noskaņojies, un tad var pārbaudīt savu iekšējo noskaņojumu, tad

pamana, ka ar šādu noskaņojumu krāsu redz pavisam citādi, siltumu sajūt pavisam citādi nekā mūsdienu cilvēks redz krāsu vai sajūt siltumu. Bet šādus ar dvēselisko dzīvi saistītus eksperimentus modernais cilvēks nemīl. Ja patiešām saprot Aishilu vai Heraklītu, vai arī tikai Aristoteli, tad arī ar sapratni, ko sniedz pret Heraklītu, Aishilu, Sofoklu, Aristoteli, krāsu redz citādi. Tad ievēro: kamēr ar tagadējo piektā pēcatlantiskā laika konstitūciju zilo krāsu vienkārši redz, zilo kā nokrāsu, kā vienkāršu nokrāsu, tad tagad zināmā mērā zilo krāsu ierauga kā kaut ko komplicētāku: it kā tur priekšā būtu plīvurs, aiz kura būtu tumsība, tumsa, un var nošķirt tumsību, tumšo no tam pāri pāraustā nespodrā, kā saka. Zilā krāsa kļūst komplicētāka, bet arī citas sajūtas kļūst komplicētākas. Ja ar roku pieskaras kādam siltam priekšmetam, tad to sajūt tā, it kā kaut kas izplestos, izplatītos rokā. Aktīvāka kļūst arī visa jutekliskā uztvere. Un tad zina, cik atšķirīgi jutekliski ir uztvēruši grieķi. Iepriekš to vispār nezina, ka grieķi ir uztvēruši dabu sev visapkārt patiešām citādāk nekā mūsdienu cilvēki. Jo īpaši ikviens, kurš nevar veikt šādu eksperimentu, neko nezina par grieķu kultūru. Bet ja cilvēks sāk šajā virzienā kaut ko zināt, tikai tad viņš zināmas kopsakarības nolasa pareizajā gaismā. Pirms tam viņam vienmēr ir tikai tāda neskaidra sajūta, ka īstenībā īsti nesaprot tās vietas grieķu dzejā, kur parādās krāsas. Protams, ar tādu primitīvo izpratni, ar kādu mūsu dienās cilvēki attiecas pret lietām, viņi to neievēro; bet ja patiešām grib saprast visās smalkajās niansēs, tad to pamana. Tad pamana, ka grieķis par krāsām, par savu apkārtni vispār runāja citādāk. Un šajā citādākajā runāšanā var iedzīvoties tajā smalkajā, intīmajā veidā, kuru es aprakstīju.

Jūs tātad redzat, ka zināmā mērā ir iespējams eksperimentāli konstatēt to, ko es jums vakar aprakstīju attiecībā uz piekto pēcatlantisko kultūras periodu kā citāda veida saikni starp dzīvības ēteru un zemesveidīgo elementu visā mūsu organismā. Un šī evolūcijas virzīšanās uz priekšu, tā izpaužas tajos dažādajos impulsos, kurus es jums attēloju. Jo iekšējāk un vienmēr iekšējāk apskata cilvēka evolūciju raksturotajos laika posmos, jo skaidrāks kļūst to impulsu raksturs, kurus es ieskicēju. Šie impulsi izpaužas ārējā kultūrā; ne tikai izziņas kultūrā, arī sociālajā kultūrā. Un tikai apstāklis, ka cilvēks, ja viņš nepievēršas garazinātnei, tieši stāv pa vidu starp polāri viens otram pretēji darbojošamies impulsiem, tas izraisa to, ka cilvēks īstenībā tik maz zina par to, kas tur īstenībā valda. Bet tagad tas, kam ir liela nozīme, neizmērojama nozīme ārējai kultūrai, šī nozīme daudz intensīvākā veidā izplešas zemapzināti vai apzināti iedarbojošos okultos attīstības momentos. Un tam arī šodien vēl uzmetīsim skatu.

Mēs būtiskajā nošķīrām, vakar un arī jau agrāk, vienu impulsu, kas izziņas jomā un sociālās dzīves jomā galveno vērību pievērš tam, lai novērotu pārveidi, fiziskā apskatā pamanāmu dabas spēku un būtņu pārveidošanos. Tas ir pilnībā izveidojies jaunākajos laikos. Cilvēki pētīja, kā siltums pārveidojas darbā, kā dabas spēki pārveidojas viens otrā, kā kāda būtne evolūcijas gaitā pārmaina savas formas. Cilvēki pārbaudīja, kā fiziski rodas būtnes: tātad pārveidošanos un piedzimšanu, un ar to bija saistīta svētlaimība vai tiekšanās pēc svētlaimes, vai vislielākajā vienpusībā pēc lietderības. Šim atbilstošais otrs impulss bija ļaunuma, ciešanu, sāpju uzmeklēšana, uzmanības pievēršana nāvei, sociāliem meklējumiem pēc cilvēku atpestīšanas, atbrīvošanas.

Tas, kas izdzīvo, izpaužas sociālajā, parastajā izziņas dzīvē, turpina iedarboties, kā es jau teicu, impulsos, kas tad vairāk vai mazāk izpaužas pārjutekliskajos spēkos un cilvēku centienos. Okultajiem centieniem, kurus zināmā mērā ietekmē šis impulss, ir pilnīgi noteikts raksturs. Un šie okultie centieni, es jau daļēji tos esmu raksturojis, kā tie izpaužas: tie izpaužas tā, ka ārējās dzīves, ārējās fiziskās esamības kalpībā cenšas ievilkt arī spirituālo. Īpaši atbaidošs piemērs šai spirituālās dzīves vilkšanai ārējās fiziskās esamības kalpībā bija pirms dažiem gadiem ierīkotais «Jūlijas *(Džūlijas?)* birojs», un es varēju pats pārliecināties, kā cilvēki bija saņēmuši šo impulsu tieši caur šo «Jūlijas biroju», kuru bija ierīkojis *William Stead*, lai okultām atklāsmēm liktu kalpot parastajai dzīvei, ārējai fiziskajai dzīvei, kā tā aizplūst starp piedzimšanu un nāvi. Es šur un tur, savādā kārtā, pirms lekcijām dažādās pilsētās atradu zīmītes, kurās tika teikts, ka «Jūlijas biroja» mēdijs esot atkal un atkal kādam

ieteicis vērsties pie manis, lai saņemtu informāciju par šo vai to, un tas, kas tajās tika prasīts, patiešām vienmēr bija ļoti ārējas dzīves lietas. Un šis «Jūlijas birojs» vienmēr atkal un atkal dāļāja šādas ziņas līdzīgā veidā. Tas ir viens piemērs. Varētu tikt minēti daudzi piemēri, kuri pagaidām jau pietiekami parāda, kā runa bija par to, lai spirituālas manifestācijas tiktu liktas parastās fiziskās dzīves kalpībā, materiālisma kalpībā ar savu parastās fiziskās dzīves lietderīguma principu. Un, pamatā ņemot, tas, ko sauc par spirituālismu, pilnībā seko šim principam, turklāt es nekādā gadījumā tagad negribu kritizēt vienas vai otras spirituālas parādības pamatotību. Bet ļaudīm, kuri pievēršas spirituālismam, runa ir tieši par to, lai izzinātu garu pasauli ārēji, materiāli uzskatāmā veidā, tas ir, pašu garīgo apjēgt materiālā veidā.

Un uz šo garīgā apjēgšanu materiālā veidā mūsdienu zinātne, kā jūs zināt, arī nopietnā zinātne sliecas daudz vairāk nekā tās metodes, kuras tiek aprakstītas mūsu garazinātnē. Cik daudz ievērojamu zinātnieku vārdu tiek uzskaitīti atkal un atkal, un tam ir pamatots iemesls, kuri ir interesējušies par šo vai to, kam vajadzētu pierādīt gara darbību ārējā eksperimentā, tādā eksperimentā, kas varētu tikt veikts līdzīgi kā eksperimenti, kādus ir pierasts rīkot laboratorijās vai fizikālos kabinetos. Zinātnieki bieži vien ir pierādījuši, ka nespēj patiesi zinātniski izpētīt šos jautājumus. Viņi ir tiekušies, man gribētos teikt, pēc ārēji eksperimentāla, uzskatāma veida, pie kāda viņi ir pieraduši ar mūsdienu materiālistiskajām metodēm. Bieži viņi ir izrādījušies ārkārtīgi naivi, ne mazāk naivi kā laju publika. Kāds vīrs man reiz stāstīja, ka viņš esot sastapis kādu ļoti nozīmīgu zinātnieku, un tas viņam esot stāstījis, ko ir piedzīvojis ar kādu mēdiju. Šim zinātniekam bija parādīts ļoti vienkāršs, labi zināms roku veiklības triks, un viņam nebija ne jausmas, kā šis roku veiklības triks notiek. Vai nevajadzētu domāt, ka tik naivs zinātnieks, kuram nav ne jausmas, kā tiek paveikts vienkāršākais roku veiklības triks, viņa naivumā nevarētu tikt maldināts ar visiem trikiem un viltībām, ko no zemapziņas reģioniem izmanto mediji? Šie mēdiji jebkurā gadījumā parasti ir daudz mazāk naivi un daudz gudrāki ne tikai par caurmēra zinātniekiem, bet dažreiz pat par patiešām izciliem zinātniekiem. Jo tur runa nav par apzinātu gudrību, bet par zemapzinātu un neapzinātu gudrību, un tad no otras puses par vieglprātību tieši attiecībā uz šīm lietām. Ja kāds patiešām pielietotu šo lietu izpētīšanai visus tos eksperimentēšanas mākslas smalkumus, ko pielieto vienkāršākām bioloģijas, fizikas, ķīmijas vai astronomijas lietām, tad tik bieži neiekristu šajā slazdā. Bet ar to naivumu, kāds piemīt tieši zinātniekiem, nav nemaz jābrīnās, ka arī zinātnieki mūsu laikos daudz nodarbojas ar visvisādiem pētījumiem, kā rēķina zirgi vai suņi, kā suņi risina pat reliģiskus jautājumus. Tas, par ko tiek diskutēts šajā jomā, tiešām parāda to naivumu, ar kādu mūsdienu, tikai pie materiālistiskajiem pētījumiem pieradis cilvēks, pieiet šīm lietām. Tur jūs redzat, kā šī dziņa, kas izpaužas materiālisma kailajā lietderības principā, dabas spēku pārveidošanās un piedzimšanas apstākļu pētīšanas principā, kā šī dziņa iespēlējas attiecībās, kuras cilvēks veido ar garīgo pasauli. Bet tā iespēlējas arī citā ziņā. Tiks arvien vairāk un vairāk mēģināts ar šo dziņu atklāt visus dabas noslēpumus, kuri attiecas un pārveidošanos un piedzimšanu. Mēs taču jau mūsdienās redzam arvien skaidrāk un skaidrāk uznirstošus, sevi par zinātni saucošus centienus, kuri grib pielietot cilvēkam dabiskās izlases principu, kuru ir atnesis materiālistiskais darvinisms. Tā ka šis impulss tiešām reiz var radīt ideālu atklāt likumus, kā var tikt atlasīts vispiemērotākais vīrs vispiemērotākajai sievietei, lai radītu vispiemērotākos pēcnācējus.

Šādas lietas mūsdienās jau tiek pārrunātas, tiek mūsdienās jau diskutētas, es domāju: eigēnika – tā nosaukta šī zinātne, kas tur veidojas. Šādas lietas jau rada nopietnas ierosmes. Un tas arvien pieaugs spēkā. Būs vēlme arvien vairāk un vairāk cilvēka sociālajai dzīvei atņemt tās spirituālo raksturu un būvēt to pēc tīri ārējām jutekliskām un jutekliski-dabiskām attiecībām. Šīs dziņas ietekmē ir radusies arī psihoanalīze, tā dīvainā zinātne, kas sev izvirza uzdevumu izvilkt no cilvēka kopējā organisma noteiktus zemapzinātus spēku kompleksus, bet būtībā rēķinās ar pavisam dabiskām, galvenokārt seksuālām vai instinktīvu dziņu attiecībām, kas vairāk vai mazāk ir saistītas vai tomēr ir vismaz attāli radniecīgas seksuālajām attiecībām. Proti, pētījumu un uzmanības fokusu var pievērst tikai fiziski-

jutekliskajām norisēm. Bet fiziski-jutekliskajās norisēs, kuras izpaužas pārvērtībās un piedzimšanā un pēc kurām tiecas svētlaimības, lietderīguma dēļ, tajās tomēr izpaužas arī okulti spēki, pastāv okulti centieni. Bet ar veidu, kā ar spirituālā noliegšanu tomēr tuvojas šim spirituālajam caur šo polu, nonāk noteiktu garīgo būtību tuvumā, kuras iedarbojas, kaut arī tās negrib atzīt, kaut arī tās negrib ņemt vērā, tās tomēr iedarbojas zinātnes pūliņos, sociālo ideālu uzstādīšanas centienos. Bet tās ir garīgas būtības, par kurām ir jāsaka, ka to augstākajām spējām ir zināma līdzība ar cilvēka zemāko dziņu spējām. Tās ir īpatnējas garīgās būtības, kuru tuvumā tā nonāk, kuru augstākās spējas tātad, kuru īstenajām domāšanas, saprāta un uztveres spējām pastāv tāda pievilkšanās saikne ar seksuālo cilvēkā vai tamlīdzīgiem zemākajiem instinktiem. Tātad noņemoties ar to visu, kas attiecas uz pārveidošanos, piedzimšanas un svētlaimības apstākļiem iezīmētajā veidā, cilvēks zināmā mērā dzīvo tādu būtņu aurā, kuru augstākajām spējām ir zināma radniecība ar mūsu zemākajām spējām. Tādēļ šīs radniecības dēļ tiek ierosinātas cilvēka zemākās spējas, un tādēļ arī ir tā, ka psihoanalīze, kas tomēr izceļas no materiālistiskiem uzskatiem, faktiski strādā tādu būtību ietekmē, kuras galvenokārt ierosina skatu zemāko instinktu ņemšanai vērā.

Tātad caur polu I (skat. 132.lpp.) cilvēks nonāk tādu būtņu lokā, kuru augstākās spējas ir radniecīgas cilvēka zemākajām spējām, iegūstot izdevību šajā sfērā, šo sfēru veidā galvenokārt pievērst uzmanību savu zemāko dziņu spējām. Tādēļ tik daudzu centienu galvenais raksturs mūsdienās ir tāds, ka, gribētos teikt, visa pasaule grib tos redzēt tikai no zemāko dziņu viedokļa, aspekta. Un tomēr ir viens ceļš – kaut arī tālāks ceļš – no *Freida* materiālistiskajām psihoanalītiskajām teorijām augšup uz visinteliģentāko, lielāko, nozīmīgāko, kas mūsu laikos ir paveikts šajā jomā, pie ārkārtīgi inteliģentā *Laurence Oliphant* rakstiem, kurš savās ļoti interesantajās grāmatās «Sympneumata» un «Scientific Religion» ir sniedzis kaut ko, kas pirmām kārtām ir ārkārtīgi interesants un simpātisks, bet ir tikai vissublimētākie centieni visu pasauli, visas pasaules norises, arī garīgās norises parādīt, izskaidrot no seksuālā aspekta. Kaut arī *Olifantam* tas parādās ārkārtīgi smalki un atjautīgi, un cēli, un simpātiski, tas tomēr ir, es saku, ceļš no *Freida* uz *Olifantu*. Var ārkārtīgi daudz iemācīties, studējot «Sympneumata» un «Scientific Religion». Bet ir jābūt pilnīgā skaidrībā par to, ka arī šajās ļoti izcilajās grāmatās izpaužas tikai viens pols no tā, kas te ir ticis raksturots. Jo tur, kur šis pols ir īpaši dominējošs, vienmēr ir runa par pacelšanos garīgajās pasaulēs nevis ar pašreizējām cilvēka spējām, ar cilvēka parastajām garīgajām spējām, bet gan runa ir par to, kā attīstīt tikai vienu dziņu, dziņu pēc fenomeniem, pēc ārējā, fiziskā. Tādēļ varēja rasties abi, kas arī patiešām ir radušies.

Šādas īpašības mēs redzam parādamies zināmās okultās vai okultām līdzīgās apvienībās ar mistisku vai masonisku Rietumu raksturu. Tur mēs visur redzam, ka pastāv zināma nepatika pacelties garīgajās pasaulēs ar tiešajām, tagadējām cilvēka īpašībām, un daudz vairāk valda tieksme normālās tagadnes cilvēka īpašības izmantot tam, lai liktu tās acīmredzama utilitārisma, lietderīguma kalpībā. Turpretim parādās centieni garīgo, kuru negrib meklēt tieši, apmierināt citādākā veidā. Tas ir, nonāk līdz tam, lai uzķertu garīgo tur, kur tas vēl pastāv senajā atavistiskajā formā, izcelt no tā. Arvien lielāka kļūst tieksme tam, kas ir sasniegts lietderīgumam mediālā ceļā, piebiedrot ar visāda veida okultu sabrāļošanu arī to, ko sauc par «mūžseno gudrību», kas kādreiz atavistiski ir ienākusi cilvēcē, vai ko no agrākajiem laikiem ir saglabājušas zināmas, uz agrākas attīstības pakāpes palikušas tautas.

Tādēļ mēs redzam, kā ārkārtīgi nozīmīgajām *Blavatskas* spējām, kas bija izcēlušās Austrumos, vispirms vajadzēja tikt sasaistītām ar Rietumu centieniem. Pēc tam, kad tas neizdevās, pēc tam, kad bija noticis tas, ka *Blavatska*, kā es jau minēju, vienā Rietumu biedrībā uzstādīja tādus nosacījumus, kas nevarēja tikt piepildīti, pēc tam, kad viņa tika izslēgta no citas Rietumu biedrības, viss tika pavērsts tā – tas ir garš stāsts, kas kaut kad te tiks izstāstīts arī izsmeļošāk – ka zināmā mērā viņas psihē tika iedvests indiskais vai indiskajam-līdzīgais. Tā vispār grib sasaistīt kopā to, pie kā grib palikt stāvam, pie ierobežojuma ar utilitātes principu, to sasaistot ar to, kas var tikt pārņemts no citām cilvēka spējām no cita laikmeta. Tikai tad, pats par sevi saprotams, šo cita laikmeta spēju rezultātiem

jāpakārtojas modernajām vajadzībām, tām modernajām vajadzībām, kuras es vakar attēloju, un, proti, kuras atbilst varas principam, atbilst principam ar visāda veida statūtiem iegūt varu. Un tādēļ ļoti bieži tieši šādās okultās brālībās – un pēc kaut kā līdzīga arvien skaidrāk un skaidrāk tiecās arī Teozofiskā biedrība – runa ir par varas iegūšanu, tieši uzņemot to, kas var parādīties kā rezultāts no senajām atavistiskajām cilvēka spējām. Šī tieksme, ko es tā raksturoju, tad tiek padarīta atbilstoša modernā laika savdabībai, tā ka tas, kas dažkārt ceļas no kaut kā pavisam cita, tad uzstājas jaunāko laiku ietērpā. Varas attīstīšanai to tad var izmantot, bet ne mūsu laika nozīmē ieturētai izziņai vai dziedinošai sociālajai dzīvei.

Starp citu, tie, kuri turas pie senajām kopsakarībām, kuri dzīvīgi pieturas, kuri patiešām ir iestrēguši agrākajās kopsakarībās, senākajos kultūras periodos, tie par šo kultūras laikmetu impulsiem runā pavisam citādāk nekā tie, kuri tos apgūst pa apkārtceļu caur visādu viena pola organizāciju impulsiem. Es jau esmu minējis, kādu nozīmīgu grāmatu saistībā ar tiešajiem tagadnes notikumiem ir uzrakstījis *Ku Hung-Mings*. Viņš ir izglītots ķīnietis, kurš šķiet patiešām pašlaik esam mūsdienu ķīniešu izglītības avangardā. Nu, šādās Rietumu okultās brālībās var tikt atrastas ne tikai visvisādas indiskas, diletantiskas un tamlīdzīgas lietas, kas tiek izmantotas tikai kā tradīcijas varas iegūšanai, iekšēji šīs lietas nemaz neaptverot – tas tā notiek arī ar ķīnisko. Jo ķīnieši, kā es to bieži esmu iztirzājis, ir pēcteči pēdējai atlantiskajai attīstības fāzei, un tas, ko viņi ir sasnieguši pēcatlantiskajā laikā, tas visā nes atlantisko īpatnību iezīmes, kaut arī pārtulkotas pēcatlantiskajam laikam. Tādēļ tāds cilvēks kā *Ku Hung-Mings* ir iesaistīts pavisam citādākā garīgā kontekstā nekā kāds eiropietis. Var teikt, ka, kamēr eiropieši neredz to visu, kas ir ap viņiem, viņš dēļ savas neatkarības no visa tā, kas dzīvo Eiropā tiešajā tagadnē, noteiktas lietas pašsaprotami redz daudz precīzāk, daudz intensīvāk. Tādēļ Eiropā *Ku Hung-Minga* grāmatu «Ķīniešu tautas gars un izeja no kara» vajadzētu ņemt vērā; dažām lietām tajā vajadzētu patiešām tikt aplūkotām, jo tikko minētā apstākļa dēļ tās ir objektīvākas nekā, pamatā ņemot, viss, kas tiek spriests pašā Eiropā. Tā *Ku Hung-Mings*, jo ir iesaistīts ķīniešu kultūrā, vēl zina tās savdabīgās sekas, kas izriet no tā, ka Ķīna līdzīgi kā daudzas lietas no senatnes ir saglabājusi stingru robežu starp neizglītotajiem un izglītotajiem. To nosaka, kā to attēlo *Ku Hung-Mings*, valoda, un starp neizglītotajiem, kuri pamatā runā savā valodā, un izglītotajiem pa vidu nav pa pusei izglītoto, kuri spēlē tik lielu lomu Eiropā kopš tā laika, kad pazuda pēdējie seno zināšanu atlikumi, kad augstākā izglītība vēl balstījās latīņu valodā. Ķīna to pašsaprotami ir saglabājusi un tas saglabāsies vēl ilgi, ka pastāv publisks pretstats starp neizglītotajiem un izglītotajiem, un pa vidu nav pusizglītoto. Tādēļ tādam ķīnietim kā *Ku Hung-Mingam* ir ass skats uz visu, ko izraisa pusizglītotie, un vienā apcerējumā, kas arī ir atrodams šajā grāmatā, viņš ļoti skaisti tieši par to runā. Viņš saka: «Ikdienā runātā jeb sarunvaloda ir paredzēta tikai neizglītotajiem un rakstu valoda ir paredzēta tikai tiešām izglītotajiem. Šādā veidā nav nekādu pusizglītoto. Tas ir iemesls, kādēļ ķīnieši pastāv pie tā, lai būtu divas valodas. Pusizglītības sekas ir skaidri redzamas mūsdienu Eiropā un Amerikā, kur, kopš ir atmesta latīņu valoda, asā atšķirība starp sarunvalodu un rakstu valodu ir pazudusi; kopš tā laika ir radusies pusizglītoto klase, kuriem ir tiesības izmantot to pašu valodu kā patiešām izglītotajiem…»

Es lūdzu arī par šo pašsaprotami ņemt vērā, ka es negribu piekrist šim ķīnietim, ka es negribu teikt to pašu; bet gan tikai gribu pievērst jūsu uzmanību tam, ka viņš objektīvāk apskata noteiktas lietas. Salīdziniet šo fragmentu ar daudz ko no tā, ko varat lasīt mūsdienās. Te netiek apgalvots, ka pusizglītotajiem nebūtu nekāda attaisnojuma. Eiropeiskā kultūra viņus ir radījusi kā nepieciešamību, viņi pašsaprotami pieder eiropeiskajai kultūrai. Tomēr ir patiesi *Ku Hung-Minga* skaisti pateiktais:

«Kopš tā laika ir radusies pusizglītoto klase, kuriem ir tiesības izmantot to pašu valodu, kā tiešām izglītotajiem, kuri runā par civilizāciju, brīvību, neitralitāti, militārismu un panslāvismu bez vismazākās izpratnes par šo vārdu patieso nozīmi. Tā vietā, lai teiktu, ka prūšu militārisms esot drauds civilizācijai, pēc mana viedokļa pareizāk būtu sacīt, ka pusizglītotie, pusizglītoto pūlis mūsdienu pasaulē ir jāuzskata par patieso civilizācijas apdraudējumu.»

Jūs redzat, ka tomēr ir iespējami arī citi spriedumi no kāda, kurš citādi skatās uz šīm lietām, nekā tie spriedumi, kādi mūsdienās bieži tiek pieņemti; jo spriedums, ka mūsu dienās pusizglītotie daudz runā par brīvību, civilizāciju, neitralitāti un tā tālāk nemaz nepapūloties šīs lietas kaut kādā veidā kaut cik dziļāk izprast, nemaz nav tikai tukši vārdi. To redz šis ķīnietis, un redz arī attaisnoti, ka pie tagadējiem apstākļiem un notikumiem visos Eiropas reģionos lielu daļu vainas nes pusizglītotie. Šīs kopsakarības vēlāk vēl izpratīs daudz labāk. Bet būtu labi, ja vismaz daži cilvēki to aptvertu jau tagad.

Bet šis ķīnietis ārkārtīgi labi redz arī dažas citas lietas. Un tas ir tas īpatnējais, ka arī šāda ķīnieša saprāts – to viņā var redzēt, *Ku Hung-Mingā,* kurš saglabā senu atavistisku kultūru un pielieto tai moderni attīstīto saprātu – ka arī šis saprāts, man gribētos teikt, iedarbojas intīmāk. To redz tajā, kas viņam patīk eiropeiskajā kultūrā. Dažas lietas viņam, piemēram, nepatīk galīgi nemaz. Eiropeiskā kārtība viņam, pamatā ņemot, ir anarhija; šim ķīnietim ārkārtīgi patīk tikai aizsargi, policisti. Redzams, ka dažās lietās viņš ieskatās ārkārtīgi labi; bet es jums gribu ar kādu īpašu piemēru izskaidrot, kā šis ķīnietis var ieskatīties eiropeiskajos stāvokļos. Viņš saka: Jā, eiropiešiem ir tas, ko Ķīna nekad nav attīstījusi – advokāti, citi ļaudis, kuri iesaistās un kārto sociālās, valstiskās, publiskās dzīves lietas, pat noved tās līdz augstākajām virsotnēm šīs publiskās dzīves pārvaldē un konstitūcijā. Ko šie cilvēki dara? Viņiem pēc eiropeiskajiem apstākļiem ir nepieciešams policists. Policistam iedod piecpadsmit šiliņus nedēļā un pasaka, ka viņš esot nepieciešams sabiedriskajai kārtībai. Ar šiem piecpadsmit šiliņiem viņš tik tikko izdzīvo. Kam viņā ir jābūt attīstītam, tā domā *Ku Hung-Mings*, lai kāda skaistā naktī viņš, šis policists, vispār nepārvērstos anarhistā, uz ko viņam vienmēr būs nosliece sava atalgojuma dēļ, kam viņā ir jābūt? Viņam ir jābūt noteiktam goda jēdzienam, kas viņam ir iemācīts, un šim goda jēdzienam ir jārada viņā sajūta, ka viņš glābj sabiedrību savu piecpadsmit šiliņu dēļ. Jo tas viņā ir iedzīts. Viņam saka: viņš ir tam nepieciešams. – Bet kas tad ar to tiek sasniegts? Viņš ir vajadzīgs tikai tiem advokātiem, juristiem un citiem tādiem ļaudīm, kas viņu ir pieņēmuši darbā, tā domā *Ku Hung-Mings*. Viņam pašam visa šī lieta nav vajadzīga, bet viņš ir vajadzīgs tiem citiem, proti, nepieciešams tam, lai nodrošinātu viņu tūkstošiem un desmitiem tūkstošu, un simtiem tūkstošu un miljoniem lielās vērtības. Ja viņiem nebūtu šī policista, kam viņi dod piecpadsmit šiliņus, tad viņi nevarētu saglabāt savas miljonu vērtības. Jā, tas ir viņu īstenais mērķis, viņiem viņš ir vajadzīgs sev, saka šis ķīnietis, tā ka faktiski šim aizsargam, policistam ir jāiedveš kaut kas, kas viņu maldina par patieso mērķi: ka viņš faktiski ir nolīgts īpašnieku aizsardzībai. Tas nozīmē, ja tas tiek attīstīts tālāk, ka faktiski pēc viņa uzskata liela daļa eiropeiskās kultūras balstās uz krāpšanu, apmānu. Jā, *Ku Hung-Mings* to sauc par krāpšanu. Un tā viņš patiešām nonāk līdz tam, lai no sava viedokļa izteiktu spriedumu – es to jau pieminēju – kam tomēr vismaz vajadzētu tikt pārdomātam. Viņš saka:

«Es patiešām uzskatu, ka Eiropas tautas risinājumu lielajai civilizācijas problēmai pēc šī kara atradīs šeit Ķīnā» – jo no visām tām receptēm, kuras eiropieši izsniedz sev paši, viņš nesagaida itin neko. – «Šeit Ķīnā – es saku to vēlreiz – pastāv nenovērtējams, bet līdz šim neapjausts civilizācijas mantojums, proti, patiesie ķīnieši. Viņiem pieder tādas jaunas civilizācijas noslēpums, kas būs nepieciešams Eiropas tautām pēc šī lielā kara, proti, tas, ko es esmu nosaucis par labo pilsoņu reliģiju, kuras pirmais bauslis ir ticēt, *ka cilvēks pēc dabas ir labs*; ticēt labā varai, tā varai un iedarbīgumam, ko amerikānis *Emersons* sauc par mīlestības un taisnīguma likumu. Bet kas ir šis mīlestības likums?»

Patiešām viņš saka, ka Eiropas tautām ir nepieciešams vērsties pie ķīniešiem, jo tie ir jaunas civilizācijas pamats. Nu, ķīnieši Eiropā mums nebūtu vajadzīgi, mēs arī negribam viņus aicināt šurp, bet runa ir par to, ka jāsaprot, ka no noteikta skatpunkta šādi spriedumi var rasties tieši no atavistiskas garīgās kultūras, un par noteiktām lietām tie pat ir daudz objektīvāki nekā spriedumi, kuri no pretējā pola var rasties Eiropā pašā.

Otrs pols, ko es apzīmēju kā otro polu un par kuru teicu, ka tā attiecības saistās ar ļaunumu, ciešanām, sāpēm, nāvi, atpestīšanu un atbrīvošanu, tiecas pārvarēt tieši to, kas pirmajam ir svētība. Šis otrais pols tiecas pēc tā pārvarēšanas, kas cilvēkam attīstās starp piedzimšanu un nāvi, kas cilvēkam attīstās

tā, ka viņš to, kas attīstās, var aplūkot ar ārējām maņām. Kamēr caur pirmo polu attīstās vienkārša utilitāte, lietderība, īsteno buržuju dievs, zem otrā pola visplašākajā apmērā attīstās sakramentālisms. Tas ir, attīstās dzīve, kura cenšas realitāti aplūkot no garīgā puses, un šajā realitātes apskatā no garīgā puses ļaut pašai realitātei vairāk vai mazāk pazust. Tas vēl ir vairāk tikai iesākumā, pēc kā tiecas otrais pols, kamēr tas otrs, pēc kā tiecas pirmais pols Eiropā jau ir diezgan tālu attīstījies. Pirmais pols cenšas ķīmiskā laboratorijā radīt vielas, kuras tad var tikt izmantotas visdažādākajos veidos ārējai lietderībai, īstai utilitātei vai iedomātai utilitātei. Otrs pols arvien vairāk un vairāk tieksies pēc tā, lai neīstenotu šo ārējo utilitārismu, bet gan vairāk apietos ar ārējo pasauli vairāk simboliski, lai tajā izpaustos garīgais. Tiks mēģināts pat sociālajā un valstiskajā dzīvē meklēt simboliskas kopsakarības, nozīmīgas kopsakarības. Tā ka, kad runa ir par okultajiem spēkiem, pirmais pols aizved tuvumā būtnēm, kuru augstākie garīgie spēki ir radniecīgi cilvēka zemākajām dziņām, bet šis otrais pols ar savu sakramentālismu noved tuvumā būtnēm, kuru zemākie spēki ir radniecīgi augstākajiem cilvēciskajiem spēkiem, cilvēciskā saprāta spēkiem, cilvēka sapratnei, cilvēka fiziskajai organizācijai, cilvēka spirituālajai organizācijai. Tātad šis otrs pols ved tuvumā tādu garīgo būtņu sabiedrībai, kuru zemākās spējas ir radniecīgas cilvēka augstākajām spējām. Sekas tam būs tādas, ka attīstoties okultajiem spēkiem no šī pola, no šī polārā impulsa, izcelsies centieni, kas mēģinās atraut augstākos pārjutekliskos cilvēka dabas locekļus no jutekliskā cilvēka.

Bet tad, cilvēkam atraujoties imaginatīvai, vizionārai dzīvei, viņš nonāk aurā, kurā garīgās būtības attīsta dziņas, kas ir to zemākās dziņas. Ar to tiks izsaukta īpatnēja parādība, kuras būtība ir tajā, ka cilvēks zināmā mērā īpaši spēcīgi grib izveidot – arvien vairāk un vairāk tiek virzīts uz to – zināmu skatītāja lomu, ar kuru viņš nododas savienojošā elementa lomai starp pārjutekliskajām un zemjutekliskajām būtībām. Tātad te tiek īpaši spēcīgi attīstīts tas, ar ko cilvēks kļūst par savienojošo saikni starp pārjuteklisko un zemjuteklisko pasauli. Cilvēks kļūst par savienojošo posmu un attīsta sevī tieksmi zināmā mērā padarīt sevi par instrumentu, lai noteiktas pārjutekliskās būtības varētu iedarboties uz zemjutekliskajiem spēkiem, uz tiem spēkiem, kuri apslēpti mājo jutekliskajās parādībās, jutekliskajos fenomenos. Jutekliskajos fenomenos ir iekļauti spēki, kas ir līdzīgi mūsdienās jau pastāvošajiem elektriskajiem, magnētiskajiem un citiem spēkiem. Cilvēks, kurš vienpusīgi nododas šim impulsam, līdz ar to grib tūliņ pacelties ārā no jutekliskās pasaules, pāri fenomenu pasaulei. Bet līdz ar to viņš tieši pakļauj sevi draudiem atteikties no tilta, saiknes ar augstāko hierarhiju pārjuteklisko pasauli, kas sūta lejup savus spēkus uz zemjuteklisko pasauli. Tieksme kaut ko attīstīt sakramentālismā, simboliskās darbībās, tā ir tā pati tieksme. Jo vienmēr, kad parādās sakramentālisms, kad parādās simboliskas darbības, tad spēki no augšējām pasaulēm plūst apakšējās pasaulēs un atkal atpakaļ. Šis otrs polārais impulss iejaucas šajā pārjutekliskās pasaules strāvojumā uz zemjuteklisko pasauli vienpusīgi, zināmā mērā izslēdzot juteklisko pasauli. Tādēļ ir dabiski, ka arvien vairāk un vairāk šajā impulsā II (skat. 129.lpp. pa labi) radīsies vajadzība padarīt sevi par šo garīgo būtību vai garīgo spēku nesēju.

Tā, protams, ir neērta lieta, ja grib pievērsties detaļām šajā nozīmē. Bet pēc visa, ko mēs līdz šim esam pārrunājuši, tādiem norādījumiem, kādus es jums esmu sniedzis, jau vajadzētu būt pietiekamiem, lai parādītu, kā no vienas puses var attīstīties utilitārisms, no otras puses sakramentālisms.

I	II
Pārvēršanās	Ļaunums, ciešanas
Piedzimšana Svētlaimība	Nāve Atpestīšana
(Lietderīgums)	(Atbrīvošana)
Utilitārisms	Sakramentālisms
Freids	pārjutekliskā pasaule
Laurence Oliphant	zemjutekliskā pasaule

No vienas puses utilitārisms, buržuā ideāls; otrajā pusē sakramentālisms ar to, kas kā cilvēcisks dvēseles noskaņojums piederas sakramentālismam vai simbolismam, kā ideāls ir svētceļnieks.

Mēs redzam, no kā ir jāsastāv sintēzei, sintēzei, kas apvieno abas vienpusības, vienlaikus tās pārvarot. Piektā pēcatlantiskā laikmeta turpinājumā rastos no vienas puses cilvēki, kuri strādātu tikai lietderīgumam un arī visus spirituālos spēkus liktu tikai derīguma kalpībā, un no otras puses izveidotos tādu cilvēku šķira, kuri ar visu savu garu grib būt tikai spirituālajā sfērā un ar visu to, kas piederas fiziskajai dzīvei, gribētu apieties nevis tā, kā tajā valda dabas spēki, bet sakramentāli, zināmā mērā gribot to visu aranžēt sakramentāli.

Šodien vēl pastāv dažādi ideāli, kurus cilvēki sev uzstāda, viņiem nezinot, ka tas notiek abu šo polāro impulsu ietekmē. Garazinātnisko centienu būtībai arvien vairāk un vairāk piederēs atziņas, kā tajā, kam mūsu dienās daudzkārt netic, iespēlējas šie polārie impulsi. Tiem, kuri izprot šīs lietas, lielā daudzumā centienu no vienas puses pastāv tas, ko es esmu raksturojis kā impulsu I; bet daudzējādi tajos sāk iespīdēt arī tas, ko es esmu parādījis impulsa II centienos.

H.P. Blavatska faktiski bija iemesta visā šajā mehānismā. Viņa iesāka ar centieniem, drīzāk spēkiem, kas bija pakļauti impulsam II. Šī impulsa II ietekmē viņā ir radies viss, kas viņu dzina uz sakramentālo pusi, ko viņa arī zināmā veidā ir izveidojusi; un impulsa I ietekmē ir radies viss, kas noveda pie visa tā pārmaterializēšanās, ko sauc par Teozofisko biedrību. Šodien tas aizvestu pārāk tālu, lai vēlreiz iztirzātu visu par *Blavatskas* personību, ap kuru kā tāds virpuļviesulis īpašā spēkā ir izplosījies gan viens, gan otrs impulss, kas noveda viņu pie visām viņas atsevišķajām nozīmīgajām manifestācijām un arī pie viņas maldiem. Šodien arī vairs nepietiek laika tam, lai novestu pilnīgi līdz galam to, ko esam tagad iesākuši. Turpināsim tālāk nākamajā sestdienas vakarā, kad atkal visi šeit sapulcēsimies.

TRĪSPADSMITĀ LEKCIJA

1916. gada 21. oktobris

Epizodiskas pārdomas. *Gētes* uzskatu par jutekliskajā pasaulē apslēpto garīgo noriets 19. gadsimtā. *Hekela* bioģenētiskais pamatlikums. *Gētes* uzskatu tālāka attīstība garazinātnē. Cilvēka galva un pārējais cilvēka organisms attīstībā.

Mēs mēģinājām apskatīt galvenās idejas, kuras mūsu piektajā pēcatlantiskajā laikmetā cīnās pēc izveidošanās, varētu arī teikt, pēc esamības, tā cīnās pēc esamības, ka raksturoto divējādo impulsu ietekmē attīstās vienpusīgi. Viena impulsa ietekmē vairāk vai mazāk attīstās un veidojas viss, kas var tikt saistīts ar piedzimšanas faktu, ar dzīvo būtņu radniecības faktu, vispār ar mūsu šīszemes esamības būtnēm un spēkiem. Otra impulsa vienpusīgi ietekmētus mēs redzam tos faktus, kas saistās ar nāvi, ar to, ko sauc par ciešanām, sāpēm, nelaimēm, ļaunumu. Un mēs esam mēģinājuši no dažādām pusēm izgaismot to, cik vienpusīgi cilvēka domāšanā no dažādiem skatupunktiem veidojas faktu virkne, kas izriet no raksturotā. Un tagad ir jābūt skaidrībā par to, ka abi svarīgākie ideāli šim piektajam pēcatlantiskajam laikam ir: pirmkārt, ideāls tīri apskatīt to, kas ir atrodams maņu, jutekliskajā pasaulē, un izpētīt to līdz sākotnējām parādībām, kā to ir izdarījis – mēs par to jau esam runājuši – *Gēte*, kurš mēģināja iedziļināties parādībās līdz tam, ko viņš sauca par pirmfenomeniem. No otras puses piektajam pēcatlantiskajam laikmetam ir jātiecas pēc tā, lai sasniegtu brīvas, cilvēka dvēselē uznirstošas imaginācijas. Mūsu laika uzdevums ir zināmā mērā savienot kopējā skatījumā imaginācijas, kuras cilvēks saņem no garīgās pasaules, kas pašlaik var būt tikai nedaudzas, jo piektais pēcatlantiskais laikmets, kā mēs zinām, ir tikai tikko15. gadsimtā sācies, savienot tās skatījumā kopā ar imaginācijām no maņu pasaules. Ar šīm brīvajām imaginācijām cilvēkam ir jāaptver tas, kas viņam paveras ārējā maņu pasaulē. Kā jūs to varat secināt no dažādiem maniem izskaidrojumiem, kas daļēji ir tikuši sniegti lekcijās, daļēji ir atrodami manās grāmatās, šāda pasaules apskata lielo iesākumu ir veicis tieši *Gēte*. Tādēļ *Gēte* patiešām arī var būt īsts, pienācīgs pamats šādam piektā pēcatlantiskā laikmeta pieprasītam pasaules uzskatam.

Tas ir īpatnēji pasaules attīstībā, ka tai zināmā mērā ir jānotiek viļņveidīgi, ka noteikti impulsi uznirst, spēcīgi iedarbojas, tad atkal atplūst un var atkal parādīties tikai vēlāk, un tā tālāk. To īpaši stipri sajūt tas, kurš saprot *Gētes* pasaules uzskata nervu. Protams, ka garazinātne pati vēl nevar tikt atrasta *Gētes* pasaules uzskatā, bet tieši *Gētes* pasaules uzskata ietekmē un izpratnē tā arvien vairāk un vairāk varēja rasties. Jo tā patiešām arī ir, ka viss, kas vēl bez garazinātnes īstenā veidojuma kā pasaules uzskats varēja tikt sniegts, tas arī ir dots *Gētes* pasaules uzskatā. Un šis *Gētes* pasaules uzskats, kaut arī lielajā pasaules šaurībā, tomēr ir metis savu gaismu garīgajai dzīvei plašā cilvēku lokā, un daudzas lietas garīgajā dzīvē jau ir tikuša ietekmētas ar šo gētisko pasaules uzskatu, kaut arī tas, kas tika ietekmēts, iesākumā, pamatā ņemot, ir atplūdis, tāpat kā ir atplūdis pats *Gētes* pasaules uzskats. Jo attiecībā uz to nav jāļaujas nekādiem maldiem: kaut arī mūsu dienās daudzi piesauc *Gēti*, kaut arī daudzi iedomājas, ka zina viņa darbus, tas, kas īstenībā dzīvo un aužas viņa pasaules uzskatā, tas tomēr ir kaut kas tāds, kas pieder visnezināmākajam cilvēces attīstībā, un kas, kad tas arvien vairāk un vairāk iestāsies cilvēces attīstībā, zinātniskajā, sociālajā un arī pārējā domāšanā, bet arī cilvēku rīcības impulsos, to visu būtiski pārveidos. Mūsu laikā ārpus antropozofiskās kustības *Gētes* pasaules uzskata izpratnei vēl darbojas maz labvēlīgu spēku, maz labvēlīgu impulsu. Jo, lai cik attaisnots un lielisks nebūtu tā sauktais demokrātiskais princips cilvēces attīstībai, ja tas tiek saprasts pareizajā nozīmē, tas darbojas tikpat postoši mūsu laikā, kad pie tā ķeras un to pielieto no nepareizā gala. Mūsu laikā valda intensīva nepatika, antipātija, pat vairāk nekā tas, daudzās dvēselēs pat intensīvs naids un antagonisms pret tā veidotu pasaules uzskatu, kura saknes meklējamas *Gētes* domāšanas veidā un attieksmē. Jo šādam pasaules uzskatam ir nepieciešamas daudzas, daudzas lietas, kas mūsu laikam tieši vismazāk patīk. Mūsu laikā katrs, neradot tam nekādu īpašu pamatu, gribētu savā ziņā pats savu pasaules

uzskatu, izveidot tikai savu paša pasaules uzskatu, pasaules uzskata savrupnieku. Un nākamā sajūta, kas katram rodas, ir apmēram tāda, ka visi šie atsevišķie pasaules uzskati stāv blakus uz vienlīdzīgiem pamatiem. Tas, kas parādās tieši *Gētes* tik vienreizēji raksturotajos faustiskajos centienos, par to mūsdienās runā katrs žurnālistiskais vientiesis un katrs, kurš runā līdzi šiem vientiešiem; taču par šī faustisko centienu iekšējā nerva būtības izpratni tieši mūsdienās runa var būt vismazākajā mērā. Un mums būs vēl daudz kas apspriežams, kad apsvērsim to, kas šeit ir tikai īsi norādīts, kas mūsdienās ir nelabvēlīgs iepriekšminēto impulsu harmoniskam līdzsvaram, un pēc tam arī apspriedīsim, kā panākt šo vienpusējo impulsu, kurus esam iepazinuši, harmonisku līdzsvaru.

Šodien es gribētu zināmā mērā epizodiski atkal iekļaut dažas lietas, kas ļautu jums apjēgt, kā tas varēja notikt, ka jau tādā augstumā dzīvojošais gētiskais pasaules uzskats 19. gadsimtā izsīkst, un tā vietā parādās visvisādi citi uzskati. Šis 19. gadsimts arvien vairāk un vairāk nonāca līdz tam, ja drīkst tā teikt, lai uzskatītu šo pasauli, kas aptver cilvēku, par neinteresantu – to bieži maz ievēro, bet tomēr tā ir – jo tieši 19. gadsimtā garīgajā cilvēces attīstībā iestājās tā krīze, kas noteica, ka garīgā, kas dzīvo lietās, apskats arvien vairāk un vairāk izsīka. Redzēja tikai ārējās, ar maņām uztveramās kvalitātes, jutekliskās īpašības, lietu darbošanās veidus, un tas kļuva arvien neinteresantāk un neinteresantāk. To, kas caurauž un caurvij maņu pasauli, juteklisko pasauli kā garīgais, to vairs neredzēja. Maņu pasaule kā tāda kļuva arvien neinteresantāka un neinteresantāka. Tādēļ radās šis sapnis pašā šajā maņu pasaulē, kas nu bija vienīgais, kas cilvēkiem atbilstoši laika garam bija, šajā maņu pasaulē pašā meklēt kaut ko apslēptu. Garīgi-apslēpto maņu pasaulē, to vairs neapzinājās. Tā nu tika meklēts apslēptais pašā maņu pasaulē, un tas noveda pie tā, ka iesākumā augstākā mērā auglīgā veidā meklēja, kā telpiski padziļināt apskatus citā virzienā ar mikroskopiskiem, ar teleskopiskiem pētījumiem, caur to, kas var tikt saskatīts mazākajā un lielākajā tīri jutekliski, ar maņām. Ticība garīgi-apslēptajam izzuda. Tā cilvēki vismaz gribēja drīkstēt ticēt tam, ka pasaules noslēpumi atrisināsies, izpētot jutekliski sākotnēji apslēpto, un šajā jomā tika gūti milzīgi panākumi. Var padomāt kaut vai par to, kāds liels, milzīgs progress tika panākts ar mikroskopiskajiem pētījumiem attiecībā uz dzīvajām būtnēm 19. gadsimtā. Tas noveda pie šūnu teorijas rašanās. Nonāca līdz uzskatam, ka augu un dzīvnieku, un cilvēku dzīvie organismi sastāvot no vissīkākajām daļiņām, un mikroskopisko pētījumu pilnveidošana padarīja iespējamu, ka kļuva iespējams studēt šo mazītiņo šūniņu dzīvi, par ko agrāk vairāk vai mazāk varēja izteikt tikai minējumus. Ar maņām uztveramo, juteklisko šādā veidā gribēja izskaidrot ar citu juteklisko. Un īpaši svarīgs šis izskaidrošanas veids kļuva virknei faktu, kas uzbāzīgi parādījās piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, faktiem, kas bija saistīti ar piedzimšanu, ar dzīvo būtņu rašanos. Cilvēki redzēja, kā dzīvas būtnes līdz pat cilvēkam izceļas no vienas šūnas, redzēja šūnu attīstāmies, novērojot progresējošo dzīvi, redzēja šūnu vairošanos, un galu galā nonāca pie tā, ka tika izveidots priekšstats, kā vienkāršā apaļā šūna tiek pārveidota, kā tā pamazām un pakāpeniski vairojas dzīves gaitā no dzimšanas, arī cilvēkam, un galu galā izaug par cilvēka veidolu, kā piedzimstot sākas esamība.

Kā jau teicu, izveidojās priekšstats par to, kā no vienkāršas šūnas rodas tas, kas tad piedzimstot ienāk esamībā kā cilvēks, un šie priekšstati noveda pie tā, lai to, ko var saukt par piedzimšanas problēmu, par piedzimšanas noslēpumu cieši sasaistītu ar norisēm dzīvnieku dzīvē. Varēja redzēt, ka dzīvnieku valsts vienkāršākās formas parādās tādās būtnēs, kuras pašas iesākumā ir viena vienīga šūna, ka tātad pasaulē pastāv dzīvnieciskas būtnes, kurām savā ziņā visu viņu dzīvi ir tāds veidols, kāds cilvēkam ir tikai pašā iesākumā mātes ķermenī. Citi dzīvnieki parādījās formās, kas bija līdzīgas cilvēka vēlākas attīstības formai. Noteiktā attīstības laikā pirms dzimšanas, tātad embrionālās attīstības laikā, cilvēka veidols ir tāds, ka izskatās vai vismaz atgādina zivtiņu, un starp šūnas formu un zivtiņas formu pa vidu ir citas formas, kas savukārt ārpusē dzīvo kā patstāvīgas būtnes. Tātad cilvēks zināmā mērā savas embrionālās attīstības laikā pakāpeniski atdarina formas, kādas pastāv ārpusē. Tas, kā mēs zinām, noveda pie tik slavena kļuvušā *Hekela* bioģenētiskā pamatlikuma, kas izsaka, ka cilvēks savas attīstības laikā pirms piedzimšanas saīsināti it kā rekapitulē, atkārto dzīvnieku formas. Bet tas tālāk

noveda pie tā, lai ticētu, ka cilvēkam, kā viņš ienāk šīszemes esamībā, ir jābūt izcēlušamies no dzīvnieku formām. Cilvēki domāja: nu, senajos laikos vienkārši pastāvēja tikai vienšūnu būtnes, no šiem vienšūņiem šādu vai tādu norišu ceļā, kuras atkal iedomājās vairāk vai mazāk gadījuma rakstura vai arī kā tīri dabaszinātniski nepieciešami noteiktas – kas galu galā ir viens un tas pats – radās nedaudz komplicētākas būtnes. Tā ka tad nākamajā pasaules attīstības stadijā pastāv vienkārši vienšūņi un nedaudz komplicētākas būtnes, bet šīs nedaudz komplicētākās vispirms iziet vienkāršo vienšūņa attīstības stadiju; tad rodas vēl komplicētākas, kas atkal vispirms iziet iepriekšējās šūnu formas, tātad tās, kas ir radušās agrāk un tad iegūst savu formu. Un tā, cilvēki domāja, ir attīstījusies visa dzīvnieku pasaule, galu galā līdz pat cilvēkam, kurš savas embrionālās attīstības laikā īsumā tieši atkārto visas dzīvnieku formas.

Šādā veidā ir radies uzskats par kopsakarību starp to, ko var saukt par cilvēka piedzimšanu, un visu organisko dzīvības formu pakāpenisko rašanos, kā to iedomājās. Tādējādi tas tieši sasaistīja cilvēku ar dažādajām dzīvnieku formām, un, tā kā cilvēku viegli apžilbina tas, ko viņš redz tieši, 19. gadsimta gaitā cilvēki aizmirsa ņemt vērā jebko citu, izņemot to, kas tādējādi parādījās kā līdzība starp cilvēka embrionālo attīstību un citu organisko formu formām. Šīs domas un idejas par kopsakarību, kas bija izzināta vai ko iedomājās izzinātu ar progresīvajiem pētīšanas līdzekļiem, šīs domas bija tik šauras, cik šauras tās bija, varēja pieņemt to materiālistisko formu, kādu tās pieņēma, tikai tādēļ, ka tieši 19. gadsimta gaitā *Gētes* domāšanas veids, gētiskie priekšstati patiešām pilnīgi izsīka. Pietiek tikai atcerēties, kā *Gēte* savas dzīves gaitā nonāca pie tā, ko viņš sauc par savu metamorfozes mācību.

Gēte – tas jums, iespējams, ir pietiekami skaidrs no «Fausta» ietekmes uz jums – pirms nonāca pie savas metamorfožu mācības, pamatīgi nodarbojās ar to, kas varēja būt viņa rīcībā tajā laikā no atziņām par garīgo pasauli, un viņš iepazina dažādus ceļus, dažādus līdzekļus, ar kuriem cilvēks var mēģināt tuvoties garīgajai pasaulei. Tikai pēc tam, kad *Gētes* gars ar šo pieredzi, ar šiem pārdzīvojumiem caur šiem līdzekļiem un ceļiem bija ļoti, ļoti tajā iedziļinājies, viņš ķērās pie dabaszinātnisku ideju aptveršanas. Un tad mēs vispirms redzam, kā *Gēte*, kad bija ieradies Veimārā un viņa rīcībā nonāca Jēnas universitātes līdzekļi, dara visu, visu, lai bagātinātu savas dabaszinātniskās zināšanas un uzskatus, bet vienlaikus arī dara visu, lai iemantotu kopsakarīgas idejas par dažādajām organismu formām. Un tad savukārt mēs redzam, kā *Gēte* dodas savā ceļojumā pa Itāliju, kā viņš šī ceļojuma laikā uzmanīgi novēro visu, ar ko sastopas, ko ierauga augu un dzīvnieku formās, kas viņam tagad parādās, lai bagātīgā daudzveidībā studētu augu un dzīvnieku formu iekšējo radniecību. Un beidzot Sicīlijā viņš domā, ka beidzot ir atradis to, ko pēc tam viņš sauca par savu pirmaugu. Ko *Gēte* domāja kā pirmaugu? Šis pirmaugs nav juteklisks veidojums. Šo pirmaugu *Gēte* pats sauc par jutekliski-pārjuteklisku formu. Tas ir kaut kas, kas var tikt aplūkots tikai garīgajā, bet kas garīgajā tiek skatīts tādējādi, ka, kad redz kādu noteiktu augu, tad zina: šis noteiktais augs ir pirmauga īpašs veidojums. Katrs augs ir pirmauga īpaši izveidojusies forma, bet pirmaugs nav nekāds jutekliski-reāls augs. Pirmaugs ir jutekliski-pārjutekliska būtne, kas dzīvo visos augos. Tātad *Gēte* nonāca līdz šai idejai: ne tikai sekot visām dažādajām formām, bet gan meklēt pirmaugu visos augos. Ar to viņš, tā varētu sacīt, to, kas vienmēr ir eksistējis kā metamorfožu mācība, bija ļoti, ļoti padziļinājis un bija tuvu tam, lai šo metamorfožu mācību pielietotu plašākā mērogā visam organiskajam, dzīvajam.

Tas ir interesanti, kā viņš tad apraksta, kā viņš pats gribēja domāt cilvēka veidolu, ka tā atsevišķās daļas ir pārveidošanās produkti, ka cilvēks savā ziņā ir viņa idejas komplicētāks variants. Viņš stāsta, kā 1790. gadā Venēcijas ebreju kapsētā atradis auna galvaskausu, kas bija īpaši veiksmīgā veidā satrūdējis tā, ka viņš varējis redzēt, kā atsevišķie galvaskausa kauli veidojušies tā, ka tajos var atpazīt transformētus mugurkaula skriemeļus. Tātad viņš bija ievērojis, ka mugurkauls sastāv no atsevišķiem kauliem, kurus es uzzīmēšu tikai shematiski, bet ka galvaskauss sastāv no šādiem pārveidotiem mugurkaula skriemeļiem. Dabiski, kad tie ir pārveidojušies, tad pieņem pavisam citas formas, bet tomēr galvaskausa kauli ir tikai pārveidoti mugurkaula skriemeļi. Skriemeļi atrodas viens virs otra

gredzena formā. Iedomājoties, ka tie būtu no kaučuka un šis kaučuks tiek dažādos veidos izstaipīts, var iztēloties, kā no mugurkaula skriemeļiem rodas galvaskausa kaulu formas (skat. zīmējumu a).

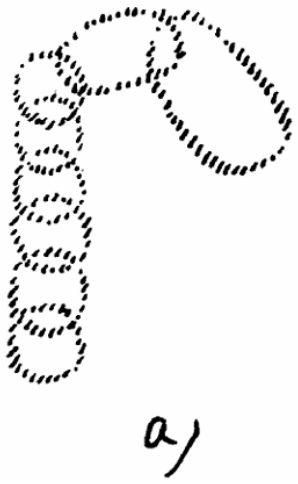

Tas bija kaut kas ārkārtīgi svarīgs *Gētem*, kad viņš varēja teikt: mugurkaula skriemelī, kas aptver muguras smadzenes, ir dots tāds kā cilvēka attīstības pamatelements, kuru ir tikai jāpārveido, lai tas izveidotos par šīs cilvēka attīstības komplicētākiem elementiem. Tā *Gēte* no viens puses bija atzinis vienā auga lapā: kad augs aug, tas attīsta labu pēc lapas; bet tad tas noteiktā punktā noslēdz lapu attīstību, un lapai pārveidojoties vispirms rodas ziedlapas (skat. zīmējumā b), bet tad arī putekšņlapas, pavisam citādāk veidoti orgāni, kas arī nav nekas cits kā lapas, bet pārveidotas lapas. Tātad vienā lapā *Gētem* bija ietverts viss augs.

Tātad vienā lapā ir daudz neredzama, pārjutekliska, viss augs ir vienā lapā. Tāpat arī viss galvas skelets jau ir mugurkaula skriemelī. Mugurkauls un galvas skelets kopā veido vienu veselumu, un komplicētie galvas kauli ir pārveidoti mugurkaula skriemeļi tāpat kā ziedlapas un arī putekšņlapas, un auglenīca ir pārveidotas auga zaļās lapas. Tā *Gētem* bija ideja, ka tas, kas pārjutekliski ir lapai pamatā, visdaudzveidīgākajos veidos komplicēti pārveidojas un tad kļūst par visu augu; ka tas, kas jau ir mugurkaulā, komplicēti pārveidojas un kļūst par galvu. Tik tālu būtiskajā *Gēte* aizkļuva savos uzskatos.

Garazinātne tolaik vēl nebija, un tieši ir interesanti redzēt, kā *Gēte* ir gars, kurš vienmēr apzināti apstājas uz pakāpes, līdz kurai viņš spēj nokļūt savos bagātīgajos apskatos, un nenododas nekādām spekulatīvām iedomām, neuzstāda nekādas hipotēzes, lai nepamatotā, safantazētā veidā neietu pāri šim punktam, līdz kuram viņš var izlauzties tieši ar saviem bagātīgajiem pārdzīvojumiem.

Bet pastāv ceļš tālāk, bet tomēr ir ceļš, pa kuru tagad, vairāk nekā simts gadu pēc tam, kopš *Gēte* bija noformulējis šīs idejas, jau drīkst doties. Attiecībā uz cilvēku *Gēte*, tā teikt, palika pie: cilvēkam ir mugurkauls, viens skriemelis virs otra, tad skriemelis pārveidojas par galvaskausa kauliem. Pie tā *Gēte* apstājās. Pie tā, kur viņš apstājās, mūsu laikā vairs nav jāapstājas. Jo no tā līdz plašai, līdz plašu pārskatu sniedzošai idejai patiešām ir ceļš, un šim ceļam pat ir jātiek garazinātnes radītam. Ja tajā pašā garā, ar kuru *Gētem* pēc tam, kad – kā saka, «nejauši» – ebreju kapsētā Venēcijā bija patrāpījies laimīgi sadalījies auna galvaskauss, ja tajā pašā garā, ar kādu tika apskatīti šie auna galvaskausa atsevišķie kauli, un šajā garā aptverts, ka tie ir pārveidoti mugurkaula skriemeļi, apskata cilvēku, kā viņš visā savā kopumā stāv mūsu priekšā, tad mūsu dienās kaut ko var ievērot. Es uz to jau esmu norādījis, bet šajā kopsakarībā man tas jāpiemin atkal un jāapgaismo no cita skatpunkta. Tad mūsdienās var ievērot, ka cilvēks būtiskajā ir divdaļīga būtne: ka viņš sastāv no savas galvas un no pārējā organisma. Tieši tāpat, kā ziedlapa attīstās no auga stublāja lapas, kā ziedlapa ir auga stublāja lapas pārveidojums, tā cilvēka galva arī ir visa pārējā organisma pārveidojums. Es jau esmu teicis, lai šī pārveidošanās notiktu visā pilnībā, cilvēkam ir jāattīstās no vienas inkarnācijas uz nākamo sekojošo inkarnāciju. Tas, ko mēs šodien, tā es teicu, nesam kā pārējo organismu, tas nākamajā inkarnācijā kļūs par mūsu galvu.

Jūs redzat, šis uzskats ir tikai pilnīgāk izveidots impulss, kas izriet, ja iekšēji seko tam, kas ir iesācies *Gētes* pasaules uzskatā. Tā tiek mēģināts, ja tiešām balstās metamorfožu mācībā, attēlot atsevišķo organismu tā sastāvdaļās; bet šīs daļas tiek domātas saistībā tā, ka šī saistība ir iespējama tikai, ja caur to saskata garīgo, kas dzīvo tajā. Jo dabiski, ja lapa būtu tikai tas, ko redz maņas, tad tā nekad nevarētu kļūt par ziedlapu vai putekšņlapu; ja skriemelis būtu tas, par ko to redz maņas, tad tas nekad nevarētu kļūt par daļu no galvas skeleta; ja cilvēka ķermenis būtu tas, kā tas ārēji parādās maņām, tad tas, lai cik ļoti nepārveidotos savos spēkos, nekad nevarētu kļūt par cilvēka galvu. Nu bet, pat attiecībā uz ārējo vērošanu šis *Gētes* pasaules uzskats ir skaidrāk saskaņots ar piektā pēcatlantiskā perioda prasībām nekā 19. gadsimta dabaszinātnes, kas tik ļoti lepojas ar savu ārējo novērošanu un eksperimentēšanu. *Gēte* patiešām prot labāk aplūkot, un tas, kurš mēģina balstīties uz viņu, spēj labāk apskatīt to, kas notiek dabā un kas pastāv dabā, nekā to spēj 19. gadsimta bioloģijas zinātne.

Iesākumā cilvēks mums parādās, kā es jau teicu, kā divdaļīgs: kā galva un pārējais organisms. Šo faktu, ka galva savā ziņā ir pārveidots pārējais organisms, vispirms ir jāspēj saprast, ja grib uz to balstīties turpmākajā. Jo tikai tad varēs jautāt: jā, kas tad īstenībā no vienas puses ir šī cilvēka galva un kas no otras puses ir pārējais cilvēka organisms? – Lai atbildētu uz šo jautājumu, par svarīgām ir jāuzskata pavisam citas lietas, nekā to uzskata parastā mūsdienu dabaszinātne.

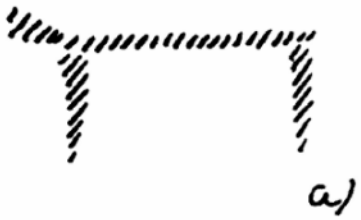

Redzat, ja jūs iztēlojaties kādu dzīvnieku, tad būtiskais dzīvniekā ir tas, ka viņa mugurkauls – es bieži esmu uz to norādījis – ir paralēls Zemes virsmai un ka dzīvnieks ar priekšējām un pakaļējām kājām stāv uz Zemes virsmas (a) un galvu mugurkaula pagarinājumā – būtībā kā mugurkaula pagarinājumu nes horizontāli. To, ko cilvēkā pazīst kā viņa mūsdienu muguras smadzenes, mugurkaulu, tas tagad ir vērsts vertikāli, tieši perpendikulāri tam virzienam, kāds ir dzīvnieka mugurkaulam (b).

Bet iesākumā neapskatīsim muguras smadzenes, jo tās nepieder pie galvas; tās pieder pārējam organismam. Vispirms aplūkosim citas muguras smadzenes. Jā, kādas citas? Apskatīsim cilvēka galvas smadzenes. Jūs teiksiet: vai tad tās ir muguras smadzenes? Jā, tās ir muguras smadzenes! Tās burtiski nav nekas cits, kā pārveidotas muguras smadzenes, tās ir zināmā mērā uzpolsterētas muguras smadzenes. Iedomājieties horizontālas muguras smadzenes, kādas ir dzīvniekam, uzpūstas, pārveidotas, metamorfozētas, tad iegūsiet cilvēka galvas smadzenes (c).

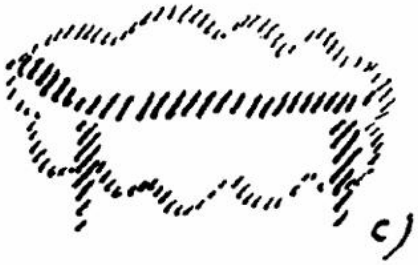

Patiesais fakts ir tāds, ka Mēness attīstības laikā tas, kas mūsu dienās ir galvas smadzenes, izskatījās kā mūsdienu dzīvnieku muguras smadzenes. Un tikai pārejā no Mēness attīstības uz Zemes attīstību šīs muguras smadzenes, kādas cilvēkam bija uz Mēness, kļuva komplicētākas, kļuva par mūsdienu cilvēka galvas smadzenēm; bet paturēja savu horizontālo stāvokli. Jo būtībā to ass ir perpendikulāra ķermenim piederīgajām muguras smadzenēm, un šīs ķermenim piederīgās muguras smadzenes cilvēks ir ieguvis tikai Zemes laikā. Tas ir vēl pakāpē (d), kad tās muguras smadzenes, kas ir kļuvušas par galvas smadzenēm, bija uz Mēness, Mēness attīstības laikā.

Tas, kas mūsdienās šķiet vienkāršākas cilvēkam, viņa muguras smadzenes, tās viņš attīstības gaitā ir ieguvis vēlāk nekā tās, kas mūsdienās šķiet komplicētākas, savas galvas smadzenes. Tikai tās galvas smadzenes, kādas viņam ir mūsdienās, agrāk bija muguras smadzenes. Tā mēs redzam cilvēkam esam vienas par galvas smadzenēm pārveidotas muguras smadzenes un tad tām tikai Zemes attīstības laikā pievienotas sākotnējās muguras smadzenes (e).

Tātad, kad mēs apskatām cilvēka galvu, tad tā mums nešķiet nemaz tik ļoti atšķirīga no dzīvnieka; jo tās galvenais virziens ir kā mugurkaula virziens dzīvniekam, kas dzīvniekam arī ir galvenais virziens, horizontāli, paralēli zemei (f).

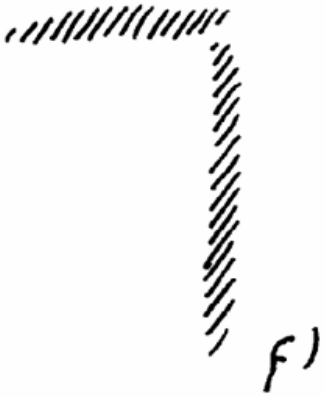

Un varētu tikt minētas arī dažas labas citas īpašības, kas parādītu, ka cilvēka galva kā tāda, kad tā tiek aplūkota visā savas attīstības gaitā, ir pārveidots dzīvnieciskums, un pārējā cilvēka organizācija ir pievienojusies šim pārveidotajam dzīvnieciskajam. Šī ideja nepavisam nav līdzīga tai, pie kuras ir nonākusi dabaszinātņu attīstība 19. gadsimtā. Dabaszinātniskā attīstība 19. gadsimtā, jo galveno vērtību tā piešķir ārēji-jutekliskajam, uzskata tieši cilvēka galvu par visatšķirīgāko no dzīvnieciskā. Šeit (skat. zīmējumu) cilvēka galva mums parādās kā ne tik ļoti atšķirīga no pārējā dzīvnieciskā, tikai izsmalcinātāka: galvas smadzenes ir uzpūstas muguras smadzenes, kādas ir dzīvniekam.

Tagad jums uz lūpām būs jautājums: jā, tu varbūt domā, ka pārējais cilvēka organisms ir pat cēlāks nekā galvas organisms attiecībā uz ārējo veidojumu, ka pārējais cilvēka organisms varbūt pat varētu mazāk līdzināties dzīvniekam nekā galva? Un jūs paši pašlaik to varbūt vēl uzskatīsiet par paradoksālu, bet drīz vien nonāksiet pie uzskata, ka tam ir jātiek pateiktam. Pamatā ņemot: galu galā, vai pat jau ārēji mūsu galva, no visām mūsu daļām kopumā ņemot, nav vislīdzīgākā dzīvnieku formām? Mūsu galva, vismaz lielu daļu no mūsu dzīves, vīriešiem vairāk nekā sievietēm, ir klāta ar matiem, apmatota. Pārējam organismam tas tā nebūt nav tādā pašā mērā. Tas jau ļoti skaidri parāda tās radniecību ar dzīvnieka organismu. To, ko es jums te tikai ieskicēju – to es gribu pagaidām atstāt kā mājienus – gan jau laika gaitā vēl iztirzāsim tālāk. Bet tas arvien vairāk un vairāk liks mums atzīt, ka dabā notiek kaut kas pavisam cits nekā tas, kam tik ļoti bieži tic. Cilvēks paskatās lejup no cilvēka uz zemākajiem dzīvniekiem un redz, piemēram, bruņrupuci vai gliemeni, vai gliemezi un mūsdienu dabaszinātnes nozīmē domā, ka gliemeži, gliemji, zemākie kustoņi vispār ir pakāpeniski attīstījušies vispirms, un tad zemāko dzīvnieku zemākajiem organismiem ir nākusi klāt cilvēciskā galva. Tās ir muļķības, pilnīgas muļķības! Kad jūs mūsu dienās paskatāties uz kādu gliemi čaumalā vai

bruņurupuci, tad tā ir cilvēka galva pakārtotā pakāpē, un mūsu pārējais organisms tai ir nācis klāt. Pēc tam, kad tas, kas ir zemākās dzīvnieku formas, – es tās shematizēju – pakāpeniski ir pārveidojušās par cilvēka galvu, pārējais organisms ir tai nācis klāt.

Tātad mums ir attīstība, kas virzās no zemākajām dzīvnieku formām arvien tālāk un tālāk, un tas, kas ir dzīvnieciskais, ir izveidojies par cilvēka galvu, un pārējais organisms ir piekarināts klāt šai cilvēka galvai kā vēlāks veidojums. Mēs savā galvā nesam sevī to, kas mūs saista ar pārējiem dzīvniekiem, nevis mūsu pārējais organisms. Tādēļ cilvēka galvai pēc tās galvenās ass ir tas pats virziens kā dzīvniekam: paralēli Zemes virsmai. Pārējais organisms ir būvēts stāvus, ir perpendikulārs Zemes virsmai.

Tas ir ļoti kļūmīgi, ka šī maldīgā ideja, kas ar to ir iezīmēta, ir ienākusi 19. gadsimta dabaszinātniskajā attīstībā. Jo tieši caur to uzskata, ka cilvēks kā tāds, kāds viņš ir, ar visu savu organismu kā nedaudz pilnīgāk izveidots tēls ir izcēlies no agrākām dzīvnieku formām. Patiesība ir, ka tas, kas varētu rasties no agrākajām dzīvnieku formām, var būt tikai galva, un šai galvai turpretī ir klāt nācis tas, kas Zemes attīstībā ir ienācis pilnīgi no jauna.

Tagad ir jāapsver divas lietas. Pirmā ir tā, ka īstenībā mums mūsu galvā ir pārējo dzīvniecisko formu pārveidota forma. Un tomēr no tā, kas galvai ir tikai nācis klāt un kas mums ir kā pārējais organisms, mēs ar atbilstošiem spēkiem nākamajā inkarnācijā attīstām galvas formu. Tas kādam varētu šķist kā šķietama pretruna. Mēs redzēsim, apskatot šīs lietas precīzi, ka tur nav nekādas pretrunas.

Atgādinot šo faktu, ka cilvēks īstenībā nes sevī dzīvnieku, ka viņš ar savu Zemes organismu balsta dzīvnieku, kas ir kļuvis par viņa galvu, es tikai gribēju parādīt, cik maldīgas var būt mūsdienu ārējās idejas. Bet arī pozitīvi es gribētu jums parādīt vēl kaut ko citu. Ja cilvēka galva ir tikai pārveidots dzīvnieks, kā cilvēka galva kļuva par to, kas tā ir šodien? Pateicoties kam galva, kas tāda, kāda nu reiz tā mūsdienās ir, var attīstīties tā, ka to sagatavo šīszemes organisms iepriekšējā inkarnācijā, ka tā var izveidoties par cilvēka galvu? Nu, dzīvnieks iet pa zemi ar saviem diviem pāriem kāju, tas ir, ar četrām kājām. Ikviens, kurš uzskata, ka šis dzīvnieks tā vienkārši staigā pa zemi un ka nekas cits nenotiek, izņemot to, ka šis dzīvnieks tā staigā pa zemi, tas ļoti maldās. No Zemes dzīvniekā nemitīgi ieplūst spēki, iet cauri mugurkaulam, un tad, tiem vienmēr zināmā mērā ietekmējot galvas smadzenes, tie atkal atgriežas Zemē (a). Dzīvnieks pieder Zemei. Un kā viņš uz tās stāv, kā spēki, kas darbojas Zemē, caur viņa kājām ieplūst viņa mugurkaulā un atkal atpakaļ, tas pieder pie visas dzīvnieka dzīves.

Attiecības, kādas dzīvniekam ir ar visu Zemi, tādas cilvēkam, cilvēka galvai ar visu pārējo cilvēka organismu. Ar to, ka cilvēkam ir organisms, kas paceļas vertikāli no zemes, ar to šis pārējais organisms cilvēka galvai ir tas pats, kas Zeme, visa Zeme ir dzīvniekam. Mums tātad mūsu galvai piekarinātajā organismā ir ieslēgti visas Zemes noslēpumi. Un var tikt viegli pierādīts tas, kas šodien var tikt tikai ieskicēts, ka patiešām, ja mēs studējam galvu un galvas smadzenes tajā, tad tur ir rudimenti, piedēkļu orgāni priekšējiem un aizmugurējiem locekļiem, ar kuriem cilvēks ar savu galvu nostājas pats uz sevis, kā dzīvnieks nostājas uz Zemes, kā mums tur, tikai pārveidoti par iekšējiem, citiem orgāniem, ir pakaļējās ekstremitātes un priekšējās ekstremitātes. Un viss galvas veidojums ir tāds, ka tas patiešām attiecas pret pārējo cilvēka organismu tā, kā dzīvnieks pret Zemi (b).

Tas tagad ir tik nozīmīgi, lai atzītu, kāda nozīme ir šādai idejai, kas, dabiski, izriet tikai no garazinātnes apaugļotiem uzskatiem. Jo ar šo ideju tagad atkal ir jāatgriežas pie tā, ko tikai nepietiekami ar saviem rupjajiem līdzekļiem ir novērojis 19. gadsimts; ar šo ideju tagad ir jāatgriežas un jāizseko embrionālā attīstība. Tad izrietēs kaut kas pavisam cits, nekā tas, ko spēja atklāt 19. gadsimta dabaszinātne. Tad savukārt arī radīsies idejas, kas var būt auglīgas cilvēka dzīvei, pārsniedzot tikai vienkāršu nedzīvu tehniku. Bet bez šīm idejām cilvēce netiks ārā no tā strupceļa, kurā tā nu reiz ir iekļuvusi. Jo šādas idejas attīstībā, nevis vispārējās idejās, kas mūsdienās tiek piekoptas biedrībās ar lieliem ideāliem, ne tādās idejās, kuras var izdomāt katrs, kad kādreiz ir trīs stundiņas pasēdējis kādā kafejnīcā, bet gan idejās, kas ir ņemtas no realitātes pētījumiem un tikai tad tiek pielietotas dzīvē, balstās cilvēces patiesais progress. Skaistas idejas, ar kurām var dibināt biedrības, var rasties viegli; bet tās nenovērš to, ka kultūra nonāk tādos strupceļos, kādos tā pašlaik ir nonākusi. To novērš tikai konkrētas idejas.

Tas ir tā pa īstam jāsajūt, tikai tad varēs uztvert garazinātnes lielos uzdevumus un varēs pareizi spriest par mums apkārt esošo realitāti. Šīs realitātes mērķis pašlaik ir neļaut parādīties garazinātnei tieši tās svarīgākajos aspektos. Vēl pietiekami spēcīgi pastāv tas gars, kas lika izsīkt *Gētes* pasaules uzskatam 19. gadsimtā, un šis gars īpaši izpaužas tādējādi, ka to iedvesmo zināms vajāšanas niknums: ar niknumu vajāt visu, kas tiecas pēc realitātes piesātinātām idejām. Šim tagadnes garam tieši realitātes

piesātinātās idejas bieži šķiet fantastiskas, jo tas nav piemērots šādu ideju uztveršanai. Un izrādīsies tas, kas arvien vairāk un vairāk stāsies pretī garazinātnei kā tās spēcīgākais pretinieks: izrādīsies, ka pasaules uzskatu, kas meklē reālus garīgos ceļus un mēģina bez aizspriedumiem pētīt realitāti, noraida tādēļ, jo grib noraidīt tieši šos realitātes pētījumus. Tas ir tik neērti izzināt, kas viss ir nepieciešams, lai nonāktu līdz patiešām aptverošam pasaules uzskatam. Tādēļ šis aptverošais pasaules uzskats tiks nomelnots un apmelots, lai neļautu pamanīt, cik visu aptveroša ir šī pasaule, bet gan liks noticēt pasaulei, kas ir tikpat virspusēja, šaursirdīga, ierobežota savos jēdzienos un pētījumu rezultātos kā pārējie tagadnes pasaules uzskati. Un arvien vairāk un vairāk apliecināsies zināma centienu negodīguma atzīšana, proti, tādu centienu, kas pastāv šaurā domāšanas veidā tieši visa tā noliegšanā, kas tikai ar tādu apziņu, kas vienīgā var apmierinoši vest uz priekšu, patiešām grib pētīt realitātes un tādējādi arī var nonākt līdz zināmam visu aptverošam skatpunktam. Augstprātība, iedomība ir īpašības, kas mūsu dienās vēl nav sasniegušas savu augstāko kulmināciju. Kas vēl varētu notikt tās iedomības ietekmē, ko neveicina dabaszinātne, bet gan pasaules uzskats, kas bieži vien ir atvasināts no dabaszinātnes, ir kaut kas tāds, par ko mūsdienu cilvēkiem vēl nav ne jausmas. Un kāda tirānija radīsies, kad ārējās varas arvien vairāk un vairāk ļaus ieņemt privileģētu lomu materiālismam medicīnas jomā, citu tā saukto zinātnisko zināšanu jomā, kas no tā izrietēs, lai to vispār aptvertu, tam mūsdienu cilvēks joprojām ir pārāk slinks. Viņam drīzāk patīk pamazām un pakāpeniski pieņemt, kā dienu pēc dienas ārējās varas gūst pārsvaru pār garīgo. Un maz cilvēku ir palicis, kas izjūt, uz cik drūmu nākotni cilvēce virzās, ja tā neiemācīsies sajust, kas ir uz spēles tieši šajā jomā, kādu regresu var novērot tieši šajā jomā, salīdzinot ar jau sasniegtajiem viedokļiem.

Es gribēju ieskicēt tikai šo sajūtu, kas ir nepieciešama tagadnes cilvēkiem. Jo šai sajūtai pretī stāv neiedomājami milzīga miegainība tieši tagadnes ideālistiski noskaņotajos cilvēkos. Pret to, ko tātad būtu jāsajūt kā uzdevumu, šķiet vislielākais grēks ir tas, ka tie, kuri, tieši ideālistiska noskaņojuma rast jaunāku pasaules uzskatu caurausti, tad atkāpjas no citas darbības un dzīves pasaulē, bet dibina visādas kolonijas un tamlīdzīgi, kamēr visnepieciešamākais būtu iecelt šo jauno pasaules uzskatu, garazinātnisko pasaules uzskatu pilnā dzīvē un nevis miegaini klunkurēt pretī tam milzīgajam bezdibenim, kas paveras no tā, ko var izskaidrot tā, kā es to šodien atkal esmu izskaidrojis.

Es šodien gribēju sniegt kaut ko epizodisku. Jo, lai pasniegtu ļoti svarīgās lietas, kas man vēl ir sakāmas, man ir nepieciešamas tieši trīs secīgas lekcijas.

ČETRPADSMITĀ LEKCIJA

1916. gada 28. oktobris

Fausts un Zemes gars. Materiālisma ietekme uz domāšanas dzīvi 19. gadsimtā. Nedzīvā izpēte. *Džona Tindala* un *Lekonta* novērojumi. Teoloģija dabaszinātņu ietekmē. Antropozofijas neizpratne no teologu puses.

Tāda aina «Faustā» kā tā, kas ved Faustu pie tikšanās ar Zemes garu (*Nakts ainā Raiņa tulkojumā, kas publicēts internetā ir izlaista liela daļa no oriģinālā teksta!*), mūsu laikos ļoti viegli var ierosināt domas, kam vajadzētu pieslēgties dažiem apskatiem, kādus mēs te pēdējā laikā esam veikuši. Fausta priekšā parādās Zemes gars. Un mēs redzam, ka skatot noteiktas meditāciju ierosinošas lietas, kas viņam, kā tas tiek teikts «Faustā», nāk no Nostradama grāmatas, viņš tiek pārcelts tajā stāvoklī, kurā viņam kļūst skatāms tas, kas runā ar viņu kā Zemes gars. Par šīm lietām es šeit jau esmu runājis un šodien tikai gribu iesākt no domas par Zemes garu. Mūsu tagadējā laika izglītība ļoti drīz tiek galā ar šādu ainu, vienmēr atkal un atkal atkārtojot šai tagadējā laika izglītībai ļoti ērtu formulu. Šis tagadējais laiks vienkārši saka: Nu jā, dzejniekam tieši fantāzija ļauj uzburt mūsu dvēseļu priekšā to, kas nekad nevar būt realitāte. – *Gētem* šāda formula satur banālisma vistriviālāko virsotni, jo Gētem visā, ko viņš gribēja attīstīt Fausta attiecībās ar Zemes garu, slēpās dziļa, jēgpilna realitāte. Un kā iztēloties šo realitāti pilnīgi *Gētes* izpratnē, par to es ievadā gribētu teikt dažus vārdus.

Gēte tajā laikā, kad viņš uzrakstīja ainu par Zemes garu, jau bija labi informēts par visu, kas tolaik – es to jau minēju – varēja būt zināms par noteiktām cilvēka saiknēm ar garīgo pasauli; viņš bija rūpīgi ar to iepazinies. Un vai viņš spēja vairāk vai mazāk šīs lietas skaidri apzināties, vai viņš varēja tās izteikt vairāk vai mazāk skaidri vārdos tā, kā mēs tās izsakām šodien, tas nav svarīgi, ja ņemam vērā laiku, kurā dzīvoja *Gēte*. Svarīgi ir tas, ka viņš ir sadzejojis šo ainu pilnīgi pareizu uzskatu nozīmē. Ja grib iztēloties realitāti, tad tas var notikt sekojošā veidā. Ir jāstādās priekšā: caur to, kāds ieskats Faustam rodas no tā sauktās Nostradama grāmatas, un saistībā ar dvēseles vingrinājumiem, kādus Fausts, pats par sevi saprotams, bija veicis jau iepriekš, tiek atsegts viņa ēterķermenis, tas daļēji tiek atdalīts no fiziskā ķermeņa, kā tas ir nepieciešams garīgās pasaules skatīšanai. Bet tā cilvēks tiek novests ēteriskā saiknē ar ārpasauli un patiešām piedzīvo tādu garīgo būtņu esamību, iedarbību, kuras var iemiesoties tikai ēteriskajā pasaulē, kuru iemiesošanās nenolaižas līdz fiziskajai pasaulei. Tā tas ir ar to, ko *Gēte* stādās priekšā kā Zemes garu, garīgu būtni, kura nolaižas lejā tikai līdz ēteriskajai pasaulei. Tā Faustam jābūt gatavam šajā acumirklī skatīt ēteriskās pasaules dzīvi un darbošanos. Un to viņš dara. Tā patiešām ir Zemes gara saspēle ar Fausta ēteriski atbrīvojušos ķermeni. Tas, pats par sevi saprotams, tā, kā es to tagad esmu aprakstījis, ir ārējai maņu pasaulei neuztverama norise, norise, kas var tikt piedzīvota tikai garīgi.

Laikā pirms mūsu piektā pēcatlantiskā perioda cilvēki, kuri par cilvēka un garīgās pasaules saikni vēl zināja vairāk nekā vēlākie cilvēki, bet kuriem senā gaišredzības spēja tomēr jau bija vairāk vai mazāk izskanējusi, visdažādākajos veidos meklēja surogātus, varētu teikt, saziņai ar garīgo pasauli. Padomājiet par to, kā Fausts saņem tēlu un vārdus no Nostradama grāmatas. Viņam domājot šos vārdus, tātad veidojot domu formas, ar to viņš zināmā mērā izlauž ceļu savai dvēselei pie Zemes gara. *Gēte* drīkstēja to tā attēlot, jo viņš zināja, ka tas atbilst realitātei. Patiesībā, var teikt, laiks, kad dzīvoja vēsturiskais Fausts, vairs nebija labvēlīgs tam, lai cilvēki tā vienkārši varētu piedzīvot šādu garīgu saikni. Jo jau agrāk, kad gāja uz beigām ceturtais pēcatlantiskais laikmets, grieķu-latīņu kultūra, cilvēki jau mēģināja iegūt saikni ar garīgo pasauli caur surogātiem.

Par šiem surogātiem, no kuriem ir saglabājušies apraksti, mūsdienu apgaismotā pasaule, pats par sevi saprotams, nevar vien beigt zoboties, paņirgāties un tos izsmiet, un tad pašrefleksijā palielīties, cik brīnišķīgi tālu mēs esam attīstījušies. Bet nav jau jāklausās šajos tik saprātīgajos, šajos tik milzīgi gudrajos tagadnes cilvēkos, kuri, pats par sevi saprotams, pēc sava viedokļa šādām lietām sen ir

izauguši pāri. Uz brīdi var iedomāties, kā cilvēki, kuriem šī spēja bija izskanējusi, kuriem tā vairs nepiemita tik dzīvīgi kā agrāk, kā šie cilvēki ceturtā un piektā pēcatlantiskā laikmeta mijā nopūlējās ar surogātiem kaut kā izlauzt ceļu, lai varētu skatīt zināmas garīgās norises, kuras patiesībā faktiski varēja tikt skatītas tikai pārjutekliski. Un tas bieži notika ar ārējiem līdzekļiem. Teiksim, kāds cilvēks, kurš mēģināja gūt ieskatu garīgajā pasaulē un kurš nespēja izsaukt pietiekami stipru spēku tam sevī, lai varētu gūt šo ieskatu tīri garīgi, viņš to darīja tā, ka ņēma noteiktas substances, tās sadedzināja un pilnīgi noteiktu substanču maisījuma sadegšanā radušos dūmus kustināja noteiktā veidā, to izsaucot ar pilnīgi noteiktām senām formulām. Viņam bija noteiktas – kā tās varētu saukt – burvestību formulas. Tātad no noteiktām substancēm, kuras dedzināja, viņš ieguva dūmus, apvārdoja šos dūmus, tātad izteica noteiktus vārdus, kas arī bija mantoti un kuri, teiksim, varēja būt līdzīgi vārdiem, kurus Fausts atrod Nostradama grāmatā, šos vārdus viņš ierunāja dūmos: dūmi ar to ieguva pilnīgi noteiktas formas. Ja viņš gribētu tuvoties garīgajai pasaulei tīri garīgi, tad viņam šie dūmi nebūtu vajadzīgi. Bet to viņš varbūt nespēja. Tādēļ dūmos ierunāja noteiktas brīnumformulas. Ar šādām burvestību formulām, ja tās tika izrunātas pareizajā veidā, dūmi tūdaļ varēja pieņemt noteiktas formas, un, ja tās bija īstās formulas, tad bija sasniegts ne tikai tas, ka dūmi pieņēma noteiktas formas, bet šīs formas arī ļāva garīgajām būtnēm tuvoties viņa sfērā, kas nebija panākams tīri garīgi. Dūmi zināmā mērā bija tas, ko attiecīgais cilvēks formēja ar savām formulām; un formas, kādas dūmi pieņēma, ar savu veidojuma padarīja iespējamu, ka attiecīgās elementārās dabas garīgās būtnes ienāca šajos veidojumos, šajās dūmu formās, tātad bija tur. Mēs redzam, tas ir surogāts, ar fizisku matēriju tiek pieturēts tas, ko tīri garīgi nevar noturēt.

Gēte izvairījās attēlot šādu surogātu; viņš tikpat labi varēja ļaut Faustam ņemt kādu citu grāmatu, kurā būtu pierakstītas tās zālītes, augi, kas ir kopā jāsadedzina, lai rastos tāds noteikts dūmu stabs, lai šādā veidā ļautu parādīties Zemes garam. No tā viņš izvairījās. Viņš gribēja šo ainu veidot vairāk garīgu. Bet pats par sevi saprotams, *Gētem* šie surogāti bija labi zināmi. Kā teikts, mūsu dienās par to pasmejas, ka kaut kam tādam varētu būt kaut kāda nozīme.

Bet ir kaut kas dīvains, kaut kas ļoti dīvains. 19. gadsimts faktiski ir nonācis līdz tam, lai pamazām pazaudētu visus uzskatus par garīgo, pat uzskatu par dzīvības spēku, kas ir noenkurots dzīvības ēterā, vispār par visu, kas noenkurots ēterā. Šis 19. gadsimts ar saviem materiālistiskajiem uzskatiem ir nonācis līdz tam, ka pašu dzīvību uzskata tikai par tādu materiālā izdalījumu, lai dzīvu organismu savā ziņā uzskatītu tikai kā tādu komplicētāku mašīnu. Protams, tā bija 19. gadsimta tendence izdzīt dzīvību no uzskatiem par lietām. Bet dīvainais ir tas, ka šī dzīvība, pēc tam kad tā bija izdzīta no visa, iezogas atpakaļ apskatu veidos, iezogas tādā veidā, ar ko savukārt 19. un 20. gadsimta domāšana nezina ko iesākt. Ir interesanti novērot, kā, gribētos teikt, kad gars un dzīvība pa vienām durvīm ir tikuši izdzīti ārā no pētījumiem, tie ienāk pa citām durvīm, un, proti, tādā veidā, ar ko šie pētījumi īsti nezina ko iesākt. Tā mūsu dienās zināmi cilvēki sāk domāt, lai arī pilnīgi aplamā veidā, par to, vai varbūt nedzīvais arī varētu būt dzīvs. No dzīvā, tā teikt, dzīvību izdzina ārā; bet mūsdienās jau atkal jūtas spiesti pārdomāt, vai nedzīvais arī nav dzīvs. Piemēram, saka tā: tas, kas parādās kā dzīvs un kam tomēr nevar būt nekādu citu dzīvības likumu kā nedzīvajam, tam piemīt – vairāk vai mazāk – atmiņa. – Tagad, kad viss tiek sajaukts pilnīgā haosā, arī dzīvniekiem un augiem pieraksta atmiņu. Atmiņa piemītot dzīvajam. Šo atmiņu negrib atzīt par kaut ko tādu, kas celtos no garīgā; tātad nopūlas šo atmiņu atrast arī nedzīvajā. Kā to dara? Nu, saka tā: kas ir atmiņa? Atmiņa pastāvot tajā, ka kāda tā saucamā dzīvā būtne tiek pakļauta kādam kairinājumam, un kad šī dzīvā būtne otru reizi tiek pakļauta tam pašam kairinājumam, tad atkārtotā reakcija ir tāda, ka var pamanīt, ka šī dzīvā būtne jau agrāk ir bijusi pakļauta šim pašam kairinājumam. Kairinājuma uztvere, iemiesošanās ir ātrāka; var pamanīt, ka dzīvajā būtnē ir palicis kaut kas, kas to padara piemērotu otrajā reizē reaģēt ātrākā veidā, vieglākā veidā uz šo kairinājumu nekā pirmo reizi. – Un tad tiek jautāts: vai tā ir tikai dzīvas būtnes īpašība, ka tai ir šāda veida atmiņa? Tad jau būtu dzīvajam jāatzīst īpašas īpašības, ko negrib atzīt; tātad varbūt var atklāt arī nedzīvajam, tīri fiziskajam, ka tam ir atmiņa. Un tad atklāj, ka, teiksim,

magnētam, tātad dzelzij, kas ir noteiktā veidā apstrādāta tā, ka ir kļuvusi magnētiska, ka šāda dzelzs pievelk citus dzelzs priekšmetus un tad nu noteiktā procesā var izmērīt, ar kādu spēku cita dzelzs tiek pievilkta, kad magnēts, teiksim, nodod zināmu spēku summu. To var izmērīt, cik daudz ir jāpadara, lai magnetizētu dzelzi tiktāl, ka tā pievelk citu dzelzi.

Tad atklāj ļoti interesantus faktus. Atklāj absolūti pareizus faktus, kad magnetizē dzelzi un ar to rada tajā noteiktu spēku. Tad pagaida un pēc tam magnetizē atkal: tagad ir jāpielieto mazāk spēka, lai dzelzī radītu tādu pašu magnētisko spēku, tādu pašu reakciju kā pirmajā reizē, un trešajā reizē vēl mazāk. Tātad ļaudis saka: redzat, jau magnētam piemīt tas, ko augstākās būtnēs komplicētākā veidā var atklāt kā atmiņu. – To pašu var pierādīt ar citiem spēkiem, kas ir saistīti ar nedzīvām substancēm, piemēram, deformējot kādu ļoti elastīgu ķermeni. To var deformēt, pielietojot noteiktu spēku; tad tas atgriežoties sākuma stāvoklī, atjaunojot iepriekšējo formu, attīsta noteikti reakcijas spēku, kam ir noteikts lielums, ko arī savukārt var izmērīt ar noteiktu aparātu. Otrajā reizē vairs nav jāpielieto tik liels spēks, lai atbilstošais elastīgais ķermenis izstieptos un atkal sarautos. Un tā varot teikt: tādējādi arī elastīgā spēka jēdzienā nedzīvām būtnēm ir noteikta atmiņa.

Ļoti, ļoti dīvains ir šāds domu gājiens. Attiecībā uz dzīvniekiem negrib, ka tiem kāda īpaša spēka dēļ būtu atmiņa; tur garīgā dzīve ir izdzīta ārā. Nu tā iezogas iekšā, kad iedomājas, ka magnētiem, elastīgiem ķermeņiem, tātad nedzīvajam varētu piemist atmiņa. Bet ir iets vēl daudz tālāk. Kāda īpaša dzīvo organismu īpašība tiek atklāta, kā jūs zināt, visa dzīvā ēnas pusē, iespējā saslimt. Tad nu atkal sāk pārdomāt: varbūt arī nedzīvais, kurā nav dzīvības, var saslimt? – Un tad īstenībā zināmi ļaudis, kuri, tā sacīt, ļoti gribēja no dzīvā izdzīt ārā dzīvību, kļuva ārkārtīgi priecīgi, kad viņiem radās iespēja parādīt: jā, nedzīvais arī var saslimt! Tā nav tikai dzīvo organismu privilēģija, ka tie var saslimt, arī nedzīvais var palikt slims.

Tas bija kāds ķīmiķis, *Erdmans*, kurš pirmais pamanīja noteiktās alvas detaļās pie kādas ēkas, ka šīm alvas detaļām parādās ļoti īpatnēja parādība. Ja tā ir apmēram šāda alvas detaļa (tā tiek uzzīmēta), tad tā ieguva kaut ko līdzīgu pūtītei, kas ir tādā veidā uzmetusies; zem tās ir tukšums. Ja uz šīs pūtītes uzspiež, tad apakšā alva ir sabirusi putekļos, tajā vietā parādījās putekļi. Un lūk, tas turpinājās tālāk. Mums ir ziņojumi, kas izsaka, ka tas neapstājās pie *Erdmana* novērojumiem, bet gan ir atrodami, piemēram, sekojoši attēlojumi. «Vēlāk» – tātad pēc *Erdmana* – «ķīmiķis *Dr.Fritzsche* no jauna ir nodarbojies ar šo» – ar alvas mēra – «problēmu pēc tam, kad Sant Pēterburgā kāds tirdzniecības nama šefs ir pievērsis viņa uzmanību tam, ka veseli tīra metāla bloki, kuriem vajadzēja tikt nosūtītiem ar kuģi, vienkārši ir sairuši. Tā kā tajā pašā laikā kādā militāro preču magazīnā formas pogas bija pārvērtušās pelēkā pulverī, un tolaik Sant Pēterburgā valdīja ārkārtīgi auksta ziema, tad *Dr.Fritzschem* radās doma, ka tas varbūt ir aukstums, kas uzbrūk alvai. 1893. gadā dabaszinātnieku asamblejas sanāksmes dalībnieki Nirnbergas vecpilsētā tika nogādāti uz jaunā pasta ēku, kuras no alvas plāksnēm veidotais jumts neizskaidrojamā kārtā bija sairis. Bet nevienam no tolaik klātesošiem ķīmiķiem vai ārstiem nebija tam skaidrojuma. Līdzīga sadalīšanās parādījās senā slavenā Roterdamas rātsnama jumtam pie Tauberes un vēl daudzos citos gadījumos. Jaunākajos laikos nu profesors *Dr. Ernsts Kohens* no Utrehtas universitātes van't Hoff-laboratorijas ir precīzi izpētījis šo metāla sairšanu un atklājis, ka runa tiešām ir par saslimšanu, proti, par infekcijas slimību.»

Tātad ir nonākts līdz tam, ka alvai kā vienkāršai substancei ir piedēvēta slimība, un šī slimība ir nosaukta par alvas mēri. Tātad mūsu dienās šajās aprindās jau runā par alvas mēri. Bet īpaši interesantas ir šādas parādības: ir kāda piemiņas monēta, alvas medaļa, kas attēlo sekojošo (tiek parādīta medaļa). Tātad uz tās ir vienkārši attēlota galva, patiesībā tas ir *Baltazars Bekkers*, kurš bija reformators. Šī medaļa ir atlieta 1692. gadā. Uz šīs medaļas visur ir šādi paaugstinājumi, tādi īsti lapveidīgi paaugstinājumi, kurus var paknibināt, un tie nokrīt nost. Un zem tiem viss, kas bija zem šiem paaugstinājumiem, ir kļuvis kā putekļi. Šādā gadījumā runā par alvas mēri. Tomēr visievērojamākā lieta, kas cilvēkiem ir īpaši iekritusi sirdī, ir tā, ka, kad putekļi vienkārši pielīp pie

pirkstiem un tos pārvieto uz citu, pilnīgi neskartu alvas gabalu, šo alvu skars tā pati slimība. Tas nozīmē pēc ļaužu uzskata, ka darīšana ir ar noteikta veida slimību, proti, infekcijas slimību, ar slimību, kas var tikt pārnesta inficēšanās ceļā. Tādēļ cilvēki šādu faktu ietekmē mūsdienās jau saka sekojošo.

«Nesen ir atzīts, ka infekcijas slimības rodas arī citos metālos. Alumīnijā ir pat zināmas divas dažādas infekcijas slimību formas, no kurām vienai infekcijas pārnesējs ir meklējams ūdenī.» «Metālu slimību teorija,» raksta *Dr. Neiburgers*, «kas pašlaik vēl atrodas agrīnā attīstības stadijā, nākotnē, iespējams, pārstāvēs īpašu zinātnes nozari...»

Tātad iedomājieties, ka vēlāk būs jānodarbina ne tikai cilvēku ārsti, dzīvnieku ārsti, bet arī «metālu ārsti»! Arī nedzīvais ciešot no slimībām; tas tagad ir kļuvis par mūsdienu zinātnes sastāvdaļu. Arī nedzīvais ciešot no slimībām.

Dzīvais sajūt; tam ir ne tikai atmiņa un spējas saslimt, bet tas arī sajūt! Tas ir vienkāršākais fakts par dzīvām būtnēm, kas pārsniedz augus, ka tās sajūt. Nu, par «sajušanu» ļaudis mūsu dienās arī jau veido domas dīvainā veidā. Jau sen ir ievērots, ka ne tikai tas, kas tiek piedzemdēts kā dzīva būtne, sajūt, piemēram, skaņu, bet ka arī kaut kam, kas ir pilnīgi nedzīvs, ir īsta sajūta skaņai. Tas nu ir īpaši interesanti. Atliek tikai palasīt, ko raksta *Džons Tindals*:

«Uzsitot pa galdu, 45 cm augsts dūmu stabs sakrīt kuplā pušķī, kura kāts ir tikai 2,5 cm garš.»

Tātad *Džons Tindals*, fiziķis, novēro dūmu stabu, 45 centimetrus augstu. Ne jau no sitiena pa to pašu galdu, virs kura ir dūmu stabs, bet gan uzsitot pa pavisam citu galdu, tikai šī uzsitiena ietekmē dūmu stabs sakrīt, pārmaina savu formu, paliek līdzīgs kaut kādam kaktusam, bet pavisam zemam. Un *Džons Tindals* nopietni uzskata, ka dūmu stabs uztvēra skaņu un skaņas dēļ mainīja savu formu. Viņš turpina:

«Dūmu stabs klausa arī balsij. Klepus to notriec lejā, un mūzikas lādītes skaņu pavadībā tas dejo. Pie noteiktām notīm tikai dūmu staba gals saplūst pušķī. Pie citām pušķis veidojas pusē augstuma, savukārt pie noteiktām piemērota augstuma notīm stabs saplūst koncentrētā mākonī, kas paceļas tikai collu virs degļa gala. – Ne tikai atsevišķi vārdi, bet katrs vārds un katra zilbe no iepriekš citētajiem Spensera pantiem liks patiesi jūtīgām dūmu strūkliņām dziļi satraukties.»

Te nu jums ir modernais fiziķis, kurš piedēvē sajūtas dūmu stabam, kurš, aizmirsis visu to, visas tās receptes, ko senie burvji ierunāja dūmu stabā, lai piešķirtu tam citu formu, atkal pamana šīs lietas. *Džons Tindals*, parasts šī laika, piektā pēcatlantiskā laikmeta fiziķis novēro, kā skaņa iedarbojas uz dūmu stabu, kā tas pārformējas pušķī, kā tas pat dejo, skanot mūzikas lādītei. Viņš novēro, kā tas seko noteiktiem Spensera dzejas pantiem, kā tas ar tiem formējas. Te mums ir fiziķis, kurš, pamatā ņemot, tikai elementārākā, iesācēja veidā izturas pret dūmu stabu tieši tāpat, kā ir izturējies senais noniecinātais burvis:

«Vēl aizraujošāka ir jutīgu ūdens strūklu uzvedība, reaģējot uz skaņu.»

Tātad mūsu dienās novēro ne tikai dūmu stabu, bet arī ūdens strūklu. *Tindals* apraksta šo saistošo parādību savā grāmatā, tikko minētajā grāmatā no 316. līdz 326. lappusei un noslēdz to ar vārdiem:

«Šīs strūklas jūtība ir pārsteidzoša, tā var mēroties ar pašas auss jūtīgumu.»

Tātad ne tikai auss dzird, tas ir, uztver skaņu, bet arī pat ūdens strūkla uztver skaņu un izmainās tās ietekmē, tā ka tās jūtīgums var mēroties ar ausi:

«Ja novieto abus kamertoņus uz attālināta galda» – tas ir, nevis uz tā paša galda, bet gan uz cita galda – «un ļauj sitieniem pakāpeniski izskanēt, tad strūkla turpina savu ritmu gandrīz tik ilgi, kamēr vēl var kaut ko dzirdēt. Ja strūkla būtu vēl jutīgāka, tā pat izrādītos pārāka par ausi; tas ir pārsteidzošs fakts, ņemot vērā šī orgāna brīnišķīgo smalkumu.»

Bet vēl tālāk. Kāds *Lekonte* muzikālā ballītē Amerikā ir izdarījis dīvainu atklājumu, ko viņš apraksta tādā pašā veidā:

«Neilgi pēc mūzikas sākuma es pamanīju, ka liesma sāk svārstīties» – gāzes liesma – «kas pilnībā sakrita ar dzirdamajām mūzikas vibrācijām. Šī parādība noteikti pārsteigs ikvienu, it īpaši, kad pievienojās spēcīgās čella skaņas.»

Viņš tātad novēro liesmu, kā tā dzird muzikālās skaņas un ataino tās pati sevī.

«Bija ārkārtīgi interesanti novērot, cik perfekti liesma atveidoja pat šī instrumenta treļļus. Nedzirdīgam cilvēkam harmonija būtu kļuvusi redzama. Vakaram ejot uz priekšu, samazinoties gāzes patēriņam pilsētā un līdz ar to palielinoties spiedienam, parādība kļuva izteiktāka. Liesmas lēkāšana pakāpeniski pastiprinājās, kļuva nedaudz neregulāra un visbeidzot pārgāja nepārtrauktā mirgošanā, kuras laikā bija dzirdams raksturīgais tonis, kas norāda, ka izplūst vairāk gāzes, nekā var sadedzināt. Pēc tam es eksperimentā noskaidroju, ka šī parādība notiek tikai tad, kad gāzes plūsma tiek regulēta tā, lai liesma tuvotos mirgošanai. Es eksperimentā vēl vairāk pārliecinājos, ka iedarbība nebija redzama, kad telpas grīdu un sienas kratīja atkārtoti triecieni.»

Tātad tas notika nevis satricinājumu dēļ, bet gan tādēļ, ka liesma uztvēra skaņu.

«No tā izriet, ka liesmas svārstības neizcēlās no netiešām vibrācijām, kas varētu būt pārnestas uz degli caur sienām, bet gan no gaisa skaņas viļņa tiešas ietekmes uz liesmu.»

Jāpiemin, ka arī elektriskā loka lampa reaģē uz skaņu tik neparasti smalkā veidā, ka vairākkārt ir apsvērta šīs parādības izmantošana telefona pārraidē.

Tātad te jūs redzat, kā tās pašas īpašības, kas tika izdzītas no dzīvajiem, it kā ienāk pa citām durvīm nedzīvajam!

Tas ir patiešām ļoti, ļoti interesanti, kādu kuriozu ceļu ir izgājis šis 19. gadsimta no jebkuras garīgās dzīves atsvešinātais domāšanas un uzskatu veids līdz pat mūsu laikam. Pētnieki paši ar savu domāšanu faktiski pamatā tur neko nevar iesākt, jo viņi nemeklē sistemātiski. Ja viņiem kaut kas tāds ienāk prātā, viņi to noraida. Visretākajos gadījumos viņi meklē šādas lietas sistemātiski. Bet paši fakti runā pārāk skaļi, tā ka pat vispretrunīgākie pētnieki nonāk pie šādiem dīvainiem uzskatiem. Tā pētniekiem, kuri to pamana, kā likums nemaz neienāk prātā skaidrot tieši šādas lietas citā, nekā tikai tīri materiālistiskā nozīmē. Viņi dabiski saka: nu jā, ja nedzīvais var arī sajust, pat saslimt, attīstīt atmiņu, tad jau dzīvajām būtnēm nav jāpiedēvē nekas īpašs; tad dzīvais ir tikai komplicētāks nedzīvais.

Arvien vairāk un vairāk tās lietas, kas tā atkal ienāk iekšā pa citām durvīm, nomāks domāšanu, šo domāšanu, kas jau bez tā šķiet esam ārkārtīgi nomākta, ja to apskata ar veselīgu skatu, ja ir arī zināma izpratne par garīgās pasaules faktiem. Jo tā ir īpaši šī 19. gadsimta un laika līdz pat mūsu dienām pazīme, ka zināmā mērā nevar ar to domāšanu, kāda ir cilvēku rīcībā, tik galā ar šo parādību pārpilnību. Jo tas, ko vispārpieņemtie pētījumi šodien var pateikt par šādām lietām, tas tomēr nav nekas cits, kā, ja drīkst tā sacīt, visnožēlojamākā bezpalīdzība. Bet viena iezīme tajā parādās: tur no vienas puses pārsvaru pārņem tādu faktu pārpilnība, kas spiež paplašināt domāšanas veidu, bet no otras puses tieši raksturotā bezpalīdzība no tiem, kuri negrib tuvoties garazinātnei, lai no tās kaut ko mācītos, pilnīga bezspēcība tieši no tiem, kuri to negrib uzmācošos faktu priekšā. Un tad ir interesanti apskatīt noteiktas šī laika parādības. Tās varēs saprast, ja spēsim uz tām paskatīties visa tā gaismā, ko mēs tieši pēdējo nedēļu laikā esam apskatījuši.

Atļaujiet šodien kā sagatavošanos minēt dažus faktus. Vispirms ir jāņem vērā fakts, kā uzbrūkošais dabaszinātniskais pasaules uzskats, tā sacīt, skarbi nomāc īpaši visu reliģisko konfesiju teoloģiju, ja tā vispār vēl grib ielaisties kādās diskusijās ar to, ko apgalvo dabaszinātne. Senajos laikos, vēl nemaz

ne tik senos laikos teoloģija izteica noteiktas patiesības, arī patiesības par garīgajām pasaulēm, bet teiksim, arī patiesības par cilvēka dvēseli. Šīs patiesības nav vajadzības apstrīdēt. Mēs taču zinām, ka tieši garazinātniskie pētījumi atkal apstiprina šīs patiesības, kuras teoloģijā tradicionāli ir pārņēmušas cilvēkus. Bet paši teologi parasti neielaižas tajā, lai radītu kādu izlīdzinājumu ar to, kas uzbrūk kā dabaszinātniskais pasaules uzskats. Viņiem tas nešķiet ērti, īstenībā neuzskata to par ērtu. Un tā nu bieži gadās, ka teologi gan vārdos izrunā senās patiesības, bet to objektu, priekšmetu pārņem dabaszinātnes. Ir atnākusi dabaszinātne un uzstāda savas lietas par cilvēka dvēseli, nodarbojas ar cilvēka dvēseli, tā sacīt, atņem teologiem objektu, dvēseli. Teologi vēl runā, bet viņiem vairs nav objekta. Tas ir tieši raksturīgais garazinātnei, ka tā labprāt ielaižas ar dabaszinātni, un tikai tad tā ir patiešām garazinātne, ja tā pilnībā sadarbojas ar dabaszinātni.

Šī lieta, ko es tā ieskicēju, iegūst nopietnu raksturu, kad redz, kā šī negribēšana panākt līdzsvaru ar dabaszinātni, kura vienkārši anektē dvēseli un citas garīgās jomas, kā šī nevēlēšanās-radīt-līdzsvaru noved pie ļoti groteskām parādībām. Dažiem no jums, kuri piedalījās ceļojumā iepriekšējās dienās, es šādas groteskas parādības jau demonstrēju. Es vēlos dažas šodien parādīt vēlreiz.

Te ir kāds teologs; tieši kurš, tam nav nozīmes. Mūsu dienās pietiek ieiet jebkurā grāmatu veikalā un jebkurā valodā paņemt pāris grāmatas, vienalga kuras, cik iespējams tādas, kuras ir paredzētas «tautas» apgaismošanai, tātad pieder kādai sērijai, kam būtu jāizglīto tauta: jau trešajā, kas ir paņemta rokās, parasti jau otrajā, bieži jau pat pirmajā parādās, ka šis trūkums, kuru es tikko raksturoju, tagadnē ir ļoti izplatīts. Nav svarīgs nosaukums vai autors, bet tas veids, kā tas, par ko te ir runa, iedarbojas visplašākajās aprindās, tas ir galvenais. Jo tas caurstrāvo visus mūsdienu populāros rakstus, īpaši populāros, un visur dzirdam atbalsi no tā, kas tur iemiesojies un dzīvo. Te ir kāds teologs, kurš lasa lekcijas, veselu lekciju ciklu, vispirms par dabaszinātnisku, tad par ētisku, estētisku pasaules uzskatu vai dzīves veidošanu. Tad viņš pāriet pie tā, lai pieminētu vēl visādas citas parādības, lai tad savā veidā parādītu, kā kristietība, ko viņš tad pats par sevi saprotams sauc par īsto kristietību – katra šāda runāšana ir īstā kristietība, un visas pārējās ir nepareizās kristietības – kā viņš nonāk līdz savai kristietībai. Vispirms viņš tur runā par dabaszinātnisko pasaules uzskatu un saka: cilvēku kā dabas būtni, cilvēku kā dabu ir jāatstāj dabaszinātniskajam apskatu veidam; teoloģijai, reliģiskajam apskatam pieder «brīvības cilvēks». – To, ja tas tiek lietots kā vārdi, labākajā gadījumā vēl varētu pieņemt. Ja aiz šī «brīvības cilvēka» kaut kas ir domāts, un šis vīrs ķertos pie tīras nodalīšanas, tad to vēl varētu pieņemt. Tad viņš saka: teologiem tiešām nākot par ļaunu, ja viņi nepiešķirot dabaszinātnei visas tās tiesības. Esot jādod dabaszinātnei visas tās tiesības, bet cilvēku esot jāiedala: cilvēku kā dabas būtni jānodod dabaszinātnei, cilvēku kā brīvu būtni patur teoloģija. – Šādā veidā varot noslēgt kompromisus! Jautājums tikai, vai tas ir iespējams – cilvēku kā tādu maizes klaipu, gabalu maizes sadalīt divās daļās. Šāds teologs taču runā apmēram tā, vai nav tiesa, kā veidotos attiecības starp Hansiņu un Karliņu (*no 19. gs. vācu tautas bērnu dziesmiņas*), kad viņi dabūja gabalu maizes no tēva. Hansiņš jautā: Kā man dalīt? Tad tēvs saka: Pavisam kristīgi. Hansiņš jautā: Kā ir jādala kristīgi? Nu, tēvs saka, tu paturi sev mazāko gabalu un Karliņam atdod lielāko. Ak, tad labāk, lai dala Karliņš! – saka Hansiņš.

Jā, to arī dažreiz var manīt, kad cilvēks tiek dalīts starp teologiem un dabaszinātni. Taču ne visi no viņiem ir gatavi dalīties šādā veidā; daži ir gatavi atrisināt šo jautājumu miermīlīgā ceļā. Un, tā kā dabaszinātnieki jau ir kļuvuši ļoti ietekmīgi, tad teologi īsti negrib uzsākt ķildu ar dabaszinātni, viņi labāk domā par cita veida kompromisu. Tā nu ne tik sen notikušā lekciju ciklā mēs atrodam ļoti dīvainu veidu, kā noslēgt šādu kompromisu: cilvēku kā dabas būtni atdot dabaszinātnei, cilvēku kā brīvu būtni paturēt teoloģijai. – Vai tā ir iespējams sadalīt, tas ir jautājums! Tad vispirms būtu jājautā, ja patiešām daļu no cilvēka atdod dabaszinātnei, vai šajā cilvēka dabas daļā jau iekšā neslēpjas kaut kas no tās otras daļas – kā mēs zinām, īstenībā slēpjas gan – vai tas ir iespējams, vai šī maize netiktu sadalīta tā, ka vienā daļā ir milti, bet otrajā ūdens. Bet tad abas šīs daļas vairs nav maize. Bet tieši tā

tas būtu, ja pareizi sadala: ja dabaszinātnei atdod to, kas tai patiešām var noderēt, tad tas nav īsts cilvēks, bet gan kaut kāds abstraktums, tāpat kā milti nav maize. Bet izprast to, tam mūsdienu laikmetīgā domāšana ir maz piemērota. Un tā mēs redzam, kā, piemēram, mūsu laikā var uzsvērti pasludināt sekojošo.

Tiek izskaidrots, kad tiek runāts par naturālistisko dzīves principu, ka dabaszinātnei ir jānodod cilvēks kā dabas būtne, dabas cilvēks, jo tas pieder dabaszinātnei, un teoloģijai ir jāpatur brīvības cilvēks. Un tad tiek paskaidrots, kas ir domāts ar šo dabas cilvēku. Tad mēs atrodam, ka tiek pateikts sekojošais:

«Cilvēks, kā viņš mums parādās zooloģijā, kā divkājains, stāvus staigājošs, ar smalki veidotu mugurkaulu un galvas smadzenēm apgādāts *homo sapiens*, ir tikpat labi kā kāds cits organisks vai neorganisks dabas veidojums daļa no dabas, ir salikts no tās pašas vielas, tās pašas enerģijas, tiem pašiem atomiem, to caurauž un tajā darbojas tie paši spēki; katrā ziņā visa cilvēka ķermeniskā dzīve, lai cik sarežģīta tā nebūtu, visā savā salikumā ir dabaszinātniski noteikta, likumsakarīgi organizēta tāpat, kā visas citas dzīvās un nedzīvās dabas būtnes. Tiktāl nav nekādas atšķirības starp cilvēku un kādu medūzu, ūdens pilienu vai smilšu graudiņu.»

Tā runā teologs, apgaismojot mūsdienu cilvēkus. Bet cilvēkam ir sajūtas. Taču ir nepatīkami ķildoties ar šo mūsdienu dabaszinātni, jo tas tomēr ir pretīgi: viņi atklāj sajūtas pat nedzīvajā. Tad jau labāk pakļauties viņiem, un tādēļ teologs saka sekojošo:

«Dvēseliskās funkcijas, kas ir pieejamas dabaszinātniskajam apskata veidam, ir pakļautas tikpat stingrām likumsakarībām kā ķermeniskās norises; un sajūtas, kādas mums rodas, tāpat arī priekšstati, kādus mēs veidojam, ir tieši tāpat mums dabas uzspiesti, kā nervu procesi, kas noved pie patikas un nepatikas sajūtām. Tās ir tikpat mehāniskas norises kā kādā tvaika dzinējā.»

Un tās ir teoloģiskas lekcijas, mani mīļie draugi, teoloģiskas lekcijas! Bet šis vīrs, protams, patur sev brīvības cilvēku! Kas tad tur paliek pēc tam, kad viņš ir dalījies ar dabas pētniekiem? To, kas tur paliek, mēs varam nomanīt jau no sekojošiem pirmās lekcijas teikumiem, jo viņš saka:

«Cilvēks kā daba» - tātad tas, kuru viņš ir atdevis dabaszinātņu pētījumiem - «kā dabas sastāvdaļa zaudē savu patstāvību un brīvību; visu, ko viņš pārdzīvo, izcieš, viņam ir jāizcieš pilnībā pēc dabas likumiem.»

Tātad atdodot dabas pētniekiem dabas cilvēku, cilvēks pazaudē brīvību. Viņš patur sev brīvības cilvēku; bet tāda vairs nav, jo, atdodot cilvēku dabas pētniekiem, tas brīvību pazaudē. Tātad viņš īstenībā nepatur neko. Tā nu labajam teologam, kurš lasa divpadsmit teoloģiskas lekcijas, nav vispār nekā no tā, par ko viņš runā. To ļoti labi var pamanīt arī noslēgumā, jo viņam nav nekā cita kā tikai ar milzīgu pompu pasniegti tukšu vārdu plūdi. Dabas cilvēku viņš ir atdevis dabas pētniekiem; brīvības cilvēku viņš ir gan paturējis, bet tikai vārda pēc, jo dabas cilvēks zaudē savu brīvību. Viņš to arī patiešām zaudē, kad pār viņu nāk dabas pētnieks.

Nu, šis ir vīrs, kurš to domā pilnīgi godīgi. Var patiesi teikt, kā teikts Šekspīra slavenajā runā: Bruts ir goda vīrs; viņi visi ir goda vīri! Kāpēc gan to par viņiem neatzīt? Bet šādus cilvēkus var pieķert dīvainā noskaņojumā. Kāpēc tad viņš, ja jau vēlas būt teologs, ir tik dāsns, ka atdod visus cilvēka apskata objektus? Jā, to viņš atklāj dīvainā veidā. Proti, viņš saka:

«Ir pat jāiet vēl tālāk. Šī dabas likumu noteiktība cilvēkam skar ne tikai viņa ķermeniskās, bet arī viņa dvēseliskās funkcijas. Tās tas ir bijis vienmēr, tikai mēs, teologi, negribējām to atzīt, jo sajaucām dabaszinātnisko dvēseles jēdzienu ar teoloģisko un baidījāmies no nepatīkamām sekām ticībai.»

Nu tad beidzot ir tik tālu, ka viņš vairs nebaidās no nepatīkamām sekām. Bet kā viņš to sasniedz? Nu, to viņš sasniedz šādi:

«Tās iestājas tieši tad, ja neļauj zinātnei nonākt līdz tās pilnam rezultātam; jo tad zaudē domājošu cilvēku uzticību.»

Te nu tas ir! Viņš grib domājošu cilvēku uzticēšanos, tas ir, no tiem nedaudzajiem, kuri mūsdienās domā! Un viņš arī visādi citādi ir goda vīrs – viņi visi ir goda vīri – jo viņš taču kritizē zināmas tagadnes materiālistiskās pārmērības. Viņš ziņo, kas tik viss nedzīvo ne tikai mūsdienu materiālistiskajā domāšanā, bet visā materiālistiskajā dzīves veidojumā, un nu viņš beidzot grib teoloģiju, kas tam visam ir izaugusi. Viņš parāda, kaut arī dīvainā veidā, cik maz viņš, pilnībā pēc mūsdienu cilvēku parauga, kuri ir pilnībā atkarīgi ne jau no dabaszinātnes, bet no dabaszinātniskā domāšanas veida, kas daudz kur dominē, cik maz viņš ir izaudzis uzbrūkošo faktu pasaulēm. Un tas ir tas, kas ir izšķirošais: ka ļaudis nav izauguši uzbrūkošo faktu pasaulēm. Tas, kas cilvēkiem mūsdienās burtiski pietrūkst, ir spējas ar domāšanu patiešām pārvaldīt to faktu summu, ko piedāvā dzīve. Domas visur pārtrūkst. Tā vietā, lai domas, kā iedomājas šie cilvēki, turpinātos vienā līnijā, mēs redzam, kā tās piesaistās, pārtrūkst, tad atkal piesaistās, atkal pārtrūkst – katrā acumirklī domas pārtrūkst. Tā mēs arī šajā redzam šādas pārtrūkstošas domas. Tad viņš vēlreiz atgriežas pie dabas cilvēka un saka par šo dabas cilvēku:

«Viņš mehāniskās nepieciešamības dēļ, augstāku nolūku dēļ, kurus viņš nesaprot, piedzimst šīs parādību pasaules liktenīgā pakļautībā.»

Skaists izteikums no teologa! Cilvēks tiek dzemdēts šīs parādību pasaules liktenīgā pakļautībā, proti: mehāniskā nepieciešamībā, augstāku nolūku dēļ, kurus viņš nesaprot. Tas ir viens un tas pats: mehāniska nepieciešamība, augstākais nolūks! Te jums ir šī doma: mehāniska nepieciešamība – to viņš pārrauj, un cita doma, kas gan apgalvo pretējo, tiek minēta kā tuvāks izskaidrojums pirmajai domai. To bieži var novērot mūsu laikabiedriem nelielā mērogā. Var izsekot šo ļaužu pilnīgai nespējai attīstīt domas. Tur minētais cilvēks vēlreiz vienā savu lekciju vietā saka, ka cilvēkam nevajadzētu padoties kārdinājumam «dabas cilvēkā» ienest kaut ko garīgu, bet gan dabas cilvēkam tieši ir jāiekļaujas dabā:

Radīšanas nebrīvība, esamības ierobežojumi un tā tālāk, «tie ir dzīves ierobežojumu, ciešanu, ļaunuma, galu galā nāves avots. Tam pretī kristietība norāda uz atpestīšanu nākotnē. Šīszemes dzīvē no tā nevar un nedrīkst izvairīties.»

Mūsdienās cilvēki, dabiski, to palaiž gar ausīm: «nevar un nedrīkst izvairīties.» Kurš tā domā kādā nopietnā sakarībā, tas jau vairs nevar padomāt. Jo, ko tad tas nozīmē, ja es saku: jā, mīļais cilvēk, tu nevari un nedrīksti lidot uz Mēnesi. – Ja kaut ko nevar, tad ir pilnīgi nevajadzīgi norādīt, ka to nedrīkst, un kurš abus šos jēdzienus saliek kopā: «nevar un nedrīkst nokratīt», tas nespēj domāt, tas ir, dzīvo pilnīgā bezdomāšanas stāvoklī.

Bet tas arī ir galvenais raksturojums mūsu laikam, šī pilnīgais domāšanas trūkums! Tomēr šis vīrs ir goda vīrs un domā to tiešām labi daudzās nozīmēs. Tādēļ viņš saka, ka materiālisms mūsu laikos ir tik dziļi visā iegrauzies un ka ir jākļūst citādāk. Tikai šķiet, ka, viņam to izrunājot, jau uznāk nedziedināmas bailes. Jūs jau zināt, ka viņš negrib ķildoties ar dabaspētniekiem! Un tad vēl uzsākt ķildu ar visu šo laiku! Dabiski, ka tā ir briesmīga doma! Laikam būtu jāpasaka, ka to pārvalda materiālisms, ka lietām būtu jākļūst citādākām. Lekcijā, kurā viņš izsakās par visām šīm lietām: sportismu, komfortismu, mamonismu, viņš saka:

Lietas, kādas tās ir līdz šim «vairs nedrīkst būt galīgais mērķis. Vairs nedrīkst būt neviens tirgonis, kuram naudas pelnīšana ir pašmērķis; dzīves baudīšana vairs nedrīkst būt dzīves saturs; vairs nedrīkst būt cilvēki, kas dzīvo tikai savas veselības dēļ.»

Nu, ko gan vairāk varētu vēlēties! Bet tad viņš saka:

«Tas nozīmē, ka ir jāturpina darīt visu kā līdz šim, bet, to darot, ir jādomā kaut kas cits.»

Nu, tad mēs to sasniegsim! Tad mēs pilnīgi noteikti tiksim pāri visam šī laika postam, ja viss tiks darīts kā iepriekš, bet cilvēki vienkārši, to darot, domās kaut ko citu! Varam būt pārliecināti, ka šīs lekcijas, kas iekļautas krājumā ar nosaukumu «Zinātne un izglītība», dabiski sniegs unikālu ieskatu visās zināšanu jomās, un sniegs garīgu barību tūkstošiem un tūkstošiem mūsu laika cilvēku. Var taču tikt teikts priekšvārdā:

«Šīs grāmatiņas saturu veido divpadsmit runas, kuras es iepriekšējā ziemā…» – es negribu nosaukt pilsētu, tas nav svarīgi, tā ir tipiska parādība, kaut kas tāds var notikt jebkurā pilsētā – «noturēju vairāk nekā tūkstoš cilvēku lielai auditorijai.»

Tā mūsdienās kroplās, panīkušās, korumpētās idejas no oficiālām, privileģētām pozīcijām – jo tā runā viens no mūsu laika slavenākajiem teologiem – ienāk mūsdienu cilvēkos un dzīvo viņos; kāds brīnums, ka no mūsdienu cilvēkiem rodas tādas lietas! Bet tik nedaudz cilvēku ir noskaņoti patiesi izprast mūsu laika ļaunumu saknes. Tā nu mūsu laika brašie jēri ķeras pie šīm lietām, ļauj šādām lietām parādīties visās valodās, nopērk tās un iedomājas, ka ar to uzņem garīgu barību no tā, ko ir radījis modernais laiks. Tikai ārkārtīga brutalitāte, kaut arī tā ir neapzināta brutalitāte, cēlusies no pilnīga pašapziņas trūkuma un ko izplata neapzināta ļaunprātīga oficiālās varas izmantošana, noved pie šādām lietām. Un tas būtu pilnīgi aplami, ja attiecībā pret šādām lietām varētu novērot strausa-politiku. Jo tad nekad neizdotos ar īstajiem impulsiem spēt uzņemt to, kas ir jāuzņem kā garazinātne, lai tā varētu darboties mūsu laika kultūras attīstības gaitā.

Cik daudzi sēž arī starp jums, kuru uzskatīt to, ko es saku, par pārspīlējumu un ko es pamatoju ar piemēriem tikai tādēļ, jo pats par sevi saprotams, ka var būt daudzi, kuri to uzskata par pārspīlējumu. Tas nav nekāds pārspīlējums! Tas ir kaut kas tāds, kas tiem, kas patiesi studē mūsu laiku ar asu skatu, ļauj šim laikam parādīties pareizajā gaismā un, galvenais, parāda, kas būs nepieciešams no veselīgas gara izziņas viedokļa, lai šim laikam kaut nedaudz ļautu tikt pāri tā briesmīgajiem maldiem.

Jo blakus šādai domāšanas spēka intelektuāli ļaunprātīgai izmantošanai tūdaļ parādās morāli maldi. No šādiem nostūriem skan pretestība garazinātnei, bet tajā ieklausās tūkstoši un tūkstoši. Vai var iedomāties, ka ļaudis, kur nespēj domāt šādā veidā, vispār spētu kaut kā spriest par garazinātni? Tad arī nav nekāds brīnums, ja par garazinātni dzird arī tādas balsis, ko es dzirdēju pirms neilga laika. Es šodien gribu pieminēt tikai vienu, kas raksturo visu attiecīgā cilvēka, kurš pauž šādas lietas, garīgo uztveri.

Viens ir: viņš citē divus rakstus tieši blakus vienu otram,, proti, mācītāja *Riggenbaha* lekciju un manu lekciju, ko es biju nolasījis janvārī Līštālē. Ja šīs divas lietas noliek blakus, runa nav tikai par diskusiju par šo vai to, bet gan par to, ka manā lekcijā tiekot parādīts, ka mācītājs Riggenbahs bijis pilnīgi dezinformēts, ka viņš esot atkārtojis tenkas. Minēt šīs divas lietas blakus, it kā tās būtu runa un pretruna, it kā mana attiecīgā lekcija saturētu šādas lietas, nenozīmē kļūdas vai pārpratuma pieļaušanu, bet tas ļoti izskatās pēc apzinātas falsifikācijas.

Bet tālāk, pēc tam kad attiecīgais vīrs ir izstāstījis šausminošas blēņas par antropozofiju, viņš saka:

«Tagad mēs arī saprotam, kādā tieši nozīmē Dr. Šteiners var nonākt līdz apgalvojumam: mēs neesam pret kristietību, mēs pat galu galā esam īstenie kristieši. Kristus antropozofu acīs bija tāds, kurš saskatīja augstākās varas; Dr. Šteiners, skolotājs, arī tic, ka viņš saskata šīs varas un piedalās tajās. Bet arī katrs no mums varot iegūt spējas ņemt dalību šajos spēkos, ja ar pietiekamu izturību vingrinās skatīšanā. Tātad runa ir atkal par to pašu prasību, ko jau ir izvirzījis minētais krievu mistiķis *Solovjovs*: mēs visi varētu un mums visiem vajadzētu būt kristiem, tā ir prasība, ko starp citu jau ir izvirzījis ikviens mistiķis, kurš ir bijis tik laipns, lai ņemtu vērā kristietību...» «Senā gudrība jaunā ietērpā...»

Tātad tieši pretējais tam, kas tiek pateikts par to, kas ir mūsu garazinātnes nervs attiecībā uz kristietību. Viņam tieši priekšā atrodas – jo viņš to citē – brošūra, kurā tas tiek iztirzāts, un tomēr viņš

saka šo! Kas tas ir par morālu stāvokli? Ar kādām lietām mums tagadnē ir jāsaskaras? Vai tiešām nav nepieciešams iegūt pēc iespējas skaidrāku skatījumu, lai zinātu to balsu vērtību, ar kurām jāsastopas un ar kurām jāsastopas atkal un atkal, bet kurām nekādā gadījumā nedrīkst sniegt to, ko pats nevar godīgi uzskatīt par patiesi domātu.

Es runāju par lekciju, kas šī gada 22. maijā tika nolasīta Šveices Reformācijas dienā Ārau par jauno laiku mistiku un brīvu kristietību. Skaista, brīva kristietība! Nu, par šo lekciju mums tika celta neslava vēl arī attiecībā uz kaut ko citu. Šī cita lieta ir nedaudz amizantāka. Tajā burtiski teikts: «Bet mēs turklāt nekad nevarētu piekrist atteikties no cilvēka domāšanas un pārdomām un noniecināt tās, kā to pieprasa misticisms.»

Un zem tā mēs arī tiekam reģistrēti. Tāpēc izpētiet visu, kas notiek mūsu vidū, un ievērojiet, ka tā ir atteikšanās no jebkādas domāšanas un jebkādas pārdomāšanas! Tātad jums vienmēr ir bijusi tikai viena tieksme: neko nedomāt; jo tieši to teica tas vīrs Šveices Reformācijas dienā Ārau; tas būtu šāda veida misticisma galvenais uzdevums: apturēt domāšanu, nepielietot domāšanu. – Galu galā var tikai domāt neko citu, kā, ka tam cilvēkam pašam laikam ir pilnīgi izbeigusies domāšana, viņam izsekojot šīs lietas, un ka viņš precīzi apraksta to, kas notika ar viņu pašu, kad viņš pie tā ķērās. Un tāpat kā ar to teologu, par kuru es nupat ar jums runāju, tāpat mēs ievērojam arī ar šo teologu, kuram varbūt tikai jābūt zemāka kalibra, jo viņš nav sasniedzis tik augstu amatu kā otrs, arī ar šiem teologiem mēs, piemēram, ievērojam, ka viņi ir kļuvuši nedaudz dīvainā veidā apmierināti ar sadalīšanu. Bet viņiem nevajadzētu mūs piespiest – pēc tam, kad viņi visu ir atdevuši dabaszinātnei un paturējuši tikai «brīvības cilvēku», ko dabaszinātne arī viņiem atņem, – tagad paturēt neko citu kā vien to, ko viņi meklē savā «pieticībā».

Šādas lietas jānostāda dvēseles priekšā kā pretstats tam, kas dzīvo un pulsē garazinātnē; jo citādi nevar nonākt līdz īstajām sajūtām attiecībā pret tām. Es tātad gribēju jum šodien parādīt, kā parādās impulsi tagadējā un vēsturiskajā faktu pasaulē, lai zināmā mērā būtu pamats, kas parāda, kā var izlīdzināties pretēji impulsi, par kuriem es runāju: meklēt laimi, meklēt atpestīšanu, meklēt piedzimšanu, meklēt nāvi, meklēt radniecību, meklēt ļaunumu un tā tālāk. Šo apskatu, kas mūs ievedīs noteiktos dzīves dziļumos, tad turpināsim rīt.

PIECPADSMITĀ LEKCIJA

1916. gada 29. oktobris

Žans Žoress kā garīgi meklējošo izziņas-bezspēcības piemērs 19. gadsimtā. Dabaszinātņu ietekme uz teoloģiju. Mācītājs *Jošs* par mūsdienu misticismu. *I.P.V. Trokslers* kā vēl 19. gadsimtā klātesošā garīgās izziņas spēka piemērs.

Ieslēdzot tagadējos skaidrojumos dažus mūsdienu apskatus, man tiešām nav nodoma kritizēt šo vai to vai kaut kādā mērā kaut ko noniecināt, nopelt. Runa ir tikai par to, lai piesaistītos fiziskā plāna ārējām parādībām tādā veidā, lai būtu redzams, kā noteikti lieli viedokļi, kurus mēs formulējam no garazinātniskā skatpunkta, patiešām izrādās patiesi vienā vai otrā atsevišķā parādībā. Jo tas, ko es vēlos, ir, lai mēs tieši šajos apskatos iemantotu sava veida izpratni par būtisko pārejā no ceturtā uz piekto pēcatlantisko laikmetu, kā spēki, kuri ir darbojušies pēdējos gadsimtos, ieplūst mūsu tagadnē un kā tie var tikt novēroti un tiem arī jātiek novērotiem, ja kāds patiešām grib ieskatīties, kā garazinātnei ir noteikts uzdevums mūsu tagadnē katram no mums. Tātad tie ir tikai epizodiski papildinājumi, kurus es sniedzu lielāku viedokļu ilustrācijai, kad iekļauju šādus laicīgi vēsturiskus apskatus.

Es gribētu it īpaši norādīt arī uz to, ka tie no mūsu laikabiedriem vai viņu tiešiem priekšgājējiem, kuriem zināmā veidā ir jātiek attēlotiem viņu bezspēcībā attiecībā pret reālu garīgo impulsu izziņu, ka tiecībā uz viņiem, kuriem jātiek tādēļ kritizētiem, nav nekāda nolūka kaut kā aizskart kādu personīgi, bet tikai parādīt, kā šie cilvēki zināmā mērā ir notverti materiālistiskā pasaules uzskata un pasaules veidojuma izpausmju gūstā. Jo tagadnes cilvēkiem patiešām nav viegli atrast ceļu uz īstu garazinātnisku ieskatu. Tā, kā ir attīstījusies mūsu laika garīgā kultūra, tas nosaka, ka daudziem patiešām ir grūti zināmā mērā atrast kā pieslēgties tam, ko var dot garazinātne tagadnē un arī tuvākajā nākotnē. No noteikta skatpunkta var tieši ieraudzīt un saprast, kā ļaudis, kurus pilnīgi savā varā ir pārņēmusi šolaiku domāšana, nespēj atrast nekādu kopsakarību starp savu domāšanu un to, kam tomēr ir jābūt mūsu kustības pamatā kā reālam ieskatam garīgajās pasaulēs. Var redzēt, kā pat labvēlīgi pret mūsu kustību noskaņoti cilvēki, bet cilvēki no ārpuses, bieži saka: nu jā, tas, ko šie cilvēki grib ideālisma uzplaukumam, ētiski cilvēciskās kultūras uzplaukumam, tas ir ļoti skaisti, bet viņi tajā aizklīst, šie antropozofi – tā saka pat labvēlīgi noskaņoti ļaudis – visādās fantastiskās teorijās par garīgajām pasaulēm. Ka šai saiknei ar garīgajām pasaulēm patiešām ir jābūt fundamentam, pie kura jau šodien ir jāstrādā, to neizprot pat labvēlīgi noskaņoti ļaudis, un viņi nevar to izprast, ja nevar atsvabināties no noteiktiem mūsu laika aizspriedumiem.

Cilvēkam, kurš pilnībā ir iekļāvies tagadnes garīgās dzīves veidojumā, ir ārkārtīgi grūti stādīties priekšā, ka cilvēks pats ir sava veida pārslēdzējs impulsiem, kas no garīgajām būtībām plūst lejup fiziskās dzīves pasaulē un ietekmē šo fizisko dzīvi. Un mēs to varam īpaši labi izvest dvēseles priekšā, norādot uz tām grūtībām, kas stāv pretī garīgās pasaules izpratnei cilvēkiem, kuri ar lielu aizrautību un arī ar zināmām no tagadnes kultūras ņemtām atziņām velta sevi reformu idejām vai līdzīgiem centieniem attiecībā uz dzīvi tagadnē. Vai nav tiesa, mūsu laikos un jau ilgu laiku ir bijuši daudzi cilvēki, kuri zina, ka sociālie apstākļi pasaulē ir izveidojušies tādi, kāda galu galā ir kļuvusi arī visa pārējā dzīve, un, ka ir jāķeras pie daudzu lietu risināšanas, lai dzīvei, proti, sociālajai struktūrai piešķirtu jaunu veidojumu. Mums kā garazinātnes nervu izzinošajiem ir jābūt skaidrībā, ka tagadnes izšķirošākie jautājumi tikai tad var tikt aptverti mūsu dvēseles priekšā pareizajā nozīmē, ja tie tiek nostādīti uz garazinātnisku atziņu fundamenta. Bet līdz šai izpratnei, šīm atziņām daudzi tieši tagadnē enerģiski strādājošie nevar nonākt. Un tā viņi stāv no vienas puses bez pamata zem kājām, un no otras puses tā, ka viņiem uz svarīgākajiem jautājumiem atbildes nevar rasties. Noliksim arī šajā ziņā mūsu dvēseles priekšā kādu piemēru.

Te mums ir kāds vīrs, kurš kā neviens cits godīgi domāja par tagadnes lielajām sociālajām problēmām, *Žans Žoress*, kurš tika nogalināts šī nelaimīgā kara priekšvakarā noslēpumainā nāvē, kas, iespējams, nekad netiks pilnībā noskaidrota ārējai izmeklēšanai. *Žoress*, sociālists, kurš noteikti bija viens no godīgākajiem starp tagadnes censoņiem, intensīvā veidā nodarbojās ar visiem tagadnes sociālās dzīves pamatjautājumiem. Un var droši teikt, ka viņš apkopoja savās atziņās visu, ko mūsu laikos cilvēks var sakopot no dabas izziņas, no vēstures, no sociālo apskatu veidiem, lai nonāktu līdz uzskatam par to, kas būtu darāms, lai praktiskā veidā atrisinātu mūsdienu cilvēka dzīvē pastāvošos jautājumus. *Žoress* nepiederēja pie virspusēji domājošiem, kurš no pāris subjektīvām, pašam simpātiskām idejām attīstītu kādu sociālo sistēmu, ar ko aplaimot pasauli, nemaz negribot īsti iepazīt tagadnes cilvēku dzīvi, lai iegūtu sociālu ieskatu, bet *Žoress* piederēja pie cilvēkiem, kurš pētīja arī vēsturi, kā atsevišķām tautām ir veidojušās dažādas sociālās un citas dzīves problēmas, ar kurām tās ir nonākušas līdz krīzēm, līdz attīstībai, lai varētu ieraudzīt, kas izriet no noteiktiem priekšnosacījumiem. *Žoress* ir veicis rūpīgas studijas par šīm lietām.

Cilvēkiem, kuri pēta šādas lietas, vissvarīgākais ir saprast, kas ir noticis cilvēku dzīves gaitā tieši pēdējos trīs līdz četros gadsimtos. Jo, ja no vienas puses šajos trīs līdz četros gadsimtos ir notikusi visa cilvēcisko centienu pārveidošanās izziņas jomā un pakāpeniski ir izveidojušies abi vienpusīgie impulsi, ar kuriem es jūs esmu iepazīstinājis šajos apskatos, tad no otras puses tāpat ir pareizi, ka sociālajos strāvojumos, sociālajās ilgās ir attīstījies kaut kas līdzīgs. Tam, kurš grib saprast dzīves apstākļus, kādi ir mūsdienu cilvēkiem, var droši teikt, uz visas Zemes, tam ir noteikti jāsaprot, kā impulsi, kas mūsdienās pārvalda cilvēku dabu – lielākoties neapzināti, viņi paši par tiem neko nezina – ir pakāpeniski kopš piektā pēcatlantiskā perioda ielavījušies cilvēku dvēselēs. Bet tieši tādiem cilvēkiem kā *Žoress*, kurš nekā citādi nevarēja apskatīt šo laika posmu, kā būvēt savus godīgos centienus uz tagadnes materiālistiskā noskaņojuma pamata, tad viņiem visur radās jautājumi, ar kuriem viņi īstenībā neko nezināja, ko iesākt. Tādējādi, es teiktu, mēs varam atklāt, īpaši tik godīgos centienos kā *Žoresam*, divus ievērojamus tumšos punktus – līdzās citiem, kurus mēs šeit nevaram pieminēt – kam būtu jāpievērš skats tieši no garazinātnes viedokļa.

Žoresa dvēseles priekšā, viņam pārskatot tieši līdz šim pagājušo piektā pēcatlantiskā laikmeta dzīvi, stāv jautājums: kas īstenībā tagadnes cilvēkus ir novedis līdz tam, ka kādai noteiktai kastai, šķirai piederošajiem ir šāda vai tāda dvēseliska sajūta, bet citai cilvēku šķirai jeb kastai ir cita sajūta? – Šāds cilvēks skatās uz to, kas iepriekš ir noticis piektajā pēcatlantiskajā periodā, skatās uz dzīvi, kas tolaik bija iesprostota visai šaurās robežās. Pietiek tikai atcerēties, cik citāda ir kļuvusi cilvēku dzīves pasaule kopš 14., 15. gadsimta; ka visā bija iejaucies tas, kas nāca ar Amerikas atklāšanu, ar jaunākajiem dabaszinātniskajiem atklājumiem un ierīcēm, ar grāmatu iespiešanas mākslu un tā tālāk. Kas tik viss nebija nācis pār cilvēci! Padomājiet par laiku, kad nebija grāmatu iespiešanas mākslas, kad ļaudis nevarēja lasīt Bībeli, bet varēja tikai sanākt viņiem piederīgajā baznīcā un tur dzirdēt to, ko viņiem personīgi paziņoja tie, kuri vēlējās viņiem personīgi kaut ko paziņot ļoti konkrētā virzienā. Daudz par maz skats tiek pievērsts šim pavisam citādākajam dzīves veidojumam pirms piektā pēcatlantiskā perioda sākuma. Un kas mūsdienās dzīvo cilvēku dvēselēs, kas veido valdību principus, kas veido to cilvēku principus, kuri vada komerciālos, rūpnieciskos un citus uzņēmumus, kas savukārt veido to cilvēku principus, kuri savukārt apmāca cilvēkus šiem uzņēmumiem, bet arī kas veido to cilvēku principus, kuri kā strādājošie ir iesaistīti šajos uzņēmumos, kādi ir to cilvēku principi, kuriem pieder zemes īpašumi un tā tālāk, tas viss, kā tas mūsdienās dzīvo cilvēku dvēselēs, ir attīstījies tikai pēdējo gadsimtu laikā. Un pastāv ļoti radikāla atšķirība arī starp vienkāršākā zemnieka tagadējo domāšanu un sajūtām attiecībā pret to, kā tas bija agrāk, tam tiek pievērsts pārāk maz uzmanības. Bet dabiski, ka šādi cilvēki, kuri pacēla savās dvēselēs lielos, degošos sociālos jautājumus, pievērsa tiem uzmanību.

Un tā mēs redzam, ka pirmais jautājums, ko sev uzdeva *Žoress*, bija šis: kam pateicoties īstenībā ir radusies šī mūsdienās tik īpatnēji veidotā kultūras cilvēces domāšana? Kas tur īsti ir noticis, kopš salīdzinoši neliels cilvēku loks, kuriem agrāk bija tieša piekļuve garīgajai dzīvei un kuri vadīja pārējos, tagad pārējos vairs vada tikai attiecībā uz ārējo materiālo dzīvi, bet zināmā veidā vairs nevada attiecībā uz jūtām un sajūtām? – Tā tomēr ir liela atšķirība, milzīga atšķirība, kad mēs domājam par agrākajiem apstākļiem, kad tas, kurš deva cilvēkiem darbu, vienlaikus sagādāja viņiem arī kapelānu, kurš viņiem pateica nepieciešamo, kam viņiem bija jātiek pateiktam, pēc savas izpratnes, attiecībā pret vēlāko laiku, kad noteiktas lietas kļuva pieejamas katram. *Žoresa* dvēseles priekšā pacēlās jautājums: kas īstenībā izmainīja jaunāko laiku cilvēces domāšanu un jušanu? – Protams, šis jautājums iesākumā pacēlās viņa dvēseles priekšā veidolā, kas bija pilnībā iekrāsots tādā nokrāsu niansē, kāda ir modernajai sociālistiskajai domāšanai; bet mēs varam no tā atraisīties. *Žoress* vispirms jautā: kādēļ vajadzētu apsūdzēt to nelielo ļaužu loku, kuri pārējiem dod darbu, sakot apmēram tā: nu jā, viņi cilvēkiem, kuriem pie viņiem jāstrādā, ir padarījuši pieejamus izglītības resursus skolā, mācīšanos lasīt un tā tālāk tikai tādēļ, lai paši gūtu lielāku peļņu. – To zināmi sociālisti ir atkārtojuši vienmēr atkal, ka tā īstenībā bija viltība pret strādājošajiem, padarīt strādniekiem pieejamus izglītības resursus, jo izglītoti strādnieki strādā vairāk un racionālāk nekā pretēji. Bet šīm dažu sociālistu idejām *Žoress* nepiekrīt. Tāpēc zināmā mērā tas, kas viņam jādomā, viņam kļūst par neatrisināmu problēmu. Un ir ļoti interesanti, kā *Žoress* ar to samierinās – īstenībā nesamierinās, bet nevar samierināties ar jautājumu: kā īsti ir ar sajūtu, domu un dvēseles impulsiem, kas radušies pēdējos gadsimtos?

Un vienā no interesantākajiem *Žoresa* politiskajiem rakstiem mēs par to atrodam sekojošu fragmentu. Viņš saka:

«Ka buržuāzija savas tapšanas laikos uzskatīja, ka ir taisnīga pret strādniekiem, pierāda tas, ka tā viņiem jau no paša sākumā ir devusi skolas: tas nozīmē, ka tā gribēja viņiem dot pēc iespējas vairāk izglītības. Reformācija, kuras varenais nesējs bija buržuāzija, bija sajūsmas pilna par tautas izglītošanu. Ja buržuāzijai būtu bijuši slepeni sirdsapziņas pārmetumi, ja tā būtu spējusi apšaubīt spriedumu, ka strādnieki, kurus tā stingri apmācīja darbam ar sava piemēra spēku un likuma piespiešanu, kļūs labāki un strādās labāk: tā būtu turējusi viņus pēc iespējas neziņā. Dēļ draudiem sasniegt mazāk noderīgu darbu no neskolotas masas, tā nebūtu pakļāvusi sevi briesmīgajam tās ekspluatētā proletariāta spriedumam. Tā nebūtu atvērusi acis tūkstošiem cilvēku, kas bija pieraduši pie ilgas tumsas, uz saviem netaisnīgajiem darbiem.»

Tātad *Žoress* saka sev: Nē, tas buržuāzijai – mēs zinām, kā buržuāzija sakņojas vienā no vienpusīgajiem strāvojumiem, to mēs redzējām šajos apskatos – tas buržuāzijai nevar tikt pārmests, ka tā būtu gribējusi strādniekus tikai zināmā mērā apkrāpt, lai pataisītu viņus par derīgākiem instrumentiem; tā gribēja pilnīgi pretējo, lai katrs cilvēks prastu lasīt. – Un tagad nāk tas nozīmīgais, tas, kas, tā sacīt, izglītotam tagadnes cilvēkam, kurš velta sevi izziņai, atver acis šai izziņai un tūlīt atkal tās aizver, jo viņš nav nonācis līdz garazinātnei. Viņš saka:

«Tā gribēja pilnīgi pretējo, lai katrs cilvēks prastu lasīt. Un kuru grāmatu! To pašu, ko kuras arī tā smēlās dzīves gudrības. Lasot Bībeli, kas visur tika pārtulkota katras tautas valodā, tautām vajadzēja mācīties domāt: no tās Bībeles, kas ir pilna ar cīņu un sūrumu, kas ir pilna ar kurnēšanu, vaimanām un nesaprātīgas tautas sašutumu, kuras lepnums, pat ja to soda un salauž, šķiet, mīl Dievu; no tās Bībeles, kurā pat izredzētajiem vadoņiem nemitīgi jāpārliecina tauta un jānopelna tiesības vadīt ar kalpošanu; no tās dīvaini revolucionārās grāmatas, kurā dialogs starp Ījabu un Dievu risinās tā, ka Dievs parādās kā apsūdzētais, kurš var aizstāvēties pret taisnīgo sašutuma saucienu tikai ar sava pērkona rupjajiem dārdiem; no tās Bībeles, kurā pravieši atstāja savu aicinājumu nākotnei un savus lāstus pret netaisnīgajiem bagātajiem, savu mesiānisko sapni par vispārēju brālību, savu dusmu un cerību pilno dedzību, visu kvēlojošo uguni, kas dega uz viņu lūpām. Šo briesmīgo grāmatu industriālā buržuāzija ielika cilvēku rokās, nabaga strādnieku rokās pilsētās un ciemos – tiem pašiem, kas bija

tās strādnieki vai kam vajadzēja par tādiem kļūt – un pateica viņiem: skatiet paši, klausieties paši! Nepaļaujieties uz starpniekiem; saiknei starp jums un Dievu ir jābūt tiešai. Jūsu acīm ir jāskata gaisma, jūsu ausīm ir jāuztver Viņa vārds! Es atkārtoju: kā šķira, kas būtu šaubījusies par sevi, par savu vārdu un sava darba leģitimitāti, to cilvēku sirdsapziņas, kurus tā gatavojās vadīt savā labā, varētu atbrīvot no jebkādas ticības autoritātei? Ja tai būtu bijusi ļauna sirdsapziņa, ja tā būtu nākusi pasaulē kā zaglis, tad tā būtu nākusi naktī, *in nocte.* Bet tās pirmās rūpes bija tieši pretējais, vairot gaismu. Tātad tā acīmredzot bija pārliecināta, ka darba, aktivitātes un stingras morālās disciplīnas kārtība, ko tā nesa pasaulē, kas pilna slinkuma, māņticības, nekārtības un neauglības, bija labvēlīga tieši tiem, kuri ieņēma zemāko pakāpi šajā kārtībā.»

Te mēs redzam mūsu tagadnes reformu domātāja uzdotu jautājumu, kurš jautā: kā visas tās idejas, kas mūsu dienās pārvalda cilvēku masas, ir ienākušas pasaulē? – Tās ir ienākušas tā – politiskās nianses mēs tagad varam atmest – ka cilvēki dabūja savās rokās Bībeli, visrevolucionārāko grāmatu, kādu pasaule vispār pazīst; jo tā ir tik revolucionāra tādēļ, ka ir tik iedarbīga. Tātad *Žoress* cilvēku dabā atrod Bībeles lasīšanas sekas, kas ir radušās no tā, ka Bībeles tika drukātas; jo agrākajos gadsimtos tautai Bībeles nebija, un baznīca rūpīgi sargāja, lai tauta arī nedabūtu Bībeli savās rokās. Tiek atkal pārāk maz pārdomāts, ka visi jaunāko laiku jautājumi ir saistīti ar to, ka tikai kopš piektā pēcatlantiskā perioda laikiem tauta zina Bībeli, pazīst tā, ka Bībeles impulsi tad kļūst arī par cilvēka dvēseles impulsiem. Agrāk tauta kristietību iemantoja pavisam citādākā veidā nekā no Bībeles. Tātad tā domātājs, kurš ir pilnībā iekļāvies tagadnē, skatās uz piektā pēcatlantiskā perioda attīstību un atklāj: jā, kas tad tur īstenībā notika? Kādas ir kopsakarības starp faktu, ka cilvēkiem tika padarīta pieejama Bībele, un citiem faktiem, kurus mēs tagad redzam sev visapkārt? – Viņš nevar atrast nekādu īstu saistību. To viņš, starp citu, arī ļoti precīzi pasaka. Viņš saka:

«Tā būtu liela un vilinoša problēma – daudz samudžinātāka un daudz cilvēciskāka nekā tā, ar ko ir nodarbojies Kārlis Markss – kā šāda veida morālā noteiktība, šī sirdsapziņas drošība buržuāzijā varēja ērti sadzīvot ar visu to vardarbīgo un melīgo praksi, zvērībām kolonijās, krāpniecību tirdzniecībā, ar visu to ekspluatācijas formu daudzveidību, kas raksturoja kapitālisma pirmā perioda parādīšanos un augšanu. Šī problēma pārsniedz manus spēkus, tur būtu jāizceļ visi neskaitāmie morāli-filozofisko pētījumu elementi par to no visa veida dokumentiem, ko ir atstājuši 16., 17. un 18. gadsimti. Un tikai stipri intuitīvas vai zīlnieka spējas varētu izlauzties līdz šīs problēmas pamatam.»

Tādas viņš sev nepiedēvē. Jūs redzat, ka pat viens no godīgākajiem censoņiem pats atzīst savu bezspēcību atrisināt jautājumu: kā ir radušās tagadnes dvēseles?

Otrs punkts, uz kuru mums ir jāskatās, ir tāds, ka, pats par sevi saprotams, šādam censonim tādas intuitīvas vai zīlnieka dotības, kādas nepieciešamas šai problēmai, nevar būt, jo viņš stāv tālu no garazinātnes pamatproblēmas. Saskatīt, kā garīgais plūst lejup no garīgajām pasaulēm, zināmā mērā caur pārslēdzēju, caur cilvēka dvēseli un ieplūst fiziskajā pasaulē, šo augstāko hierarhiju būtņu spēku un darbu garīgo impulsu reālo lejup plūšanu, no tā šāds gars ir tālu. Tādēļ šāds gars redz: tas un tas notiek kopš jaunāko laiku sākuma, kopš piektā pēcatlantiskā perioda sākuma. Bet viņš neredz, kas tajā aužas un dzīvo; viņš arī kādā konkrētā gadījumā neredz apzinātu garīgo impulsu iekļūšanu no augstāko hierarhiju būtņu sava veida darbošanās. Tam var tikt izsekots tikai ar garazinātni. Bet viss jau gatavojas. Pasaule, pats par sevi saprotams, nekad nav bijusi bez gara, kaut arī šis gars vienā vai otrā veidā ir darbojies neapzināti. Es bieži esmu pievērsis jūsu uzmanību tam, kā patiešām viss, kas ir plūdis pāri modernās Eiropas noteiktai teritorijai, ir bijis garīgo varu ietekmēts. Arī no ārējās vēstures var pierādīt, ka noteiktā laikā, piektā pēcatlantiskā perioda sākumā, īstenībā ir noticis kaut kas brīnišķīgs, kaut kas, kā priekšā materiālistiski domājošs cilvēks stāv tāpat, it kā viņam būtu jāskatās uz kādu ilūziju, ja šī lieta tiek uztverta nopietni. Bet savukārt, ja viņš to neuztver nopietni, tad nevar izskaidrot visu mūsdienu vēstures gaitu.

Šis notikums, uz kuru es bieži esmu norādījis, ir vienkāršās lauku meitenes ar lielu vēsturisko uzdevumu *Žannas d'Arkas*, Orleānas jaunavas parādīšanās. Eiropas karte mūsdienās būtu pavisam citādāka – to vēsturnieki zina ļoti labi – ja nebūtu parādījusies *Žanna d'Arka*, Orleānas jaunava. Kādēļ tagadnes cilvēki brīnās – jāatceras kaut vai tikai *Anatols Franss* – kā laikā, kad tas vēl nevarēja notikt apzināti, caur sava veida pa pusei atavistisku, pa pusei skatošu gaišredzību no garīgajām pasaulēm tika iesūtīts impulss, pat vesela impulsu sistēma? Bet ar to viņi nevar neko iesākt! Tāds *Anatols Franss* samierinās ar to tā, ka saka: Nu, dažreiz jau gadās tā, ka cilvēki paveic visādas lietas suģestijas, fantastisku spēku ietekmē, kas nāk no tādiem cilvēkiem kā Orleānas jaunava. – Šāds uzskatu veids atgādina par tiem modernajiem teologiem, kuri īpatnējā veidā samierinās ar kristietības rašanos caur Pāvila vīziju pie Damaskas, kuriem būtu jāatzīst šī Pāvila vīzija pie Damaskas par pierādītu un tad visu kristietību, pamatā ņemot, būtu jāatvasina no tā, bet viņi sargās no tā, jo citādi viņiem būtu jāsaka, ka kristietība ceļoties no Pāvila suģestīva pārdzīvojuma. Un no tā teikšanas viņi sargājas. Šāda nekonsekvence ir ārkārtīgi slikta visai garīgajai dzīvei, šī nekonsekvence, puspatiesība ir izpausme tam, ka valda bezspēcība attiecībā pret šādiem jautājumiem. Un tad ir labi tieši uz šo punktu palūkoties no tik godīga cilvēka kā *Žoress* skatpunkta.

Viņš cenšas noskaidrot to impulsu nozīmi, kas nāca no zemes īpašniekiem piektajā pēcatlantiskajā periodā, un to impulsu nozīmi, kas nāca no pilsētu iedzīvotājiem. Šai sociālistiskajai niansei mums atkal nav jāpieskaras, es gribu pievērst jūsu uzmanību tikai tam, ka *Žoress* uzskata, ka tajā laikā tas bija mazāk svarīgi, vai sociālo jautājumu ņēma vērā zemes īpašnieki vai industriālo iedzīvotāju kārta: lieta, kas šeit neiederas. Zemnieku sacelšanās bija no zemes īpašumtiesību atkarīgas kustības; tās viņam nav svarīgākais. Un tieši to viņš vēlas redzēt *Žannā d'Arkā*: lai gan viņa ir zemnieku meitene, viņa nedarbojas zemes īpašnieku, proti, zemnieku, labā, bet gan plašākās pilsētu iedzīvotāju daļas labā. *Žoress* saka:

«*Žanna d'Arka* piepilda savu misiju un upurējas tēvzemes labā tādā Francijā, kur zemes īpašums vairs nenozīmē vienīgo dzīves iztiku; liela nozīme jau ir kopienām; Luijs IX Svētais bija sankcionējis un svinīgi proklamējis amatnieku un ģilžu hartas; Parīzes revolūcija Kārļa V un Kārļa VI valdīšanas laikā bija ļāvusi tirgoņu buržuāzijai un amatniekiem parādīties kā jaunām lielvarām; vistālredzīgākie no tiem, kuri vēlējās reformēt karalisti, sapņoja par buržuāzijas un zemniecības aliansi pret nelikumībām un patvaļu; šajā modernajā Francijā, kuru drīz vien bija jāsāk pārvaldīt valdnieka dēlam, kuru *Žanna d'Arka* grasījās glābt, šajā daudzveidīgajā, izglītotajā un izsmalcinātajā valstī, kuru skāra Orleānas Kārļa maigā literārā bēda, kura ieslodzījums aizkustināja labās Lotringas sirdi, šajā sabiedrībā, kas nebūt nebija no laukiem, parādījās *Žanna d'Arka*.»

Tātad Žoresam viņa parādījās ne jau cīņai par zemniekiem, ne jau par tiem iedzīvotājiem, kuri bija saistīti ar zemes īpašumu, bet gan tieši par tiem, kuri bija saistīti ar moderno dzīvi, ar pilsētām. *Žoress* saka:

«Viņa bija vienkārša lauku meitene, kura bija redzējusi apkārtējo zemnieku sāpes un ciešanas, bet kurai visas šīs likstas bija tikai tuvs piemērs cildenajām un vēl lielākām ciešanām, ko pārcieta izlaupītā karaliste un tauta, kurai bija uzbrukts. Viņas dvēselē un viņas domās nekādu lomu nespēlē ne vieta, ne kāds zemes īpašums; viņa raugās pāri Lotringas laukiem. Viņas zemnieces sirds ir lielāka par visu zemniecību. Tā sitas par tālajām, labajām pilsētām, kuras ir ielencis svešinieks. Dzīvot laukos nenozīmē nepieciešamā kārtā nodoties tikai aramzemes jautājumiem. Pilsētu troksnī un burzmā *Žannas* sapnis noteikti būtu bijis mazāk brīvs, mazāk pārdrošs un mazāk visaptverošs. Vientulība pasargāja viņas domu drosmi, un viņa daudz intensīvāk izjuta lielo patriotisko kopību, jo viņas iztēle bez apjukuma spēja piepildīt kluso apvārsni ar sāpēm un cerību, kas sniedzās pāri tai. Ne jau zemnieku sacelšanās gars viņu pildīja; viņa gribēja atbrīvot visu lielo Franciju, lai vēlāk veltītu sevi kalpošanai Dievam, kristietībai un taisnīgumam. Šis mērķis viņai šķiet tik augsts un Dievam tīkams, ka, lai to

sasniegtu, viņa rod drosmi nostāties pat pret baznīcu un piesaukt atklāsmi, kas stāvot augstu pāri jebkurai citai atklāsmei.»

Tātad *Žoresam* uzskatāmi parādās, man gribētos teikt, šī otra puse. Viņš ļauj skatam slīdēt pāri tam, kas ir noticis, un atklāj, ka tas, kas notika, ir noticis kāda garīga impulsa ietekmē, kas, tā sacīt, bija pārslēgts caur *Žannas d'Arkas* dvēseli un tā ielauzies fiziskajā pasaulē. Bet, pats par sevi saprotams, ka tā domājošs cilvēks nevar pilnībā atzīt, ka svarīgākais ir garīgi impulsi, garīgi spēki. Tā nu viņš atkal nezina, ko iesākt ar to, kas viņam atklājas pat tik uzskatāmi. Redzat, šajā pat labāko tagadnes dižgaru tā neatzīšanā, kas patiešām notiek, garīgo impulsu, kas ir tik acīmredzami, neatzīšanā dzīvo jaunāko laiku lieli dzīves meli, ar kuriem ir inficēti pat šādi labākie censoņi. Viņi grib apjēgt to, kas tur ir; bet viņi nespēj to apjēgt, jo nespēj saskatīt tajā darbojamies garu. To nespēj tie, kuri domā kā *Žoress*. Bet to nespēja arī tie citi, jau *Žannas d'Arkas* laikā, kuri, balstoties uz seno tradicionālo gudrību, Orleānas jaunavā saskārās ar tiešu garīga fakta parādīšanos, jo, lai cik paradoksāli tas neizklausītos, tas, ka kāds ir teologs, nepadara viņu par spiritistu, un tas, ka kāds aizstāv teoloģiskās dogmas, nepadara viņu par garīgās pasaules atzinēju.

Teologs, no kura es vakar jums minēju dažus paraugus, dabiski, nav nekāds garīgās pasaules atzinējs, bet gan ir tāds pats materiālists kā *Büchners* vai *Molešots*, tikai *Büchners* un *Molešots* bija patiesāki nekā šāds teologs ar savu materiālismu. Tas, ko saka, nav galvenais, bet gan galvenais ir tas, ko uzņem dzīvīgā pārdzīvojumā: vai patiešām atzīst garīgo, kad ar to sastopas. Bet to nespēja jau teologi, kuriem *Žanna d'Arka* stāvēja acu priekšā, un šis fakts ir kas tāds, uz kuru savukārt ļoti labi norāda *Žoress*, sakot:

«Viņas mērķis viņai šķiet tik augsts un Dievam tīkams, ka viņa, lai to sasniegtu, vēlāk rod drosmi pretoties pat baznīcai un atsaukties uz atklāsmi, kas stāvot augstu pāri jebkurai citai atklāsmei. Teologiem, kuri spieda viņu pamatot savu brīnumu un savu misiju no svētajām grāmatām, viņa atbildēja –»

Tātad teologi, šie garīgās dzīves pārstāvji, kuriem nu reiz bija garīgās dzīves atklāsme viņu priekšā, nesāka apspriest šo garīgas dzīves atklāsmi, bet gan nāca ar pergamentu, kas esot avots, no kura plūstot dievišķā atklāsme, un teica: «Pierādi mums no Svētajiem Rakstiem, ka tas, ko tu mums saki, var būt patiesi.» – Nevis no dzīvas saiknes ar garīgo pasauli esamības *Orleānas Jaunavai* būtu jāpierāda, ka viņai esot misija, bet gan viņai to jāpierāda no senām grāmatām. Un viņa atbild:

«Dieva grāmatā ir rakstīts daudz vairāk nekā jūsu grāmatās.» *Žoress* par to piebilst: «Brīnišķīgi vārdi, kas zināmā mērā ir pretstatā zemnieka dvēselei, kuras ticība galvenokārt sakņojas tradīcijās. Cik tālu tas viss ir no zemes īpašuma trulā, šaursirdīgi aprobežotā patriotisma! Bet *Žanna* uztver savas sirds dievišķās balsis, paskatoties uz starojošajiem un maigajiem debesu augstumiem.»

Iedomājieties, no vienas puses, godīgumu un, no otras puses, dziļu nepatiesību; jo, protams, mūsdienu cilvēks atzīst to, kas ir *Orleānas Jaunavā*, tikai kā pašsuģestiju, kā izdomājumu un saskata tikai tēlainas, poētiskas izpausmes tajā, ko viņš saka:

«Cik tālu tas viss ir no zemes īpašuma trulā, šaursirdīgi aprobežotā patriotisma! Bet *Žanna* uztver savas sirds dievišķās balsis, paskatoties uz starojošajiem un maigajiem debesu augstumiem.»

Šīs viņas sirds dievišķās balsis ir kaut kas pilnīgi abstrakts šādam cilvēkam. Tas nav nekas patiešām reāls, kas tur plūst lejā: lejā plūstošas dzīvības varas caur tādu avotu kā *Orleānas Jaunava*, kas tiek uztvertas tā, lai ar šo garīgo impulsu nodarbotos ar reformu-sociālo zinātni! Nē, *Žanna d'Arka* runā par to; bet, ja viņš kaut ko grib darīt, tad viņš neskatās uz to, kas ieplūst no starojošajiem debesu augstumiem, bet gan summē, dala, kāpina un loģisticē abstraktus jēdzienus, tīri materiālistiskas domas. Tā ir tā dziļā nepatiesība, kas cilvēkiem nemaz nepaceļas apziņā, kas pat labākajiem nenonāk apziņā.

Šādi piemēri uzskatāmi parāda, kā cilvēki, kuri ir iesaistīti tagadnes garīgajā dzīvē, vispār nevar nonākt līdz paša svarīgākā atzīšanai: pašu garīgo faktu atzīšanai, kurus viņiem no tagadnes dzīves skata nākas uzskatīt par fantāzijām. Es sacīju: tas, kas šeit ir ieskicēts, 19. gadsimtā piedzīvoja, kā pārsvaru iegūst materiālistiskais noskaņojums, krīzi. Tas nonāca līdz noteiktai kulminācijai. Un ir labi redzēt, kā lietas pievelkas; jo tieši no vakardienas piemēra par kādu teologu jūs būsiet redzējuši, kā teoloģijā visspēcīgāk plūst tas, var droši sacīt, kas ir nācis no dabaszinātņu materiālistiskajiem uzskatiem. Tur tie plūst vissliktenīgāk tādēļ, jo visspēcīgāk noved pie nepatiesuma, pie neapzināta nepatiesuma. Tas ir svarīgākais, kas ir jāsaskata. Un tāds teologs, kā tas, kurš šī gada maijā Ārau pārstāvēja reformkristietību, kurš runāja par to, ka mēs visi gribam atradināties no domāšanas un gribam kļūt par kristiem, ir tikai personība, kas pamatā balstās tajā pašā noskaņojumā. Jo šajā brošūrā var atrast, piemēram, uzskatu: šie cilvēki grib izpētīt noslēpumaino; bet tieši to mēs negribam, tā domā šīs vīrs no sava viedokļa, noslēpumainais tieši tādēļ ir vērtīgs, ka tas paliek noslēpumains. Mēs gribam likt mierā noslēpumaino; mēs negribam to atsegt. Jo, ja mums atsedz noslēpumaino, tad tas vairs nav nekas noslēpumains, un tas ir nereliģiozi, tas ir nekristīgi atsegt noslēpumaino. – Tāds ir šī vīra viedoklis.

Un zināmā mērā viņš tomēr ir tipisks, šis vīrs, arī mūsu laikam, kas tieši intelektuālos defektus attīsta līdz pat morālo defektu sfērai; jo tas, ko viņš saka par Kristus-principa uztveri, un vēl citas lietas, tas jau robežojas ne tikai ar neizpratni, bet jau ar apzinātu viltojumu, jo viņš varētu zināt arī citas lietas, bet nejūt pietiekamu pienākumu sirdsapziņas priekšā palūkoties uz šīm citām lietām, tās iepazīt, bet mundri stāsta to, kas ir nepareizi: te intelektuālais pārpratums sāk kļūt par morālu defektu, kas tad patiešām liktenīgi iesūcas dvēselēs. Tas, ko viņš tur ir pateicis, ir īsts mūsu laika zieds, un tomēr ir interesanti atcerēties, kā tas tā nav bijis vienmēr. Ja iedziļinās šajās lietās, tad var redzēt, ka tas tā vienmēr nav bijis. Šajā brošūrā ir atstāstīta lekcija «Mūsdienu misticisms un brīvā kristietība», kas tika nolasīta Ārau Šveices Reformas dienā 1916. gada 22. maijā. Ārau! *(Aarau – pilsēta Šveicē)* Tas tātad ir noskaņojums, kas ir ieplūdis Ārau aurā 1916. gada maijā.

Nu, šādā gadījumā ir labi tiešām papētīt, ieskatīties tajā pašā aurā, lai redzētu, kā lietas ir attīstījušās: Ārauā, 1828. gadā, *Heinrihs Remigius Zauerlenders* publicēja *Dr. Trokslera* «Cilvēka izziņas dabisko teoriju»! Tādēļ mēs redzam, ka šī «Cilvēka izziņas dabiskā teorija» tajā laikā atrada vietu tajā pašā aurā 1828. gadā. *Troksleru* jūs jau pazīstat, vismaz vairums no jums, no manas pēdējās grāmatas «Par cilvēka mīklu». Šis *Trokslers* ir dzimis Šveicē, vispirms bija profesors Lucernā, tad Bāzelē un Bernē, miris 1868. gadā. Viņš vēl nepārstāv tagadējās garazinātnes viedokli, tas ir, viņam trūkst iespējas nolikt konkrēti cilvēku priekšā pasaules, kuras var attēlot garazinātne. Bet viņš, gribētos teikt, ir ceļā uz to. Un ir interesanti redzēt, kā reiz tajā pašā apvidū ir ticis runāts citādāk. Par to tikai daži *Trokslera* fragmenti, kurus es šodien paceļu jūsu dvēseles priekšā, lai jūs redzētu, kā ir ticis runāts pavisam citādāk tajā pašā apvidū. Es pirms tam gribu pateikt, ka *Troksleram* vēl nav nekādas garazinātnes, bet viņš iesākumā veido jēdzienus kā hipotēzes, kuri varbūt ne gluži precīzi, bet būtiskajā ir atrodami tajā, kā tie tiek apskatīti no garazinātnes viedokļa. Tajā mēs runājam par fizisko ķermeni, par ēterisko ķermeni, par astrālo ķermeni un par Es. Šie četri jēdzieni apmēram pārklājas ar, pat ja *Troksleram* nav uzskata par to, ko viņš sauc par ķermeni cilvēkā, par miesu, dvēseli un garu. Viņš cilvēku iedala četrās daļās: ķermenis, miesa, dvēsele un gars, un viņš asi vaino filozofus, kuri ir darbojušies pirms viņa, ka viņi nav tikuši līdz tam, lai saprastu, ka ir bezjēdzīgi teikt, ka cilvēks sastāvot no gara un ķermeņa, bet gan cilvēku izprot tikai tad, ja viņu uzlūko kā šo četrdaļīgo sistēmu: miesa un dvēsele kā iekšējais, ķermenis kā ārējais, apakšējais, gars kā augšējais. Un kā teikts, ja arī *Trokslers* nenonāca līdz garazinātnei, tad viņam tomēr izdevās – ar dabisku sirds izziņu – lielā mērā izzināt cilvēku. Un no šī skatpunkta šis vīrs saka, piemēram, sekojošo. Attiecībā uz agrākajiem filozofiem, kuri cilvēkā visu bija sajaukuši kopā, viņš saka:

«Kopumā mēs šajā, tāpat kā visos iepriekšminētajos filozofos un teologos, atrodam vainu tikai tajā ziņā, ka viņi savu antropozofiju ir radījuši drīzāk no pārdomām un spekulācijām jeb autoritātes un dogmatikas, nevis no savas pirmatnējās apziņas vai smēlušies no sava reliģijā pilnveidotā gara. Tikai sākotnējā un tiešā dievišķuma izzināšana tā dabā noved cilvēku pie savas būtiskās personības un dzīvās spontanitātes pašizziņas, par ko līdz šim tika uzskatīti tikai individuāli atvasināti un netieši darbi un pakārtotu un vienpusēju apziņas veidu un pakāpju formas.»

Tālāk viņš saka:

«Teozofi savā starpā noteikti ir tikpat maz vienisprātis kā filozofi. Piemēram, *Daumers* savā turpmākajā piezīmē, kas man šķiet ļoti pareiza un tuva mūsu viedoklim, iebilst gan pret *Bēmi*, gan *Šellingu*, gan *Bāderu*. 39. lappusē viņš saka: Jāatzīmē, ka *Bēmes*, tāpat kā *Šellinga* darbā valda atsvešinātā Dieva (Nepamatotā) sajaukums ar beznosacīto Dievā un valda maldi, ka Dievs pats sevi ir atklājis un izpētījis.»

Tātad atkal šo lietu sajaukšana, par kurām te ir runa.

«Šeit ir vērts pieminēt arī to, kā misticisms, pazaudējot cilvēku Dievā, tāpat kā filozofija pazaudē Dievu cilvēkā, ir pārnesis šīs cilvēka dabas pirmatnējās attiecības, kam vajadzētu pietikt ar cilvēka antropozofisku izpēti, teozofiskās spekulācijās no sevis uz pašu Dievu» un tā tālāk.

Tie bija visintensīvākie šī *Trokslera* centieni tieši tajā jomā, uz kuru es esmu norādījis: izstrādāt antropozofiju. Gribētos teikt, ka *Trokslers* tieši šajā jomā parādās kā sava veida priekšvēstnesis. Tagad vienkārši padomājiet par to, kā šī lieta būtu citādāka, ja *Trokslers*, kurš darbojās Lucernā, Bernē un Bāzelē, tiktu saklausīts tolaik, kad gribēja ieviest antropozofiju – kaut arī savā veidā. Ja tas būtu radis auglīgu pamatu – kā viss būtu citādāk, ja antropozofijai, kas tagad tikko ir attīstījusies līdz konkrētai gara izziņai, tur jau būtu uzcelta ēka. Ja jūs apdomājat šādas lietas, studējat to tieši konkrētā gadījumā, šajā brīnumainajā gadījumā, ka šeit tieša antropozofija, kas trīsdesmitajos gados tika mācīta tikai vārda pēc, grib atkal parādīties, un kā tagad tajā pašā Ārau, kur bija iznākusi šī grāmata, kurā ir teikumi par antropozofiju, kādi tie tolaik varēja būt, tagad tiek nolasīta lekcija par «Mūsdienu misticismu un brīvo kristietību», kurā tiek pateikts: šie antropozofi, viņi grib padarīt par principu atradināšanos no domāšanas un visi kļūt par kristiem – ja jūs to apdomājat, tad noteikti gūsiet priekšstatu par materiālistisko krīzi, kas ir iestājusies 19. gadsimta gaitā. Un ir labi gūt priekšstatu par šādām lietām, zināt, ka mūsdienās nav nekāda attaisnojuma, ja balstās uz ārējās garīgās dzīves pamata, runāt citādi, kā tikai apzinoties, ka tiek izrunāts vāgneriskais noskaņojums un nevis faustiskais noskaņojums, kad saka:

Es ist ein groß Ergetzen,
Sich in den Geist der Zeiten zu versetzen,
Zu schauen, wie vor uns ein weiser Mann gedacht,
Und wie wir's dann zuletzt so herrlich weit gebracht.

Ir liela līksmība un prieks
Tā iejusties laiku garā,
Skatīt, kā domāja gudrs vīrs pirms mums,
Un kā mēs beidzot tik brīnišķīgi tālu esam tikuši.

Iedomājieties, cilvēks, kurš runāja Ārau, raugoties uz *Troksleru*, kura grāmata tika publicēta Ārau, tagad teiktu – viņš to noteikti teiktu no sava viedokļa, šodienas runātājs par mūsdienu misticismu un brīvo kristietību:

Ir liela līksmība un prieks
Tā iejusties laiku garā,
Skatīt, kā domāja gudrs vīrs pirms mums,
Un kā mēs beidzot tik brīnišķīgi tālu esam tikuši.

Trokslers vēl nav ticis tik tālu, lai saprastu, ka šie antropozofi vēlas atbrīvoties no domāšanas un visi kļūt par kristiem, ka viņi vēlas atklāt noslēpumu, nevis atstāt to kā noslēpumu un tādējādi sacelties pret visiem godīgiem, cilvēciskiem centieniem. *Trokslers* neteiktu: es beidzot esmu sapratis, ka šie

antropozofi ir jānolād, jo viņi visi vēlas kļūt par kristiem, vēlas atteikties no domāšanas un kontemplācijas un vēlas atklāt noslēpumus; bet cilvēks nav tam, lai kaut ko izpētītu, bet gan, kā uzskata kungs teologs, viņš ir, lai domātu, no kā antropozofi vēlas atradināties!

Jūs redzat, savstarpēja saprašanās nebūs iespējama; bet tas tomēr ir viens piemērs tam, vai 19. gadsimtā ir vai nav radusies krīze, materiālistiska krīze, un ciktāl tas tā ir, ka «tik brīnišķīgi tālu esam tikuši»! Es uzskatu, ka no *Trokslera* līdz *Jošam* viņi ir brīnišķīgi progresējuši Ārau auras jomā! Bet nevis uz priekšu, bet atpakaļ! Par to vairāk rīt.

SEŠPADSMITĀ LEKCIJA

1916. gada 30. oktobris

I.P.V. Trokslers. Piko fon Mirandola. Gnosticisma apspiešana Rietumu attīstībā. *Paracelzs*. Mēģinājumi seno gudrību izmantot egoisma kalpībā. Teozofiskā biedrība. *Hermans Grims* par cilvēces nākotni.

Mēs ar atsevišķiem piemēriem, kas vienkārši izriet no fiziskās pasaules izpētes, esam mēģinājuši apstiprināt zināmas patiesības, kuras izriet no avotiem, kurus paver garazinātne, par piektā pēcatlantiskā perioda iekšējo dzīvi un šī perioda attīstību. Mēs vakar īpaši norādījām uz to, cik svarīgi ir ievērot, ka arī ārējā dzīvē ir labi pamanāms, kā 19. gadsimta gaitā iestājas zināma krīze. Es jau bieži esmu norādījis uz to, kā tieši 19. gadsimta vidus ataino materiālisma krīzi, un vakar mēs ar īpašu piemēru no tuvu esošiem apvidiem varējām parādīt, kā pastāvēja noteikti mājieni – tikai norādes, bet tomēr norādes – uz uzskatiem, kas var nākt tikai no antropozofijas, bet šie ieskati tika it kā apglabāti, gribētos teikt, vēsturiski aprakti, līdzīgi kā kāds ģeoloģisks zemes slānis tiek aprakts un cits slānis guļ tam pāri. Un tā jaunāko laiku garīgajā dzīvē varētu daudzkārt pierādīt, kā dziņa, tieksme pēc dziļāka ieskata, kādu paver antropozofija, pastāvēja, it īpaši pastāvēja 19. gadsimta pirmās puses gaitas agrāko laiku zināmu priekšnosacījumu dēļ, un kā tad lielā dabaszinātņu progresa ietekmē to pārklāja cits slānis, pilnīgi pretējs cilvēcisko priekšstatu, cilvēciskās domāšanas slānis, tā ka mūsu dienās tas, kas tad jau bija, ir ārkārtīgi grūti atklājams. Un tie cilvēki, kuri mūsdienās savus jēdzienus, savus priekšstatus smeļas tikai no augšējā slāņa, kas nosedz apakšējo, kā tumsā dīvaini taustās pāri tam, kas reiz tur jau bija. No tā iznāk pavisam groteskas lietas.

Tieši apskatot *Troksleru*, kurš arī pēc dzimšanas ir šveicietis, kurš ilgu laiku ir pasniedzis Šveicē, ja apskata viņu visā Eiropas garīgās dzīves kopsakarībā, kā es viņu mēģināju nostādīt manā pēdējā grāmatā «Par cilvēka mīklu», tad ir redzams, kā viņam gan vēl nebija dotas lietas, kas var parādīties tikai tagad caur garazinātni vai antropozofiju, bet kā viņš, man gribētos teikt, noteiktās idejās, konkrētās idejās uz to jau strādāja. Taisnlīnijas attīstībā, ja tāda pastāvētu cilvēciskajā attīstībā, bet tāda cilvēcei nav dota, tam varētu sekot tāds īsts garīgs padziļinājums, kādu mūsu laikā ir jāizceļ no avotiem, kādi ir garazinātnei. Tad garazinātne šajā zemē šodien vismazāk šķistu kā svešs augs, bet gan tiem cilvēkiem, kuri pazītu 19. gadsimta garīgo dzīvi tikai pēc tās nozīmīgākajiem pārstāvjiem, šķistu kā garīgās dzīves turpinājums. Un ja Ārau aurā 1916. gada maijā runātu šāds šveiciešu garīgajā dzīvē iekļāvies cilvēks, tad viņš teiktu apmēram šādi: ar antropozofiju galvenokārt mums, šveiciešiem neienāk nekas svešs mūsu zemei, bet gan mēs sveicam šo antropozofiju kā senu paziņu; mums taču bija dots dzirdēt skaistu, brīnišķīgu antropozofijas definīciju no mūsu novadnieka *Trokslera*. – Tas saistībā ar visu vēsturisko tieši šīs zemes dzīvi būtu tas, kas būtu patiesi, ja to teiktu. Bet tomēr tā vietā Ārau aurā tajā rakstā, par kuru es jau vakar ar jums runāju, tiek pateikts kaut kas cits. Tur šī garazinātne vispirms, lai tā īsti varētu to nolikt kā *quantite negligeable (sīku niecību)*, tiek sajaukta kopā ar citām lietām. Tiek pateikts: «Pārskatā var iekļaut tikai to, kas nepieciešams raksturošanai» - pārskatā, kam jātiek sniegtam tieši šajā runā.

«Starp šīm kustībām, kas visas ir imigranti mūsu valstī, vispazīstamākās ir kristīgā zinātne, tautā saukta par ticības dziedniekiem – mazdaznani, teozofi un visbeidzot antropozofi ar savu vareno templa ēku Dornahā.»

Mēs tātad redzam, kamēr tas tik skaisti atbilstu realitātei, ka tieši antropozofiju te sveiktu kā senu paziņu, tā vietā antropozofija te tiek pasludināta par iebrucēju, nelūgtu imigrantu. Tā, redziet, ir tikai simptomātiska izpausme, kas mūsu laikos varētu tikt vērota ne tikai tūkstoškārtīgi, bet miljonkārtīgi, simptomātiska izpausme tam, kā mūsu laikam ir nosliece teikt nepatiesību. Tas ir tieši tas, ko vajadzētu izpētīt impulsos, kas ir pamatā mūsu laika kultūrai: kāda ir šī nosliece uz nepatiesību mūsu laikā. Pats par sevi saprotams, ka ļoti drīz nonāktu pie secinājuma, kādēļ šis vīrs šajā gadījumā saka

nepatiesību. Viņš, pats par sevi saprotams, nezina patiesību un viņam nav ne jausmas par šo patiesību, jo domājams, viņš nav neko daudz lasījis no *Trokslera* darbiem. Bet tieši tā ir mūsu laika raksturīgākā iezīme – ka visneaicinātākie cilvēki ceļas un kļūst par tautas skolotājiem un apgaismotājiem un ka tam nepieciešamā veidā ir jābūt saistītam ar nepatiesības izplatīšanu. Domu trūkums ir tas, kas ir šādu lietu pamatā.

Bet nu runa ir par to, ka šīs lietas jāsaskata dziļākā kopsakarībā. Pirmkārt redzēt, ka šīs lietas nāk no impulsiem, kurus mēs pārrunājām šīs nedēļas gaitā un ka tas ir jāizprot mūsu draugiem, lai mūsu draugi ar garazinātni varētu pareizā veidā iekļauties mūsu šodienas dzīvē. Jo nevar noliegt, ka daudziem, ņemot vērā viņu dzīves apstākļus, šodien ir ļoti grūti sevi apliecināt kā garazinātniekiem, kā garazinātnes piekritējiem, saskaroties ar to, kas notiek ārējā pasaulē un kas, kā mēs arvien vairāk un vairāk redzam, dabiski nevar atrast šajā garazinātnē neko tādu, ko viņš saprastu. Vispirms ir jāieskatās lielākā kopsakarībā. Mēs pirms neilga laika raksturojām, cik neatbilstoši attiecībā pret realitāti ir tas, kas mūsu dienās ir sakāms teorētiķiem, dabaszinātniskajiem teorētiķiem par lielajiem sasniegumiem viņiem pieejamo faktu pasaulē. Tas, ko kā faktus esamības virspusē ir pacēlusi dabaszinātne, ir tiešām apbrīnojami, tas tiešām ir liels sasniegums. Bet kas tiek teikts par cīņu par eksistenci, par selekciju, par visām tām problēmām, kas ir saistītas ar piedzimšanas un radniecības problēmām, tas viss ir tik neatbilstoši cik vien iespējams, ko šodien arī jau atzīst dabaszinātne. To es pat esmu iztirzājis publiskajā lekcijā Bāzelē.

Bet tas viss savukārt ir saistīts ar to veidu, ka noteiktas senas tradīcijas ir parādījušās jaunākajos laikos, ar šo seno tradīciju tagadējo veidolu. Tas ir cieši ar to saistīts. Jaunākie laiki ir pierādījuši, ka izglītībai tiem ir vajadzīgi senie laiki. Garazinātnieks par to nebrīnās, jo garazinātnieks zina, ka noteikti impulsi atkārtojas katrā laikmetā. Tādēļ dabiski, ka arī impulsi, kas citā formā iejaucas cilvēces attīstībā piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, var izrādīties atkārtojums no ceturtā pēcatlantiskā laikmeta. Šis ceturtais pēcatlantiskais laikmets sākās, kā mēs zinām, 8. gadsimtā pirms Kristus un beidzās 15. gadsimtā pēc Kristus, un kopš šī 15. gadsimta pēc Kristus dzimšanas mums ir pavisam jauni laiki, kā to var atzīt pat ārēji, ko mēs vakar pamatojām ar dažiem piemēriem. Bet zināmas lietas, kas izspēlējās ceturtajā pēcatlantiskajā laikmetā, citā pakāpē atkārtojas mūsu laikmetā. Un man gribētos teikt: ārēji šis piektais pēcatlantiskais laikmets ir parādījis, ka tam pat apzināti jāpārnes dažas lietas no ceturtā pēcatlantiskā laikmeta. Vai tad mēs neesam redzējuši, kā 15. gadsimtā grieķu zinātnieki izceļoja uz Eiropas rietumiem un atnesa seno grieķu zināšanas jaunā formā vispirms uz Itāliju un pēc tam uz pārējo Eiropu? To, kas pēc tam uzplauka Eiropas garīgajā dzīvē no tiem impulsiem, kas nāca no senāku laiku tradīcijām, to sauc par renesansi. Un vairāk, nekā domā, mūsdienu dzīve joprojām ir atkarīga no renesanses.

Bet arī vēl citā veidā var visur parādīt, kā attiecībā uz noteiktām lietām šis piektais pēcatlantiskais laikmets grib balstīties ceturtajā pēcatlantiskajā laikmetā. Vai tas nav īpatnējs fakts, ka *Piko de Mirandola* tajā laikā, kad par kristietību vēl drīkstēja runāt brīvāk nekā mūsdienās, 15. gadsimtā uzsāka ielūgt uz Romu visus ievērojamākos zinātniekus no visas Eiropas, lai debatētu ar viņiem par deviņsimt tēzēm, kurām būtībā vajadzēja parādīt, kā nonākt līdz nākamajam laikam piemērotam pasaules uzskatam. Pašsaprotamu un acīmredzamu iemeslu dēļ no šīs lietas nekas īsti nesanāca. Bet šis *Piko de Mirandola*, kurš bija pilnībā nodevies grieķiskajam, mēģināja apliecināt kristietību visā tās dziļajā gudrībā tā, ka ņēma palīgā Platonu, platonisko filozofiju, un ticēja, ka ar Platona, grieķu filozofa, tātad lielākā ceturtā pēcatlantiskā laikmeta filozofiskā ģēnija palīdzību varēs pierādīt kristietību. Tā viņš gribēja radīt savienojošu tiltu starp Platonu un kristietību. Gribētos teikt, kāda brīnumskaista perspektīva no tā būtu izrietējusi, ja šādas lietas varētu sekmēties, ja tai nebūtu pāri pārklājies cits ģeoloģisks slānis, ja mums šodien Eiropā būtu platoniskās filozofijas caurausta, piepildīta, brīva īsta kristietība!

Bet pirms tam savukārt notika kas cits. Pirms tam notika kaut kas, kas visdziļākajā nozīmē ir saistīts ar daudzām jaunāko laiku garīgās dzīves īpatnībām. Proti, ja uzmet skatu tam, kā radās kristietība, ja uzmet skatu tam laikam, kad tā augstā būtne, kuru mēs iepazinām kā Kristu, kurš bija iemiesojies cilvēka ķermenī, un laikam, kad izplatījās cilvēcisko sajūtu dzīve, kas piesaistījās šim lielākajam notikumam Zemes attīstībā, Golgātas mistērijai, kas vienīgā piešķir jēgu šīszemes dzīvei – ja uzmet skatu šim kristietības izplatīšanās sākumam, tad pamana, ka starp tiem, kuri iesākumā kā neliels ļaužu pulciņš atnesa šo kristietību uz Eiropu, bija daži – viņus tad viņu pretinieki nosauca par gnostiķiem – kuri dzīvoja ticībā, ka esot nepieciešamas augstākās idejas, augstākā gudrība, lai nozīmīgāko notikumu Zemes attīstībā padarītu saprotamu cilvēcei.

Mēs zinām, ka tā ir mūsdienu garazinātnes pārprašana, ja to samet kopā ar gnosticismu. Ne jau par to ir runa. Gnosticisms ir kaut kas, kas dzīvoja pirmajos kristīgajos gadsimtos, tad arī tika aprakts kā kāds sens ģeoloģiskais slānis, un tas nevar atkal atdzīvoties senajā formā; tad tas pieņemtu luciferisku raksturu. Tas, kas mūsdienās ir garazinātne jeb antropozofija, nāk pilnībā no mūsu laika, un tai tieši ir jādzimst pilnībā no mūsu laika, pilnībā jārēķinās ar lielo dabaszinātniskā pasaules uzskata progresu. Tātad garazinātne nedrīkst tikt samesta kopā ar gnosticismu; bet ir jātiek atzītam, ka gnostiķi mēģināja apjēgt Golgātas mistēriju caur augstākajām idejām par Visuma garīgo izcelsmi. Un gnostiķu sistēmās ir dziļi centieni pēc gudrības. Garazinātniski izpētot šo lietu, mēs visur redzam, kā kristietība parādās, gribētos teikt, kā uz tāda neērta senlaiku gnosticisma riteņa, bet izskatās dzimusi no plašas gudrības. Bet tas pieder pie rietumnieciskās attīstības īpatnībām jau no mūsu laika skaitīšanas sākuma līdz pat mūsdienām, ka šī attīstība ar visu spēku pretojas pret gudrību, kurā bija iegremdēta kristietība. Zināmā mērā tie bija gnostiķi, kurus apkaroja visvairāk. Tādēļ tikai nedaudz no viņu rakstiem ir nonācis līdz nākamajām paaudzēm, un lielāko daļu no tā, ko zina par gnostiķiem, zina no to rakstiem, kuri viņus it kā atspēkoja. Bet viņi tos nevis atspēkoja, bet tikai gribēja iznīdēt, viņi tikai atgrūda īsteno gudrību. Tas ir tas īpatnējais, ka eiropeisko impulsu ietekmē īsteni gudrības pilnajam bija jātiek atgrūstam. Un tajā jau ir pirmsākums tam, ka mūsdienās pat labu vēloši cilvēki saka: nu jā, šie antropozofi, ja viņus apskata attiecībā uz viņu ideālistiskajiem, ētiskajiem centieniem, tas vēl varētu būt pieņemami; bet tas, ko viņi grib izpētīt par pasaules attīstību, par cilvēces attīstību, tas jau iesniedzas – tā saka šie labu gribošie cilvēki – vissliktākās fantastikas reģionos. – Lai padarītu iespējamu šādu spriedumu, tad vispirms bija jātiek atgrūstiem tiem gudrības avotiem, kas plūda arī gnosticismā, lai vēlākajai Eiropas cilvēcei varētu rasties ticība: savējiem tas Kungs pastāv miegā – un spredikņo par to, sakot, ka Visaugstākajam vienkārši ir jābūt. Bet īstenībā ar domā tikai to, ka jādzīvo ērti, nav jābūt nepieciešami nopūlēties ar kādām pārdomām, lai atrastu tos reģionus, vai pat jāveic garīga attīstība, lai atrastu tos reģionus, no kuriem ir izplūdis visdziļākais cilvēcei.

Un tā mēs redzam Vakareiropu attīstāmies tieši ar šo gnostiskā atgrūšanas principu. Bet šis gnostiskais princips nav apspiests pilnībā. Tas tika apspiests attiecībā uz tautu, attiecībā uz plašām cilvēku masām, kurām, kā mēs to varējām noskaidrot vakar, pat bija liegts dabūt savās rokās Bībeli līdz grāmatu iespiešanas mākslas atklāšanai. Bet zināmā mērā senā gudrība, kas tur bija, joprojām tika nodota tālāk. Tā tika nodota tālāk un varēja turpināt dzīvot, kā mēs to arī jau minējām, noteiktās okultās brālībās, kuras it īpaši izplatījās veidojoties Rietumeiropai, okultas brālības, kuras ir attīstījušās līdz pat jaunākajiem laikiem, kuras daļēji ir saglabājušās senākajās formās, daļēji tajā, kura pati sevi šodien sauc par moderno brīvmūrniecību. Mēs zinām, ka šādas okultas brālības ar tādu vai citādu nosaukumu noteiktas zināšanas, noteiktu zināšanu krājumu uzglabā, bet uzglabā tikai kā tradīcijas, ka tās netiecas šo gudrības bagātību tiešām turpināt dzīvīgi kopt. Līdz pat jaunākajiem laikiem, līdz pat piektā pēcatlantiskā laikmeta rītausmai arī bija viegli paturēt šādu gudrības krājumu to okulto brālību lokā, kuras noslēdzās no ārējās pasaules un izvēlējās savus biedrus, kurus gribēja pielaist, kuriem deva no šī gudrības krājuma to, ko gribēja viņiem dot. Līdz pat jaunākajiem laikiem tas bija salīdzinoši viegli. Mūsdienās tas arī jau ir kļuvis grūtāk, un ir izplatīta literatūra, kā jūs zināt,

kurā dažādās pakāpēs, kā saka, dalībnieki tiek iesvētīti viņu rituālos, tiek atklāti tā saucamie noslēpumi. Jo īpaši šajā jomā ir plaša angļu un franču literatūra.

Tomēr kopumā var teikt: tas, kas ir rakstīts šīs literatūras atbilstošajās grāmatās, nevienam nebūs īpaši noderīgi. Lai gan mūsu laikā ir pietiekami daudzi, kuri studē šo literatūru, pat studē «ar kvēlu dedzību», tad tomēr šādu literatūru studējošie lielākoties paliek tādi, kuri var teikt: «Te nu es stāvu, nabaga nerrs, un esmu tikpat gudrs, kā biju iepriekš», lai gan šie ļaudis bieži nekautrējas – gan ne «vaiga sviedros», bet tomēr ar lielu pompu piekrist tam, ko viņi nezina. Jo šī literatūra ir sakārtota tā, ka tas, kuram nav īpašas atslēgas, tajā tomēr nevar ielauzties. Tas balstās tajā, ka tajos laikos, kad vairs nebija tiešas piekļuves senajām, caur gaišredzību iemantotajām gnostiskajām atziņām, šīs lietas tika nodotas tīri ārēji arī šādās iekšēji okultās brālībās. Protams, vienmēr cauri gadsimtiem ir bijuši atsevišķi cilvēki, kaut arī ierobežotā skaitā, kuri zināja noteiktus noslēpumus, kas bija saistīti ar senajām gudrībām. Bet šie cilvēki izvēlējās to paziņošanas veidu tā, ka nerunāja parastajam saprātam, kas arvien vairāk un vairāk ienāca cilvēcē, bet gan runāja caur visāda veida zīmēm un simboliem. Un tā arvien vairāk un vairāk kļuva ierasts šajās okultajās brālībās to, ko glabāja kā senas zināšanas, paziņot caur zīmēm un simboliem, pilnīgi noteiktiem simboliem. Un tiem, kuri patiešām bija līdz noteiktai pakāpei iesvētīti, bija stingri noteikts klusēt par šiem simboliem un to nozīmi. Tā ka īstenībā šādās okultās brālībās vienmēr bija prāvs pulks to, kuri šos simbolus gan zināja, bet nesaprata. Tad viņi sāk šos simbolus skaidrot. Tur gan nekas īpašs neiznāk; jo tikai tad, ja patiešām iemācās lasīt šos simbolus, iznāk kaut kas īpašs. Bija ierobežots neliels skaits cilvēku, kuri patiešām mācījās lasīt šos simbolus. Šie cilvēki jau bija sasnieguši noteiktu ieskatu, noteiktu gudrību, kas bija senās gudrības stilā, kura, kā zināms, bija cēlusies no atavistiskas cilvēka gaišredzības. Kāda īsti bija šī senā gudrība, par to mēs varēsim saprasties vislabāk, ja rūpīgāk aplūkosim kaut ko tādu, kam es jau esmu pieskāries pēdējās nedēļās.

No vienas puses apskatīsim jaunāko laiku dabaszinātniskos pētījumus. Es domāju, mazāk dabaszinātnisko pasaules uzskatu, bet vairāk to veidu, kā šie dabaszinātniskie pētījumi notiek. Tad mums ir jāsaka: tur atbilstošās iestādēs, laboratorijās, kabinetos, observatorijās, klīnikās, un tā tālāk tiek pētīti dabas fakti. Protams, ka laika gaitā ir atklātas vislieliskākās lietas, un vienmēr atkal un atkal ir jātiek uzsvērtam, ka garazinātne pilnībā atzīst dabaszinātņu progresu un sasniegumus. Ir atklātas vislieliskākās, varenākās lietas. Bet tas, kas ir iznācis, es teiktu, ir balstīts tikai uz veiksmīgas taustīšanās tumsā izmantošanu. Kurš iesaistās dabaszinātnisko pētījumu gaitā, tas drīz vien to pamana. Tam nerunā pretī fakts, ka dabaszinātniskie pētījumi ir radījuši lielo tehnisko progresu, kas mūsdienās ietekmē visu mūsu cilvēcisko dzīvi. Arī šis tehniskais progress taču balstās tajā, ka zināmā mērā tajā ir tāda gudra vadība, ka pēdējos gadsimtos ir atklājušās noteiktas lietas, kuras tad varēja tikt izmantotas mūsu tehniskajiem sasniegumiem. Bet, pie kā visi šie dabaszinātniskie pētījumi nav noveduši, tas ir pie noteiktu noslēpumu atklāšanas, kas varētu izpausties caur to, ko var izpētīt laboratorijās, klīnikās, observatorijās. Protams, tur varēja atklāt, kā pagatavot vienu vai otru pulveri, ja «dabaszinātņojās» atbilstoši jaunāko laiku garam, varēja atklāt, kā izveidot vienu vai otru mašīnu, tad varēja arī vienu vai otru mašīnu novest līdz patiesi grandiozai pilnībai. To visu varēja paveikt. Bet esamības noslēpumi, pēc kuriem ilgojās cilvēki, neatklājās. Jaunākajos laikos var zināt, kā uz cilvēka ķermeni iedarbojas ķīmiskais savienojums, ko sauc par fenacetīnu. Tas ir zināms, jo tas ir izmēģināts. Un viss, ko šodien tehniskajos sasniegumos izmēģina, ir izmēģinātā pielietojums. Pētījumi vispār nav vērsti uz to, lai patiešām atklātu noslēpumus. Dažreiz tie uzstāda hipotēzes, šie pētījumi; bet hipotēzes nekad neved pie noslēpumu atklāšanas, bet gan tikai pie tā ienešanas dabā, kas jau bija nodomāts. Tā nu mums jaunākajos laikos no vienas puses ir dabaszinātne, kura gan rosīgi, apzinīgi pēta, no kuras var daudz mācīties, bet kura ir nepiemērota, lai norādītu uz esamības noslēpumiem. Ar šo dabaszinātni var ārkārtīgi daudz paveikt, tomēr neko nezinot par esamības kopsakarībām. Tā tas ir no vienas puses.

No otras puses ir zināmas ticības patiesības, reliģisko uzskatu patiesības. Reliģiskajās konfesijās tiek teikts – ņemsim kaut ko pavisam parastu – ka cilvēka dvēsele esot nemirstīga. Tiek kaut kas pateikts par dievības dabu un tā tālāk, bet nekas netiek darīts, lai šīs patiesības pielietotu reāliem objektiem, piemēram, dvēselei, kuru gribētu izpētīt, par kuru gribētu runāt konkrētāk. Tiek meklēti jēdzieni un idejas, kuras cilvēkiem ir, tā teikt, patīkamas, kuras viņiem patīk, kuras viņus var arī iedvesmot; tas tiek meklēts. Bet šīs idejas nav pielietojamas nekam no tā, kas konkrēti pastāv, kaut gan šīm idejām vajadzētu attiekties tieši uz kaut ko tādu, kā nav. Notiek izvairīšanās pielietot šīs idejas kaut kam, kas patiešām tiek pētīts no to puses tiešajā dzīvē. Tā ka šīs reliģiskās atziņas ar savām ticības patiesībām mūsdienās runā par kaut ko, par ko īstenībā nevienam nav nekāda konkrēta priekšstata, par ko cilvēks augstākais sev iestāsta, ka viņam esot kāds konkrēts priekšstats. Ja kāds cilvēks kādreiz grib ļoti gudri runāt par šīm lietām, tad viņš runā tā, kā es jums to demonstrēju aizvakar ar kādu nozīmīgu tagadnes teologu, kurš saka: Tu, dabaszinātniek, tev ir dabas cilvēks; es paturu sev brīvības cilvēku! – Bet, ja tad rūpīgi izseko viņa runai, tad viņš vienkārši visu atdod dabaszinātnei, pat sakot, ka dabas cilvēks esot tāds, ka dabas dēļ viņam tiekot atņemta jebkāda brīvība. Man gribētos zināt, par ko tad viņš vispār vēl runā. Viņš paliek tajā, ko viņš ir apguvis vārdos. Un šādam cilvēkam arī nav nekā vairāk, kā tikai vārdos viņam nodotais.

Nu, šādas lietas ļoti svarīgi atšķiras no tā, kas īstenībā bija senā gnostiskā gudrība; bet viņi ir pārnesuši savu domāšanas veidu, savu priekšstatīšanās veidu uz to, kas bieži teorētiski vai citādi grib atvērties jaunākajos laikos. Jo visur šādās okultās biedrībās vai neokultās biedrībās, bet kuras apvieno okulta loka cilvēkus, runā par tā saucamo ezotēriku. Bet tas, ko šajā ezotērikā bieži dzird izklāstītu, arī nav nekas cits, kā kaut kas, kas arī neattiecas ne uz ko konkrētu, ko varētu aptvert, bet gan ir atveidots pēc reliģiskajām patiesībām, kā tās daudzējādi mūsdienās bieži tiek mācītas bez objekta. Ar to kāda ezotēriska patiesība nekļūst ezotēriska, ja ar svarīgu ļoti gari izstieptu seju, kas tiek marķēta ar sentimentāli-cildenu izteiksmi, runā: O, tas ir bezgalīgi dziļi ezotēriski, to nedrīkst atklāt… jo…! – Tam, ko tā nedrīkst pateikt, bieži nav nekāda ļoti bagātīga satura. Ja atgriežas senākos laikos, tad gan bija lietas, kas bija tiešām ezotēriskas, un tie atsevišķie cilvēki, kuriem bija šīs zināšanas, neatklāja tās tiem, kuri netika uzskatīti par tām nobriedušiem. Bet tās patiesi nebija abstraktas patiesības, bet gan bija ļoti, ļoti konkrētas patiesības. Mūsdienu ārējā pasaule var gūt priekšstatu par šādu patiesību konkrētību, tikai aplūkojot šo senāko patiesību pēdējās atliekas. Un šādas atliekas ir atrodamas, tām jau izkvēlojot, ceturtā pēcatlantiskā laikmeta vakara krēslā. *Paracelza* darbos noteikti vēl var atrast daudz mājienu, pēdējos atvasinājumus, vājus veco, dziļāko atziņu atvasinājumus; bet, kad viņš runā šādos seno, dziļāko atziņu atvasinājumos, viņš nerunā abstrakti; viņš runā ļoti konkrēti, tik konkrēti, ka var redzēt, kā viņa priekšstatos garīgā dzīve saplūst ar dabisko dzīvi. Viņš runā, piemēram, runājot par cilvēku, par sāli, dzīvsudrabu, sēru. Jūs varat par to izlasīt manā rakstā «Misticisms mūsdienu garīgās dzīves rītausmā». Viņš tātad runā par ārējām dabiskām lietām, bet viņš runā par šo ārējo dabisko lietu dziļo raksturu. Viņš runā tādā nozīmē, kādā mūsu dienās vairs vispār nav iespējams runāt par šīm lietām, kā atkal tiks runāts, kad šī garazinātne jeb antropozofija, ar kuru mēs nodarbojamies, pieredzēs atbilstošu turpinājumu. Tad cilvēki atkal raks dziļāk ar to, kam nav jāplīvo mākoņos utopijās, bet kam tiešām ir jāiedziļinās dabas noslēpumos; tad atkal tiks runāts viskonkrētākajā veidā. Tās bija tikai atliekas no senām zināšanām, par kurām vēl runāja *Paracelzs*.

Jūs saprotat, par ko ir runa, ja grib raksturot šīs senās zināšanas. Tur runa ir par to, ka patiešām ne tikai pievērš skatu kādai nekurienei, ja grib attīstīt īsti garīgus jēdzienus, bet arī ar saviem jēdzieniem pārņem dabisko esamību, zināmā mērā glāzē ūdens, kuru sasilda un kurā, kad ūdens atkal atdziest, nosēžas sāls, saskatīja garīgo norisi, to garīgo norisi, kāda norisinās arī mūsu cilvēciskajā organismā pašā. Jums klausoties manī, jūsos notiek – tā kā es pieņemu, ka tā nav taisnība, ko Ārau teica tas mācītājs, bet gan pieņemu, ka jūs domājat paši, vismaz vairums no jums – tad jūsos notiek kaut kas ļoti līdzīgs tam kā šajā glāzē ar ūdeni, kas satur izšķīdušu sāli un ar ko rīkojas tā, ka izšķīdušā sāls nosēžas apakšā. Un tikai tad, ja var izsekot visam šo parādību ciklam, bet kā tas notiek garīgi, cauri

dažādajām sfērām, tad runā par īstām gnostiskām zināšanām. Un *Paracelzs* redzēja pavisam kaut ko citu, nekā mūsu dienās redz kāds ķīmiķis vai fiziķis, kad sadeg sērs. Jo tas, kas tur notiek, kad sadeg sērs, tas savukārt notiks visos jūsos, kad jūs aiziesiet mājās, noliksieties gulēt un izgulēsiet to, ko šeit esat pārdomājuši. Un tā tas bija *Paracelzam*, ka viņš ārējā dabā visur norisēs redzēja garīgo – bet kā jau teikts: tās bija tikai pēdējās atliekas. Tāda bija senā ezotērika, kas bija patiešām ar pietiekami stipru gribu cauraustiem ar idejām, kurām bija reāla vērtība, kuras iesniedzās ārējā esamībā. Un tādēļ šī senā ezotērika bija saistīta ar augstāko cilvēcisko darbību, kas tika attīstīta sociālajai dzīvei. Senajai ezotērikai piemita zināms spēks; jo tas, kurš kaut ko saprata par garīgo pasauli, kaut ko arī varēja. Mūsdienās daudzi ļaudis kaut ko var, jo viņi varēšanu mācās no dabaszinātnes augstā pilnības pakāpē; bet viņi nesaprot lietu, un tie, kuri to saprot, tas ir, atkārto vārdus, kas nāk no sapratnes, tie neko nevar, tie labprāt grib, lai noslēpumi paliktu «noslēpumi», kā es jums vakar to iezīmēju. Protams, šim laikam bija jānāk, jo cilvēcei arī morālajā ziņā bija jāiziet cauri krīzei un jo noteiktiem noslēpumiem jātiek brīvu cilvēku atkal iekarotiem, noslēpumiem, kuri varēja ieņemt savu vietu tikai mūsu piektajā pēcatlantiskajā laikmetā.

Bet patiesību nevar apturēt. Un tajā, ko es jums ieskicēju aizvakar, ka zināmi cilvēki jau tagad redz, kā dūmi, kas tiek attīstīti, kļūst sensitīvi un dzīvo līdzi skaņai, kā pat liesmas dzīvo līdzi skaņai, tajā ir iesākums izziņai, kuras laikam ir jāpienāk, kura ieplūdīs tajā, ko attēlo, piemēram, Gēte gara izsaukšanā. Jo tas tomēr ir iesākums tam, šī dūmu pārveidošanās saskatīšana, ko es jums iezīmēju aizvakar. Bet cilvēki mūsdienās noteiktas lietas izmantotu tikai ļaunprātīgi. Tieši tām svarīgajām lietām, kurām ir jāatklājas vēl mūsu piektā pēcatlantiskā perioda laikā, tām ir jāatklājas lēnām, jo mūsdienās cilvēki tās tomēr, visticamāk, izmantos ļaunprātīgi. Uz šādām lietām man vēl turpmākajā laikā būs jānorāda. Proti, būs jānorāda uz attiecībām, kādas pašlaik pastāv starp garazinātni un dažādajām zinātņu nozarēm, piemēram, ar medicīnu. Un tad es sekojošajā laikā vēl gribētu runāt par kādu ļoti svarīgu tēmu, par tā saucamo cilvēka profesijas karmu, jo dažādo profesiju uztverei turpmākajā laikā, un ļoti drīz sekojošajā laikā būs būtiski jāmainās. Ja cilvēki to, ko sauc par profesiju, turpinās uztvert tā, kā tas izriet no mūsu tagadnes domāšanas veida, tad tam patiesi būtu jānoved pie sociāla haosa. Taču par to vēlākajās lekcijās.

Bet šodien es gribu norādīt vēl uz kaut ko citu. Tieši ceturtajā pēcatlantiskajā periodā lietas arvien vairāk un vairāk sāka veidoties tā, ka cilvēki rūpīgi sāka sargāt to, kas bija zināms tieši par dabas un cilvēka esamības garīgajām kopsakarībām, un šī prakse izplatījās tajās okultajās brālībās, par kurām es jau runāju. Šīs okultās brālības bija – kā jau tika minēts – kā likums pilnīgi nespējīgas pašas kaut ko atklāt par šīm garīgajām kopsakarībām; bet tās nodeva tālāk noteiktus senus noslēpumus. Un cilvēce, kas šodien stāv tālu no šādām okultām brālībām, kurai bieži vien nav ne jausmas, ka šādas okultas brālības pastāv, būtu pārsteigta, ja tā patiesi saprastu, kas dzīvo dažās formulās, daudzās lietās kopumā, kas atrodas šajās okultajās brālībās, un kā šādās okultās brālībās vienmēr tomēr ir vismaz daži cilvēki, kas tad izmanto savā rīcībā esošās masas saviem mērķiem, kuri zina noteiktus noslēpumus, kas nodoti tālāk no neatminamiem laikiem, pat par fizisko esamību. Protams, lielākā daļa šo zināšanu izplūda nelaimīgo alķīmiķu rindās, nelaimīgo citu cilvēku, kuri dzīvoja ar vienu vai otru vārdu tieši pārejas periodā no ceturtā uz piekto pēcatlantisko laikmetu, cilvēku, kas bija līdzīgi tam, par kuru Fausts kā par savu tēvu, teica: « Mans tēvs bij vīrs ar saviem tikumiem,... Viņš, devies biedrībā ar adeptiem, pa melno ķēķi strādāja, un tur pēc garu gariem receptiem tas sliktas zāles kopā maisīja», kā jūs to zināt no šīs Fausta ainas. Tas bija laiks, kas daudz ko izmēģināja, bet īstā gudrība lielākoties jau bija zudusi. Tomēr šī patiesā gudrība vismaz ir iezagusies un atradusi patvērumu dažās okultās brālībās.

Bet ir kāds likums, kuru noteikti ir jāievēro, kad vispār ķeras pie šādām lietām. Šo likumu varētu raksturot apmēram sekojošā veidā. Var sacīt: šādas lietas kā gudrības tālāk-dzīvošana cilvēku vidū, nav saistītas ar nedzīvā likumiem, bet gan ar dzīvā likumiem. Tādēļ šādu lietu tālākajā attīstībā

vienmēr ir jābūt dzīvībai. Šādas lietas vispār nevar tikt tā vienkārši turpinātas kā tradīcija, jo tad tās atmirst, un tad nepieciešamā veidā tam, kas tajās ir labs, ir jāpārveidojas sliktajā. – Un iesākumā tāds impulss – ļaut dzīvot okultajai gudrībai šajās okultajās brālībās nepastāvēja. Viss, ko darīja, bija: saglabāt noteiktu okultu gudrību, pasargāt to no pasaules un izmantot to, kur vien vēlējās, un tad, augstākais, iegūt zināmu varu, izmantojot visādas atavistiskas mediālas mahinācijas vai tamlīdzīgi. Ir pilnībā jāizprot, ka šīs lietas kļūst arvien sliktākas un sliktākas, ja tās netiek iesaistītas tiešajā dzīvē. Tādēļ okultajām patiesībām vissliktāk ir jāsaglabājas tajās okultajās biedrībās, kuras šīs okultās patiesības uzglabā, sniedz saviem biedriem pakāpeniski simbolu veidā, bet tās dzīvīgi neapstrādā. Labajam, kas dzīvo, tieši piemīt šī visa dzīvā īpašība, ka tam pēc kāda laika ir jāmirst, ja tajā netiek iedēstīta jauna dzīvība. Bet arī tīri tradicionālajā šo okulto gudrību saglabāšanā šajās okultajās brālībās pastāvēja zināms kārdinājums. Tas, kurš ir dzīvīgi saistīts ar garīgajām pasaulēm, šādam kārdinājumam tādā pašā mērā nav pakļauts. Bet tam, kurā zināmā veidā jau ir atmirusi šī dzīvīgā saikne, šis kārdinājums, man šķiet, var iestāties ļoti viegli. Un tā noteiktas okultās brālības caur un cauri nepalika brīvas no šāda kārdinājuma ietekmes. Šādām okultajām brālībām ir pietiekami daudz absolventu un adeptu, kuri to, ko ir uztvēruši no cilvēku gudrības, ir nodevuši cilvēka egoisma kalpībā, vai tas būtu indivīda egoisms vai grupu egoisms.

It īpaši tas kļuva arvien vairāk un vairāk ierasti noteiktās okultās brālībās, ka tas, ko var uzzināt no okultās gudrības, tika sasaistīts ar visādiem politiskajiem viedokļiem, ar politiskiem impulsiem. Un ir jāsaka: šādas okultas brālības bieži vien ir cieši savijušas savu rīcību ar šauri definētām politiskām tendencēm. Un tas tieši ir raksturīgi okultajām brālībām jaunākajos laikos, ka tās ar politiskajām tendencēm ir sasaistījušas to, kas tām bija dots no noteiktām kopsakarību zināšanām. – Tomēr ir ārkārtīgi grūti tagadnē runāt par šīm lietām, jo šīs lietas tūdaļ tiek pilnīgi pārprastas un vispirms patiešām ir nepieciešams zināms sagatavošanās laiks, lai noteiktas lietas vispār varētu izrunāt. Bet uz to jau var tikt norādīts, ka okultas brālības pilnībā tieši ar to nodarbojas, lai atrastu līdzekļus un ceļus, lai jaunāko laiku politiskās darīšanas pavērstu savā labā, izveidotu sev labvēlīgas; triviāli būtu jāsaka: lai iegūtu politisku ietekmi. Un to tās ir ieguvušas pietiekamā veidā. Un kad reiz tiks atklātas saiknes starp dažām lietām, kas jaunākajos laikos ir notikušas politiskajā dzīvē, un avotiem okultajās brālībās, no kuriem tas ir noticis caur visvisādiem kanāliem, kurus sabiedrība šodien nepamana, tad varēs izdarīt dīvainus atklājumus. Jo cilvēki mūsdienās vairāk nekā jebkad agrāk runā par to, ka tā lepojas ar savu brīvību. Bet dažs labs, kurš šodien stājas pasaules priekšā un runā par savu brīvību, skaļi deklamē par savu brīvību, ir jebkāds, tikai ne brīvs. Viņš tik nemaz nenojauš, kā viņu rausta aiz dažādiem pavedieniem kā lelli no vienas vai otras tā saucamās okultās puses. Un tur iznāktu interesanta nodaļa reiz attēlot, kā viena vai otra ietekmīga personība savas lielās idejas it kā nes pasaulei no savas dvēseles, arī kā tūkstoši un tūkstoši tām uzgavilē, kā veselas laikrakstu grupas raksta par šo personību, būtu tiešām interesanti parādīt, kā darbojas šī mašinērija, kuru kā aiz pavedieniem rausta noteiktas okultās brālības, un kā attiecīgā noteicošā personība ar savu paša individualitāti izrādās pilnīgi neietekmīga. Jo tam nu reiz ir jātiek uzsvērtam, ka zināmas okultās brālības tos gudrības avotus, kas kādreiz ir tikuši atvērti, kā es jums to pēdējās nedēļās esmu iezīmējis, zina gan, ka šie gudrības avoti daudzējādi tiek izmantoti ļaunprātīgi. Un tie vienmēr tiek izmantoti ļaunprātīgi, ja tiek izmantoti šādā veidā, kā es jums to tagad esmu attēlojis.

Tieši laikmetā, kurā kā piektajā pēcatlantiskajā laikmetā līdz šim – jūs varat to atzīt no visiem tiem apskatiem, kurus mēs esam veikuši tieši šajās nedēļās – okultās zināšanas atkāpjas un cilvēki zināmā mērā ārējai dzīvei tiek nošķirti no okultajām kopsakarībām, tiem okultistiem, kuri ļaunprātīgi izmanto senās pārmantotās okultās zināšanas, ir savā ziņā jādarbojas jo spēcīgāk, bet kaitīgā nozīmē. Jo cilvēki pret to vispār nebija apbruņoti. Bet tādēļ arī notiek tā, ka tur, kur parādās godīgas okultās zināšanas, tiek meklēti tik daudzi veidi un līdzekļi, lai tās padarītu neiespējamas. Godīgas okultās zināšanas, kuras vienkārši pārstāv patiesību, ir visaugstākā mērā neērtas tiem, kuri ar šīm okultajām zināšanām grib zvejot apslēpti. Mūsu gadījumā mēs to varētu redzēt piemērā, kas nav viens no nozīmīgākajiem,

bet tomēr var daudz ko uzskatāmi ilustrēt. Kad no Teozofiskās biedrības puses tika iztēlota Alkiones-krāpšanās, tad ar to saistīti tālejoši nodomi. Ar to gribēja ļoti daudz sasniegt. Ka ļaudis ticēja Alkionei, bija tikai līdzeklis mērķa sasniegšanai. Īsto mērķi gribēja saskatīt pavisam citā. Tādēļ arī šiem ļaudīm tas šķita tik nesimpātiski, kad no mūsu puses šī Alkiones-krāpšanās tika enerģiski noraidīta, jo viņi pamanīja, ka šī lieta ir izprasta un tas, redzat, duļķainos ūdeņos zvejojošajiem okultistiem ir visnesimpātiskākais, kad viņi saprot, ka kāds viņu plānus saprot, patiešām redz cauri šīm lietām un arī nesliecas tām sekot, bet gan grib doties pa godīgu, patiesu ceļu. Ja jūs tādēļ izpētīsiet visu mūsu kustību, kā tā tagad ir attīstījusies kopš divreiz septiņiem gadiem, tad redzēsiet, ka vienmēr tiek mēģināts atrast un ieturēt pareizo ceļu starp publiskiem ziņojumiem un nodarbošanos ar garīgo zinātni, un liela vērtība pat tiek piešķirta tam, ka cilvēki tiešām tiek uzrunāti un tas, ko cilvēku mūsu dienās atļauj sev pateikt, patiešām arī tiek pateikts. Un tālāk īpaša vērtība tiek piešķirta tam, lai mūsu draugi saprastu, ka ne jau patvaļīgi, bet gan pēc mūsu laika nepieciešamības mūsdienās izriet prasība uzstāties cilvēku priekšā ar noteiktām okultām zināšanām. Un tad ir nepieciešams piesaistīt arī tādus nozīmīgus dižgarus, kāds bija *Trokslers*, kurš tik skaistā veidā ir izteicis ilgas pēc šādas garīgas izziņas, kā tas ir ielikts antropozofijā. Bet, ka šai antropozofijai ir jāpaceļas cauri augšējam ģeoloģiskam slānim, kas ir tai pārklājies pāri, to sajūt daudzi, daudzi cilvēki.

Protams, varētu viegli nodomāt, ka tas būtu pesimistiski attēlots, ja vienmēr un vienmēr atkal tieši no šīs vietas tiek norādīts uz to, kā mūsu laika garīgā dzīve ir nonākusi sava veida strupceļā un šī nonākšana strupceļā rāda: ir jānāk glābiņam un palīdzībai no garazinātnes. Bet, kurš uzskata to par pārspīlētu, par radikālu vai par pārāk pesimistisku, tas nestudē ilgas, kādas pēdējā laikā ir parādījušās labākajiem 19. gadsimta un 20. gadsimta sākuma cilvēkiem. Ja jūs paņemsiet rokās kādu *Trokslera* rakstu, tad redzēsiet: viņā šādas ilgas dzīvo pavisam īpaši; bet viņš vismaz vēl varēja, kaut arī ne mūsdienu garazinātnes veidolā, bet tomēr norādīt uz antropozofiju. Vēlākie laiki to vairs nevarēja. Es jums jau bieži esmu stāstījis par *Hermanu Grimmu*, kurš zināmā mērā pa pusei ir šveicietis, jo viņa māte ir cēlusies no Šveices; es pēdējā laikā arī esmu pievērsis jūsu uzmanību tam, kā *Hermans Grimms* to, ko cilvēki nes līdzi jau no skolas sola kā Kanta-Laplasa hipotēzi, ir raksturojis tā, ka viņš saka, ka nākotnes zinātniekiem būs jāpieliek daudz pūļu, lai saprastu, kā šī fantāzija noteiktā gadsimtā vispār varēja rasties. *Hermans Grimms*, dabiski, nevarēja nonākt līdz garazinātnei, tam 19. gadsimta beigas nebija piemērotas. Bet viņš redzēja strupceļu, uz kuru virzījās jaunākā garīgā dzīve. Un ir interesanti, bezgalīgi interesanti redzēt, kā šādi cilvēki, smalki organizēti gari, šādi ar *Gēti* uzauguši gari, kā viņi nepārtraukti runā par kaut ko, ko īstenībā nepazīst, bet kam ir jānāk. Viņi nemitīgi runā par kaut ko, kam ir jānāk. Atbilde būtu tas, ko cilvēcei var dot garazinātne. Bet par to viņi nekā nezina. Bet viņi runā savu ilgu vadīti stipros vārdos, tādos vārdos, kas radikālismā pārsniedz to, kas ir ticis pateikts no šīs vietas, bet kuri līdz ar to savukārt parāda, ka šīs lietas nav tikušas uztvertas nepareizi.

Hermans Grimms, smalkais cilvēka garīgās dzīves vērotājs, īpaši no tās māksliniecīskās puses, bieži savu skatu ir pievērsis jautājumam: pie kā gan tas novedīs, kad redz, kas pēdējos laikos notiek? Protams, viņš vienmēr tad sevi mierināja: reiz pienāks laiks, kad cilvēki sapratīs *Gēti*, kad arvien vairāk un vairāk iedzīvosies viņā. Bet no otras puses viņam prātā bieži ir ienākušas arī citas domas. Viņš spēja novērtēt lielo uzplaukumu, lielo progresu, kas nāca 19. gadsimtā; bet, no otras puses, viņš saskatīja arī šo sasniegumu ēnas puses. Kādā eseju sējumā, kas ir publicēts 1890. gadā, ir kāda interesanta vieta, kas, gribētos teikt, tieši izsaka šo sajūtu. Tur *Hermans Grimms* saka:

«Pasauli piepilda tieksme pēc nezināma mērķa sasniegšanas, kuras dēļ tiek pieliktas milzīgās pūles, kuru liecinieki mēs esam.»

Tātad nezināms mērķis; tas, ko viņš redz, viņam daudzējādi ir pūles sasniegt nezināmu mērķi. Viņš saka:

«It kā visas zemes tautas, katra savā veidā, justu priekšnoteikumus vispārējai garīgai cīņai, lai atbrīvotos no pagātnes kā dominējošas varas un padarītu sevi piemērotu kaut kā jauna pieņemšanai. Izgudrojumi un atklājumi, parasti nedzirdēta rakstura un bieži vien ar tālejošām, tūlītējām sekām, veicina šo mūsu gaidu pilno soļošanas uz priekšu stāvokli apvienotā masā. Uz kurieni?» jautā *Hermans Grimms*. Jūs redzat, šie jautājumi jau ir uzdoti! – «Uz kurieni? Mūs iedvesmo sajūta, it kā nestajiem upuriem vēlāk jāparādās, katram kā nenozīmīgam, visiem kopā kā neaizstājamiem.»

Un tagad viņš abstraktos vārdos sniedz to, ko viņš vienīgo zina, ko pateikt par mērķi:

«Mērķis ir: visu cilvēci tās galīgajā veidojumā padarīt par brāļu valstību, kas, pakļaujoties tikai cēlākajiem motīviem, kopā virzās uz priekšu.»

Bet, ja ir tāda ilgošanās apvienot cilvēci kopējā brālības valstībā, kas, kā mēs esam to redzējuši no lekcijām, kas ir tikušas nolasītas pēdējā laikā, varētu derēt fiziskajam plānam, tad tam ir nepieciešama kopēja izpratnes saikne par vispārēji-cilvēcisko. Bet šīs vispārēji-cilvēciskais nepastāv, ja nevar tikt izplatīta garazinātne; jo jaunākā attīstība virzījās uz to, lai sašķeltu cilvēci. Tad *Hermans Grimms* turpina:

«Ikviens, kurš seko vēsturei tikai Eiropas kartē, varētu uzskatīt, ka mūsu tuvāko nākotni piepildīs savstarpēja, vispārēja slepkavošana.»

Mēs šodien lasām šīs lietas ar īpašām sajūtām, kad cilvēks 1890. gadā uzlūko Eiropas likteni un nonāk pie sajūtas:

«Ikviens, kurš seko vēsturei tikai Eiropas kartē, varētu uzskatīt, ka mūsu tuvāko nākotni piepildīs savstarpēja, vispārēja slepkavošana; kamēr tas, kurš to studē pie globusa,» – tas ir, Zemes kopsakarībā ar visu pasauli – «var ļauties noteiktībai, ka drīzāk tuvojas stunda, kad vienādās augstāko garīgo centienu domās apvienotās ģermāņu tautas visiem neskaitāmajiem Āzijas un Āfrikas miljoniem un visiem pārējiem, kas tur vēl mīt uz Zemes, pavērs ceļu uz cilvēka dzīves patiesām vērtībām.»

Un tagad seko teikums, kas parāda, kā cilvēki, kas 19. gadsimtā redzēja, kas gatavojas cilvēces liktenī, varēja runāt par skaidri redzēto un nenogulēt to, kā lielākā daļa cilvēces.

Tā *Hermans Grimms* turpina:

«Lūdzu, atļaujiet šai domai...»

Viņš ar to domā brālības ideju starp tautām, ko tikko bija izteicis, un par Zemes skatīšanu no visa globusa perspektīvas.

«Lūdzu, atļaujiet šai domai, kura nešķiet esam saskaņā ar mūsu un mūsu kaimiņu milzīgo kareivīgo bruņošanos, bet kurai es ticu, un kurai mūs visus būtu jāapgaismo, ja vispār nebūtu labāk uzreiz ar kopēju lēmumu atcelt cilvēka dzīvību un noteikt visiem oficiālu pašnāvības dienu.»

Es domāju, ka šādi nopietni teikumi, kas atbilst dziļām cilvēka jūtām, varētu norādīt uz vienu lietu: dzīvei mūsu laikā ir nepieciešama nopietnība. Iztēlojieties, kas viss norisinās cilvēka dvēselē, kur pauž šādas sajūtas! Bet es zinu, daudzi lasa šādu teikumu un lasa to tā, kā nu mūsdienās lasa avīžu rakstus; viņi nav spējīgi ieskatīties laika nopietnībā, jo ir daudz ērtāk gulēt. Tomēr šī pašapmierinātība, noguļot laika prasības, iet pa priekšu garīgās zinātnes neizpratnei. Jo mazāk gribas gulēt, jo vairāk gribas saprast, cik nepieciešams mūsdienās negulēt, jo vairāk sapratīsim, ka kaut kas tāds, ko grib garazinātne, ir nepieciešams cilvēcei. Bet mums, kas nodarbojamies ar garazinātni, ir nepieciešams apbruņoties ar šo nopietnību, lai mēs varētu atrast pareizās attiecības ar pasauli, kurai vēl nepiemīt šī nopietnība.

NORĀDES

Šajā sējumā iekļautās lekcijas veido otro sējumu septiņu sējumu sērijā «Kosmiskā un cilvēces vēsture». Tieši pirms tam notika lekcijas ar nosaukumu «Cilvēka mīkla: cilvēces vēstures garīgais fons». Grāmatas nosaukumu šīm lekcijām pirmajā grāmatas izdevumā 1933. gadā izvēlējās *Marija Šteinere.*

Tās tika nolasītas Pirmā pasaules kara vidū, pirms kara izšķirošā pavērsiena (1917. gadā). Kā smags trieciens 1916. gadā *Rūdolfu Šteineru* ķēra pirmajā lekcijā pieminētais drauga un bijušā piekritēja *Edouārda Šūres* uzbrukums – grāmatas «Lielie iesvētītie» autora –, kurš no Parīzes nosodīja *Rūdolfu Šteineru* kā vācu šovinistu. Šis uzbrukums bija simptoms satricinājumiem Antropozofiskajā biedrībā, ko izraisīja karš, kas sašķēla Eiropu divās rūgti naidīgās nometnēs. *Šūre* vēlāk atsauca savas apsūdzības un pauda dziļu nožēlu.

Teksta avots: Lekcijas pierakstīja profesionāla stenogrāfiste *Helēna Finka* (1883–1960). Šī izdevuma pamatā ir to transkripcija pilnā tekstā. Jaunajā izdevumā dažas rindkopas ir uzlabotas, salīdzinot tekstu ar oriģinālo stenogrammu, un dažas neskaidras rindkopas ir precizētas, pārkārtojot vārdus.

Pilnajā izdevumā (GA) iekļautie *Rūdolfa Šteinera darbi* atsaucēs ir norādīti pēc bibliogrāfijas numura. Skatīt arī pārskatu sējuma beigās.

Lappušu numuri atbilst izdevumam vācu valodā:

10 *Pangermanist*: 1916 hatte Edouard Schure, ehemaliger Freund und Anhänger Rudolf Steiners, von Paris aus einen heftigen Angriff auf Rudolf und Marie Steiner gerichtet und ihn u.a. beschuldigt, ein deutscher Nationalist, ja Chauvinist zu sein.

11 *Perserkriege*: 490 v. Chr., Sieg der Griechen bei Marathon, 480 v. Chr. bei Salamis; 479-449 v. Chr. Angriffskrieg der Griechen.

Peloponnesischer Krieg: 431-404 v. Chr. zwischen Athen und Sparta.

Untergang des Griechentums durch die Römer: Besiegelt durch die Zerstörung Korinths 146 v. Chr.

Homer, 9- vorchr. Jahrhundert.

Äschylos, 525-456 v. Chr.

Sophokles, 496-406 v. Chr. Von den 130 Stücken, die er geschrieben hat, sind nur 7 Tragödien erhalten und ein Satyrspiel.

Euripides, 480-406 v. Chr.

11 *Pindar*, 522-442 v. Chr.

12 *Friedrich Nietzsche*, 1844-1900. «Die Philosophie im tragischen Zeitalter der Griechen» 1873.

Thales von Milet, um 640 v. Chr.

Anaximander von Milet, 610-547 v. Chr.

Anaxagoras aus Klazomenä, in Athen lehrend, 500-428 v. Chr.

Heraklit von Ephesos, um 500 v. Chr.

Parmenides von Eleu, 5. Jahrh. v. Chr.

Sokrates, 469-399 v. Chr.

Plato, 427-347 v. Chr.

Aristoteles, 384-322 v. Chr.

in seinem «Faust»: II. Teil, 5. Akt, Fausts Himmelfahrt.

als er schrieb: Wörtlich: «Engel, schwebend in der höhern Atmosphäre, Faustens Un sterbliches tragend.»

15 Johann Friedrich Herbart, 1776-1841, Philosoph und Pädagoge.

19 Marius, 156-86 v. Chr., römischer Feldherr und Staatsmann, im Bürgerkrieg Gegner Sullas.

Sulla, 138-78 v. Chr., römischer Konsul, stürzte als Aristokrat die Volkspartei unter Marius.

Catilina, 108-62 v. Chr., stiftete eine Verschwörung gegen die Republik an, 63 v. Chr. von Cicero angeklagt; 62 v. Chr. hingerichtet.

Caracalla, 176-217, römischer Kaiser.

20 Papinianus, 140-212, römischer Jurist. 1. und 2. Zeile v.o.: in der Nachschrift steht «abmurksen» statt «hinmorden».

Bossuet, 1627-1704, Jacques Benigne, katholischer Schriftsteller und Kanzelredner, verfaßte eine «Einleitung in die allgemeine Geschichte der Welt» mit einem Kapitel «Von dem römischen Reiche», deutsch Leipzig 1757, übersetzt von Cramer.

21 Justinian L, oströmischer Kaiser, regierte 527-565, ließ durch Tribonian das Corpus juris, das römische Recht, aufzeichnen; er hob 529 die Philosophenschulen in Athen auf, so auch die von Platon gegründete Akademie.

Origenes, 182-254, Begründer der christlichen Gnostik.

Defensor fidei: Lateinisch, Verteidiger des (katholischen) Glaubens.

Allerchristlichsten König: Titel der französischen Könige im Mittelalter.

eine eigene Kirche gründen: Heinrich VIII., 1491-1547, seit 1509 König von England, sechsmal verheiratet. Die Verweigerung der Scheidung von Katharina von Aragon durch den Papst führte zur Trennung der englischen Kirche von Rom.

22 VonDante biszum Untergang derflorentinischen Freiheit: Dante Alighieri, 1265-1321; Untergang der florentinischen Freiheit: 1530.

Raffael Santi, 1483-1520.

23 «Die Schule von Athen»: Siehe in Rudolf Steiner «Kunstgeschichte als Abbild innerer geistiger Impulse», GA Bibl.-Nr. 292, den Vortrag vom 5. Oktober 1917 über Raffaels Fresko.

24 in unserer Gruppe: Die Gruppe des Menschheits-Repräsentanten zwischen Luzifer und Ahriman. Siehe Rudolf Steiner, «Der Baugedanke des Goetheanum», Dornach 1932, Stuttgart 1958.

Friedrich Nietzsche, 1844-1900.

Jacob Burckhardt, 1818-1897.

gewisse Mondenkräfte: Siehe dazu «Die Geheimwissenschaft im Umriß» (1910), GA Bibl.-Nr. 13.

Leonardo da Vinci, 1452-1519

Michelangelo Buonarroti, 1475-1564.

Alexander VI., Borgia, 1430-1503, Papst 1492-1503.

Cesare Borgia, 1475-1507.

26 Zoon politikon: Aristoteles, «Politeia» I, 2 und III, 6. Vgl. auch Vincenz Knauer, «Die Hauptprobleme der Philosophie», Wien/Leipzig 1892 S. 217ff.

30 sich vergöttlichenden Wahnsinn der griechischen Dichter: In Platos Dialog «Ion».

35 Sie können in Goethes Schriften und in meinen Erklärungen dazu: Goethes «Natur wissenschaftliche Schriften», herausgegeben und kommentiert von Rudolf Steiner in Kürschners «Deutsche National-Litteratur», 1883-97, 5 Bände, Nachdruck Dornach 1975, GA Bibl.-Nr. la-e.

36 in diesem wunderbaren «Faust»-Drama: Siehe Rudolf Steiner, «Geisteswissenschaftliche Erläuterungen zu Goethes Faust», Band I: «Faust, der strebende Mensch», GA Bibl.-Nt. 272; Band II: «Das Faust-Problem. Die romantische und die klassische Walpurgisnacht», GA Bibl.-Nr. 273.

in meinem Buche: «Vom Menschenrätsels. (1916), GA Bibl.-Nr. 20.

Baconismus: Francis Bacon von Verulam, 1561-1626, englischer Staatsmann und Philosoph, der Begründer des Empirismus.

Berkeleyismus: George Berkeley, 1684-1753, englischer Philosoph und Bischof, Spiritualist.

36/37 Jakob Böhme, 1575-1624. «Aurora oder die Morgenröte im Aufgang», Böhmes erstes Werk, geschrieben 1612, zuerst gedruckt 1634. Im 20. Kap. Abschn. 72, findet sich ein Wortlaut, der inhaltlich mit dem hier zitierten übereinstimmt: «Ich nehme den Himmel zum Zeugen, daß ich hier verrichte, was ich tun muß; denn der Geist treibt mich dazu, sodaß ich auch mit ihm gänzlich gefangen bin und mich seiner nicht erwehren kann, vielleicht, was mir auch immer nachher begegnen möchte.»

38 was ja Plato bereits kennt als die Atlantis: In den Dialogen «Timaios» und «Kritias».

39 Dschingis-Khan, Temudschin, 1155-1227, Herrscher der nomadischen Mongolen.

42 Ferdinand der Katholische, 1452-1516, König von Aragon, vereinte durch Heirat mit Isabella von Kastilien beide Königreiche.

Karl V. von Habsburg, 1500-1558, 1516 König von Spanien, Kaiser 1519-1556, bekämpfte die Reformation.

Niccolo Macchiavelli, 1469-1527, Politiker, Historiker, Dichter.

43 Thomas a Kempis, eigentlich Hamerken, 1380-1471, christlicher Mystiker. «Von der Nachfolge Christi».

44 Alfred de Musset, 1810-1857, romantischer Dichter.

George Sand, Pseudonym der Baronin Aurore Dupin-Dudevant, 1804-1876, Freundin Mussets und Chopins. «Elle et lui» erschien 1859

«Die Schöpfung verwirrt mich...*: In einer neueren Übersetzung (Liselotte Ronte, Winkler-Verlag, München) steht statt «Schöpfung» besser: «Der schöpferische Ein fall». «Sie und Er», 1. Kap.

47 Ernest Renan, 1823-1892, französischer Gelehrter.

David Friedrich Strauß, 1808-1874, Philosoph und freigeistiger protestantischer Theologe.

Wladimir Solowjow, 1853-1900, russischer Philosoph.

48 Guido Reni, 1575-1642, italienischer Barockmaler.

Bartolome Esteban Murillo, 1617-1682, spanischer Maler.

Charles Lebrun, 1619-1690, französischer Maler, Gemälde im Schloß Versailles.

Peter Paul Rubens, 1577-1640, flämischer Barockmaler.

Anton van Dyck, 1599-1641, niederländischer Maler, Schüler von Rubens.

Rembrandt Harmensz van Rijn, 1606-1669, holländischer Maler, Radierer und Zeichner. Siehe im übrigen Hinweis zu S. 23.

58 Taotl: Für die äußeren Angaben über die Azteken und ihre Gebräuche, sowie der Namen ihrer Gottheiten diente Rudolf Steiner das Werk von Charles William Heckethorn, «Geheime Gesellschaften, Geheimbünde und Geheimlehren», Leipzig 1900. Es enthält im «Ersten Buch» mit der Überschrift «Alte Mysterien» ein Kapitel (5 Seiten) über «Mexikanische und peruvianische Mysterien». Von hier stammt auch das von Rudolf Steiner erwähnte Detail, daß die Priester den Opfern den Magen ausschnitten, was verschiedentlich - als angeblich nicht mit der Überlieferung übereinstimmend - beanstandet worden ist. Auch die Transkription der Namen der Gottheiten ist bei den späteren Forschern anders geworden. Im übrigen ist zu beachten, daß es Rudolf Steiner weniger um die in der einschlägigen Literatur vornehmlich behandelten Gebräuche der in Dekadenz verfallenen Azteken ging, sondern um deren in vorgeschichtlicher und mythologischer Zeit liegenden Hintergründe.

68 «Die Geheimwissenschaft im Umriß» (1910), GA Bibl.-Nr. 13.

vor zweimal sieben Jahren: 1902 war die Gründung der Deutschen Sektion der Theoso phischen Gesellschaft mit Rudolf Steiner als Generalsekretär.

im Sinne dieser zwei Sätze: Von Rudolf Steiner oft, mit Varianten, in Spruchform gegeben, z.B.:

Willst du die Welt erkennen
Blicke zuerst ins eigene Herz
Willst du dich selbst erkennen
Blicke richtig ins Weltenall

Die Vorgänge in unserer Gesellschaft: Rudolf Steiner hatte oft darüber zu klagen, daß herausgerissene Mitteilungen von ihm aus Vorträgen von Zuhörern in entstellender Weise weitererzählt wurden. Siehe auch den folgenden Hinweis.

69 hervorragende schriftstellemde Mitglieder: Siehe Hinweis zu S. 10. Gemeint ist der Angriff von Edouard Schure.

vor acht Tagen gesprochen: Am 11. September; siehe «Geisteswissenschaftliche Erläuterungen zu Goethes Faust», I. Bd., «Faust, der strebende Mensch», GA Bibl.-Nr. 272.

75 Nikolaus Kopernikus, 1473-1543.

Claudius Ptolemäus, 87-165, betrachtete die Erde als Mittelpunkt der Welt.

79 wir haben öfters gesprochen: Siehe «Spirituelle Seelenlehre und Weltbetrachtung», GA Bibl.-Nr. 52.

81 Geister verstorbener Menschen: Siehe «Die okkulte Bewegung im 19. Jahrhundert», GA Bibl.-Nr. 254.

83 wie ich dasjenige erklärt habe, was Goethe in der Lemurenszene darstellt: In den Vor trägen vom 4. und 9. September 1916, in der Gesamtausgabe im Bande «Faust, der strebende Mensch», GA Bibl.-Nr. 272.

84 Hamerlings Homunkulus: Robert Hamerling 1830-1889, österreichischer Dichter. «Homunkulus, Modernes Epos in zehn Gesängen», Hamerlings sämtl. Werke in 16 Bänden, Leipzig o.J. 12. Bd.

88 Ku Hung Ming, «Der Geist des Chinesischen Volkes und der Ausweg aus dem Krieg», Jena 1916.

vor vier oder fünf Jahren: Ku Hung Ming, «Chinas Verteidigung gegen europäische Ideen», Jena 1911

91 Johannesbauvereins-Versammlung: Am 24. September 1916; nicht gedruckt.

92 Wir haben es ja an verschiedenen Orten ausgeführt: Zum Beispiel in Stuttgart im 2. Vortrag des Zyklus «Welt, Erde und Mensch» (August 1908), GA Bibl.-Nr. 105; und in München im Zyklus «Weltenwunder, Seelenprüfungen und Geistesoffenbarungen» (August 1911), GA Bibl.-Nr. 129.

93 Geheimwissenschaft im Umriß: (1910), GA Bibl.-Nr. 13.

Unsere atlantischen Vorfahren: In «Aus der Akasha-Chronik» (1904-08), GA Bibl.-Nr. 11.

94 «Lieber ein Bettler auf der Erde»: Homer, Odyssee, 11. Gesang, 489-491:

> «Lieber möcht' ich als Knecht einem anderen dienen im Taglohn,
> Einem dürftigen Mann, der selber geringen Besitz hat,
> Als hier Herrscher sein aller abgeschiedenen Seelen.»

96 Plato, 427-347 v. Chr., über das Sehen im «Timaios», 45b, c.

Wir haben verschiedenes von ihm gerade in seinem «Faust» angeführt: siehe «Goethes Geistesart in ihrer Offenbarung durch seinen Faust und durch das Märchen » (1918), GA Bibl.-Nr. 22.

98 Dschingis-Khan: Siehe Hinweis zu S. 39.

99 in den Hunnenzügen: Die bedeutendsten unter ihrem König Attila, der 451 von Aetius auf den Katalaunischen Feldern besiegt wurde, aber schon im nächsten Jahre wieder in Italien erschien.

Schlacht bei Liegnitz (in Schlesien): 1241.

105/106 Kub/ai-Khan, von 1260-1295 herrschend, Begründer der Jüan-Dynastie in Chi na 1279.

Marco Polo, 1254-1323, venezianischer Patrizier und Weltreisender, wurde von Kublai zum Präfekten und Admiral ernannt und durchzog als solcher fast alle Provinzen Chinas. Er kehrte nach 24jähriger Abwesenheit mit großen Reichtümern zurück. 1298 im Kriege gegen Genua gefangen, diktierte er während seiner Gefangenschaft seinen Reisebericht dem Pisaner Rustigielo, der ihn französisch niederschrieb.

106 Christoph Kolumbus, 1446-1506, entdeckte 1492 Kuba, Haiti, 1493-1504 Mittel- und Südamerika.

109 «Das Gute ist das Glück der größtmöglichen Menschenanzahl auf Erden.» Dieser Satz wurde von Dr. Steiner an die Tafel geschrieben und dann sofort wieder durchgestrichen. Die Philosophie des sog. Utilitarismus geht auf den Engländer Jeremias Bentham, 1748-1832, zurück.

Graf Claude Henri Saint-Simon, 1760-1825, Begründer des modernen Sozialismus.

Jean-Jacques Rousseau, 1712-1778.

112 In einer der schönsten Abhandlungen: Wladimir Solowjow, «Die geistigen Grundlagen des Lebens», Erster Teil, Einleitung: Von der Natur, dem Tode, der Sünde, dem Gesetz und der Gnade. 1882-1884.

116 daß ich öfter darauf aufmerksam gemacht habe: Siehe «Goethes Geistesart in ihrer Offenbarung durch seinen Faust und durch das Märchen » (1918), GA Bibl.-Nr. 22, und «Goethes geheime Offenbarung» in «Wo und wie findet man den Geist?», GA Bibl.-Nr. 57.

117 in unseren Mysterien: Die Mysteriendramen Rudolf Steiners. «Vier Mysteriendramen» (1910-13). GA Bibl.-Nr. 14, und «Entwürfe, Fragmente und Paralipomena zu den Vier Mysteriendramen» (1910-13), GA Bibl.-Nr. 44.

121 Bonifatius VIII, Papst 1294-1303.

122 eine Verschwörung: Papst Bonifatius VIIL wurde in seiner Heimatstadt Anagni, mitten im Kirchenstaate, von den Banden Wilhelms von Nogaret, dem Ratgeber Philipps des Schönen, überfallen, mißhandelt und gefangen. Erst nach drei Tagen wurde er wieder befreit. Er starb nach wenigen Wochen, 1303.

Clemens V., Papst von 1305-1314.

128 Jakob Bernhard von Molay, letzter Großmeister des Templerordens, 1314 mit anderen Rittern verbrannt.

129 Teufelsspiel: Fausts Himmelfahrt «Faust» II, letzter Akt.

130 Julius Mosen, 1803-1867. «Ahasver» erschien 1838, «Ritter Wahn» 1831.

Sie können das in den Zyklen nachlesen: Vortrag vom 10. Juni 1911 in «Exkurse in das Gebiet des Markus-Evangeliums», GA Bibl.-Nr. 124, und im 9- Vortrag vom 9. März 1915 in «Menschenschicksale und Völkerschicksale», GA Bibl.-Nr. 157.

132 Er sah hinein in das Unberechtigte: Der Text der Nachschrift ist hier nicht sicher.

Das wissen wir aus seinen eigenen Mitteilungen: Eckermann, «Gespräche mit Goethe», Gespräch vom 6. Dezember 1829.

133 Und in einem öffentlichen Vortrage: Vom 15. April 1916 «Leib, Seele und Geist» in «Aus dem mitteleuropäischen Geistesleben», GA Bibl.-Nr. 65.

Herman Grimm hat mit Recht gesagt: Im Essay «Friedrich der Große und Macaulay», 1858, in «Fünfzehn Essays», 1874. Wörtlich: «Ist das Goethe, über den Lewes zwei Bän de geschrieben hat? Ich dächte, wir kennten ihn anders. Der Goethe des Mr. Lewes ist ein wackrer englischer Gentleman, der zufällig 1749 zu Frankfurt auf die Welt kam und dem Goethes Schicksale angedichtet sind, soweit man sie aus erster, zweiter, dritter, fünfter Hand empfangen hat, der außerdem Goethes Werke geschrieben haben soll. Das Buch ist eine fleißige Arbeit, aber von dem Deutschen Goethe steht wenig darin.»

George Henry Lewes, 1817-1878. «The life and works of Goethe», 1855.

134 Alexander Baumgartner: S.J. «Goethe», 1885-1886.

Ein Buch ragt allerdings ganz außerordentlich hervor: Herman Grimm «Goethe», 1877. Vorlesungen, gehalten an der Kgl. Universität zu Berlin, 1874 und 1875.

Ralph Waldo Emerson, 1803-1882, «Essays» 1841-1844 «Representative Men» 1850.

übersetzt hat: «Ralph Waldo Emerson über Goethe und Shakespeare. Aus dem Englischen nebst einer Kritik der Schriften Emersons von Herman Grimm», 1857; aufgenommen in den Band «Fünfzehn Essays», Dritte Folge, 1882, dem ein Nekrolog Emersons vorangestellt ist. Der Band «Fünfzehn Essays», 1874, hatte den Essay gebracht, in dem Herman Grimm 1861 den ersten Eindruck, den die Schriften Emersons auf ihn gemacht, darzulegen suchte.

134 als Herman Grimm Goethe verstand: Siehe dazu die vier Aufsätze Rudolf Steiners aus dem Jahre 1923 über Herman Grimm in «Der Goetheanumgedanke inmitten der Kul turkrisis der Gegenwart» (1921-25), GA Bibl.-Nr. 36.

136 sein Gedicht «Die Geheimnisse»: Siehe Rudolf Steiner, «Die Geheimnisse. Ein Weihnachts- und Ostergedicht von Goethe», Köln, 25. Dezember 1907, Dornach 1977.

zu Eckermann: Am 6. Juni 1831.

137 Anastasius Grün (eig. Anton Alexander Graf von Auersperg), 1806-1876, «Schutt» 1835.

die ich schon vor Zeiten vorgelesen habe: Am 2. Mai 1912 in Berlin, in «Der irdische und der kosmische Mensch», GA Bibl.-Nr. 133, und am 5. Mai 1912 in Düsseldorf, in «Das esoterische Christentum und die geistige Führung der Menschheit», GA Bibl. Nr. 130, im Vortrag «Die Tatsache des durch den Tod gegangenen Gottesimpulses. von Anastasius Grün».

141 was Sie wissen über den Zusammenhang mit der Faustgestalt aus der Sage des 16. Jahrhunderts: Siehe den Vortrag vom 4. April 1915 in «Faust, der strebende Mensch», und vom 26. März 1913 in «Welche Bedeutung hat die okkulte Entwickelung des Menschen für seine Hüllen und sein Selbst?», GA Bibl.-Nr. 145, sowie vom 3. Februar 1916 in «Aus dem mitteleuropäischen Geistesleben», GA Bibl.-Nr. 65.

156 in früheren Vorträgen: Im Vortrag vom 11. April 1915, in «Faust, der strebende Mensch», GA Bibl.-Nr. 272.

158 ein Buch, das gedruckt ist im Jahre 1740: Basilius Valentinus (angeblich Benediktinermönch in Erfurt im 15. Jahrh.; nach anderen Pseudonym eines unbekannten okkultistischen Schriftstellers aus dem 16./17. Jahrh.), «Gesammelte Schriften», 3 Bde., Hamburg 1717 und 1740, Vollständigste Ausgabe von Peträus, S. 24f.

166 Das verschleierte Bild zu Sais: Siehe Plutarch, Moralische Schriften, «Über Isis und Osiris» sowie Friedrich Schillers Gedicht «Das verschleierte Bild zu Sais».

168 Luigi Galvani, 1737-1798, Anatom, entdeckte die galvanische Elektrizität.

Alessandro Volta, 1745-1827, Physiker, erfand den Kondensator und die Voltasche Säule.

172 von der vierten: Anna von Cleve.

die sechste: Katharina Parr.

die Scheidung von Katharina von Aragonien: Die Ehe Heinrichs VIII. mit Anna Boleyn, 1507-1536, wurde vom Papste nicht anerkannt. Anna Boleyn ist die Mutter Elisabeths von England.

173 und trennte die englische Kirche von der katholischen Kirche: Siehe Hinweis zu S. 21.

174 Thomas Morus, 1478-1535. Thomas Morus wurde 1935 heiliggesprochen. Er hatte sich der Scheidung Heinrichs VIII. und seiner Reformationsideen widersetzt.

«Utopia»: De optimo statu rei publicae deque nova insula Utopia (1516).

Giovanni Pico, Graf von Mirandola, 1463-1494, italienischer Humanist.

174 Johann Gottlieb Fichte, 1762-1814.

Da sagte Fichte: im «Vorbericht» zu «Einige Vorlesungen über die Bestimmung des Ge lehrten», 1794. Wörtlich: «Daß Ideale in der wirklichen Welt sich nicht darstellen las sen, wissen wir andern vielleicht so gut als sie, vielleicht besser. Wir behaupten nur, daß nach ihnen die Wirklichkeit beurteilt, und von denen, die dazu Kraft in sich fühlen, modifiziert werden müsse. Gesetzt, sie könnten auch davon sich nicht überzeugen, so verlieren sie dabei, nachdem sie einmal sind, was sie sind, sehr wenig; und die Menschheit verliert nichts dabei. Es wird dadurch bloß das klar, daß nur auf sie nicht im Plane der Veredlung der Menschheit gerechnet ist. Diese wird ihren Weg ohne Zweifel fortsetzen; über jene wolle die gütige Natur walten, und ihnen zu rechter Zeit Regen und

Sonnenschein, zuträgliche Nahrung und ungestörten Umlauf der Säfte, und dabei - kluge Gedanken verleihen!»

176 John Locke, 1632-1704.

Voltaire (eig. Francois Marie Arouet), 1694-1778.

Montesquieu, 1689-1755.

David Hume, 1711-1776.

Charles Darwin, 1809-1882.

Karl Marx, 1818-1883

178 innerlich noch aus anderen Gründen: Siehe den Vortrag über Thomas Morus vom 2. Mai 1916 in Berlin, in «Gegenwärtiges und Vergangenes im Menschengeiste», GA Bibl. Nr. 167.

179 vor etwa acht Tagen; Im Vortrag vom 25. September 1916 in diesem Band.

181 Daniel Defoe, 1660-1731, «Robinson Crusoe», 1719

182 Gottfried Wilhelm Frhr. von Leibniz, 1646-1716. Die Differential- und Integralrechnung wurde von ihm 1684 erfunden.

Galileo Galilei, 1564-1642.

Johann Kepler, 1571-1630.

Nikolaus Kopernikus, 1473-1543.

186 berühmte Akademie der Wissenschaften: Worum es sich hier handelt, konnte bisher nicht festgestellt werden.

Julius Robert Mayer, 1814-1878, Arzt und Physiker, erkannte das Gesetz von der Erhaltung der Energie 1842, das mechanische Wärmeäquivalent 1851.

195 Templer-Orden: Gegründet während der Kreuzzüge (meist wird 1119 angegeben) durch französische Ritter in Jerusalem.

198 Philipp der Schöne, 1268-1314, König von Frankreich von 1285-1314.

203 Wolfram von Eschenbach, um 1170-nach 1220, mittelhochdeutscher Epiker, Haupt werk «Parzifal», 1200-1210.

204 «Die Geheimnisse»: Siehe Hinweis zu S. 136.

206 Lesen Sie das nach in meinem Mysteriendrama: «Die Pforte der Einweihung», 7. Bild. Siehe auch Hinweis zu S. 117.

212 Märchen von der grünen Schlange: Siehe Hinweis zu S. 116.

215 in der fünften Periode: Siehe «Die Geheimwissenschaft im Umriß» (1910), GA Bibl. Nr. 13.

219 mit heißem Bemüh'n. . . was die Welt: «Faust» I, Nacht.

221 Vorträge in den letzten Wochen: Die vorangehenden Vorträge der Reihe «Kosmische und menschliche Geschichte», «Das Rätsel des Menschen. Die geistigen Hintergründe der menschlichen Geschichte», GA Bibl.-Nr. 170.

222 letzten Montag: Der vorangehende Vortrag vom 2. Oktober.

223 Wir haben es angeführt: Im Vortrag vom 24. September.

225 Utopisten: Thomas Monis (More), 1478-1535, Verfasser von «Über die beste Staatsform und die neue Insel » (1516); Francis Bacon (Baco von Verulam), 1561-1626, Verfasser der «Nova Atlantis».

226 Ernest Renan, siehe Hinweis zu S.47. «Das Leben Jesu» 1863. David Friedrich Strauß: «Das Leben Jesu», 2 Bde. Tübingen 1835-36.

230 Die beiden öffentlichen Vorträge: Basel, 4. und 6. Oktober 1916: «Das übersinnliche Leben des Ewigen in der Menschenseele vom Gesichtspunkte der Geisteswissenschaft (Anthroposophie)»; «Die Menschenrätsel in der Philosophie und in der Geistesforschung». Ungedruckt. Vorgesehen für GA Bibl.-Nr. 71.

Oscar Hertwig, 1849-1922, Verfasser von «Das Werden der Organismen. Eine Widerlegung von Darwins Zufallstheorie», Jena 1916.

231 Thomas Robert Malthus, 1766-1834, Verfasser von «Essay on the Principles of Population» (1798).

233 Helena Petrowna Blavatsky, 1831-1891.

234 Peter Alexejewitsch Kropotkin, 1842-1921, schrieb «Gegenseitige Hilfe in der Entwicklung», deutsch v. G. Landauer, Leipzig 1904.

235 Ich habe die Schicksale der Blavatsky schon erzählt: «Die okkulte Bewegung im neun zehnten Jahrhundert und ihre Beziehung zur Weltkultur» (September bis November 1915), GA Bibl.-Nr. 254.

236 Alcyone: So wurde in der Theosophischen Gesellschaft J. Krishnamurti genannt (geb. 1895), der in seiner Kindheit und Jugend dort als «kommender Weltenlehrer» betrachtet wurde.

Annie Besant, 1847-1933, Präsidentin der Theosophischen Gesellschaft seit 1907.

237 «Büro Julia»: Der englische Journalist William Stead (1849-1912) veröffentlichte 1897 «Letters from Julia», angebliche Botschaften einer frühverstorbenen (1891) jungen Amerikanerin, die Stead ihre Briefe «diktierte». «Büro Julia» wird im Artikel über Stead in der «British Encyclopedia» nicht erwähnt, kann aber nur so verstanden werden, daß es sich um eine Einrichtung zur praktischen Verwertung von auf mediale Weise erhaltenen Erkenntnissen für Wirtschaft und Politik handelte.

237 Henry Steel Oleott, 1832-1907, Präsident der Theosophischen Gesellschaft von 1891 1907.

242 Man mache nicht über die Naturerscheinungen Hypothesen: «Das Höchste wäre, zu be greifen, daß alles Faktische schon Theorie ist. Die Bläue des Himmels offenbart uns das Grundgesetz der Chromatik. Man suche nur nichts hinter den Phänomenen; sie selbst sind die Lehre» (Sprüche in Prosa). Siehe «Goethes Naturwissenschaftliche Schriften», Hinweis zu S. 35, Band IV, S. 376.

Jakobus Hendrikus van't Hoff, 1852-1911- «Über die Lagerung der Atome», Braun schweig 1874.

auch Theosophen einer gewissen Richtung: Gemeint ist Wilhelm Hübbe-Schleiden in Hannover, siehe R. Steiners Bericht über einen Besuch bei Hübbe-Schleiden in «Die Ge schichte und die Bedingungen der anthroposophischen Bewegung im Verhältnis zur Anthroposophischen Gesellschaft», GA Bibl.-Nr. 258.

243 Hermann Kolbe, 1818-1884.

247 Bergsonsche Philosophie: Henri Bergson, 1859-1941. «Einführung in die Metaphysik».

248 Morus: Siehe Hinweis zu S. 174.

Auguste Comte, 1798-1857.

Adam Smith, 1723-1790.

Karl Marx, 1818-1883

Den Teufel spürt das Völkchen nie...: «Faust» I, Auerbachs Keller.

249 Durch Geistes Kraft und Mund: «Faust» I, Nacht.

250 Drei Gespräche: Wladimir Solowjeff, «Drei Gespräche», in «Ausgewählte Werke», übersetzt von Harry Köhler, 1. Bd. Jena 1914.

253 Pedro Calderon de la Barca, 1600-1681. Drama: «Der wundertätige Magus».

256 Gespräch Goethes mit Eckermann: 6. Juni 1831.

260 Kunstgeheimnis der Griechen: Goethe, Italienische Reise, 28. Jan. 1787.

261 wenn Farben auftreten: Über die Farbwahrnehmung der Griechen sprach Rudolf Steiner ausführlicher am 20. März 1920 (in «Heilfaktoren für den sozialen Organismus», GA Bibl.-Nr. 198) und am 24. März 1920 (in «Anthroposophie und gegenwärtige Wissenschaften», Doxnach 1950, vorgesehen für GA Bibl.-Nr. 73a).

266 Sigmund Freud, 1856-1939.

Laurence Olipbant, 1829-1888, schrieb u.a. «Sympneumata; or Evolutionary forces now active in man», sowie «Scientific Religion or higher possibilities and practice through the Operation of natural forces». Edinburgh/London 1888.

268 eine lange Geschichte, die man einmal erzählen wird: vgl. Hinweis zu S. 235 sowie «Die Geschichte und Bedingungen». (Hinweis zu S. 242).

269 Ku Hung Ming: Siehe Hinweis zu S. 88.

270 Aufsatz, der sich in diesem Buche findet: A.a.O. S. 137f.

272 Ich glaube wirklich: A.a.O. S. 39f.

281 biogenetisches Grundgesetz: Ernst Haeckel, 1834-1919, «Natürliche Schöpfungs-geschichte», 2. Teil, Allgemeine Stammes-Geschichte.

283 Schöpsenschädel: Schöps = Hammel. Siehe Hinweis zu S. 35, Band II, S. 34, «Bedeuten de Fordernis durch ein einziges geistreiches Wort».

296 Solch eine Szene im »Faust»: Faust 1. Teil, «Nacht».

Michel de Nostradamus, 1503-1566, französischer Arzt und Astrologe.

301 Otto Linne Erdmann, 1804-1869, Chemiker.

301 ff. Später ... hat sich der Chemiker Dr. Fritzsche...: Dieses und die Zitate auf den folgenden Seiten entstammen dem in Rudolf Steiners Bibliothek enthaltenen Werk von Dr. Walter Hirt «Das Leben der anorganischen Welt. Eine naturwissenschaftliche Skizze», München 1914, fünftes Kapitel. Die Zitate wurden für die Neuauflage an Hand des Buches berichtigt. Balthasar Bekker, 1634-1698, Theologe der reformierten Kirche in Holland.

303 John Tyndall, 1820-1893, Physiker.

304 «Bei einem Schlag»: Aus «Der Schall», zuerst erschienen Braunschweig 1869. Die Zitate sind vermutlich einer späteren Auflage entnommen.

308 Reise in den letzten Tagen: Vom 23.-26. Oktober fanden öffentliche und Zweigvorträge in Zürich und St. Gallen statt.

Theologe: August Wilhelm Hunzinger, Professor der Theologie in Hamburg, Verfasser von «Hauptfragen der Lebensgestaltung», Leipzig 1916 (Reihe «Wissenschaft und Bildung» Nr. 136), woraus Rudolf Steiner im folgenden zitiert.

315 Stimmen über Geisteswissenschaft... die ganze geistige Auffassung des Betreffenden: Es handelt sich um W. Joss, Pfarrer in Koppigen (Bern) «Moderne Mystik und freies Christentum», Vortrag am schweizerischen Reformtag in Aarau, 22. Mai 1916; Separat druck aus der Schweiz, theolog. Zeitschrift, Jahrgang XXXIII, Heft 2/3 und 4, Zürich 1916.

Vortrag von Pfarrer Riggenbach: «Was wollen die Theosophen?», gehalten am Familienabend der reformierten Kirchengenossen in Arlesheim, 14. Februar 1914; Beilage zum Tagblatt für das Birseck, Birsig- und Leimental, Arlesheim 1914.

315 Vortrag in Liestal: «Das menschliche Leben vom Gesichtspunkte der Geisteswissenschaft» (16. Okt. 1916) in «Philosophie und Anthroposophie», GA Bibl.-Nr. 35.

316 Vortrag am 22. Mai: W. Joss, «Moderne Mystik und freies Christentum», Separatdruck aus der Schweiz. Theol. Zeitschr. XXXIII Heft 2/3 und 4.

320 Jeanjaures, 1859-1914, französischer Schriftsteller und Politiker, prominenter Sozialist und Kämpfer für den Frieden, am Beginn des ersten Weltkriegs in Paris ermordet.

323 «Daß die Bougeoisie...»: Aus «Vaterland und Proletariat», Sonderabdruck aus dem 10. Kapitel des Werks «Die neue Armee», Jena 1916 S. 24 ff. Hieraus auch die folgenden Zitate.

327 Jeanne d'Arc: Jaures a.a.O., S. 98ff.

Anatole France, 1844-1924. Sein Buch über Jeanne d'Arc: «Das Leben der heil. Johanna», 1908, deutsche Übersetzung 1948.

330 Ludwig Büchner, 1824-1899, Verfasser von «Kraft und Stoff» (1844, viele Auflagen). Jakob Moleschott, 1822-1893, Physiologe.

332 Ignaz Paul Vital Troxler, 1780-1866, Arzt und Philosoph, lehrte in Aarau, Luzern, Basel und Bern, schrieb u.a. «Naturlehre des menschlichen Erkennens oder Metaphysik», Aarau 1820. Über Troxler siehe auch R. Steiner, «Vom Menschenrätsel» (1916), GA Bibl.-Nr.20.

340 Öffentlicher Vortrag: 6. Oktober 1916, «Die Menschenrätsel in der Philosophie und in der Geisteswissenschaft (Anthroposophie)». (Ungedruckt; vorgesehen für GA Bibl. Nr.71).

341 *Pico della Mirandola*; Siehe Hinweis zu S. 174.

neunhundert Thesen: «Gonclusiones philosophicae, cabalisticae et theologicae» (1486). Wegen dieser Thesen wurde Pico der Ketzerei angeklagt, jedoch freigesprochen.

348 Theophrastus Bombastus Paracelsus von Hohenheim, 1493-1541.

«Die Mystik im Aufgange des neuzeitlichen Geisteslebens und ihr Verhältnis zur modernen Weltanschauung» (1901), GA Bibl.-Nr. 7.

350 Karma des menschlichen Berufs: «Das Karma des Berufes des Menschen in Anknüpfung an Goethes Leben», GA Bibl.-Nr. 172.

351 von dem... Faust sagte: «Faust» I, Osterspaziergang.

353 Alcyone-Humbug: Siehe Hinweis zu S. 236.

355 Herman Grimm, 1828-1901, über die Kant-Laplace-Theorie: In «Goethe» (Vorlesungen) 23. Vorlesung (2. Band S. 171 ff.) 8. Aufl. Berlin 1903.

356 In einem Essay band: «Die deutsche Schulfrage und unsere deutschen Klassiker» in «Fünfzehn Essays» 4. Folge, Aus den letzten fünf Jahren, Gütersloh 1890.

PAR LEKCIJU PIERAKSTIEM

No Rūdolfa Šteinera autobiogrāfijas
«Manas dzīves gaita» (35. nod., 1925)

Manai antropozofiskajai darbībai ir divi rezultāti; pirmkārt, tās ir manas visai pasaulei publicētās grāmatas, otrkārt daudzie novadītie kursi, kuri iesākumā bija domāti tikai kā privāti izdevumi, ko varētu iegādāties tikai Teozofiskās (vēlāk Antropozofiskās) biedrības biedri. Tie bija pieraksti, kas labāk vai sliktāk bija veikti lekciju laikā un kuri – laika trūkuma dēļ – nevarēja tikt manis koriģēti. Es visvairāk būtu vēlējies, ka mutiski izrunāts vārds būtu palicis mutiski izrunāts vārds. Bet biedri vēlējās, lai kursi tiktu privāti nodrukāti. Un tā tas notika. Ja man būtu pieticis laika šīs lietas koriģēt, tad jau no paša sākuma ierobežojums «Tikai biedriem» nebūtu bijis vajadzīgs. Tagad tas jau vairāk nekā gadu ir atcelts.

Šeit grāmatā «Manas dzīves gaita» ir nepieciešams vispirms pateikt, kā tie abi: manas publicētās grāmatas un šie privātie izdevumi iekļaujas tajā, ko es izstrādāju kā antropozofiju.

Kurš grib izsekot manam iekšējam cīniņam un darbam antropozofijas ievešanai tagadējā laika apziņā, tad tas ir jādara, izmantojot manus vispārēji publiskos rakstus. Tajos es arī izskaidrojos ar visu, kādi izziņas centieni tajā laikā pastāvēja. Tur ir dots tas, kas man arvien vairāk izveidojās «garīgajā skatījumā», kas kļuva par – lai gan daudzējādā ziņā nepilnīgā veidā – antropozofijas celtni.

Līdzās šai prasībai veidot «antropozofiju», kalpojot tikai tam, kas izriet no tā, ka ir jānodod paziņojumi no gara-pasaules mūsdienu vispārēji izglītotajai pasaulei, nu pievienojās vēl arī otra – pilnībā nākt pretī arī tam, kas atklājās kā dvēseles nepieciešamība, kā ilgas pēc garīgā biedrības biedros.

Pāri visam iesākumā bija spēcīga tieksme dzirdēt evaņģēlijus un Bībeles rakstīto saturu tajā gaismā, kas bija parādījies kā antropozofiskais skatījums. Kursos biedri gribēja dzirdēt par šīm cilvēcei dotajām atklāsmēm. Noturot internus kursus šo prasību nozīmē, pievienojās vēl kas. Šīs lekcijas dzirdēja tikai biedri. Viņi bija iepazinušies ar antropozofijas sākotnējiem paziņojumiem. Ar viņiem varēja runāt tā, kā ar pieredzējušiem cilvēkiem antropozofijas jomā. Tādēļ šo interno lekciju nostāja bija tāda, kāda nevarēja būt publicētajos rakstos, kas bija pilnībā paredzēti kā publiski raksti.

Iekšējam lokam es drīkstēju runāt par šīm lietām veidā, kāds plašai sabiedrībai, ja tas jau no sākuma būtu bijis paredzēts tā, man būtu bijis jāveido citādi.

Tā duālismā starp publiskajiem un privātajiem rakstiem patiešām ir kaut kas, kas ir cēlies no diviem dažādiem pamatiem. Pilnīgi publiskajos rakstos ir rezultāts tam, kas cīnījās un strādāja manī; privātajos pierakstos līdzdarbojas biedrība. Es ieklausos svārstībās biedru dvēseliskajā dzīvē un savā dzīvīgajā iekšējā dzīvē, un no tā, ko es saklausu, rodas nostāja lekcijās.

Nekur ne mazākajā mērā nav pateikts kaut kas, kas nebūtu vistīrākais augošās antropozofijas rezultāts. Nevar būt ne runas par piekāpšanos biedru aizspriedumiem vai priekšsajūtām. Kurš lasa šos privātos pierakstus, var tos pilnā mērā uzskatīt par to, kas antropozofijai ir sakāms. Tāpēc, kad apsūdzības šajā virzienā kļuva pārāk aktuālas, varēja droši atteikties no politikas izplatīt šīs izdrukas

tikai biedru lokā. Tikai ir jātiek pieņemtam, ka manis nepārskatītajos pierakstos var gadīties arī kļūdainas vietas.

Tomēr spriedumu par šādu privātu izdruku saturu var izteikt tikai tas, kurš zina, kas tiek uzskatīts par šāda sprieduma priekšnoteikumiem. Un lielākajai daļai šo iespieddarbu tās ir vismaz pamata antropozofiskās zināšanas par cilvēku, par kosmosu, ciktāl to būtība tiek attēlota antropozofijā, un par to, kas paziņojumos no garīgās pasaules atrodams kā «antropozofiskā vēsture».[3]

[3] Tulkojis Edgars Grīnis (2025)